

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTUSU

3.000

MENÂKİB-NÂME-İ ŞEHİ EVHADEDDİN KİRMÂNÎ
(Yüksek Lisans Tezi)

İsmail Hakkı MİRCAN

T.C.	
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ	
Sosyal Bilimler Enstitüsü	
Kayıt No.	Yazın No.
33/1	

Y Ö N E T E N

Yard. Doç. Dr. Kemal GÖDE

K A Y S E R İ - 1 9 9 0

Ö N S Ü Z

Şeyh Evhadeddîn Kirmânî'nin Menâhib-nâmesi'ni toplayan Şeyh Sa'deddîn'in Farsça eserini Türkçeye çeviren İshyiddîn Gelibolu'nun Konya İzzet Köyünoğlu İsmâ Kütüphanesi nu:13 289 da bulunan Yazma nüshasını esas alarak bu çalışmayı gerçekleştirdik. Kayseri'de Özel, Edebîyat Öğretmenliği Şapan Mustafa Ömer'in elinde bulunan diğer bir yazma nüsha ile karşılaştırdık. Bu sırada, Tansan'da 1909 da bediuzzanan Münzâfer tarafından neşredilmiş olan Farsça nüshası ile de karşılaştırarak çalışmamızı yaptık.

Bu çalışmada sadece, yazma nüshaları alttanakla yetinmeyerek eserin dilî eserinde de durulmuş orjinal Türkçe kelimeler beşir edilerek değerlendirilmiş ve çalışmanın sonuna bir lügatçe ilâve edilmiştir. Türkçeye çevireni İshyiddîn Gelibolu hakkında hiç bir kaynaktan bilgi bulamadığımız eserin Türk-İslâm Kültüründeki önemi ve yeri üzerinde de durularak değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirmede de, Evhadeddîn Kirmânî'nin eserinin yazıldığı devirde kur ulmuş olan Büyük Selçuklu Devleti'ne tabi devletlerden, Kirmân Selçukluları Devleti'nin son sultanlarından olan Sultan Turanşah II'nin oğlu olması sebebiyle, Anadolu Selçukluları, Fars Ataböğleri, Hameznşaklar Devleti v.b. gibi devletlerin muşar devlet adalarıyla, Âlilerle ve Şeyhlerle münâsebetleri üzerinde durulmuştur.

Eserden sınırlanmış kelimeler çağdaş müelliflerin ve de zamanın müelliflerinin faydalandığına dâir bir bilgiye sahip değiliz. Bununla beraber, Menâhib-nâme'nin konusu olan Evhadeddîn Kirmânî'den, İzzet Köprülü, Osman Turan, İbrahim Hakkı Konyalı, İnşetullâh Efendi v.b. gibi müellifler bahsetmiş, günümüz yazarlarından Hikail Dayran ile Osman Çetin de zaman zaman eserlerinde kulllanmışlardır.

Şeyh Evhadeddîn Kirmânî Menâhib-nâmesi'nde zikredilen olayların ele alınışını, günümüzde yapılan çalışmalarla kar-

çalıştırarak tarihi neye uygun değerlendirmeler yapmaya çalıştık. Bu cümleden olarak Faruk Sümer'in Oğuzlar, Osman Turan'ın Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti Tarihi, Erdoğan Herçil'in Kizman Selçukluları ve **Salgurlular Fars Atabegleri** v.b.gibi eserlerle çalıştık.

Bu çalışmaya yaparken "Osman Turan Usûl" adıyla verilen "Tercüman-ı Ol (Osmanlı'nın Usûlü)" ile beraberin gündüz alfâbesine Edisyon kritikli olarak aktardık. Bu usûlü, uygularken, Ferîdettin Turan'ın İbn Kemal'in VII. Defteri üzerine yaptığı çalışmaya örnek aldık ve sadece "Ayn **ع**" harfini " " işabeti ile göstermeye çalıştık. Ayrıca, Mustafa Okkesin nüshası adını verdiğimiz nüsha ile esas nüsha Koyunoğlu nüshasının arasındaki farkları sayfanın altında Okkesin nüshası olarak gösterdik. Eserin eksikliklerini, Ek-L, 2 .. gibi Okkesin nüshasından taramadık. Koyunoğlu nüshasının varak (yaprak) eksikliğini Okkesin nüshası ile, onun eksikliğini de Farsça baska nüshadan tercüme ederek çalışmamızı tamamladık. Temennimiz, bu konuda daha detaylı bir çalışmanın yapılması ve ilim alemine katkıda bulunulmasıdır.

Bu çalışmamızda, konuya yönelmemizi sağlayan ve ayrıca okumakta güçlük çektiğimiz kelimelerin okunmasında ve baştan sona kontrol çalışmada değerli mesaisini esirgemeyen muhterem Hocam Prof.Dr.Ahmet UĞUR Beye, Danışmanlığımı kabul edip devamlı bana yol gösteren değerli hocam Yard.Doç.Dr. Kemal GÖDE Beye, Farsça kısmın tercümesinde yardımcı olan Mustafa ÇELİKBEK Beye, ayrıca eserin Konya'dan getirtilmesi hususunda bana gerekli yardımı sağlayan Diştabibi Halit ERKİLETTİOĞLU Beye, alâmeti emri bize veyahut bu konudaki müşküllerimizin hallinde yardımcı olan arkadaşımız Mustafa OKKESİN'e ve bana her türlü yardımı sağlayan diğer hocularımıza teşekkürü bir borç bilirim.

İsmail Hakkı İBRAHİM

İ Ç İ N D E K İ L E R

Önsöz	I
İçindekiler	III
Kısaltmalar	IV
GİRİŞ	
a) Umumî Durum	1
b) Türklerin İslâmîyeti Kabûlü	2
c) Selçuklular ve Tarihdeki yeri	4
d) Anadolu'nun Türkleşmesi-İslâmlaşması ve buna yarlıca olan sebebler	7
I. B Ö L Ü M	
MEH. EVRADEDDÎN KIRHÂNÎ VE DEVRİ.	
a) Devri	15
b) Hayatı	17
c) Ettiğesi, Müridleri ve Kerâmetsleri	20
d) Eserleri	21
II. B Ö L Ü M	
MEHÂNİB-NÂME-İ EVRADEDDÎN KIRHÂNÎ	
a) Kitabın Telif Sebebi	21
b) Kitabın Kaynakları	21
c) Mehânib-Nâme'nin Müchaları	21
d) Mehânib-Nâme'de geçen Olayların Özeti.....	22
e) Mehânib-Nâme'nin Tarih ilmi Yönünden Kıymeti	24
f) Mehânib-Nâme'nin Türk Dili Yönünden Kıymeti	25
g) Mehânib-Nâme'nin İslâmî Yönü	26
h) Mehânib-Nâme'de geçen Devlet Adamları	27
ı) Mehânib-Nâme'de geçen Şeyhler	27
III. B Ö L Ü M	
Transliterasyonlu Metin	29
Bibliyografya	174
Lügatçe (SÖZLÜK).....	178

K I S A L T M A L A R :

- Ank. : Ankara.
A.S : Alayhi's-selâm.
A.S.V.: Alağhi's-selâhi ve's-selâm.
a.g.t.: Ali Geyretleri.
a.g.m.: Ali Geyretleri.
b. : Bin.
Bak: Bakınız.
bas.: Basın.
C. : Cilt.
C.C. : Cille Celâluhu.
Çev: Çeviren.
DİD.: Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi.
Haz.: Hazırlayan.
İs. : İsmi.
İA.: İslâm Ansiklopedisi.
İst. : İstanbul.
K.S. : Kudâise Suresi.
M. : Muhammed.
med. : Medce.
neşr. : neşreden.
R.A. : Rahyâli'lâhu Amru.
S : Sayı.
s : sayfa.
Sad. : Sadıktiren.
v : Varak (Yaprak).
v.b.gibi: Ve bunun gibi.

G İ R İ Ş

a) Umûmî Durum:

İslâm dini, siyâsî durumları necebciliğe dayanan bedevî Araplar arasında çıkmıştı. Bu Araplar, bedevîlik ruhu içinde, devamlı aralarında savaşıyorlar, birbirlerini basıp talan ediyorlardı. Ölöl çevresinin çerefi olarak da soy hısımlığı kuvvetlenmiş ve birlik ruhu uyandırmamıştı (1).

İslâmîyet, insanlığı sapıklıktan kurtarıp doğru yola erdirtmek çâyesini ile zühür etmiş; kendine mahsus bir dünya nizâmını da berâberinde getirmişti (2). Hz. Peygamberle ilk iki halîfenin idareleri zamanında, islâmîyet arapların kabilecilik ve soyculuk ruhunu bir zaman için köreltmştir. Ancak, Umeyye oğullarının idâreyi ellerine geçirmeleri bu ruhu yeniden canlandırmıştır. Emeviler devrinde, nedenî ve içtimâî durumları itibariyle bedevilerden üstün bir durumda olan diğer müslümanları, Mevâlî (azatlı köle) adıyla kendilerinden aşağı gören araplar, soy akrabalığına büyük önem vermeğe başlamışlar (3), kendileri devlêtin bütün nimetlerinden faydalandıkları halde arap olmayan müslümanlar ve fakir araplar ikinci sınıf vatandaş sayılmışlardır (4).

İslâmîyetin zühurundan önce de aralarında anlaşmazlık bulunan Hâşim Oğulları ile Umeyye Oğulları, gerek hilâfetin Emevilerre geçmesi gerekse Peygamber ailesine (Ehl-i Beyt) mensûbiyet bu ayrılığı devan ettirmiş çeşitli siyâsî gurubların yanında şii-îliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Emevîlerin, mevâlî halka karşı olan kötü muamelesi ve buna benzer sebeplerin yanında (5) Hâşim Oğullarının propağandaları, Emevîlerin bedevî saltanatını kökünden söküp, Peygamber ailesinden olan Abbâsîleri iktidar mevkiine getirdi (6).

- 1) M. Şemseddin Ginaltay. "Selçuklular'ın Horasan'a indikleri zaman İslâm dünyasının siyâsî, sosyal, ekonomik ve dînî durumu". Bel-lâten, 1943. VII (25). s. 59.
- 2) Osman Turan. Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi. İst. 1969. C. I. s. 134.
- 3) Ginaltay. a. g. m. s. 50.
- 4) Ahmet Uğur. İslâm Tarihi. Basılmamış Ders Notu. Ank. 1983. s. 26.
- 5) Uğur. a. g. e. s. 26.
- 6) Ginaltay. a. g. m. s. 60.; Uğur. a. g. e. s. 26.

Abbâsiler, seleflerinden tamamen ayrı bir siyâset takip edin bütün müslüman unsurları eşit olarak kolladılar ve devlet teşkilâtında yüksek mevkilere getirdiler. Ancak, Abbâsiler de kendilerini iktidara getiren Ebû Müslim Horasânî'yi öldürün, Vâsım Oğullarından Hz. Ali sülâlesini iktidardan uzaklaştırınca, İslâm dünyasında yeni bir kargaşalık hâkim olmaya başladı. Millî istiklâl çayesini güden İranlılar, Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin'in son Sâsânî hükümdarı Yazdgerd'ün kızından olan çocuklarını Sâsânîler'in vârisi saydıklarından bunları iktidara getirmek, bu suretle de millî bir hükümet kurmak çayesini takibe başladılar (7). Harun Resid'in veziri Bermek oğlu Cafer'in ve Bermek Oğulları'nın faaliyetleri bunun nişânesi olarak ortaya çıkar.

Araplarla İranlılar imparatorluğun yüksek kademeleri için mücâdele ederken, askeri bir güç olarak millî adlarıyla ortaya çıkan Türkler, millî seciye ve kabiliyetleri gereği hilâfet merkezinde devletin mukadderatını derhal ellerine aldılar. Çeşitli unsurların rekâbet ve mücâdeleri karşısında hareketsiz kalan Abbâsî halîfeleri yavaş yavaş geniş imparatorluk üzerindeki hüküm ve nüfuzlarına kaybetmeye başladılar.

Halî kamakların azalması, devletin memurlarına hazineden para ayıramaması üzerine devlet valilere toprak tahsisine başlamış, zamanla idareye sözde bağlı olan valiler istiklâllerini ilan etmişlerdir (8). Halîfeler ise bunlara mensurlar vermişler ve ortaya çıkan küçük devletçiklerin kendi aralarındaki savaşta galibi övnek, mağlûba sövmek durumunda kalmışlardır (9). Bu durum Selçuklular'ın tarih sahnesine çıkmalarına kadar devam etmiştir.

b) Türkler'in İslâmiyeti Kabûli:

İslâm orduları, 635-641 yılları arasında İran'ı fethettikten sonra, Orta Asya'da Coçhun nehrine kadar varmış ve Türkler'le teması geçmiştir. Ancak, VII. yüzyıl başına kadar, çeşitli nedenlerle İslâm orduları Türkler'le karşı karşıya gelememiştir. Kuteybe b. Müslim'in 705 de İran ve Horasan İslâm orduları komutanlığına

7) Ginaltay, a. c. m. s. 60.; Hür., a. g. e. s. 27.

8) Hür., a. c. e. s. 34.

9) Ginaltay, a. c. m. s. 62-63.; Hür., a. c. e. s. 35.

tağın edilmesi üzerine ,İslâm Orduları Nâverâünnehr'e kadar ilerleneğe muvaffak olmuştur.Bir takım mücâdelelerden sonra meşhur Talas savaşı ile müslümanlar ve Türkler arasında bir yakınlık meydana gelmiştir (10).Talas savaşından önceki devreye, Türkler'in İslâmiyeti tanıma devresi denilebilir.İslâm imparatorluğunu yöneten,koyu bir Arap milliyetçiliği yapan ve kendine karşı koyan Peygamber sülâlesi ile Arap olmayan müslümanlara (mevâlî) karşı çok sert ve taraflı bir siyâset takip eden Emevîler Türkler'in İslâmiyete girmesinde geciktirme rolü oynamışlardır (11). İslâm'ı tanıdıkça bazı Türk gurupları İslâm Ordularında daha sıkı ve samîmî bir münâsebet başlamasına sebep olmuştur.Ozellikle,Abbâsiler zamanında He'mun (800-813) ve Mu'tasım (813-833)'ın saltanat yıllarında Türkler'in hem İslâm'a girisleri hızlanmış ve hem de İslâm Ordularında vazîfe görenlerin sayısı gittikçe çoğalmaya başlamıştır ki bu devreye "Samarra Devri" denir (12).Türk askerlerinin Hilâfet Ordusunda çoğalması,Türk milletinin İslâmlaşmasını ve İslâm dünyasında hakiniyetini hazırlamıştır (13). Türkler,İslâmiyete girişleri ile beraber kısa zamanda İslâmiyetin bayraktarlığını yapmışlar,onu iç ve dış tehlikelere karşı da muayyen zamanlarda korumuşlardır (14).Türkler'in İslâmiyeti kabûlü zorlamayla olmayın bilakis kendi arzuları ile gerçekleşmiştir.Bunun sebepleri arasında,Türkler'in eskiden seri rökete olduğuna inandıkları "Gök Tanrıya inanmaları (15),İslâm dini ve Hedeniyetinin üstünlüğünün câzibesini yanında eski Türk dininin İslâmiyete yakın ana akîdelerine sahip olması ve Türk rûhuna uygun gelmesi idi.Türklerin inandığı Gök Tanrı'nın kâinâtın ve mehlûkâtın yaratıcısı olması,bütün hâdiselere ve insan fiillerine hâkim bulunması sıfatları İslâm inancındaki Allâh'a çok yakın olması ve Türkler'in Arap ordularına dahil olarak,Bizanslılar'a karşı savaşmış ve dolayısıyla İslâmiyeti öğrenmişlerdir (16).İslâm'daki adalet kavramının eski Türk "Töre" sine uygun olması,"Gök Tanrı" itikadının esaslarının Urhun Kitâbeleri'nden tesbitinin mümkin olması,İslâmiyetteki "Cihad" fikrinin Türkler'in fütûhat ve cihan hâkimiyeti

10) Mehmet Saray. Türk-İran Münasebetlerinde Millîğin Rolü. Ank.1990. s.5-6.; Zekeriyâ Kitancı. Türkistanda İslâmiyet ve Türkler. Konya, 1928. c.97-98.

11) Ahmet Uğur. Türk Tarihi Ders Notları. Ank.1983. s.16

12) Saray. s. c. c. s. 6.; Uğur. Türk Tarihi Ders Notları. s.17.

13) Osman Turan. Türk Cihan Hâkimiyeti. I. I. s.170

14) Mehmet Altay Köymen. "Anadolunun Tethi". DİRD. Ank.1961. s.89. Saray. s. c. c. s. 7.

çözüme benzemesi (17) sebepleri de Türkler'in İslâmiyeti kabûl sebepleri arasında sayılabilir.

Türkler, müslüman olduktan sonra İslâmiyete büyük hizmetlerde bulunmuşlar, Selçuklular'ın İslâmiyeti kabûlü ile de İslâm alemine, gerek içten gerekse dıştan gelen tehditlere karşı set olmuşlar ve sünnî İslâm dünyasının kaderini ve sorumluluğunu omuzlamışlardır. İslâmlık Türkler'le yeni bir hayatîyet ve kudret kazanmamış olmasaydı, siyâsî bakımdan XX. asırda düştüğü hale daha çok önce düşebilirdi (18).

c) Selçuklular ve Tarihdeki Yeri:

Selçuklular, Türkler'in İslâm dünyasına hâkim olmalarına ve yayılmalarına, İslâm medeniyeti ve kavimleri tarihinde yeni bir devir açmalarına âmil olan kavim ve hânedanların adıdır (19).

24 Oğuz kabîlesinden Kınık boyuna mensup olan Selçuklular, Oğuz Devleti'nin teşası olup reisleri Dükak (Dukak) tır. Dükak'ın oğlu olan Selçuk'un 960 yılında Oğuz Yabgusu ile arasının açılması üzerine İslâm'a girmiş (20), daha önce methû'u olduğu Oğuzlar'a karşı cihada başlamıştır. Güzel ahlâkı, dürüst imanı ve iyi bir ünle tanınmış olan Selçuk etrafındaki halkla beraber Yeni-kent (Cend)'e gelmiş ve "Cazi Selçuk" ünvanını almıştı (21). Karahanlılar ve Şamânîler arasında kalan Selçuklular müslüman olmalarının siyâsî sebeplerini, ancak 80 yıl gibi süren uzun bir mücâdele ve muhâceretler sonunda, 23 Mayıs 1040 da Selçuklu İmparatorluğunu kurmakla elde etmişlerdir (22).

- 15) İbrahim Kafesoğlu. Eski Türk Dini. Ank. 1980. 2. bas. s. 55-56; Turan. Türk Cihan Hakimiyeti. s. 48.; Kemal Göde. "Tarih Boyunca Türkler' - de Din Anlayışı". Erciyes Dergisi. Temmuz 1982. S. 55. s. 8-9.; Kemal Göde. "Türkler'in İslâmiyete Girişlerini Kolaylaştıran Sebepler.". Erciyes Dergisi. Haziran 1985. S. 90. s. 35.
- 16) Osman Turan. Türk Cihan Hakimiyeti. C. 1. s. 150.; Ahmet Uğur. Türk Tarihi Ders Notları. s. 18. Mehmet Saray. a. g. e. s. 7.
- 17) Turan. Türk Cihan Hakimiyeti. C. 1. s. 151; Kemal Göde. "Türkler'in İslâmiyete Girişlerini Kolaylaştıran Sebepler". s. 9-10.
- 18) Uğur. Türk Tarihi Ders Notları. s. 19-20; Köymen. "Anadolu'nun Methi". s. 29.
- 19) Osman Turan. Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti. Ank. 1965. s. 27.; H. Altay Köymen. "Anadolu'nun Türk Yurdu Olmasında Selçukluların Rolü". Millî Kültür. Haziran 1989. s. 28; Osman Çetin. Selçuklu Hüseyinileri ve Anadolu'da İslamiyetin Yayılışı. İst. 1981. s. 28.

Selçuklu İmparatorluğu, büyük Oğuz kavminin tamamıyla göçmesi sayesinde, İslâm dünyasında kudret ve hakimiyet kazanmıştı. Esasen devletin kuruluşu da Türkmenleri teşvik ediyor ve insan dalgalarını ardı kesilmeyen bir akın halini alıyordu. Selçuk'un; İsrail, Mikâil, Musa, Yunus ve Ahmed adlarındaki oğullarından, Mikâil babasının sağlığında ölmüş, onun iki oğlu Tuğrul Bey Muhammed ve Çağrı Bey Davud dedelerinin himayesinde en iyi şekilde yetişmişlerdir (23).

Selçuklu Türkleri bütün İslâm tarihi için mühim bir devre teşkil edenler. Selçuklular büyük bir kitle olarak, geçtikleri yerlerde bulunan bütün devletleri kahr ve yoketmek suretiyle İran'a, el-Cezire'ye, Suriye'ye ve Anadolu'ya geliyorlardı. Bunun neticesi olarak Afganistan'ın batı hududundan tâ Akdenize kadar genişleyen, Asyanın İslâm memleketlerini bir kere daha tek bir hükümdarın idaresi altında toplamayı başarmışlardır. Sağlam bir imanla müttasif, ezîmâtîr, hattâ bağılıları defalarca yenen bir nesil yetiştirmişlerdir (24). Selçuklu İmparatorluğu, İslâm dünyasının büyük kısmının kaderini eline almakla kalmamış, içten ve dıştan gelen tehlikeleri ortadan kaldırıp en büyük tehlike olan Bizans İmparatorluğuna karşı yeniden hücumu geçmiştir (25). Muhtelif soydan kavimlere hâkim olan Selçuklu İmparatorluğu, bu kavim ve milletler üzerinde ince bir tabaka teşkil etmektedir (26).

20) Osman Turan. Türk Cihan Hakimiyeti. C. 1. s. 159.; Osman Turan. Selçuklular Tarihi. s. 39.; Faruk Sümer. Oğuzlar (Türkmenler). 3. bas. İst. 1980. s. 61.; Mehmet Altay Köymen. Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi. C. 1. Ank. 1989. s. 13.

21) Osman Turan. Türk Cihan Hâkimiyeti. C. 1. s. 60.; Ahmet Uğur. Türk Tarihi Ders Notları. s. 38.

22) Ali Sevim. Anadolu'nun Eski Selçuklular Dönemi (Başlangıçtan 1086'ya Kadar). Ank. 1988. s. 1.; Osman Turan. Selçuklular Tarihi, s. 61.

23) Osman Çetin. a. s. c. s. 29.; Aksaraylı Kerimüddîn Mahmud. Selçukî Devletleri Tarihi. Çev: N. Huri Gençosman. Ank. 1943. s. 105.

24) Halil Edhem (Elden). Düvel-i İslâmiye Tarihi. İst. 1345 H/1927. s. 208.

25) H. Altay Köymen. "Anadolu'nun Türk Yurdu Olmasında Selçuklular'ın Rolü". Millî Kültür. Haziran 1989. s. 28.

26) Köymen. a. s. m. s. 29.

Büyük Selçuklular ya da Horasan Selçukluları da denilen Selçuklu İmparatorluğunu 1040 da Tuğrul Bey kurmuştur. Tuğrul Bey 1055 de Bağdad'a girerek hilâfet merkezinde kendi sultanlığını ilan etmiştir (27). Daha 1054 te Bağdat Halîfesi Tuğrul Bey'e, katimîlerin ülkelerini fethedip naiyeti ile berâber orada yerleşmek üzere Hısr'a seymelerini tavsiye ediyordu (28).

Tuğrul Bey, Alp Arslan ve Meliksâh bu geniş memleketler üzerinde kesin hâkimiyete sahip idiler. Sancar'ın 1157 de ölümüne kadar, diğer Selçuklu subeleri üzerinde metbûiyet hakları saklı kalmış idi. Kirman, İrak, Suriye ve Anadolu yahut Rum Selçukluları, Selçuklular'ın başlıca kollarını teşkil ediyordu. Horasan ve Kirman Selçukluları, buralara Türkmen akınlarının neticesinde Harezmşahlar eline geçmiştir (29).

Rum Selçukluları ve Konya Selçukluları dahi denilen Anadolu Selçukluları, Kutalmış b. İsrail Arslan Beyin b. Selçuk'dan inenler (30). Bu hânedanın kurucusu olan I. Süleyman 1077 de Selçuklulara tabi olarak istiklâlini ilan etmiştir. I. Süleyman'dan sonra 17 sultan, bazen Konya'da bazen de Sivas'da hükûmet etmişlerdir. Bu arada Kayseri'de fetihlere hazırlanılan askerî bir merkez durumunu kazanmıştır (31).

İran'ın güneyinde bir devlet olan Kirmân, Çağrı Bey'in en büyük oğlu Alp Arslan'ın aşabeyisi Kavurd Kara Arslan tarafından Tuğrul Bey zamanında 1050 de Selçuklu ülkesine katılmış (32) Kavurd'un kardeşi Alp Arslan'a daha sonra da Sultan Melikşah'a isyanı hayatına mal olmuştur (33). Kavurd'dan sonra oğlu Kirmanşah, Kirman valisi olmuş, Melikşah'ın ölümünden (1092) sonra da Turansâh bağımsız bir Kirman Devleti meydana getirmiştir (34).

27) Halil Edhem (Elden). Dîvel-i Islâmîye Tarihi. s. 209.

28) A. Zeki Velidi Togan. Umûmî Türk Tarihine Giriş. C. I. İst. 1970. s. 192.

29) Halil Edhem (Elden). Dîvel-i Islâmîye Tarihi. s. 210.; İbrahim Kafesoğlu. Selçuklu Tarihi. İst. 1972. s. 87.; Osman Turan. Selçuklular Tarihi. s. 192.; Erdoğan Nercil. Kirman Selçukluları. İst. 1980. s. 226.; H. Altay Köymen. "Anadolu'nun Türk Yurdu Olmasında Selçuklular'ın Rolü". Haziran 1980. S. 65. s. 29.

30) Halil Edhem, Dîvel-i Islâmîye Tarihi. s. 210.; Osman Turan. Selçuklular Tarihi. s. 200.; Aksaraylı Kerimüddin Habut. a. c. e. s. 114. Not: "Yabu" kelimesini Halil Edhem "Reygu" şeklinde yazıyor. Ayrıca, H. Simer de bazen böyle yazıyor. Sak. Üfürler. s. 93.

Doğudan gelen Türkmen atıkları noticesinde ve son Kirman şehzâdelerinin kendi aralarındaki mücadelelerinden zaıflamış ve Öğüz reislerinden Dinar Bey tarafından işgal edilmek suretiyle Kirman Selçuklularına hânedarı sına ermiştir (35)

d) Anadolu'nun Türkleşmesi-İslamlaşması ve buna yardımcı olan sebebler:

Türkler, İslâmîyeti kabul etmeden önce de Anadolu'ya çeşitli nedenlerle gelmişler ve burada yerleşmişlerdir. Saka ve Hun Türkleri buna örnek teşkil ederler (36). Peçenek, Uz ve Kumanlar'ın bazı sebeblerle biraraya gelip, Balkanlar üzerinden Bizanslılar'ın idaresinde Anadolu'ya yerleştirildikleri, müslümanlara karşı bu Türklerin Bizanslılarca kullanıldıkları bilinmektedir. Selçuklu istilâsından önce Anadolu'ya sevk ve iskan olunan bu unsurların karaman ve Kayseri bölgesine yerleştirildikleri mevzubahistir (37).

İslâmî devirde, Kâvenâünnehir bölgesinden getirilen Türk esirler Nînat'ın doğu kısmında kalan bölgenin fethine iştirak etmişler Abbâsiler zamanında da bu Türkler'den bir kısmı Avasım ve Suğûr denilen sınır bölgesine yerleştirilmişlerdir. Esâsen devamlı batıya doğru göçen Türk kitlelerinin, Bizans ve İran sınırlarında çözel yayla ve kışlaklar, yeni yeni hayat sahaları bulmaları, Türkistan'daki nüfus fazlalığının bu tarafa yani Anadolu'ya akmasına yolaçtı (38)

- 31) Kemal Göde. "Selçuklu devrinde Kayseri'nin İki Husûsiyeti". Erciyes Dergisi. Kasım 1982. S. 59. s. 20.
- 32) Erdolhan Mercil. Kirman Selçukluları. s. 23.; İbrahim Kafesoğlu. İA. "Kayseri" mad.; H. Altay Köymen. Tuğrul Bey ve Zamanı. İst. 1976. s. 34.
- 33) İbrahim Kafesoğlu. İA. "Selçuklular." mad. C. F. s. 370, 378. İbrahim Kafesoğlu. Sultan Melikşah. İst. 1973. s. 14.
- 34) İ. Kafesoğlu. İA. "Selçuklular" mad. s. 378; E. Mercil. Kirman Selçukluları. s. 79-80.; Ö. Turan. Selçuklular Tarihi. s. 191.
- 35) F. Sümer. Öğüzler. s. 125-126.; İ. Kafesoğlu. Selçuklu Tarihi. s. 87.; Ö. Turan. Selçuklular Tarihi. s. 192.; Honâkıb-ı Seyh Evhadeddîn Kirnânî. Tahrir 1969. Mecaz; Redîfîzâman. Türükânferîs. s. 1. mukaddime. s. 14; Honâkıb-nâme-i Evhadeddîn Kirnânî. Konya İzzet Koyunoğlu Müze Kütüphanesi. Nu: 13289. v: 1b.
- 36) Mehmet Peker. Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması. Ank. 1985. s. 14.; Ali Sevin. Anadolu'nun Fethi. s. 13-14.
- 37) Ö. Çetin. a. c. e. s. 24.; Ali Sevin. a. c. e. s. 15-17.
- 38) A. Zeki Velidi Togan. Urusî Türk Tarihine Giriş. C. 1. s. 193.; Kemal Göde. "Türkiye Tarihi İçinde Danışmendliler ve Anadolu'nun Vatandaşlığı". Pınarbaşı Melikşahî İl Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları. Ank. 1990. s. 26.; Ö. Turan. Selçuklular Tarihi. s. 71-73.

Anadolu kapılarını Türkler'e açmak ve buraları, üzerinde yaşanabilecek bir vatan yapmanın siyasî manada ilk mücâdeleleri şüphesiz Selçuklular'la başlamıştır (39). Ancak, Anadolu'yu yalnız Oğuz boyları Türkleştirmemiş, 24 Oğuz boyundan başka "Kalaç, Kanglı, Kıpçak" gibi Türk şubeleri daha ilk istilâ devirlerinde, Oğuz boylarına katılarak buralara gelmişlerdir. Bunlar Anadolu'da, Bizanslılar'ca oraya nakledilmiş olan, ancak az miktarda olup Ortodoksluğu kabul etmiş, "Uz-Oğuz" ve "Peçenek" kitlelerine tesâdüf ettiler. Bu Türk ekseriyete Türk olmayan müslümanlar, islâmı kabul eden bir kısım yerli halk da katılarak uzun asırlar esnasında Türkleştiler (40).

Anadolu, Oğuz-Türkmen akınları ve muntazam orduların istilâsı neticesinde fethedilmiş ve islâmlaştırılmıştır. Oğuz-Türkmen akınları; Selçuklular'dan kaçarak Azerbaycan'a gelen Türkmenlerin, oradan da ayrılarak Anadolu'ya saldırılarıyla başlar. Ancak kesin bir netice elde edilemez. Bununla beraber göçebe Türkmen akınlarının, Hıristiyan Bizans İmparatorluğuna yönelik olmasından ziyâde, bu çünkü Güneydoğu Anadolu'da ve yukarı Mezopotamya'da hâkim müslüman devletlere yöneliktir. Bu savaşlardan sonra bahse konu Türkmenler, Selçuklu istilâsına zemin hazırlamışlardır.

Enevî ve Abbâsî İmparatorluklarının batı siyâsetinin vârisi durumunda olan Selçuklu Devleti, bu bakımdan batıya yönelik an'anevî İslâm siyâsetinin yeni temsilcisi durumundadır ve Selçuklularla beraber, Enevî ve Abbâsî'lerden sonra inkıta'aya uğrayan hicum siyâseti yeniden doğu'ya geçmiştir (41). Selçukluların millî tarihimizde oynadığı en büyük rollerden biri, şüphesiz Anadolu'nun fethedilmesi ve bunun tabii neticesi olarak da burasının Anayurttan bir çe usakta yeni bir TÜRK VATANI haline gelmesi olmuştur (42)

Anadolu'nun fethinde en mühim safhayı, Selçuklu İmparatorluğu ordularının bir plan dahilinde yaptıkları akınlar ve fetihler teşkil etmektedir.

39) Zekeriyâ Kitapçı. "Malazgirt Meydan Muharebesinden Başkumandanlık Meydan Muharebesine (26 Ağustos 1071-26 Ağustos 1072)" Millî Kültür, Haziran 1939, s. 65, s. 36.

40) M. İhsan Köprülü. Türk Edebiyatı Tarihi, I. c. 1930, s. 211.

41) H. Altay Köymen. "Anadolu'nun Fethi", s. 90-92.

42) Kemal Göde. "Türkiye Tarihi İçinde Danışmendliler ve Anadolu'nun vatanlaşması", s. 25; H. A. Köymen. "Anadolu'nun Fethi" s. 93.; Osman Çetin. s. s. e. s. 35.

Bugünkü Türkiye sınırlarını aşmak şerefi Tuğrul Bey'in amcası Husa Yabçu'nun oğlu Prens Hasana aittir. Hasan, Çağrı Bey'in oğlu Vâlutî ile beraber Azerbaycan'ın fethine memur edilmiş, Vanuragan (Van havzası)'da yapılan savaşta şehit düşmüştür. Bunun intikamını almaya yemin eden Tuğrul Bey, İbrahim Yinal'ı bu vazife ile görevlendirmiştir. Sultan olarak da bugünkü Anadolu sınırlarını aşmak şerefi Tuğrul Bey'e aittir (43).

1059 da Tuğrul Bey'in emri ile Büyük Selçuklu ordusu Anadolu'ya girdi ve Amurîye bölgesine kadar ilerledi. Ancak, bu istilâlar ciddi olup, hedef ganimet elde etmekten ibânettir. Bununla beraber, bu istilâlar mukavemet ruhunu yıktığı için gelecek fetihlere zemin hazırlamıştır. Bu bakımdan önemlidir. Tuğrul Bey'in zamanında yapılan akınlar neticesinde Sivas ve Malatya'nın doğusunda kalan bütün arazi Selçuklular'ın istilasına maruz kalmıştır (44).

Anadolu'nun Türk yurdu olmasında en büyük rolü Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun ikinci hükümdarı Alp Arslan oynamıştır. Alp Arslan, daha tahta çıkışının ikinci senesinde (1064), Gürcistan'a sefer etmiş, orasını zaptettikten sonra; oğlu Melikşah'ın kumandasındaki orduyu da emrine alarak bugünkü Türkiye hudutlarına yönelerek Kars-Ani bölgesine girip Ermeni krallığının paritekti olan Ani'yi almıştır (45). Alp Arslan'ın başka yerlerde uğraştığı esnada, Tuğrul Bey zamanında olduğu gibi komandanları Anadolu'ya akınlar yapmaya devam etmişlerdir. Afsin Bey, Kızıllırmak vadisini takip ederek 1067 de Kayseri'yi ele geçirip denize ulaşan ilk Türk komandanı olmak şerefini kendisine kazandıran Marmara ve Ere'ye kadar akınlarda bulunmuştur (46).

Alp Arslan'ın 1071 de Malazgirt kalesini alıp, yapılan savaş neticesinde de, Bizans ordusunun imhası sebebiyle Türk akıncıları artık ciddi bir mukavemetle karşılaşmadılar ve istilâlar daha da

43) M.A. Köymen. "Anadolu'nun Fethi". s. 93-94.; M.A. Köymen. "Anadolu'nun Türk Yurdu Olmasında Selçuklular'ın Rolü". s. 29-30.; Ali Sevim. a. g. e. s. 25-31.; Osman Çetin. a. g. e. s. 35.

44) M.A. Köymen. "Anadolu'nun Fethi". s. 100.

45) Ani: Kars yakınında (40 km) bir şehir harabesi. Bak. İ. A. "Ani" mad.

46) M.A. Köymen. "Anadolu'nun Türk Yurdu Olmasında Selçuklular'ın Rolü". s. 31.; Osman Alotekin. "Selçuklular Döneminde Kayseri". I. Kayseri, Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri. Kayseri, 1937. s. 16. I. Kafesözü. 1A. "Selçuklular" mad. C. X. 360.;

sıratlı oldu.Halazcirt'ten 2 yıl sonra,Anadolu'nun tamamı istilâ edilip,Ere ve Harmara sahillerine ulaşılar.Artık yapılan skınlar ikânet için yapılmaya başladı.Halazcirt zaferinin neticesinde,Anadolu'da bir takım mahallî devletçiklerin kurulması Anadolu'nun fethinde yepyeni bir merhale teşkil etmektedir (47).

Halazcirt zaferi,Türk-İslâm,Bizans ve hatta bütün dünya tarihinde doğruduğu çok kapsamlı ve daimi neticeleri itibarı ile,büyük dönüm noktalarından birini teşkil eder (48).Bu zafer,anadolu'nun kapılarını Türkler'e açmakla kalmamış,aynı zamanda dünyaya siyâsî tarihinin akışını da Türkler'in lehine olarak değiştirmiştir (49).Zaferden sonra Türkler'in Anadolu'ya göçü bir sel halini almıştır.İslâm ülkelerinde yurt bulamayan Türkmenler,Türk feodal devlet yapısı çerçevesinde kendilerine hâkimiyet sahası arayan beyler,saltanat davası güderek Büyük Selçuklu sultanlarının takibinden kurtulmak isteyen hanedan mensupları kendi boyları ile göçerek Anadolu'yu kendileri için bir sığınak yeri haline getirdiler.Anadolu,Halazcirt'ten sonra etnik çeşnesini sıratla değiştirmeye başladı (50).Anadolu'ya bu derli toplu yerleşimin esnasında,buzaya "Bozok",güneye de "İleok" boyları yerleşmiştir (51).

Kılıç ve kalem erbabıyla,dervisleriyle,alın ve alperenleriyle,bacalarıyla,casileriyle,âhileriyle ve berâberinde getirdikleri süzûleriyle ten bir gönül seferberliği içinde Anadolu'yu fotha girişen Türkler,fethettikleri yerlerde,bir taraftan hürriyet ve istiklâlden uzak beylerin idaresinde siyâsî teşekküllerin hâkim oldukları yerlerde millî,dînî,ictimâî ve insânî duyguları en güzel şekilde dile getiren müesseseleri bırakarak her yöni ile Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslanlaşması hareketini gerçekleştirmişlerdir (52).

Ahmet Nazif Efendi.Hir'at-ı Kayseriyeye (Kayseri Tarihi).Sad: Mehmet Palarutoğlu.Kayseri 1987.s.55.;Ali Sevin.a.g.e.s.42-44; O.Turan.Selçuklular Tarihi.s.109-112.

47)H.A.Köymen."Anadolu'nun Fethi".s.116-117.;Ali Sevin.a.g.e.s.74-76.;H.A.Köymen."Anadolu'nun Türk Yurdu Olmasında Selçukluların Rolü".s.31-32.;O.Çetin.a.g.e.s.74-76.

48)Osman Turan.Selçuklular Tarihi.s.132.

49)Zakeriya Kitapçı.a.g.m.s.36-40.

50)Coskun Alptekin.a.g.tebliğ.s.16.;M.Övat Köprülü.Türk Edebiyatı Tarihi.s.207.;İsmail Hakkı Uzuncarsılı.Osmanlı Tarihi.C.I.5.bas.Ark.1988.s.1.

51)A.Zeki Velidi Toğan.Umûmî Türk Tarihine Giriş.C.I.s.195.

52)Kemal Göde."Türkiye Tarihi İçinde Danışmendliler ve Anadolu'nun Vatanlaşması".s.26.;Osman Çetin.a.g.e.s.63.

Anadolu'ya Türkiistan, Mezasan ve Azerbaycan'dan birçok Türkmen gelmiş ve ülkenin her tarafı bunlarla dolup taşmıştır. Çok sistenli bir fetih ve arbesinden uyruklanan yerleşime sıyâsetiyle Oğuz-Türkmen ve Yörük üğlüsü Anadolu'ya gelmiş, söğebe ve yerleşik hayat düzeni içinde köylor ve şehirlerde millî kültür dençesi kurulmuş ve böylece Anadolu tam bir Türk-İslâm diyarı haline gelmiştir (53).

Bizanslılar tarafından Anadolu'ya yerleştirilen çayn-î müs-lim Türkler'in sonradan kısmen müslüman olarak Türk fatihlerine karışmaları, Anadolu'daki Türk kesâfetini önemli ölçüde artırmış-tır. XI. yüzyılda başlayıp XII. ve XIII. yüzyıllarda da devam eden göçler neticesinde Anadolu'da tarihî bir değişiklik olmuştur. Bu da, Oğuz Türkleri'nin müslüman olmalarının tabii bir neticesidir. Anadolu, Türkleştiği oranda İslâmlaşmıştır (54).

İlk Selçuklu akınından başlayarak XIV. yüzyıl başlarına ka-dar, bütün Türk akın ve göçlerinin başarılı sonuçlara ulaşmasına ve Türkler'in kolayca bu topraklara yerleşmelerine; Bizans ve Ana-dolu Rum halkının içine düştüğü ahlâkî çöküntü ve sıyâsî, askerî, nâli dinî gözülmenin etkisi büyüktür. Anadolu'ya yerleşen Türk sö-ğebelerini, kaderin seçkiyle oturdukları yerlerden, Bizanslılar'ın ve Haçlıların eline geçtiği halde bile orantamamışlardır. Osmanlı-lar'ın Bursa ve İznik'te zaptettikleri sırada orada üç nesilden beri oturan müslümanları buldukları bunun delilidir (55).

Notice olarak, Anadolu'ya birçok Türk zümreleri gelmiştir. Bunlardan birincisi, İslâmlaşmadan önceki Türk gurupları, ikincisi, İslâmî devinde ve fütihat ve yerleşme sayesiyle gelen guruplar ve sonuncusu da Moğollar'ın önünden kaçarak Anadolu'ya sığınan Türklerle Türkleşen Moğol zümreleridir. Başta Kanakanoğulları ol-mak üzere, bu üç Türkmenleri'nin Moğollara karşı büyük isyan ordu-ları çıkarabilmeleri nasıl kalabalık bir nüfusa sahip olduklarının açık bir işaretidir (56).

53) Kemal Göde. "Türkiye Tarihi İçinde Danışmendlılar ve Anadolu'nun Vatanlaşması". s. 27.; K. Göde. "Boyluklar Döneminde Kayseri". 1. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri. Kayseri, 1937. s. 18.

54) Osman Çetin. a. t. e. s. 47, 63.

55) Ahmet İzzet. Türk Tarihi Ders Notları. s. 58-59.; O. Çetin. a. t. e. 70.

56) Osman Çetin. a. t. e. s. 60.

Selçuklu Sultan, Rumandan ve Diğirten beylerinin kulağı ile aldığı Anadolu, Diğirten hars mücadelesinin büyük müessesileri sâyesinde, hakikaten fethedilmiş ve cerecek bir Türk yurdu haline getirilmiştir (57). Anadolu'nun Türkleşmesinde tekin, toprak ve katl-î ân gibi hadiselerin olmadığı gibi, İslâmîleşmesinde de cayr-î mislîlîn unsuru siyâsî ve idârî bakımdan yapıldığı ve bu yüzden kitleler halinde bunların İslâm dinine girdikleri görülmektedir (58).

Anadolu'nun Türkleşme vatanlaşmasında, müçli askerî fetihlerin yanında, câmi, medrese, tekke, zâviye, kervansaray, hastahane, hamam, türbe, su yolu ve askerî caycyle yapılmış olan eserlerin de tesiri büyüktür. Bu müesseseler sâyesinde, fâtih Türkler Anadolu'da erimeyip burayı yurt edinebilmişlerdir. Ancak, bu arada bilhassa XIII. yüzyılda gelişip XIV. asırda da etkilerini devam ettiren, Âsık Paşa-zâde'nin belirttiği gibi Gâziyân-ı Rûm=Anadolu Gazileri, Abdalân-ı Rûm=Anadolu Abdalları, Bâciyân-ı Rûm=Anadolu Bacıları ve Âhiyân-ı Rûm=Anadolu Âhileri'nin sistemli hareketlerinin Anadolu'nun Türkleşmesinde mühim hizmetleri ve tesirleri vardır (59). Bu teşkilâtlardan Gâziyân-ı Rûm; Anadolu Gazileri, Alperenler Anadolu'nun fethi işine önem edilmişlerdir ve devamlı savaşan, Anadolu Gazileri Diğirten'den Anadolu'ya İslâmîyeti yaymak için gelmişlerdir. Adı geçen teşkilât, Anadolu'nun millî birlik ruhu içinde "İslâmlaşma" ve "Türkleşme" sinden büyük rolleri almıştır.

Abdalân-ı Rûm; Anadolu Abdalları, "Anadolu Dervişleri" için "Horasan Erenleri" de denilmektedir. XIII. yüzyıl Selçuklu Türkiyesi'nin oldukça canlı geçen dinî ve tasavvufî hayatında ortaya çıkan, Nevlevîlik, Çektûsîlik, Kalenderîlik, İshakîlik, Rıfâîlik (Ahmedîlik), İskefîhendîlik, Halvetîlik v. b. tarikatlerin hâkim olduğu bilinmektedir (60). Bu tarikatlere önem dervişler tarafından XIII. yüzyılda Anadolu'da yoğun bir propağanda yapılmaya bağlanmıştır. Abdal kelimesi derviş kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılmakta olup, dervişler, dünyaya karşı ilgisiz, sâde bir hayat sahibi, manevî yönden insanlara faydalı olan kimselerdir.

57) İ. Kafesoğlu. İA. "Selçuklular" mad. O. Y. s. 411.

58) İ. Kafesoğlu. İA. "Selçuklular" mad. O. Y. s. 403.

59) İbad Köprülü. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu. 3. bas. Ank. 1923.

s. 24-102.; Ahmet Hür. Türk Tarihi Ders Notları. s. 65.; Kemal Göde. "Kayseri'de Ahilik". Erciyes Dervisi. Haziran 1923. S. 126. s. 1-6.

60) Mehmet Cavırdar. "Kayseri'de Tekke ve Tarikatlar". Erciyes Dervisi. Eylül 1927. S. 117. s. 6-10.; Kemal Göde. "Kayseri'de Ahilik". Erciyes Dervisi. Haziran 1923. S. 126. s. 1-6.

Anadolu'da erkeklerin yanında, kadınların da teşkilatlandırılması sözkonusu, Bâciyân-ı Rûm, Anadolu Bacılarını da mühim hizmetlerde bulmuşlardır (61). Her ne kadar, Mikail Bayram, Evhadeddîn Kirrânî'nin kızı Fatma'nın (Menâkıb-nâme, 33. hikâye, v:65^a) Ahi Evren'in esî olduğunu söylüyorsa da, kitapta (v:66^a) Şeyh Bedreddîn isminde birisi ile (62) evlendiği belirtilmektedir. Ancak, Mikail Bayram buun Fatma Bacı'nın ikinci evliliği olduğunu belirtmektedir (63). Bununla beraber, Mikail Bayram, Evhadeddîn Kirrânî'nin kızı Fatma'nın Ahi Evren'in esî olduğunu "bazı karânelerle" (64) söylemektedir.

Anadolu'daki ictinâî, dînî, ticârî ve meslekî hatta askerî dayanışmayı sağlayan kuruluşlardan en önemlisi şüphesiz Âhiyân-ı Rûm yani Anadolu Ahileri teşkilâtıdır. Erad Köprülü bu teşkilâtı "Âhiyetü'l-Fityân=Kardeş Yiğitler" adıyla kaydetmektedir (65). Anapça bir kelime olan "Ahi", "kardesim" manasınadır. Hind, Ayyar ve Fütüvyet kelineleri de aynı manada kullanılmaktadır (66). Ahilik teşkilâtının kökünü, câhiliye Arap çarına kadar geri götürülenler, Hz. Bergamber'in de katıldığı "Hilfü'l-Fidâî" cemiyetine bağlarlar. Bu anlayışın yeni fütüvyetin aslı cömertlik ve yardımlaşmadır. Bir takım evreler geçirdikten sonra, Abbâsî'lerin geçitli devletlerin ve bilhassa şîh Büveyhîlerin oyuncağı olduğu zamanlardan sonra, 34. Abbâsî Halîfe'ci en-Nâsır li Dînillâh (Halâfeti: 1180-1225), bazı sıvâsî emellerini gerçekleştirme için fütüvyet birliklerinden faydalanmak maksadıyla, İslâm dünyası dâhilinde fütüvyet hareketini yeniden organize etmiş ve yeni bir temele oturmuştur. Halife'nin amacı, Abbâsî Halîfeliğine yeniden eski sıvâsî ve dînî nüfus ve itibarını sağlamak idi. Fütüvyet teşkilâtı bütün İslâm âlemine dal budak salan milis güçü haline getirildi (67). Anadolu'daki bir takım büyük devlet adalarının, kadılan müderrislerin, muhtelif tarikatlere mensup şeyhlerin, büyük tacirlerin de fütüvyet teşkilâtına dahil oldukları görülmektedir (68).

61) Mikail Bayram. Bâciyân-ı Rûm (Anadolu Selçukluları Zamanında Genç Kızlar Teşkilâtı). Konya, 1927. s. 35-45.

62) Farsça nüshada, Bedreddîn Şeyh Kirrânî'dân Yâkub olarak geçiyor.

63) M. Bayram. Bâciyân-ı Rûm. s. 26.

s. 71

64) M. Bayram. Bâciyân-ı Rûm. s. 13.

65) U. F. Köprülü. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu. s. 39.

66) Hacı İsmail. Zîn Şîkâ Kurumu Olan Ahilik. Konya, 1931. 2. bas.

s. 54. ; M. Bayram. "İslâm'da ve İslâm Dünyasında Fütüvyet Hareketi"

Not: 65. dipnottaki "Âhiyetü'l-Fityân=Kardeş Yiğitler" ibâresinin doğrusu "el-Âhiyetü'l-Fityân=Yiğit Kardeşler" şeklinde olmalıdır.

Anadolu'ya yerleşen Türkler'in, göçebe hayattan yerleşik hayata geçmelerini hızlandıran, çoğunlukla gayr-i müslimlerin elinde bulunan sanat ve ticaret hayatına Türkler'in de katılmasını sağlayan ve ayrıca yukarıda da zikredildiği gibi cömertliği, misafirperverliği, yardımlaşma ve dayanışmaya Türk insanına yerleştiren Ahîliğin Anadolu'nun vatanlaşmasında mühim hizmetinin olduğu artık bilinen bir gerçektir (69).

Anadolu'da iktisâdî hayatın Türkler'in eline geçmesini sağlayan Âhî teşkilâtının kurucusu olan Ahi Evren 1206 da Kayseri'ye gelerek yerleşmiş ve birçok sanat kolunun bilhassa dericiliğin piri olmuştur. Böylelikle de Anadolu'nun Türkleşmesine ve Islâmlaşmasına katkıda bulunmuştur (70).

Kelime Dergisi. S. 5. s. 40-47.; Fuad Köprülü. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu. s. 89-90.; Kemal Göde. "Kayseri'de Ahilik". Erciyes Dergisi. Haziran 1988. S. 126. s. 1-6.

67) Neşet Çağatay. a. c. e. s. 24-27, 36-38.

68) Fuad Köprülü. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu. s. 91.; Mikail Bayram. "İslânda ve Islâm Dünyasında Fütüvvet Hareketi". Kelime Dergisi. S. 5. s. 45.

69) Saadettin Kocatürk. "Fütüvvet ve Ahilik". Kırşehir ve Ahilik, XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri. İst. 1986. s. 32.; Kemal Göde. "Kayseri'de Ahilik". Erciyes Dergisi. Haziran 1988. S. 126. s. 1-6.

70) N. Çağatay. a. c. e. s. 57-58.; Ahmet Tabakoğlu. "Sosyal ve İktisâdî Yönleriyle Ahilik". Türk Kültürü ve Ahilik, XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri, 13-15 Eylül 1985. İst. 1986. s. 49-72.; Kemal Göde. "Kayseri'de Ahilik". Erciyes Dergisi. Haziran 1988. S. 126. s. 1-6.; I. Kafesoğlu. İA. "Selçuklular" mad. C. 3. s. 402-403.

1. B O L U M

EYHADEDDİN KIRMÂNÎ VE DEVRİ

a) Devri :

Selçuklular'ın Kirman kolu olan, Kirman Selçukluları, Çağrı Bey'in oğullarından Kavurd'a Kirman bölgesinin verilmesi ile ortaya çıkar. Kavurd, 1048 den itibaren bu bölgeyi fethetmeye başlamış ve daha sonra Tuğrul Bey'in ölümü üzerine 1063'de taht mücadelesiyle isyan etmiştir. Sultan Alp Arslan zamanında da 1067 ve 1068'de iki defa daha isyana kalkışan Kavurd her defasında da başarı elde edememiş ve her defasında da affedilmiştir. Sultan Alp Arslan'ın 1072 de ölümü üzerine, Kavurd yeniden isyan edip sultanat bulunmuş ancak, yine mağlub olmuş ve 1078 de öldürülmüştür. Kavurd'dan sonra, Kirman'da kalan Kavurd'un oğlu Kirmansah bölgenin hâkimi olmuş, Melikşah'ın üzerine yürümlerinden sonra, kendisi 1 yıl sonra ölmüştür. Kirmansah'dan sonra Kavurd'un küçük oğlu Hüseyin tahta geçirilmiş ancak, Sultansah adlı Kavurd'un diğer oğlu tutuklu bulunduğu hapisten kaçıp Hermodan'dan Kirman'a gelerek 1074'te idareyi ele almıştır. 1085 te Sultansah'ın ölümü üzerine Kavurd'un oğlu olan Turansah adı geçenden sonra Melikşah'ın onayı ile Kirman tahtına geçti. Her ne kadar, Evhadeddin Kirmânî adigeçen Turansah'ın oğludur denilirse de bu yanlış hatırlıdır (1).

Kirman Selçukluları devleti, daha birçok Sultan'ın idaresi ile ve birtakım olaylarla 1170-1171 yılına kadar gelmiş ve "Menâkıb-nâme" nin sahibi olan Evhadeddin'in babası Turansah iktidara gelmiştir (2). Ancak bu devirde Kirman bölgesi Selçuklular'ın tahakkümü altındadır (3).

Sultan II. Turansah zamanında Kirman, Oğuzların ve Fars Atabeglerinin tahakkümü ile yavaş yavaş inhitata doğru gitmeye başlamıştır. Bilhassa, Oğuz beylerinden Melik Dinar (öl. 1195) bu bölgeyi tamamen işgal etmiştir (4). Oğuzlar'ın ve Selçuklular'ın

1) Erdöğün Mercil. Kirman Selçukluları. s. 76.; Menâkıb-nâme önsözü. s. 11.

2) E. Mercil. Kirman Selçukluları. s. 170.; Menâkıb-nâme-i Evhadeddin Kirmânî. 1. hikâye v: 1b.

3) Erdöğün Mercil. Fars Atabegleri Selçuklular. Ank. 1975. s. 63-64.

4) E. Mercil. Kirman Selçukluları. s. 185.; Osman Turan. Selçuklular Tarihi. s. 192.; E. Mercil. Fars Atabegleri. s. 59.

hanac-şüzârî olan Kirman Selçukluları'nın bu sultanı da Haziran 1185'de öldürülünce, Melik 11. Muhammedşah tahta oturtulmuş ve ülkesini Oğuzlar'dan ve Selçuklular'dan kurtarmak amacıyla Harezmşahlar'dan yardım umarak Harezm'e gitmiştir. Kendisine iyi davranan Tokis, sonradan ona gereken ilgiyi göstermemiş, Muhammedşah'da Gurlular'dan Gazne hâkimi İbrahimeddîn Muhammed'in hizmetine girmiş ancak, onun seferleri esnâsında vatanından uzakta ölmüş ve böylece Kirman Selçukluları tarihi karışmıştır (5).

Menâkıb-nâme (v:1^b) de belirtildiğine göre, ummansah'ın oğlu olan Evhadeddîn Kirmânî, Oğuz saldırıları neticesinde yıkılan Kirman Selçukluları tahtına geçmeye namzettir. Ancak, annesinin ülkeyi terk etmesi hususunda kendisini ikna etmesi üzerine, Evhadeddîn Kirmânî Kirman'dan ayrılmıştır (6).

Evhadeddîn Kirmânî'nin Bağdat'ta sâlin orada ilim ve tasavvufle uğraştığı yıllarda (7), siyâsî durum kısaca şöyledir:

Büyük Selçuklular'ın devamı olan Irak Selçukluları, 1194'te Harezmşahlar devletince yıkılmıştır. (8). Yukarıda da belirtildiği gibi, Kirman Selçukluları da, Oğuz istilâsı neticesinde inkiraza uğramıştır. Büyük Selçuklular'ın Suriye kolu da esâsen 1117'de tarih sahnesinden silinmişti. Selçuklular'ın Anadolu kolu olan Anadolu Selçukluları ise Evhadeddîn Kirmânî'nin nüfuzunun cömürdüğü devirde ihtisam devrini yaşıyordu.

Haçlılarla karşı büyük mücâdeleler veren ve hayatının sonunda ülkesini eski Türk hâkimiyet anlayışına (9) göre onbir oğluna taksimeden Kilit Arslan 11'nin 1192'de ölümünden sonra saltanat mücâdelesini başlamış ve bu mücâdeleyi 1196'da Süleymanşah 11. kazanmıştır. 1204'te onun ölümü üzerine idâreyi Keyhüsrev 1 almış, mücâdelelerle dolu bir hayattan sonra 1211'de şehid olarak hayata veda etmiştir. Kardeşi Alâeddîn 1'le saltanat mücâdelesini yapan Keykavus 11, 1211-1220 yılları arasında saltanat sürmüştür ve bunun devri irbâlin başlangıcı sayılır.

5) Erdoğlan Hacıhalil. Kirman Selçukluları. s. 228.

6) Menâkıb-nâme-i Evhadeddîn Kirmânî. (v: 2^a).; Mukaddime. s. 1.

7) Menâkıb-nâme-i Evhadeddîn Kirmânî (v: 2a-b).

8) Osman Turan. Selçuklular Tarihi. s. 187.

9) Kemal Göde. "Türk'lerde Devlet Anlayışı-Metod'den Atatürk'e- (M.O. 209-1938)". Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 8: 2. Kayseri, 1985. s. 155-177.

1220 de tahta çıkan Alâeddin Keykubad ı, Selçuklu Sultanları arasında mümtaz bir mevkiye sahip olup, Türkiye bunun devrinde en ileri bir medeniyet seviyesine erişmiştir. Bazı tarihçiler kendisine "Büyük-Uluğ" lakabını vermiştir (10). Alâeddin Keykubad, doğuda beliren Moğol tehlikesini sezerek Harezmsahlar ile işbirliğini denemiş ise de muvaffak olamamıştır. Ancak, Moğollar'la anlaşma yollarını denemiştir. 1237 de öldüğü zaman, devri siyâsî, iktisâdî ve medenî bakımlardan en yüksek seviyeye erişmiş bir halde idi (11).

Evhadeddîn Kirmânî, 1238'de öldüğü zaman, kendisinin mensubu bulunduğu Selçuklu hanedanının durumu bu minvâl üzere idi. Yukarıda da belirtildiği gibi, Fütüvvet hareketi ile Abbâsî Halîfeliğini yine ihtişamlı bir hale döndürmeye çalışan en-Nâsır li Dînillâh (1180-1225), İslâm dünyasında kendisine haklı bir şöret saqlanmıştır. Yine, İyeh'in devrini idrâk ettiği 35. Abbâsî Halîfesi Müstansır Mansur b. Muhammed (1226-1243), selefinin yolunu takip etmek isterişse de muvaffak olamamıştır.

Evhadeddîn Kirmânî'nin yaşadığı bu devirde tasavvuf hareketleri bir hayli canlıdır.

b) Hayatı :

Evhadeddîn Kirmânî, Kirman Selçuklularından Turansah ıı. nin oğlu olup, 563 (1168)de doğmuştur (12). Adı Hâmid, lakabı Evhadeddin (13), babasının adı "Ebü'l-Fahr" (14)'dir. Bunu Arapça ve Farsça kaynaklar böyle göstermektedir. Kitabın yazarının belirttiğine göre (v:1^b); doğumu, tahta çıkışı ve ölümü hep "Sesenbeh" (Sali) gününe rastladığı için, kendisine "Sesenbehî" yani "Salcı" denilen Sultan Turansah ıı (1171-1183)nin oğludur (15). 1172-1180 civarında Uğuzlar'ın Kirman'a saldırmaları üzerine Kirman'dan ayrılıp Bağdad'a gelmiş ve orada ilim tahsiline başlamıştır. Şâfiî fıkıh kitaplarından İbnü'l-Kass et-Taberî diye

10) Ö. Turan. Selçuklular Tarihi. s. 210.; Halil Edhem (Eldem). Kayseri Şehri. Haz: Kemal Göde. Ank. 1982. s. 69.

11) Ö. Turan. Selçuklular Tarihi. s. 211.; Osman Turan. Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar. Metin, Tercüme ve Araştırmalar. Ank. 1988. 2. bas. s. 101.

12) Menâkıb-nâme-i Evhadeddîn Kirmânî (v:1^b).; Mikail Bayram. Bâciyân-ı Rum. s. 22. Not: 6.

13) İbn Arabî. Fütühâtü' Nebhiyye. C: 1. Hısır, 1309. s. 165.; Lâmiî Çelebi. Mefehâtü'l-İns Tercüme ve Şerhi. İst. 1980. s. 659. (Ofset)

tanınan Ebü'l-Abbâs Ahmed İbn Ebî Ahmed'in "Hiftâh" isimli fıkhe dâir eserini okudu. Ders okuyup ilimde yükselince mu'îd (Doçent) oldu ve şöhreti gittikçe artıp "Hakkâkiye Medresesi"ne müderris oldu (16).

Bir müddet sonra, Evhadeddîn tasavvufa yöneldi (v:4^b). Bir gün, "Rükneddîn Secâsî"nin müritlerinden "Şücâeddîn Ebherî" onu Şeyh'e götürdü ve böylece tasavvufa girmiş oldu (17). Evhadeddîn, ömrünün çoğunu yolculuklarda geçirmiş ve her vardığı şehirde de ikâmet etmiştir. Evhadeddîn, ilk önce Kirman'dan Bağdad'a yolculuk etmiş ve neticede de orada vefat etmiştir. İran'ın batısında bulunan Rey, Hemedan, Tebriz; Kafkas bölgelerinden Nahcivan, Gence ve Sirvan'da; Rum (Anadolu)da Konya, Kayseri, Sivas, Malatya; ayrıca, Horasan, Harezm, Mısır, Dimaşk, Ahlât, Musul, Hardin ve Amid (Diyarbakır) gibi şehirlerde dolmuştur. 6 defa Hacca gitmiştir. Evhadeddîn 631/1233-1234 sonlarında Malatya'dan Bağdad tarafına yönelmiştir. Onun Bağdad'a gelişi, Şehâbeddîn Suhreverdî'nin ölüm tarihi olan 1 Muharrem 632/25 Eylül 1234'e tesâdiif etmektedir. Abbâsî Halîfesi Müstansır b. Muhammed (1226-1243), Bağdad'da Evhadeddîn'e hil'at sıydırmıştır (18). Halîfe Müstansır, Evhadeddîn'i severdi ve ölümcül hasta iken onu ziyânete gitmişti (19).

Fasîh Hâfî, onun 635 Şabanının 3. de (21 Mart 1238) öldüğünü söyler (20), Zekerîya Kazvîni'de Bağdad'da 635/1238'de öldüğünü belirtir (21). Uğuzlar'ın Kirman'ı istilâsı ve Kirman Selçuklularının sona ermesi olan 581/1185-1186 veya Kirman'a uğuz hücumu olan 575/1179-1180'de onun 15 yaşında olduğu düşünülürse, 635/1238'de öldüğü zaman 73 yaşında iken öldüğü söylenebilir (22). Ancak, Evhadeddîn Kirmanî ile Şâir Evhadeddîn Kirmânî'yi karıştıranlar, onu 534/1140-1141'de ölmüş gibi gösterirler (23).

14) İbn Arabî. a. c. e. s. 165.; Menâkıb-ı Evhadeddîn Kirmânî Unsözü. s. 11.; Kazvîni, Zekerîya b. N. b. Mahmûd. Âsârü'l-Bilâd ve Ahbârü'l-'İbâd. Beyrut. 1380/1969. s. 248.

15) Menâkıb-ı Evhadeddîn Kirmânî Unsözü. s. 11.

16) Menâkıb-nâme-i Evhadeddîd Kirmânî (v: 2b).; Menâkıb-ı Evhadeddîn Kirmânî Unsözü. s. 11.; M. Bayram. Râciyân-ı Rum. s. 28. Not: 6.

17) Menâkıb-ı Evhadeddîn Kirmânî Unsözü. s. 15.

18) Menâkıb Unsözü. s. 33.

19) Menâkıb-nâme-i Evhadeddîn Kirmânî (v: 59^a, 101^a-102^b).

20) Menâkıb Unsözü. s. 35.; Ahmet Ates. İstanbul Kütüphanelerindeki Farsça Manzum Eserler. C. 1. İst. 1969. s. 253'de Kirmânî'nin ölüm tarihi 607/1207-1208 olarak gösterilmektedir.

21) Kazvîni. a. c. e. s. 248.; Menâkıb Unsözü. s. 35'den naklen.

Bazı müellifler de mezarını Türkiye'de Kayseri (24) ve Konya'da (25) gösterinlense de Evhadeddîn'in Bağdad'da öldüğü bir hakîkatdir.

Evhadeddîn Airmânî, Rükneddîn Secâsî'nin kızı ile evlenmiş olup bu kadının annesi Kutbeddîn Ebborî'nin kızı ve onun annesi de ziyâeddîn Ebû'n-Necîb Suhreverdî'nin kızı idi (26). O kadından Âmine isminde bir kızı dünyaya gelmiş ve onu Melik Âdil'in başveziri İmâdeddîn ile evlendirmiştir. Ancak, Ahlât'ta olan bu evlilik yürümemiştir ve Evhadeddîn'in bu kızı Menâkıb-nâme'nin telif edildiği 7.yüzyılın ikinci yarısında (13.asrın ikinci yarısı) hayatta olup olmasıkta yaşamakta idi (27).

Bu kızının adı Fatma olup, kötü huylu bir câriyeden doğmuştu. O da tıpkı annesi gibi bir huya sahip olup Moğollarca Kayseri'de 642 (1244-1245) de esir edilmiş ve kûm emirlerinin ricâları üzerine Hülâcu'nun yanına götürülüp 657/1258-1259 'de esâretten kurtulmuştur. Sonra, Emînüddîn Yakub Çeyh Bedreddîn isimli birisi ile evlendirilmiştir (28). O da Menâkıb-nâme'nin telif edildiği tarihte hayatta idi. Bedîuzsaman Firuzanfer, Ravzatü'l-Cinân isimli eserinden naklen, Evhadeddîn'in bir oğlunun dahi olduğunu ve torunlarının Nancüvanda yaşadığını belirtir. Bunlardan, Çeyhü'l-İslâmlik yapmış olan Mevlânâ Abdülkâdir Nahcûvânî Kemâleddîn 'âlim ve fâzıl bir zât olup 801 (1398-1399) de ölmüş ve Tebriz'de Sührâb mezarlığına defnedilmiştir. Netice olarak denilebilir ki, onun çocukları tâ X.hicrî (XVI.Milâdı) yüzyıla kadar bilinir, âlimler takımından ve fâzallar arasında sayılacaktır (29).

22) Menâkıb Unsözü. s.36.

23) Huallin Nâci (Omer Hulûsî). Esâmî. 1st. 1308. s.75.; Kâtip Çelebi. Keşfü'l-Zünûn. C.II. s.1705.; Bağdatlı İsmail Paşa. Hediyyetü'l-Arifîn. C.I. s.228.; Semseddîn Sâmî. Kârûşü'l-A'lâm. 1st. 1927. C.II. s.1065.; Zehrâ Hanlâri "Kiya". Ferheng-i Edebiyyât-ı Kârisî-yi Derî. Tahran 1348. s.75.

24) İnâyetullâh Efendi. Kayseri Tarihi. 1st. Süleymaniye Kütüphanesi Lale İsmail/Murad Holla Bölümü. Nu:744/7. (v:239a veya 153a). Bilgi için bakınız; Kemal Göde. "İnâyetullah Efendi ve Kayseri Tarihi" Erciyes Dergisi. Aralık 1981. S.48. s.8-9.; Halil Edhem. Kayseriye Lehri. s.133-134.; O. Turan. Türk Cihan Hakimiyeti. C.II. s.104.

25) İbrahim Hakkı Konyalı. Abideleri ve Kitâbeleri ile Konya Tarihi. Konya, 1964. s.590.

26) Menâkıb Unsözü. s.36.

27) Menâkıb-nâme (v:41^b-42^a, 61^a).;

Menâkıb Unsözü. s.36.

28) Menâkıb-nâme (v:64a-66a).; Menâkıb

önsözü. s.37.

29) Menâkıb önsözü. s.37.

c) Yetiſmesi, ſeyhleri, Müritleri ve kerâmetleri:

Evhadeddîn Kirmânî, Bağdad'ta geldikten sonra ilim tahsiline başlamıſ ve medresede müderrisliğe kadar yükselmiştir (v:2^a-2^b). Daha sonra, cönlünde bir tarikate girmek arzusu doğmuş ve Ebü'l-Garâim Rükneddîn Secâsî'ye intisap etmiştir (v:4^b). Tarikat silsilesi, Rükneddîn Secâsî'ye o da Ebü'n-Nacib Suhreverdi'ye bağılıdır. Evhadeddîn, Ahmed Gazzâlî vb. gibi tasavvufta herşeyi mübah görenlerdendir. Raksetmeyi mübah görüp kendisi de semâ'a katılırdı. Bir rubâ'isinde, "Bir kavim, bana herşeyi mübâh görmeyi isnat etmiş, kendi yara ve körlüklerine gülsünler-Ma'ruf (Kerhî), Güneyd (Bağdâdî) ve İnan) Şiblî de benim gibi bu mübâh görmeyi kıymetli tuttular". demektedir. Ayrıca, Evhadeddîn yüz güzelliğine bakmak suretiyle Allâh'a yaklaşılabileceğine inanmaktaydı (30)

Evhadeddîn Kirmânî'nin 70.000 müridi olup bunlardan 30.000 i makâm sahibi olmuşlar ve kalanının dahi yüksek mertebesi var idi (v:20^a). Vane onun 100.000 müridinin olduğu da belirtilmektedir (v:128^b). Evhadeddîn'in müritlerinden ve halîfelerinden olan Hoca Şemseddîn de en son vefat edenidir (v:111^b). 52. hikâye buna mahsusdur. Onun sırasına göre, Kirmânî'nin halîfeleri şunlardır: 1) Şemseddîn Omer b. Ahmed Tiflîsî (v:57^a, 58^a, 58^b, 105^a, 105^b, 108^a, 110^a, 111^a, 111^b, 72. hikâye). 2) Zeyneddîn Sadaka (v:65^a, 107^b, 111^b, 112^a, 112^b, 113^a, 113^b, 114^a, 114^b, 115^a, 53. ve 62. hikâye). 3) Bedreddîn Muhtar (v:11^a, 13^b). 4) Sadeddîn Mahcûvânî (v:109^a). 5) Kerîmüddîn Sofî Nişâburî (v:109^a). 6) Fahreddîn Hasan (v:27^a, 28^a). 7) Mehâbeddîn İsa (v:66^a, 109^a). 8) Fakıyyeddîn Ürgördî (Bürücerdî) (v:107^b). 9) Nûreddîn Lûristânî (v:107^b). 10) Kerîmüddîn Kazvî (v:107^b, 109^a). 11) Nûreddîn Tokâtî (v:107^b). 12) Kerîmüddîn Sûfî. 13) Seydî Necmeddîn (v:10^b). 14) Yûsuf Sermârî (Sermâdî) (v:109^a, 110^a). 15) Fahreddîn Abdülaziz b. Abdülcebbâr b. Omer Halâtî (Ahlâtî). 16) İzzeddîn Mevdûd b. M. b. Mahmûd. 17) Mu'înüddîn Tebrîzî. (31).

Evhadeddîn Kirmânî'nin birçok kerâmeti vardır. Ancak, burada bazısını zikredeceğiz. Alâeddîn Keykubad'ın hanısten çıkacağı ve Sultân olacağı (v:36^a), Dolunun yağacağı ve ondan meydana

30) Menâkıb önsözü. s. 39-40.

31) Menâkıb önsözü. s. 44-46.

getirilen suyu içeceğini belirtmesi (v:54^b-55^a), kızının kâfir eline düşeceğine (v:65^b), Cihan isimli müridinin İstanbul'a gideceğine ve birtakım kafirlerin müslüman olacağına işâret etmesi (v:84^b), Celâleddîn Harezmsah'ın Sultan olacağını ve şehit olacağını (67 hikâye) bildirmesi v.b. gibi.

d) Eserleri :

Evhadeddîn Kirmânî'nin saflığında söylediği rubâ'îleri biraraya getirilmiş ve böylece eseri olarak zikredilen kitap ortaya çıkmıştır (32). Menâkıb-nâme ise kendisinden sonra müritleri tarafından derlendiği için onun eseri olmaktan ziyâde hakkında ve menâkıbını muhtevî bir eserdir. Ayrıca, bir takım kaynaklarca Evhadeddîn Kirmânî'ye nisbet edilen "Misbâhu'l-Ervâh ve Esrârü'l-Esbâh" isimli eserin ona ait olmadığı, yine bazı kaynaklarca belirtilmektedir (34). Zira , yukarda da belirttiğimiz gibi (Dipnot 23), 534/1140-1141 de ölen Şâir Evhadeddîn Kirmânî ile, 563/1168 de doğup, 635/1238 de ölen Evhadeddîn Kirmânî'yi karıştırmaktadırlar ve adı geçen eser Şâir Evhadeddîn Kirmânî'nindir. Menâkıb-ı Evhadeddîn Kirmânî'yi farsça olarak nesreden Fîrûzanfer de bu kanaatte olup, bir takım delillerle bu eserin, üzerinde çalıştığımız Evhadeddîn Kirmânî'ye ait olmadığını belirtmektedir (35).

32) Menâkıb önsözü. s. 47.; Ahmet Ateş. a. g. e. s. 204.

33) Kâtip Çelebi . Keşfü'z-Zünûn. C. II. s. 1705.; Bağdatlı İsmail Paşa. Hediyyetü'l-Ârifîn. C. I. s. 228.; Ahmet Ateş. a. g. e. s. 204.

34) Menâkıb önsözü. s. 50.; Lâmiî Çelebi. a. g. e. s. 659-663 arası. Evhadeddîn'in Rubâîilerinden bahseden eser; "Misbâhu'l-Ervâh"dan bahsetmemektedir.

35) Menâkıb önsözü. s. 50-55.

II. B Ö L Ü M
MENÂKİB-NÂME-İ EVHADEDDİN KİRMÂNÎ

a) Kitabın Telif Sebebi :

Üzerinde çalıştığımız Menâkıb-nâme'yi Türkçeye tercüme eden Muhyiddîn Gelibolu, Şeyh Evhadeddîn Kirmânî'nin Şeyh Sa'deddîn ismindeki halîfesinin farsça kitabında, "Hz. Şeyh'in menâkıbı bî-kıyâs'dır. Annâ, bazı menâkıbı kim her yerlerde dağlanmış idi. Cen' idüb bir kitap cyledüm, tâ kim mu'tekidlere ve müritlere ve muhiblere istinşâd-ı yakîn ve fâide-i dîn hâil ola ve dahi bilöler kim, Hz. Şeyh ne kadar nene ve belâ çekmişdür. Fâ ma'rifet gencine irişinceye değün" (1) diyerek menâkıb-nâme'nin telif sebebini bize göstermektedir.

b) Kitabın Kaynakları :

Menâkıb-nâme'de geçen bir takım olaylar, kendinden önce yazılmış eserlerde de geçmektedir. Bu durum genel âdet olup, her devirde, yazılan eserler kendinden önceki eserlerden etkilennmişlerdir. Menâkıb-nâme'deki olayları da, Abdü'l-Kâhîr b. Abdullâh Suhreverdi (öl: 563/1167-1168)'nin "Âdâbü'l-Mürîdîn", Zeynü'l-İslâm Ebü'l-Kâsım Abdülkerîm b. Nevâsîn Kuşcyri (öl: 465/1072)'nin "Risâle-i Kuşcyriyye", Muhyiddîn M. b. Ali Tâî Ebdülhâsî İbn Arabî (530-538/1135-1240)'nin "Tütühâtü Hokkî" v. b. gibi eserlerde de geçmektedir.

Bununla beraber, Menâkıb-nâme'de Kur'an'dan, Hadîs'den, örnekler bulunmaktadır. Ayrıca, Menâkıb-nâme'de, Ahmed b. Ebî Ahmed İbnü'l-Kass et-Taberî (öl: 335/46-947)'nin "Miftâh" isimli fıkıhla ilgili eseri, Ebü İshak İbrahim b. Ali Şîrâzî (öl: 479/1086-1087)'nin "Tetbîh fî Fîrû'is-Şâfi'iyye" isimli eseri ve Ezrakî-yi Herevî'nin "Elfiyye ve Lelfiyye" isimli eseri zikredilmektedir.

c) Menâkıb-nâme'nin nüshaları :

Menâkıb-nâme, Farsça olarak telif edilmiş daha sonra da Türkçeye tercüme edilmiştir. Farsça nüshalarından bilinenleri şunlardır:

İstanbul Nafiz Paşa Kütüphanesi'nde 1119 numara (2) ile kayıtlı eser, Edirne Selimiye Kütüphanesi'nde 2140 numara ile kayıtlı eser, Karaman Kütüphanesi numara 2'de kayıtlı eser (3).

1) Menâkıb-nâme-i Evhadeddîn Kirmânî .(v:1b).

2) Nûr-ı Mansûr, Nafiz Paşa Kütüphanesi 1119 numaralı yazma nüshadan neşir yapmıştır.

Elimizdeki eser ise, Türkçeye tercüme olup Konya İzzet Koyunoğlu Müze Kütüphanesi'nde 13289 numara ile kayıtlıdır. Başından 1 varak, 7^a-7^b arazanın 1 varak, 26. varaktan sonra 1 varak ve sonundan da onuz 19 varak noktasındadır. Numaralamaya dikkat, edilmemiş ve 95^a dan 94^b ye geçilmiştir. Eser 121 varakta ve 55. hikâyede sona eriyor. Türkçe tercümenin yeni bir nüshasına da Kayseri'de özel Edebiyat Öğretmenliği yapan arkadaşım Mustafa Okkesim'den temin ettik. Bu nüsha ile Koyunoğlu nüshasının eksikliklerini tamamlamaya çalıştık ve nüsha farklarına da Okkesim Nüshası diyerek satır altında gösterdik. Koyunoğlu nüshasının eksikliği, Okkesim nüshasının 126^a varasına tesâdüf etmektedir ve bu nüsha da 57 hikâyeye ile 133^b de sona ermektedir. Mustafa Okkesim nüshası da tahmini olarak numaralanmış ve kanaatinize göre baştan 2 varak ondan da eksiktir. Farsça basma nüshada 75 hikâyeye olan Menâkıb-nâme 57. hikâyeye kadar Farsça farsçaları ile karşılaştırmak suretiyle Türkçeye aktarılmış, 57 hikâyeye eksikliği ile kalan hikâyeler Farsça nüshadan tercüme edilmiştir.

Koyunoğlu Nüshası; 206x151 mm. dış ve 150x93 mm. yazı ebadına sahiptir. Kağıdı ise, ahşaplı olup krem rengindedir ve ciltlidir.

Harekeli nesihle yazılmış olan eser sayfada 15 satırdan ibarettir.

Okkesim Nüshası; 200x140 mm. dış ve 150x100 mm. yazı ebadına sahiptir, fersûde olan eser, ahşaplı kağıda iki ayrı kalâmde yazılmıştır. Aşağı yukarı yarısı harekeli adi nesihle yazılan eserin kalan yarısı harekesiz ve normal bir nesihle yazıldığı anlaşılmaktadır.

Çalışmamızda bir hayli faydalandığımız, Farsça nüsha ise 1969 yılında İranda Bediuzzaman Fîrûzanfer tarafından neşredilmiştir. 64 sayfalık bir mukaddime (önsöz)den sonra, eser 275 sayfalık metin ve devamında 317 sayfaya kadar çeşitli fihtristler ilâvesi ile hazırlanmıştır.

d) Menâkıb-nâme'de geçen olayların özeti :

57 hikâyeden meydana gelen menâkıb-nâmede bir takım olaylar geçmektedir. Bunlardan bazısını kısaca ifade etmekte fayda

5) Ahmet Ateş. a. g. e. s. 202-204.; H. C., Şhabeddin Tekindağ. "Son Osmanlı-Karaman Münasibetleri Tekinde Arayışlar". Tarih Dergisi. İstanbul. 1965. VIII (45-70). s. 47. not: 17.; Mikail Bayraktar, Karaman Kütüphanesi Mu. 2 de kayıtlı eserin Şhabeddin Karaman'ın cilt olduğunu belirtmektedir. Mkr: 73ciyân-ı İsm. s. 16. not: 16.

görüyoruz.1.hikâyede (v:1^b-9^b), Evhadeddîn'in nesebi, tahsili ve tasavvufa girişi anlatılmaktadır.5.hikâyede (v:13^b-18^a), Şeyh'in câzibesinden ve devlet adamlarından bazıları ile olan münasebetlerinden bahsedilmektedir. 6.hikâyede (v:18^a-20^a), Şeyh'in kötülöklere karşı iyilikle muamele etmesinden bahsedilmektedir. 8.hikâyede (v:20^a-21^a),Şeyh'in nezâketinden ve başkalarına iyi muamelesinden bahsedilmektedir. 15.hikâyede (v:30^a-32^b),Şeyh'in faziletinden ve başına gelen işlerden bahis vardır. 18.hikâyede (v:42^b-45^a) Şeyh'in her türlü cefa ve ezaya tahammülü anlatılmaktadır. 19.hikâyede (v:43^a-45^a), Şeyh'in iffetinden ve haram işlere tevessül etmemesinden bahis vardır.Ayrıca,kendisinin Kirman padişahının evladından olduğunu söylemektedir. 21.hikâyede (v:46^a-50^a) Şeyh'in kendisine yapılanlara sabretmesi,büyüklenmemesi ve daima doğruyu söylemesi anlatılmaktadır. 22.hikâyede (v:50^a-52^b) Şeyh'in kötü kimselere yaklaşması ve onları irşâd etmesi anlatılmaktadır. 27.hikâyede (v:55^b-57^a) Şeyh'in her söylenen sözü Hak'dan bilmesi ve ondan ders alması anlatılmaktadır. 32.hikâyede (v:64^a-64^b),Şeyh'in Hacc'a gidişinden ve Hızır ile olan karşılaşmasından bahsedilmektedir. 33.hikâyede (64^b-66^a),Şeyh'in Kayseri'de bulunması, evlenmesi ve kızı Fatma ile olan durumlar anlatılmakta,Moğolların Anadolu'yu istilası,ayrıca kendisinin Bağdad'da ölümü,Kızanın Moğollardan kurtarılması ve evlendirilmesi anlatılmaktadır. 35.hikâyede (v:67^a-67^b),Şeyh'in ihtiyaç sahiplerine sui muamelesi üzerine,kendisinin uyarılması anlatılmaktadır. 36. hikâyede (v:67^b-69^b),Şeyh'in câhil bir kimsenin âlim bir kimseden daha iyi irşâd edilmesinin mümkün olduğunu göstermesi anlatılmaktadır. 37.hikâyede (v:69^b),Şeyh'in kendisini hicvedenleri,kendi hicivleri ile hicvetmesi anlatılmaktadır. 40.hikâyede,(v:71^b-72^a),Şeyh'in nagâhı soyanları irşâd etmesi anlatılmaktadır. 41.hikâyede (v:72^a-75^b),Şeyh'in, Şeyh Sadreddîn Konevî ile Şeyh Muhyiddîn Arabîarasındaki kavgasının gidilmesi anlatılmaktadır. 43.hikâyede (v:79^a-83^b), Şeyh'in ibâdetlerde insanlara usunç verdirilmemesi konusu anlatılmaktadır. 45.hikâyede (v:91^b-96^a),Muzaffereddîn Erbilî ile olan münâsebetleri,kumandanlarının ve askerlerinin sırt çevirdiği bir zamanda Şeyh'in bir kalıcı müritleri ile berâber teslim

alması anlatılmaktadır. 46.hikâyede (v:98^a-99^a),Şeyh ile bazı Şeyhlerin tasavvufî münâkaşaları anlatılmaktadır. 47.hikâyede (v:99^a-99^b),Şeyh'in kendini bilmeyen bir sûfiye karşı tutumu ve o sûfînin başına gelenler anlatılmaktadır. 48.hikâyede,(v:99^b-101^a),Şeyh'in mürîdi Âhi Ahmed'i hertürlü cefâyâ karşı koruması anlatılmaktadır. 49.hikâyede (v:101^a-102^b),Şeyh'in Hacc Emîri tayin edilmesi ve rüyasında Hacc kafilesine yapılacak saldırıyı öğrenip geri dönmesi anlatılmaktadır. 50.hikâyede (v:102^b-103^b),Şeyh'in sarhoş birisinin ölümü üzerine,rüyasında kendisine Onun cenazesi ile ilgilenmesinin emredilmesi ve bununla ilgili durumlar anlatılmaktadır. 52.hikâyede (v:105^a-111^b) Şeyh'in en son vefat eden mürîdi Hoca Şenseddîn Ebû Hafs Ömer b.Ahmed'in Şeyh'e ulaşması ve Ona mürîd olması,Şeyh'in Kayseriyye'de Külâhdüzlar mahallesinde hangâh yaptırması ve diğer olaylar anlatılmaktadır. 53.hikâyede (v:111^b-115^a),Şeyh'in mürîdlerinden Zeyneddîn Sadaka'nın Şeyh'e mürîd olması ve bu arada geçen olaylar anlatılmaktadır. 54.hikâyede (v:115^a-118^b),Şeyh'in Rükneddîn Secâsî'nin kardeşi Şihâbeddîn Secâsî'nin hizmetinde bulunması ve Ona tahammül etmesi anlatılmaktadır. 55.hikâyede (v:113^b-131^b),Şeyh'in mürîdlerinden olan Ahmed Naheüvânî'nin Mekke'den Naheüvân'a gelmesi ve Onun Şeyh'e mürîd olması anlatılmaktadır. 56.hikâyede (v:131^b-138^a),Şeyh'in Celâleddîn Karatâyî'yi irşâd etmesi anlatılmaktadır. 67.hikâyede,Şeyh'in Şeyh Necmeddîn Kübrâ'nın yanına varması,Harezmsultânı Muhammed Harézmsah'a adam göndermesi ve Celâleddîn Harézmsah'ın durumunu anlatılmaktadır. 68.hikâyede,Şeyh'in fakirliğin fazîletine dâir hâdiseler anlatılmaktadır. 73.hikâyede,Şeyh'in mürîdlerinden birisinin kibirlenmesi ve Şeyh'i öldürmeye kalkması hâdiseleri anlatılmaktadır.

e) Menâkıb-nâme'nin Tarih İlmî yönünden kıymeti :

Lugatte,"Öğülecek iş,hareket ve meziyetler" demek olan menâkıb kelimesine dahaçok,Hadîs kitaplarında ashabın meziyetlerini anlatan hadîslerin toplandığı fasılların isimlerinde rastlanır.Aynı manada,mühim tarihî şahsiyetlerin hal tercüme lerinde,mezheb sâliklerinin mezheb kurucuları ile ilgili olarak yazılan hal tercümeleri de bu cümledendir. **Bununla beraber, "Menâkıb-ı Hünerverân" gibi,sanat erbabanın hayatlarından bahseden eserler de zikredilebilir.**

Menâkıb kelimesine tarikat kurucularının, velîlerin ve şeyhlerin hal tercümelerine dâir eserlerin adlarında da sık sık rastlanır. Bununla berâber, bu gibi eserlerde hurâfeler ve olağanüstü olaylar da bulunur. Tasavvufî hareketlerin ve fikirlerin İslâm aleminde revâç bulmaya başladığı V. (XI.) asırdan itibaren, Arapça, Farsça ve Türkçe büyük bir menâkıb edebiyatı meydana gelmiştir.

Evliyâ menkibelerine dâir eserler, tarihî kaynak olarak, ekseriya şüphe ile karşılanmakta ise de, bunların asıl tarihî kaynaklarla karşılaştırılmaları sonucunda, gayet mevsuk bilgiler de verdikleri görülür (4). Bu tür menkibeleri yazanların zayıf yönleri, evliyâ ve meşâyih'e ait uydurmalar tesbit edildikten sonra uydurmalar sahasının dışında kalan haberler tenkid esaslarına tabi tutularak, istifâde edilirler. Menkibelerde, tarihî hâdiselere temas edilir, memleketlerin imar ve iskân tarihlerini öğrenmek için de faydalı oluyorlar (5).

Evhadeddîn Kirmânî Menâkıb-nâme'si'nin Tarihî yönden önemi kanaatimize göre pek fazla değildir. Bununla berâber bilhssa, Kirman'a Oğuz saldırısı ve istilâsı Sultan Turanşah II.'nin öldürülmesi anlatılmaktadır (v:1^b).

5. hikâyede, Alâeddîn Keykubad'ın Hınşar kalesinde hapis iken oradan kurtulup, İzzeddîn Keykavus'un yerine Pâdişah olması hâdisesi teferruati ile anlatılmaktadır (v:33^b-39^a).

f) Menâkıb-nâme'nin Türk Dili Yönünden Kıymeti :

Evhadeddîn Kirmânî Menâkıb-nâme'sinin Muhyiddîn Gelibolu tarafından yapılan bu tercümesi, kanaatimize göre (6), II. Murad (1452-1451) devrinde başlatılan Türkçe eserlere yönelip, Türkçe tercümelere yönelindiği devirde Türkçeye çevrilmiştir. Bu sebebden, dili sade olup daha çok tasavvuf ehline ve müridlere hitap etmektedir. Esâsen Muhyiddîn Gelibolu da okuyanlara kolaylık olması için (v:1^b), tercümeyi kısa tuttuğunu belirtmektedir. Eserin bu özelliği devrin kültür anlayışının bir nümûnesidir.

4) Ahmet Ateş. İA. "Menâkıb" mad. C. VII. s. 701-702. ; M. İsmail Köprülü. "Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları, Evliyâ Menkabeleri". Belleten. 1943. VII (27). s. 370.

5) A. Zeki Velidi Togan. Tarihte Usûl. 2. bas. İst. 1969. s. 49.

6) Eserin başı ve sonu eksik olduğu için, tercümenin tarihini kesin olarak bilemiyoruz.

Eser, genel karakteri itibâriyle nesir olmakla berâber hikâyelerin bazılarının sonunda konuyu özetleyen Şeyh'in rubâîleri veya beyitleri bulunmaktadır. Bu nazım örnekleri tercüme edilmeden aynen muhafaza edilmişse de, belki de müstensihlerin hatası olarak şiirler yanlış yazılmıştır. Biz bu şiirleri Farsça nüshadaki asıllarından tercüme ettik.

Eserde, tercüme edildiği devirde kullanıldığını anladığımız, "Ağu, alımlu, ançılrayın, ayıtdı, ayruk; Babuç, başmak, berkitti, biti, bukağı, büyücek; Çardak, çeri; Değürmek, değürüb, dükennemez, düşevüz; EĞÜL eğül, eysen (eysen), esingerlerdi, eydür; İğen, inildüsi; Kaçan kim, kaçkın, kağırub, kande, kangı, karanu, karusunlar, kendözüne, kendüde, kendüyi, kışırda, kiçirek, koruk; Nesisiz, neyerlisüz, neyki, nola; Od, okudu, olayın, olısardur; Öndün, önündi, ötürü; Sidun, sundu, sundı; Tanık, tanrı, tapu idici, taşra, toyladı, tûş; Uram, urasız, uşacak; Üş, üşendürür; Viribidi; Yarağ, yaranurdu (yoranurdu), yarındası, yavuz, yekrek, yarak; Zeyrek" v. b. gibi Türkçe kelimeler kullanılmıştır,

Eserin diline bakılınca, orjinal bir edebiyat mahsülü görünümündedir ve dil yönünden de ayrıca incelenebilecek bir kıymeti hâizdir. Bununla berâber, tasavvuf tarihi yönünden de incelenmesi mümkündür.

g) Menâkıb-nâme'nin İslâmî Yönü:

Evhadeddîn Kirmânî Menâkıb-nâmesi'nin İslâmî yönüne örnek olarak şu olaylar zikredilebilir:

11. hikâyede (v: 24^b-25^b), Evhadeddîn Amid (Diyarbakır)'de, kilisede bulunan papazlarla mübâheseye girerek onların müslüman olmalarını sağlamış ve İslâm'ın rükünlerini onlara öğretmiştir.

44. hikâyede (v: 85^b-91^b), Kayseriyye'de Şeyh'in müridliğinden Cihan isimli gencin, İstanbul'da kum kızı ile evlenip Hıristiyan olması ve daha sonra tekrar müslüman olup diğer bazı akrabalarını da müslüman yaparak tekrar Kayseriyye'ye gelmesi, Menâkıb-nâme'nin İslâmî yönüne örnek teşkil eder.

h) Menâkıb-nâme'de geçen Devlet Adamları :

Menâkıb-nâme'de isimleri geçen veya şeyh'in mülâkî olduğu devlet adamları şunlardır:

"Alâeddîn Keykubâd (v:35^b,37^b,75^b,99^b), (67.hikâye), Bâcû Hân (v:65^b), Celâleddîn Harezmeşâh Mehtâbertî (v:17^b), 67.hikâye, Celâleddîn Karatay (v:131^b), Gıyâseddîn Keyhüsrev b.Alâeddîn Keykubâd (v:39^a), İzzeddîn Keykavus b.Gıyâseddîn Keyhüsrev (v:34^a,35^b), Melik Zâhir (v:79^a,85^b), Mongli (65.hikâye), Menûçehr (v:17^b), Muhammed Harezmeşâh (67.hikâye), Muzaffereddîn Gökborû (v:17^b;91^b), Müstansır, Abbâsî Halîfesi (v:101^a,102^a,58^b), Nâsır li Dînillâh, Abbâsî Halîfesi (v:50^b), Özbek b.H.Pehlivan Atabek (65.hikâye), Resûdane (v:43^b), Rükneddîn Kılıç Arslan b.Keyhüsrev (v:65^b), Sadeddîn Köpek (v:99^b)" v.b.gibi.

ı) Menâkıb-nâme'de geçen Şeyhler :

Menâkıb-nâme'de isimleri geçen veya Şeyh ile karşılaşan şeyh'lerin isimleri ve geçtiği yerler şunlardır:

"Ali Harîrî (70.hikâye), Bedreddîn Muhtâr (v:11^a,15^b), Ebü'n-Neccib Suhreverdî (v:23^b,31^a,31^b,63^b), Emîneddîn Yakub Şeyh Bedreddîn (v:66^a), Fahrreddîn Hasan (v:27^a,28^a), Fakîh Ahmed (v:133^a,133^b), İnâdeddîn H.Ş.Şehâbeddîn Ömer Suhreverdî (v:23^b,29^a,29^b,30^b,31^a,32^a), Kâmil-i Tebrîzî (Şems-i Tebrîzî?) (67. ve 71. hikâye), Kerînüddîn Kazvînî (v:107^b,109^a), Kerînüddîn Sofî Nişâbûrî (v:109^a), Kutbeddîn Ebherî (v:61^b,63^a,63^b,64^a), Necdeddîn Bağdâdî (v:83^a), Muhyiddîn İbn Arabî (v:59^a,72^b,73^a,75^b,74^a,74^b,75^b), Necmeddîn Dâye (v:52^b,53^a,53^b), Necmeddîn Kübrâ (67.hikâye), Necmeddîn Seydî (v:10^b), Nûreddîn Lûristânî (v:107^b), Nûreddîn Tokâtî (v:107^b), Rükneddîn Secâsî (Ebü'l-Ganâim H.), (v:4^b,5^a,5^b,11^a,13^a,55^a,55^b,59^a,60^b,115^a,115^b,118^a,118^b,75.hikâye), Sa'deddîn Hamevî (v:79^a,79^b,80^b,31^a,33^b), Sa'deddîn Mahcûvânî (v:109^a), Sadreddîn Konevî (v:73^a,75^b,74^a,74^b,75^a,80^a,74.hikâye), Şehâbeddîn İsâ (v:66^a,109^a), Şehâbeddîn Suhreverdî (v:27^b,28^a,28^b,29^b,30^b,31^a,54^b,63^b,64^a), Şemseddîn Ömer b.Ahmed Tiflîsî (v:57^a,58^a,58^b,105^a,105^b,103^a,110^a,111^a,

111^b, 72. hikâye), Şücâeddîn Ebherî (v:5^a, 5^b), Takıyyeddîn
Örügerdî (v:107^b), Rûsuf Sermârî (sermâdî) (v:109^b, 110^a),
Zeyneddîn Sadaka (v:65^a, 107^b, 111^b, 112^a, 112^b, 113^a, 113^b, 114^a,
114^b, 115^a, 53. ve 62. hikâye), Zünnûn-ı Mısrî (v:66^a, 66^b) "
v.b.gibi.

III. B Ö L Ü M

MENÂKİB-NÂME-İ ŞEYH EVHADEDDİN KİRMÂNÎ

.....

Memûrin bi-emr-i kul Muhammedin Arabiyyin ve Nebiyyîn Ummiyâ-
yin ve aslı Azerbaycan ve Revân mukaddis-i evlâd-ı eimme-i ma'sû-
mîn ve Hulefâi'r-Râsidîne Hâdîne ve Mehdîn ilâ yevmiddîn ve sellim
teslîmen kesîren emmâ bilgil kim iy tâlibân ve iy yârân-ı muvâfık
veffekakumullâh ki celâlet ve makâlât ve kerâmât ve mehâmidî ve me-
nâkıb-ı Hz. Câmi'-i cevâmi'-i kemâl cemm'iyet ve vereset-i makâm-ı
hatmiyyet-i Hâtem-i velâyet-i Muhammedî hâvî merâtib-i menâsib-i Ah-
medî pişvâ-yı erbâb-ı tahkîk ve muktezâ-yı eshâb-ı tevfiık sultânü'l-
muvahhidîn hucyeti'l-Hakkı ale'l-halkı lisâne'l-hakâyık kâşifü es-
râr-ı ve'd-dakâyık meşâyih-ı vaktihi seyyid-i mevlânâ meşâyihü'l-
kümmel vâris-i makâm-ı kemâl Evhadü'l-Hakkı ve'l-milleti ve'd-Dîn
Şeyh Evhadeddîn Kirmânî Rahmetullâhi aleyhi rahmeten hazretinin
cümle-i halîfelerinden bir kâmil halîfesi varıdi, adına Şeyh Sa'ded-
dîn derlerdi. Kendinin parsî kitâbında şöyle buyurdu kim, "Hz. Şey-
hin menâkıbı bî-kıyâsdır. Amma ba'zı menâkıbı kim her yerlerde da-
ğılmış idi, cem' idüb bir kitâb eyledim. Tâkim mu'tekidlere ve mü-
rîdlere ve muhîblere istirşâd-ı yakîn ve fâide-i dîn hâsıl ola ve
dahî bileler kim Hz.Şeyh ne kadar renc ve belâ çekmişdür! Tâ ma'ri-
fet gencine irişinceye değın ve bu za'îf-i nahîf-i dâ'î kâtib Muhyi
l^b ed-dîn Gelibolu gufrâne lehû ve li cemî'-i ehli'l-îmân eydür
kim "Bu latîf menâkıbın parsîsi elime girdi. Dâyim mutâli'a eder-
dim, bir gün bu viran gönlüme şöyle ilhâm olundu kim bunun tercü-
mesine ikdâm idem. Ammâ gördüm kim, eğer lafzan bi lafzı Türkiyye
gelecek olursa mutavvel olub okuyan kimesnelere melâlet hâsıl olur.
Ol ihtiyât için ba'zı hikâyetlerinin mâ hasalın çıkarub tercüme ey-
ledüm. Tâ kim parsîden hazzı olmayanlara fâide ola." BİRİNCİ HİKÂYE
(ŞEYH EVHADEDDİN RADIYALLÂHU'NIN İŞİ VE DOSTLARI RADIYALLÂHU HAK-
KİNDÂ). Hz. Şeyh(R.A) Kirmân pâdişâhı Sultan Tûran Şah'a hezîmet
vâkı' olub sişenbehî a'lanlarındı. Bu cihetden sişenbehî dürledi(1)
kim, dünyâya geldi ve dünyadan rihlet etdüğü ve pâdişahlık tahtına
geçdüğü hem ol gündi. Bu sebebden ol adla meşhûr olmuşıdi. Şeyh Haz-
retinin akl-ı kifâyetin görüb ahd-i peymân eylemişdi kim, "Bundan

(1) dür adı.

sonra Kirmânın pâdişahlığı sana lâyıkdur" deyü. Elhâsıl bu fikrin üzerine bir kaç yıl geçdiğinden melik-i ğazâ bî-kıyâs leşker cem' eyleyüb Kirmân üzerine yürüdü ve Turan Şâh hezîmet vâkı' olub dutdı şehîd eyledi ve evlâdından her kimi bulduysa gözlerine mîl-î ateşin çeküb gözsüz eyledi. Tâ kim bir kimse çıkıb pâdişah 2^a lığa kassetmesün deyü. Bir gün anası ayıtdı kim; "İy oğul şim- diden sonra bize bu yirden gitmek gerek, ikâmet eylemek revâ de- ğüldür. Zira Tûran Şah'ın te'allukâtından kimi buldularsa cem'îsi- nin gözlerine mil ateşi çekib gözsüz eylediler. Ve lî benki avre- tüm işim sehldür. Amma korkum olurdu (1) kim bu zâlimerden (2) sana bir ziyân erişe dirin. Eyle olsa ey cânım oğul sana bu vilâ- yetden azîmet eylemek evladur." didi. ve Hz. Şeyh dahi ol vakt onaltı yaşındaydı, filhal duru geldi, vâlidesinin elin öpdü (3) suret-i tebdîl eyleyib bî-zâd ve bî-kâfile çıkdı, Kirman'dan se- fer eyledi. Çünkim hergiz yayan yürümemiş idi ve menzil ve makâm dahî bilmezdi. Ol havfile serpâ bürehne aç ve susuz hezâr zahmet ile şöyle gitdi kim bir kaç günde Bağdad'a geldi. Çünkim şehre girdi, garîb yol tozuna bulaşmış ve mübârek ayakları taşa dokun- makdan pâre pâre olmuş bürüdet (4) âşinâsı (5) ve bir makama (6) ve mevzi' dahi bilmez kim anda vara. Bu hâletile bir yerde otu- rub kendiyle fikr etdi kim, şimdiki halde benim dünya cihetinden nesnem yok, bir san'at dahî bilmezem kim anın sebebiyle

2^b kifâfı (7) nesnecik hâsıl eyleyem. Ammâ, eşref-i şugul ilim- dir. Bundan yekrek yokdur kim varam ilim okuyam tâlib-i ilm olan" diyüb ğurı geldi, bir medreseye vardı. Çünkim müderrisi gördi; ayıtdı: "Ne yiğitsin?" Şeyh ayıtdı: "Tâlib-i ilm" ve müderris da- hî beğâyet sâhib¹-nazar kişiyidi. Hemân sa'at bir hücre verib cem- mî' esbâbını hazır etdirdi ve Hz. Şeyh dahi çünkim bir kaç gün dinlendi. Bir gün müderris (8) huzuruna vardı, Miftâh (9) kitab (10) başladı kim İmâm-ı Şâfi'î mezhebindedür (R.A). Hergün ders a- lırdı. Şöyle müstazhir olub azîm zeyrek oldukim az zamanda mübâ- lağa kitablar okudı ve eyyâm-ı Karîbde şol hadde erişdi kim medre- senin mu'îd (11) oldu ve cihet-i dünya yüz gösterdi melbûs ve merkûb idindi. Bağdâd şehrinde şol kadar şöhrat kesb eyledikim

(1) Oldur	(4) ve	(7) kadarı	(10) kitabı
(2) Zâlimlerden	(5) âşinâsı yok	(8) Müderrisin	(11) mu'îdi
(3) ve	(6) Makâm	(9) Miftâh adlu	

"Hakkâkiyye Medresesi" nin müderrisi vefât etdi, müderrisliğini Hz. Şeyh'e verdilər. Bundan sonra Şeyh'in ululuğı terakkî etmeğe başladı ve herçi ilm-i zâhirdir, cemî'isini hâsıl eyledi. Andan sonra ulûm-ı dekâyık ve hakâyık kim şüyûh-ı selef meşğulsolmuşlardır, Şeyh dahîcöl ilme şürû' eyledi ammâ bir tarîka sülûk mübârek 3^a gönlünde (1) eser etdi. Bir gün kendözüne ayıtdı, şöylekim "Alemdede ilmü şüğü varise buyumış ve anlarki bu ilme durışdılar. Hak Teâlâ Hz.ne yakınlık hâsıl olub (2) müşâhede ve mükâşâfâ ve esrâr-ı ilâhiyye muttâlî' olmuşlar. Eyle olsa efdal-ı ulûm budur, ammâ olkim ilm-i zâhirdir, ednâsı fakîhlikdir ve evsatı müderrislikdir ve âhir kadılıkdır. İmdi ayırık bu mansıbları dilememek gerek. Eğer şöyle kim bu meşâyih tarîkince sülûk etmeğe mümâreset ve müvâzebet gösterem. Şâyet ki bana şol makamlar ve şol menziller hâsıl ola kim, ashâb-ı selef olmuşdur." dedi. Çünkü Hz. Şeyhin bu fikri ve tedbiri mübârek gönlünde gâlib oldu, müderrisliği terk eyledi, vardı bir halvet makamda oturub ulûm-ı dekâyık meşğul oldu ve "Ashâb-ı tahkîk ne tarîk üzerine sülûk etdilerse kim ol makdeme riyâzetdür ve efdal-i riyâzet (3) açıklıdır" diyüb dâyim sâimü'd-dehr oldu. Çünkü bu hâl üzerine hayli zaman müdâvemet eyledi, ammâ bir vecihle safâ-yı kalb hâsıl olmadı. el-Hâsıl Hz. Şeyh'in riyâzeti şol hadde erişdikim yedi günde birkez iftâr ederdî. Ammâ bu hâletden beğâyet zayıf-ı nahîf olmuşdu. Bir gün kendözüne ayıtdı (4) "Çünkü bu riyâzetün neticesi zâhir olmadı bâri

3^b bir zaman dahî kâimü'l-leyl olub geceler erteye değın ibâdete ve zikre ve tesbihe meşğul olayın" dedi. Bu fikirle Hz. Şeyh'in ibâdeti şol hadde erişdikim bir geceyle bir günde iki bin rek'at namaz kılar (5). Çünkü bir kaç yıl dahi bu resme ibâdete mülâzemet eyledi, ammâ gene bir vecihle safâ-yı bâtın olmadı. Döndi kendözüne ayıtdı kim, "Ey sübhânallâh! Herçi burresme riyâzete ve ibâdete ve tâ'ate kim, ashâb-ı selef mülâzim olmuşlardır ve ulûm-ı dekâyık bunlara mürşîd olub Hz. Hakka tekarrub kesb eylemişlerdir. Ben dahî ol 'adetî (6) üzerine müdâvemet eyledim. İllâki hiç vecihle bana bir safâ-yı kalb ve bast vâki' olmadı." didi.

(1) gönlünde beğâyet

(3) riyâzetde

(5) kıları

(2) hâsıl idüb

(4) ayıtdı kim

(6) 'adetler

Hâliye bir zaman bu fikir içinde kaldığından sonra kendözüne ayıtdı, "Bî-zât ve bî-kâfile Hicâz'a gitmek gerek" deyüb durı geldi. Ne kadar dünya cihetindenkim müderrislikde cem' eylemişdi, eyü libaslar ve hâs atlar ve mahbûb oğlanlar ve güzel câriyeler, cemî'isini Hak yoluna fukaraya sadaka eyledi, ammâ gine Bağdâd şehrinde baş açık yalın ayak ihrâm bağlanub Hicâz'a niyyet eyledi, ammâ gine fikr edib ayıtdı kim, "Ben hergiz yayan yürümemişim, bu kadar uzak sefere tâkat bulam mı? Meğer ol şehri bir zaman yayan yürümeğe mülâzemet eyleyem, tâkim piyâde yürü

4^a meğün riyâzeti bende mukarrer ola" diyüb hergün Bağdâd şehri ni kûşe be-kûşe bâzâr be-bâzâr seyrân iderdi. Her kaçankim Hz.Şeyh hayli zaman bu hâl üzerine müdâvemet eyledi ve bunun âvâzesi şehre münteşir oldu ki "Ol Müderris-i Kirmânî dîvâne olmuş ve herçi müderrislik ederken dünya cem' eylemişdi, temâmet 'alef-i telef eyleyüb dîvâneliği ihtiyâr eylemiş" didiler. Hâliye bir gün Bağdâd şehrinin a'yânları ve Şeyh'in muhibleri ve tâlib-i ilimleri bir yere cem' olub ayıtdılarkim, "İy Sübhânellâh, ol Kirmânî müderris kendüyi bu resme dîvâne eylediğinden muradı neyki ve bunun gibi 'âlim fâzıl (1) bu hâle giriftâr olmak revâ degıldür. Bâri varalım ana nasihat edelim. Bâşed ki gine akli yerine gele" didiler. Bunlar (2) ittifâkdayken nâgâh Hz.Şeyh dahî çıkub geldi ve bu 'azîzler dahî Şeyh'in dört yanın alub nasihat-âgâz eylediler ve Hz. Şeyh dahî bunların sözünü dinledi ammâ hiç vecihle bir cevâb vermedi ve iltifat eylemedi, kalkdı yürüyüverdi ve bu cemâ'at ayıtdılar: "Şimdi ale't-tahkîk bildik kim, bu kişi masrû' olmuş" didiler. Ammâ gine Hz. Şeyh'in hâline nazar idüb esirgerler (3) ve Şeyh dahi Hazreti gine evvelki hâli üzerine gece ve gündüz

4^b hareketde ve seyrandaydı. Bir sa'at bir yerde karar eylemezdi. Ve bu riyâzetile hareket etdiği sebebden beğâyet zayıf nahîf olmuşdu ve gâh gâh giderken her yollar üzerinde ve yollar başında düşüb bî-hod olurdu ve şehrin uçacak oğlanları başına herbirisi taş ve toprak saçup zahmet verirlerdi ve Bağdâd şehrinin iki köprüsü vardı, birisine a'lâ ve birine süflâ derlerdi. Birgün Hz.Şeyh bu süflâ adlu köprünün katına gelicek düşdi bî-hod oldu ve oğlan-cıklar geri başına üşüb zahmet vermeğe başladılar ve bu köprünün

(1) fâzıl kişi (3) esirgerlerdi

(2) Bunlar bu

karşısında şeyh-i mu'azzam ekberü'l-meşâyih hucetu'llâhi (1) fi'l-ardı halîfe-i Rabbu'l-'Âlemîn (2) 4âlem sultânü'l-'ârifîn Burhânü'l-Muhakkıkîn Ebu'l- (3) Rüknu'l-milleti ve'd-dîn es-Secâsî (4) hazretinin hangâhı vardı. Adına "Derîce" dirlendi. Bu sebebden kim Şatırmağının kenârında yapılmışdı ve bir kaç ayak nerdübân eylemişlerdi, tâ kim şeyh'in ashâbları inib tecdîd-i vudû' itsünler deyü. Eyle olsa bu ma'niden "Derîce" deyü ad vermişlerdi. Bir gün şeyh Rükneddîn hazreti (R.A) ol hangâhın önündeki suffanın üzerinde

5^a oturub 'ala 'ilm-i meşâyihdan bir kitaba mutala'a iderdi. Nâgâh şeyh'in mübârek nazarı ol galabaya tüş oldu. Mürîdlerinden sual idüb ayıtdıkim; "Şol gavga nedür?" Bunlar ayıtdılar, "Hakkâkiyye Müderrisi Kirmânî, bunca zaman idikim riyâzet ve 'ibâdet iderdi ve müderris iken ne kadar dünyâ ki cem' eylemişdi mecmû'ısını fukaraya sadaka eyledi ve şimdiki halde bundan ihrâm bağlandı Hicaz'a gideyidi nâgâh bir vâkı'aya uğradı, divâne oldu. Bu gağganonundur" dediler. Çünkü Hz. şeyh Rükneddîn bu hâlden haberdâr oldu ve bir zaman murâkebeye varduğundan sonra be-cümle-i halîfelerinden birisinin adına kim şeyh Şucâeddîn Ebherî derlerdi, ashâb-ı tabakâtdan idi ve sâhib-i sîrr ve sâhib-i keşf olmuşdı. Ana ayıtdı, "Var ol müderris Kirmânî'ye bizden selâm eyle (5) cehd et ki bunda getürübilesin." didi. Şeyh Şucâeddîn dahi şeyh'in katına geldi gördi kim bî-hod olmuş yatır. Bir zaman tavakkuf etdiğinden sonra kim şeyh gözlerin açdı. Bir (6) dahi ileru varub ayıtdıkim, "Bu şehirde bir ulu kâmil sâhib-i keşf ve sâhib-i velâyet ve Hakk te'âlâya takarrub

5^b kesb eylemiş bir şeyh var. Adına şeyh Rükneddîn Secâsî ayıtdurlar, size selâm idüb ayıdur kim, "Gelsünler anlarımla bir lahza müşerref olalum" dirlir". Ayıtdı, "Lâzımdır kim, durasız gidevüz" dedi. Çünkü Hz, şeyh bu haberleri işitdi, dahi ayıtdı, "Benüm ol şeyh'den hiç vecihle ihtiyâcım yok ve ben andan sâhib-i velâyetim ve ol kadar kim ben riyâzet eyledim, kangı şeyh idebilir ve bunca müderrislik iderken ne kadar mal cem' eyledimse temâmet Hakk te'âlâ rızâsiyçün tasadduk eyledüm ve ânun tahkîk ve tasdîk cihet-

(1)hucetu'llâhi te'âlâ (4)es-Secâsî (R.A)

(3)Ebu'l-Ganâim (5)eyle amma

(2)kutb-ı 4âlem (6)Bu dahi

den Allâh'a tevekkül eyleyüb ihrâm bağlandım, bî-zâd ve bî-kâfi-
le ve râhile Hicâz'a gidem. Kangı şeyh itmişdür eyle olsa benüm
hiç vecihle şeyhe ihtiyâcum yokdur." didi ve Şeyh Şucâ' nice kim
da'vet idüb nasihatler eyledi mesmû' itmedi. Bu kerre iltizam
idüb ciddile ayıtdıkim,"Dutun (1) varalım şeyhin hizmetinde bir
lahza ârâm idün, eğer şöyleki sohbet size hoş gelüb ve takrîr-i
beyânından müstefîd müstefîd olur sâkinün fîhâ ve ni'mehu (2)
ve eğer hiç bî-fâide olmazsa gine evvelki hâlinüz elinizdedür"
Ve Şeyh ayıtdı,"Siz anların nesisiz?" (3) Şeyh Şucâ'eddîn ayıt-
dı,"Kemter kemîne müridiyem." Döndü, Şeyh ayıtdı,"İmdi eğer siz-
de, anun sohbetinden fâide ve irşâd zâhir olduysa gerekdürkim

6^a bize dahi ma'lûm idesiz, ben dahi anların ululuğına ve si-
zün kelâmınıza i'tikâd idevüz, hâliye şimdi bir zamîr dutdum,eğer
şöylekim bu zamîri ızhâr idesiz, ben dahi senün Şeyhün hizmetine
varam" dedi. Şeyh Şucâ' ayıtdı,"Sözünüz ayn-ı maslahatdur." didi
ve Hz. Şeyh mübârek gönlünden bir zamîr dutdı ve Şeyh Şucâ'eddîn
dahi Şeyhün zamîrini temâmen tahkîkile beyân eyledi, döndü. Şeyh
ayıtdı,"Sehmü'l-gayb olmuş ola" ve Şeyh Şucâ' ayıtdıkim,"Bunu
bilmek sehldür, bir gayr-i müşkilün zamîr dahi dutun" didi. Ve Hz.
Şeyh dahi bir iki zamîr dutdı ve Şeyh Şucâ' cemî'isini bir bir
temâm tahkikle beyân eyledi ve Hz. Şeyh'ün üçüncü dutdığı zamîr
buyıdı kim,"Ka'be-i Mu'azzam'dakü güğercinler kim vardur, ne ma'nî-
den uçub geçmezler" demişidi ve Şeyh Şucâ'eddîn ayıtdı kim,"Ka'-
be-i mu'azzamanun şerrefallâhu mukâbelesinde evvelki (4) kat gökde
bir Beytü'llâh vardur,ana Beytü'l-ma'mûr dirler.Feriştehlerün ve
kerrübîlerün ve kuddüsîlerün ziyâret-gâhıdur ve ol Beytü'l-ma'mûr-
dan tâ bu Beytü'l-Harâm'a değın envâr merbût ve muttasıldur ve ol
güğercinlerün gözleri nûrı zayıfdur ol bakmağa tahammül idebilmez-
ler.Bu cihetden mağlûb dâiresinden geçerlerdi" didi ve Hz. Şeyh
bu ma'niyi müşâhede idicek

6^b fikr idüb kendözüne ayıtdı,"Bir şeyhün mürîdi bu resme makâma
ve menzile irişüb bu kadar beyân idebilicek, Allâh bilür ki Şeyh'-
ün kemâl-i fazîleti ne kadar" didi. Dahi duru geldi Şeyh Şucâ'ed-
din'le hangâha vardı, nice kim kapudan içerü girdi, gördü kim

(1) Durun

(3) didi.

(2) "Orada oturan(adam) ne güzeldir."(4)beşinci.

Şeyh Rükneddîn Hz.i Mihrâbda oturmuş ve bâkî ashâb herbiri dâire bağlayub yerlü yerinde karar eylemişler bu dahi vardı Hz. Şeyh'in mübârek elin öpdi, dahi karşusunda diz çöküb oturdu ve Şeyh Rükneddîn Hazreti nazar etdi. Gördükim baş açık yalın ayak ihrâm bağlanmış ve bu hâlinden kendüde 'ucb hâsıl olmuş bu teşhis (1) etdüğinden sonra ayıtdı kim,"İy 'azîz kadîmi ne yerlüsüz?" Şeyh ayıtdı, "Kirman'dan", dahi ayıtdı kim,"Kirman'un kangı şehrindensüz?" Ayıtdı, "Cevâşîr'den". Ayıtdı, "Adun nedür?", Ayıtdı (2), ayıtdı, "Aslun nesebün kimdür?" Ayıtdı, "Sultân Turan Şâh-ı sişenbehî (3)", döndü ayıtdı kim, "İy Hâmid, sen şol işe râzımısınkim ol bî-hâsıl ola?" Şeyh bu haberi işidicek bir zaman tefekküre varub kendözüne ayıtdı, "Bu Şeyh ne 'aceb kelâm (4) ben kim bunca yıl riyâzet ve mü'âmelet ve sıyâm ve kıyâm ve 'ibâdet eyledüm ve şimdiki halde ihrâm bağlanub Hicâz'a niyyet eyledüm

EK- 1 (9^a 7.satır: bu ne hayâldür kim bana bu resme haber söyler" didi. Döndü, ayıtdı: "Benüm malım ve esbâbım yok kim ana tamâ' eyleyüb bu haberi ide, ammâ eğer benüm vücûdımda bir yaramaz nesne müşâhede idüb söylediyse temâm yerinde söyledi. Hâle râzı degülüm diyayın, göreyin ki ne eylemek ister" didi. Döndü, ayıtdı: "Yâ Şeyh râzı degülüm" Ve Şeyh Rükneddîn Hazreti ayıtdı, "Şimdi her ne ki idersem râzımısın?" Şeyh ayıtdı, "Râzıyam", Eyle diyicek, bir mürîdine eyledi geldi, benden bu ihrâmı çıkardı, her kaçankim bâhacBir safâ-yı kalb hâsıl oldu, şöyle sandımkim belimden bir zünnâr kesdiler. Bir gönlek ve bir abadan cübbe getirdiler boynuma bıraktılar ve başıma bir taclı tahfîfe giydürdiler

EK-2 9^b ve bu halden sonra Hz. Şeyh beni katına kağırub ayıtdı kim; "Ey Hâmid, eğer şöylekim bu işe sebat gösteresin, Allâh te'âlâdan bizim (ka)tımızda bir emânet vâ, anı sana ısmarlıyavuz" didi. Şeyh dahi sundı, Şeyh Rükneddîn Hazretinün mübârek elin ve ayağın öpdi. Ayıtdı kim; "İnşallâhu te'âlâ sâbit-kadem olan" didi. Andan sonra Hz. Şeyh'i irşâd edüb terbiyet idüb rağbet gösterdi ve yetmiş iki halvet buyurdu ve bu rubâ'iyi mübârek lafzından buyurdu

(1) taşahhus

(3)sişenbehî'den

(2) Hâmiddür

(4)kelâm sâdır oldu

Evhad der dil mî zenî âhir dil kü-Omrîst ki râh mî revî menzil kû
Sad lâf zenî zi halvet-i halvetiyân-Heftâd u dû çille dâştî hâsıl kû

(1). Bundan sonra Hz. Şeyh 'azîm mülâzemet gösterdi ve şol kadar hizmet eyledi kim cemî' ashâblar râzı ve şâkir oldılar ve Şeyh Rükneddîn, Hz. Şeyh'e irşâd ve ictihâd buyurdi ve dâim ayıdurdıkim; "Ey Hâmid, senün bir 'akaben vardur, ânı âsânlığa geçebilecek olursan işin terakkî etmeğe başlar" didi ve Hz. Şeyh kendü mübârek lafzından buyurdi kim; "Şeyh Rükneddîn Hazretinün mülâzemetinde çünkim altı-yedi "Erba'în" çıkardum bir gün

EK-3 10^a halvetde otururken gönlümde tasavvurât-ı bätıl ve tahayyülât-ı fâsidler zâhir olub nefsim bana ayıtdı kim; "Bunca zahmet ve meşakkat nice çekersün? Bâri bu resme zahmete mübtelâ olduğundan sende bir safâ-yı kalb ve bir müşâhede ve bir mükâşefe dâhi hâsıl olmaz. Yıl on iki ay kendözünü belâ ve zahmet ve 'azâb içinde giriftâr idesin, kaçan kim taşra olasın, sohbetün hizmetin etmekte cân verirsün, bir lahza âsâyiş ve istirahat ve ferâgat ve refâhiyyet müyesser olmaz ve her kaçan kim halvetde)(2)

7^a olasın, uykusuzlukdan ve açlıktan ve zikr ve 'ibâdet odına yansın. İmdi bu kadar belâyı ve zahmeti çekmeğe nice râzı olursın? İmdi dünyâ gendür, bin dürlü iş vardur kim anda dinlenmek ve râhat olmak var ve bu belânun hod nihâyeti yokdur." didi. Elhâsıl, bu resme hikâyetleri nefsim bana takrîr eyledi ve gönlümde bir niyyet şöyle muhkem oldı, "Eğer bir gün fırsat bulursam, çıkam halvetden gidem." Çünkim bu fikrin üzerine bir kaç gün geçdi, nâgâh bir gün dervîşler b-haber iken serpâ bürehne azıksız ve yoldaşsız çıkdum halvetden yürüyiverdi (3). Bir kaç gün gece ve gündüz gitmekden (4) sonra "Dîzbûl" adlu (5) bir şehre geldüm, çarşılarında yürürken nâgâh bir büyük kapuya geldim, bir kişiden sordum, "Medresedür" didiler. İçerü girdüm, gördüm kim bir hoş makâm karşı be-karşı suffalar bağlanmış ve önünden "Şatt"⁽⁶⁾ ırmağı akar. Çıkdum ben dahi bir suffa-

(1) Ey Evhadeddîn! Gönül verirsin amma gönül nerededir? -Ömrün bir yolda gidiyor amma durak nerededir? Halvetde olanların halvetinden yüzlerce laf söylersin-72 halvet yaptın neticesi nerededir?

(2) EK-1, EK-2 ve EK-3 Mustafa Okkesim nüshasındandır.

(3) yürüyiverdim (5) Aslı: Dîzpûl (Dîzfûl)

(4) gitdüğümünden (6) Şatt: Dicle-i Bağdâd.

nın üzerinde oturdım. Bir zaman dinlendüğümden (1) sonra ol belâ-
lardan halâs olduğuma şükr-i Yezdân eyledüm, döndüm, gine kendözü-
me ayıtdım kim "Bu ne iş idi kim eyledün? Bunca zaman irşâd bulub
sâhib-i halvet olmuşiken ve bunca riyâzet

7^b çekmişken ve sende bir safâ (2) ve bir küşâyişi zâhir olacak
vakit çıkdun gitdin ve ânun gibi ulu kâmil mürşid kâmil ki 'âlem
içinde nazîri yok terk eyledün geldün, ser-gerdân-ı mâciz ve bî-fâ-
ide ne dünyâ hâsıl etmek elinden gelür ve ne âhiret" deyü etdiğüm
işe peşimân olmuşken gine nefsim bana eydür: "Bu ne fikr-i fâsiddür
kim eydürsin epsem ol, eyü vardun ol belâlardan kurtuldun. İhtiyâ-
run kendü elinde oldu, hâtırun ne iş dilerse ânı işle. El-Hâsıl bu
itdügüm işe bir zaman râzı ve bir zaman peşimân olub dururken nâ-
gehân gördüm kim bir ulu kâfile geldi. Kimi hücreye ve kimi suffa-
ya kondu ve bir köşeye bir çadır dahî kurdular. Bir 'avret geldi,
bunun içine girdi. Ben fâriğ olub bunları temâşâ kıllarken gördüm
kim bir kişi ol çadur içinden çıkdı geldi, bana selâm verdi. Eydür;
"Bu kâfile "Kâzerün" şehrinden gelür, Hicâz'a gider." Ben dahî me-
lûl olub oturmuşdum. Bunun Bî-münâsebet sözlerinden dahî beter me-
lûl olub ayıtdım kim; "Ey Sübhânellâh nice fuzûl kişi olur ki sor-
madan cevâb virür." Döndü, gine eydür; "Benüm adum Ebu'l-'Ussân'dur
ve ben 'ussârım ve bu çadır benümdür ve ol

8^a içindeki 'avret benüm helâlümdür" ve ben dahi gördüm, bunun
bî-münâsib sözleri dükenmez bu kerre yüzümü bir yana dahi döndür-
düm, tâki bundan halâs bulam. Durdı (3) gine karşıma geldi, aydûr
kim; "Bu benüm 'avretüm mâceb kâmsedür, ne kadar söz söylese nâdir
vâki' olur kim râst düşmez." Eyle deyicek ben dahi kasd eyledüm
kim buna bir verhem-güne (4) söz diyem, gine sabreyledüm. Bu dahi
çadırına vardı, gine geldi. Aydûr kim; "Avretüm size selâm ider, ay-
dûr kim, "Bu ne sevdâ-yı fâsiddür ve tahayyülât-ı şeytânîdür kim
anun gönlünde zâhir olmuşdur ve ancılayın makâm ve menzili ve Şeyh
Rükneddîn Hazretinün sohbetini kodı gitdi, nefis hevâsına uydu.
Dönsün gine ol ulunun hizmetine varsun, mülâzemet eylesün. Tâ kim
işî terakkî bulub nizâm bağlaya ve maksûdı hâsıl ola, yoksa bî-fâ-

(1) dinlendükden

(3) durı geldi

(2) safâ-yı kalb

(4) verhemlü

yide yere 'âlemde gezmekden safâ-yı kalb hâsıl olmaz." didi". Bu haberleri işidicek şol kadar münfa'il oldum kim vasfa gelmez. Diledim kim, bununla cenk eyleyem, gine sabr eyledüm. Bu kişi benüm saht olduğumu görüb ayıtdı kim; "Ey Şeyh melûl olma, sen bilürsin, her ne ki hâtırun dilerse ânı işle." didi. Dahı çadırına gitdi ve ben bu tefekküre düşdüm kim âacaba bu hâtun

8^b kişiye nice ma'lûm oldu kim ben Şeyh Rükneddîn Hazretinün sohbetini kodım gitdim ve ânun gibi makâm ve menzili terk eyledüm ve bu tereddüd içinde kalduğum neden bildi?" dedim ve bu tedbiri dahı eyledüm kim, âç yalın ayak Şeyh'e nice gidem. Çünkim, varam ne diyem ve ne 'özür dileyem, bu fikir içindeyidim kim gördüm ol kişi gine geldi, bir babuçla beş akçe getürdi. Ayıtdı kim; "Ol hâtun aydur, bu bābuçı geysün ve bu beş akçeyi azığa virsün, istiğfâr eyleyüb Şeyh Hazretine irişsün, gine evvelki işine meşgûl olsun, tâ kim cemî' murâdı müyesser ola" didi ve bu haberleri işidicek bende bir şûrî (1) hâsıl oldu. Ayıtdım kim; "Bu nice 'avretdür kim ânın ma'rifet-nûrı bu hadde erişmiş ola ve her ki benüm zamîrimde vâki' olmuştır, cemîsin safâ-yı bātında ittılâ' eyleye" didim ve dahı ol kişiye ayıtdım kim; "Ol Tanrı hakkıçün kim seni yokdan vār eyledi, bana doğru ayıtdı kim ol hâtunun 'ibâdeti ve tâ'ati ve riyâzeti ne vecihledür?" Bu kişi ayıtdı kim, ayıtdı kim; "Ne riyâzeti var ve ne ziyâde 'ibâdeti var, amma beş vakit namazını kazaya komaz ve Ramazan âyını oruç dutar, dahı libâdet ve riyâzet eylemez." Ve ben ayıtdım; "Çünkim böyledür, pes bu makâma ve bu menzile neden erişdi

9^a kim bu safâ-yı bātınla keşf-i esrâr-ı zamâyir hâsıl etmiş" didüm. Döndi, bu şahs ayıtdı; "Bir vakit bizim şehre bir vâ'iz geldi yidi, adına Asluddîn aydurlardı. Her Cum'a minbere çıkub va'az (2) bir Cum'a bu hâtun ânun va'azında hâzır imiş. Itmâm-ı va'azında ayıtmışkim; "Ey müslümanlar, zinhâr ve hezâr zinhâr sizlere emânetüm olsun kim hâlê'd-deyâm idillerünüzi Lâ ilâhe illâllâh demekden hâli etmeyesizkim, Allâha te'âlânun hışmından kişi bu zikirle halâs olur ve rahmete bununla irişür" ve ben dahı bu nasihati Şeyh Rükneddîn Hazretinden işitdim idi. El-Hâsıl bu hâtun

(1) şûrîdelik

(2) va'az iderdi

kişi ol haberi işidelden berü mâdemki uyanıkdur, cemî'i işinde gücünde bu zikri dilinden gidermez. Bu sebebden ol makâma irişüb keşf-i esrâr-ı zamâyir olmışdur." didi ve Hz. Şeyh' eydür;"Çünkü bu haberleri işitdüm, başımdan aşağı bir od düşdi ve bir şûrîdelik hâsıl oldu. Çağırub feryâd eyledüm. Baş açuk, yalın ayak yoldaşsuz çıkdum, Bağdâd şehrinden yana 'azîmet eyledüm ve Şeyh Rükneddîn Hazretine benüm bu ahvâlüm ma'lûm olmuş ve Hz. Şeyh'in kâidesi oldıkim kuşluk namâzın kılmayınca hâ

9^b nigâhun kapusına kapusın açdırmazdı. Bir gün iki mürîdine ısmarlamış kim;"Bu gece irteye değin kapuda mülâzım olun, tâ kim ol kaçkınımuz geliserdür." demiş. Hâliye behâdâhîl Çünkü hânigâhun kapusına irişdüm, gördüm kim iki kişi kapu beklemiş oturur. Kaçan kim beni gördüler, ayıtdılar kim;"Yârâ kandesin, bu gece erteye değin uyumadık, sana muntazır olduk ve Hz. Şeyh buyurdu kim bu gece kapuda mülâzım olun kim öl kaçkınımmz gelse gerekdür" didi, sen dahi şimdini gelirsin?" didiler. Bu haberleri işidicek feryâd ü zârî kılub vardum Hz. Şeyh'ün ayağına düşdüm. 'Azîm tazarru' ve zârılık eyledüm ve Hz. Şeyh çünkü benim hâlimi gördi gâyet şefkatden esirgeyüb mübârek eliyle başı (1) kaldırdı, aydur;"İy Evhad! Utandığın oldur kim yolun başına bir 'avret göndermeyince gine dönüb Hakk yolına gelmedün" didi. Vallâhu â'lemü bi's-savâb (2). İKİNCİ HİKÂYE. Hz. İmâm Rabbânî ve Şeyh Evhadeddîn Kirmânî (R.A.)'âdeti oldu kim kaçan bir şehre ve bir makâma erişe (2), halkun sözine kulak dutardı, görürdikim ne söylerler, ol haberi Hakk'dan bilürdi. Bir gün bir şehrin bağları sokağında cemâ'atiyle giderdi. Bir kişi bir bağdan

10^a bir bağa çağırub aydur kim "İy fülân, ol senün dostun İrmeni bu gün şehre gelmiş" ve Hz. Şeyh çünkü bu haberi işitdi, bir zaman fikre varduğundan sonra ayıtdı,"İy Sübhânallâhu, bizüm nefsimüz müslüman olmamış" didi ve ol mevzi'de bir çınar ağacı vardı, ol ağacın dibinde kırk gün gece gündüz 'ibâdet eyledi. Çünkü kırk birinci gün oldu, durdu gine şehrin yanına 'azm eyledi, yakın gelicek işitdi kim zurna ve tabıl çalınur. Bu (3) kişiden suâl itdi kim, "Bu şâdıllık nedür?". "Bir İrmeni Müslümân (4) olur" didiler. Çünkü bu ha-

(1) başımı yerden (2) "Allâh doğruyu en iyi bilendir."

(2) erişse (3) Bir (4) Müslümân

beri işitdi, Allâhu te'âlâ'ya çok çok şükürler eyledi, andan şehre girdi. Vallâhu a'lemü bi's-savâb. ÜÇÜNCÜ HİKÂYE. Bir gün Cum'a mes-cidinde bir vâ'iz va'az eydürdi ve Hz. Şeyh dahi anda hâzır idi. İtmâm-ı va'azında ayıtdı kim, "Ya Şeyh! Benüm bir iki müşkilüm var-dur, dilerüm kim ihsân idüb ânı ayıdıviresiz (1)" Şeyh Hazreti a-yıtdı, "Nola maslahatdur, sorun" dedi. Vâ'iz ayıtdı, "Bir kişünün yüz akçesi olsa zekât ne virmek gerek?" didi. Şeyh ayıtdı; "Sizin mezhe-bünüzde (2) veyâhud bizim (3)" Vâ'iz ayıtdı; "Yâni şeyhlerün mezhe-bi gayrımudur?" Şeyh ayıtdı; "Belî". Vâ'iz ayıtdı; "Sizün mezhebinüz-de (4)?" Şeyh

10^b ayıtdı; "Bizim mezhebümüzde oldur kim, hiç nesnemüz olmağa, eğer ittifâk düşüb olacak dahi olursa, ol kadar komazuz kim zekât vermek vâcib ola ve her kaçan kim zekât virecek mikdârı ola, cem-'îsin zekât virürüz." didi. Döndi gine vâ'iz ayıtdı; "Namaz içinde bir kişiye Şeytân vesvese eylese namazı bâtıl olamı?" Şeyh ayıtdı; "Eğer vesvese dünyadan olacak olursa gusül vâcib olur, ve gerki â-hiretten olacak olursa, tecdüd-i vuzû' vâcib olur." didi. Vâ'iz bur-sûâlleri imtihan için sormuşıdi. Bu cevabları işidicek feryâd eyle-yüb yakasın çâk itdi, geldi Hz. Şeyh'ün ayağına düşüb mürîd oldı. Vallâhu a'lemü bi's-savâb. DÖRDÜNCÜ HİKÂYE. Bir gün Hz. Şeyh'ün. (A.) (R.A.) seccâdesi üzerinde dört şeyh oturmuşıdı. Evvel, Şeyh-i Mu'az-zam Ekber-i Meşâyih'âlim, kâmil, 'ârif, velî kubbe-i gaydet safiyy perde vahdet-i sâhib-yakîn pişvâ-yı müttakîn Şeyh Şehâbeddîn Suh-reverdî; dövvüm, Şeyh-i A'zâm âmil-i siddik 'âlem-i tahkîk, müte-mekkî-yi hidâyet, mütevekkil-i velâyet Seydî (5) Necmeddîn; sevvüm, Şeyh-i mükerrerem, sultân-ı ma'rifet ve tevhîd-i taht-ı cihân, mâkâmar merci'-i Evtâdu riyâzet, menba'-ı kerâmât ve halvet-i halvet-nişîn-i bî-nişân fakîr-i 'ademî muhlıs-ı

11^a müttakî, zeyn-i zemân, rükn-i îmân Şeyh Zeyneddîn Sadaka; çı-hârüm Şeyh-i 'âlim Burhân-ı tarîkat-âmân hakîkat-ı sultân-ı dünyâ vü dîn, sîmurg-ı kâf-ı yakîn genc-i 'âlem 'uzlet-i gencîne-serâ-yı devlet mütevekkil-i ebrâr-ı mutasarrıf-ı esrâr Şeyh Bedreddîn Muh-

- (1) hallediviresiz. (3) bizim mezhebdemi? (5) Seyyid Şeyh
(2) mezhebünüzdemi? (4) mezhebinüzde nedür?

târ kâddesallâhu ervâhehum, ba'dezân Hz. Şeyh bunların herbirinin menzillerini ve mertebelerini ve makamlarını takrîr ve ta'yîn eyledi. Şeyh Şehâbeddîn için buyurmuşdur kim; "Oğlanlığı' (1) zamanından tâ ömrünün gâyetine (2) değin sol omuzundaki ferîşteh nesne yazmamışdur (3)" dedi. Ve Seydî Necmeddîn hakkında buyurmuşdur kim, "Bir günde Hakk te'âlâ Hazretinden nice nevbet tecellî irişdi." ve Şeyh Zeyneddîn Sadak'yi için buyurmuşdur kim; "Hakk teâlâ Hazretine (C.C.) ciddî artıkdur, benüm ceddümden." ve Bedreddîn Muhtâr hakkında buyurmuşdur kim; "Benüm Şeyhüm İmâm-ı mu'azzâm, kutb-ı 'âlem mücâhir-ı elvân müşâhedet-i 'âmîl dergâh-ı hidâyet kâmil-i bargâh-ı 'înâyet pişva-yı ehl-i nedâmet şem'-i cem'-i kiyâmet burhân-ı muvâhibet ve tecrîd-i sultân-ı ma'rîfet ve tevhîd-Şeyh Rükneddîn Ebü'l-Ganâyim

11^b es-secâsî (R.A.) buyurmuşdur kim, "Bir gün ka'be-i mu'azzam içinde oturub murakabeye varmışdum. Nâgâh hâtifden bir âvâz geldi kim; "İn hedeme'r-rükni" (4), gözüm açdım gördüm kim ka'be'nün şerrefallâhu dört dîvârı dahi ber karar sâbık yirlü yirinde durur. Bu fikirle gine murâkabeye vardum, hemçünân gine ol âvâzı işitdüm. El-Hâsıl, üç nevbet bu hâl vâkı' olduğundan sonra ben dahi ayıtdım; kim; "İmânü'r-rükne" (5). Gine âvâz geldi kim; "Şeyh Radyuddîn-i Kazvînî vefât eyledi kim, ol İslâm rükünün bir rükniydi." didi. Ben dahi ol günden târih yazdum. Bir zaman geçdikden sonra Kazvîn'den gelenden teftiş eyledüm (6) hem ol gün (7) fevt olmuş imişve dahi ayıtdı kim; "Şeyh Radyüddîn'ün makâm ve menzili şol hadde irişmişdi kim bir vakit Hicâz'a sefer eylemişdi, çünkim Medîne şehrine irişdi, bir iki gün dinlendikden sonra şehrin uluları ve 'âlimleri cemî' (8) Şeyh Radyüddîn'ün hizmetine gelüb istid'â ve iltimâs itdiler ve 'azîm mübâlağa gösterüb yalvardılar kim; "Rasûl Hazretinün 'Aleyhi's-salâtü ve's-selâmü Mescidinde va'az idivirün." diyü. Şeyh Radyu'

12^a ed-dîn hazreti dahi, gördükim iğen mübâlağayla iltimâs iderler, bunların hâtırlarını ri'âyet etmek cihetinden sözlerini kabûl

(1) sabîliği

(4) Eğer direk yıkılırsa

(6) haber aldum

(2) âhirine

(5) İmânın direği

(7) ol günde

(3) şerre kalem çekmemişdür

(8) cemî'an

eyledi ve Medîne şehrinde münteşîr oldu kim, Şeyh Radyuddîn Cum'a gün va'az idermiş diyü. Hâliye çünkim cum'a gün oldu Medîne şehrinde ne kadar seyyidler ve şerîfler ve 'âlimler ve fâzıllar ve mu'abbirler varısa Rasûl'ün mescidinde hâzır oldılar ve Şeyh Radyuddîn Hazreti dahi durı geldi, minberün yukaru başında karar eyledi ve ol zamandan berü kim Rasûl Hazreti dünyâdan âhîret sarâyına rihlet etmişdi, hiç âferîde ol makâma çıkub oturmamış idi. Emîrû'l-Mü'minîn Ebûbekr (R.A.) bir ayak aşğa oturdu ve emîrû'l-Mü'minîn "Omer (R.A.) fi'l-cümle alâ hâzihi (1) halîfelerden ve ashablardan bir kimesne ol makamda oturub va'az etmemişdi. Çünkim bu cemâ (2) Şeyh Radyuddîn'ün Raşûlullâh makamında çıkduğun göricek galebe idüb her birisi bir söz söylemeğe başladı ve Şeyh Radyuddîn çünkim bu ma'nayı müşâhede eyledi, bildi kim, kendünün ol makâma çıkduğunun kaziyyesiyçün gavga ederler. Gönli içinden ayıtdı; kim; "Bunları teskin eylemek gerek" diyü durı geldi,

12^b ayıtdı kim; "Ey cemâ'at sizlere bu galebe ve gavga ol cihetden kim vâkı' oldu kim biz bu makâma çıkduk." Bunlar ayıtdı kim; "Belî" ve Şeyh Radyüddîn ayıtdı; "Eğer biz bu makâma müstehak değül umavuz (3), hergiz çıkub küstahluk eylemezdük, imdi eğer bu ma'nî kabûl itmezsenüz ben bu hâlün tasdikini ikâmete irişdüreyin" didi. Bunlar dahi; "Aynı maslahatdur." didiler ve Şeyh Radyuddîn ol durduğı minber başından yüzünü Rasûlullâh Hazretinin mukaddes ve mutahhar merkadinden yana dönderdi. Ayıtdı kim; "Yâ Rasûlallâh, bu za'îfün hatırındağı hadîsler kim 'âlî Hazretinüzden rivâyet eylemişlerdür, eğer rast sizün hadîslerünüz ise beyân eylen." didi ve Şeyh Radyüddîn zârılığla gözleri yaşun döküb bu resme haber söyleyicek Rasûl Hazretinin 'aleyhi's-salâtü ve's-selâmü mübârek ve mutahhar ve mukaddes ravz (4)ından bir âvâz geldi, şöyle kim, ol cemâ'at hep işitdiler; "Ol hadîsler benüm sahîh hadîslerümdür." diyü. Çünkim ol halk bu ma'niyi müşâhede eylediler, bunlara rikkât ve zârılık vâkı' oldu. Şöyle kim, cemî'isin zârı ve tazarru' etmekden bî-hod oldılar. Andan sonra Hz.

13^a Şeyh Radyüddîn Hazretleri va'aza meşgul oldu, şol resme müessir

(1) bütün bunun gibi

(3) değül müsâvuz

(2) cemâ'at

(4) ravzasından

va'az itdi kim ol gün nice kişiler bî-hod oldılar. Bundan sonra itmâm-ı mev'ızında gine yüzünü ol Rasûlullâh Hazretinün mukaddes ve mutahhar ravzından yana dönderdi, ayıtdı kim; "Yâ Rasûlallâh! Ben kulun her kande kim va'az idem, ular (2) ve pâdişahlar bana hil'atler virürlerdi. İmdi bu gün geldüm âlî Hazretünde va'az ayıtdım, dilerem kim bir hil'at viresiz" didi. Bu haberi diyicek Rasûl Hazretinün mübârek mutahhar ravzından (3) bir el çıkub bir el çıkub bir âk dikilmiş fereci (4) sunuvirdi. Şöyle kim ânun kokusından temâmet Medîne şehri mu'attar oldı ve her giz kimse ânun gibi letâfetlü pâkize ve gökçek kokulu don görmemişdi ve Şeyh Radyuddîn ol fereci (5) giyüb minberden aşağı indi ve ol cemâ'at hergiz kimesne bu resme hâli müşâhede eylememişdi ve Şeyh Radyuddîn'ün bu kadar makâmın ve menzilin görüb ta'accüb etdiler cem'âsi ayağına döküldiler" didi. Şeyh ve Şeyh Evhadeddîn Hazreti bu hikâyeti temâm itdüğinden sonra ayıtdı kim; "Bir gice benüm Şeyhüm Şeyh Rükneddîn Secâsî R.A. düşümde

13^b görüb suâl eyledüm kim; "Yâ Şeyh! 'Âlim hod rükünden hâli olmaz, şimdiki halde bu zamânun bunda rükin kimdir kim?" didim. Hz. Şeyh buyurdı kim; "Şeyh Bedreddîn Muhtârdur." didi. "Vallâhu a'lemü. BEŞİNCİ HİKÂYE. Hz. Şeyh (R.A). bir vakit bir şehre varmış- idikim adına "Şirvânî" ve pâdişâhına "Menüçehr" derlerdi. Bir gün sultan (7) mukarrebleri ve hâsları pâdişahın katına cem' olub Şeyh Hazretinün ba'zı menâkıbları (8) ve fazîletinden ve makâm ve menziletinden ve câzisinden (9) hikâyet iderlerdi kim "Şehâ şimdi bu şehre bir ulu şeyh gelmişdür, adına Şeyh Evhadeddîn Kirmânî dirler. Beğâyet kuvvetlü kişidür ve mübârek nazarı her kime yetişdiyse, elbette varur ana mürîd ve muhib olur. Bir hûb sûrete bir kerre nazar eyleyüb gönülden kabûl eylerse cezbetün min cezebâtilâhi te'âlâ (10) kuvvetiyle kendüye mu'tekid eyler" didiler ve Sultân Menüçehr'ün bir mahbûb hâdimi vardı. Şöyle kim 'âlemün bî-nazîri ve Sultânın manzûriyidi dâima katından gidermezdi ve adına 'Azîzî eydürlerdi. Çünkim Sultân bu ma'niyi müşâhede eyle-di, ayıtdı kim; "Mebâdâ bizüm 'Azîzîyi dahi görüb kendüye mürîd idinmese."

(1)ravzasından	(4)dikilmiş sûf	(7)sultanun	(10)Allâh'ın cez-
(2)ulular	(5)ol sûfe	(8)menâkıbindan	belerinden bir
(3)ravzasından	(6)Şirvân	(9)câzibesinden	cezbeyle

14^a didi. Bu fikirle 'Azîzî'yi kığırdı, ayıtdı; "Bu şehre bir ulu Şeyh gelmiş ve her kime bir nazarı irişirse elbetde cezbese kuvvetiyle kendüye mürîd idinürmüş. İmdi sakın kim seni bir yerde görüb mürîd idinmesün ve senün cemâl-i kemâlinden beni ırak eylemesün" diyüb mübâligayla tekrâr ısmarladı. 'Azîzî ayıtdı; "Ol ne kim sedür kim ben ana uyub müsâhib olam. Eger pâdişahun kullarından bir kaçına icâzet olursa kim benümle bile yürüyeler. Her kande kim ana mukâbil düşersen kim ol benden yana hareket eyleye, filhâl bıçağıla uram" didi. Bunlar bu kazıyyeyle takrir ederken sultanun hassağîlerinden bir kişi içerü girüb ayıtdı kim; "Bu didüğün Şeyh bir gün fülân yirde ulu-zâdeleriyle semâ'-ı safâ itse gerek imiş" didi. Döndi 'Azîzî Sultana ayıtdı; "Eger ben kulunuza dahi icâzet olsa varub ol semâ'ı teferrüc iderdüm (1) didi ve "Ol Şeyh beni göricek meyl iderse iş bu hançerile işin bitürem" didi ve Sultân Menûçehr dahi bu kula râzı olub 'Azîzî'ye destûr virdi ve 'Azîzî dahi nefis ve pākizê donlar geydi ve ol hançeri yeni içinde saklayub bir kaç

14^b kullarla ol semâ'a (2) vardı, gördi kim Hz. Şeyh semâ'a girüb vecd ve hâlete ve zevke meşgûl olmuş ve ol on beş ay sûretlü ulu-zâdeler bilesinde semâ' ururlar ve temâmet ol oğlanlar dahi başların salalar ve saçların çıkıub Şeyhün (3) raksa girmişler ve 'Azîzî dahi ırakda durub Şeyh'ün hâlet-i vecdine nazar kılardı. Çünkim hatırına hoş geldi, biraz dahi ilerü vardı ve ne kadar yakın vardıysa Şeyh'ün vecd-i hâletinin eseri 'Azîzî'nün gönlünde ziyâde oldu. Bu kerre semâ'un kenârına geldi, Şeyh'ün vecd-i hâletini ta'accüb eyledi ve irâdeti gâlib olub gönlünde bir safâ ve bir şürî (4) zâhir oldu ve temennâ eyledi kim, "Yâ Rabbî nola, eger Şeyh benden yana bir nazar eylese" diyü bu fikirdeyiken Hz. Şeyh dahi çünkim vecd ve hâletden kendüye geldi, gözün açdı nâgâh mübârek nazarı 'Azîzî'nün sûretine tûş oldu, gine gözlerini yumdı, hâyli zamandan sonra bir nevbet girü nazar eyledi ve tiz tiz nazar idicek 'Azîzî'nün gönlünde Hz. Şeyh'ün mehabbeti dobdolu oldu. Şöyle kim hiç kararı kalmadı

15^a ve gine temennâ eyledi kim; "Yâ Rabbî nola, eger Şeyh'ün

- (1) teferrüc idem (3) çıkarub Şeyhle
(2) semâ'ı olan yere (4) şürîdelik

bana bir kez dahi nazarı düşayidi" didi ve şeyh'ün mübârek nazarı hergâh kim 'Azîzî'ye irişürdi. Safâ-yı kalb hâsıl olurdu, irâdet ve i'tikâdı ziyâde olurdu ve şeyh Hazreti vecd-i hâletinden gine kendüye geldi, 'Azîzî'nün sûretine mehabbetle bir hoş nazar eyledi, katına varüb sağ eline yapışdı, kullarun katına getürdi ve rubâ'iyi 'Azîzî için buyurdu:

"Sehl est merâ ber ser-i hançer bûden-Der pâ-yi merâ hîş bî ser bûden" (1) ve 'Azîzî bu rubâ'iyi işidicek ve feryâd ve zârı eyleyüb kendüyi şeyhün ayağına bıraktı ve yeni içindeki hançer elinden düşdi. 'Azîm rikkât idüb ağladı ve Hz. şeyh'den istid'a eyledi kim; "Beni dahi kulluğa kabûl it" diyu. Hizmet-i şeyh dahî 'Azîzî'yi kabûl eyleyüb makas aldı ve hırka giydürdi ve 'Azîzî'dahi ol mülûkâne donların kullara virdi ve Sultan gördi kim 'Azîzî eğlendi, bir adam gönderdi kim "Var gör neyler" diyü. Bu gelen adam gördi kim 'Azîzî giydüğü donları kullara virmiş ve makâs alınmış ve bir erki hırka geyüb şeyhile semâ'a meşgûl olmuş ve ol kul çünkim bu hâl (2) müşâhede

15^b eyledi. Vardı, Sultan'a bu bir kazıyyeyi i'lâm itdi ve Sultân bu haberi işidicek ta'accüb idüb gâyet gazaba geldi, gine ol kula ayıtdı kim; "Var tiz 'Azîzî'ye ayıt kim, "Ben seni semâ'ı teferrüc eylemeğe vireydüm (3), bu ne hâl idi kim sana vâkı' oldı?" dedi. Eğer ahsen vechile gelürse hoş ve ger (4)nî gelmezse, ilzâm ile getür" didi. O kul gelüb bu haberleri diyicek, 'Azîzî ayıtdı; "Eğer Sultân benim her pâremi kulağumca eylerse mümkün degüldür kâm, ayruk vallâhi varam (5)" diyüb ol şeyh makasla gitdüğü (6) saçının bir zülfini gelen kâsıdun eline virdi, ayıtdı kim; "Varun Sultân'a ayıdun "Bu saç ol 'Azîzî'nündür kim katınızdan da'vâyıla gitdi kim şeyh'i öldüreyidi; şimdiki halde Hz. şeyh beni bende idindiğinin nişânı budur, şimdiden sonra benden fâriğ olub el (7)" diyesiz" didi ve şeyh Hazreti dahi Sultân Menüçehr'e haberi bu resme gönderdi kim Rasûl (8) Hazretine (S.A.V.) çünkim peygamberlik geldi ve halkı da'vet ve irşâd eylemeğe başladı ol kim sâhib-i dût (9) idi. Rasûlün sözün kabûl itdi, ammâ onlar ki şekâvet ehliyidi münkir oldılar. Bir gün bir A'rabî

(1) "Bana hançer vurmak kolay mıdır-Ayağıma kendi isteğiyle başsız gelir.

(2) bu hâli

(3) eylemeğe viribdüm

(4) ve eğernî

(5) vallâhi varmazam

(6) makasla kesdüğü

(7) elyusun

(8) Rasûlullâh

(9) sâhib-i devlet

16^a cemâ'at bir yerde oturub Rasûl Hazretinün sözlerine ta'n idüb herze hidyân hikâyetler iderlerdi. Ol mel'ünların uluları ayıtdı; "Acaba bizüm aramızda bir bahadır kişi olamı ki vara Muhamm'ün başına getire. İmdi kangı (1) kim bu erliği eyleye birimiz ânı altuna gark idevüz." didiler. Eyle diyicek Emîre'l-Mü'minîn Omer b. Hatâb ol vakit henüz cehâletdeyidi. Durı geldi, bunlarunla ahd ü peymân eyledi kim vara bu işi temâm ikâmete irişdüre ve ol mel'ünlar ulusunun bir keskün kılıcı vardı. Getürdi, 'Ömer'ün eline virdi ve her taraftan terğib ve tahrîs ve tahrîk idüb mübâlığa mallar viricek oldılar. 'Ömer dahi rast Rasûl Hazretinün mescidi kapusına geldi, içerüye nazar eyledi gördi kim, Hz. Risâlet mihrabda oturur ve ashablar dahi Rıdvânullâhi 'Aleyhim Ecma'în dâyire bağlayub Kur'an (2) okurlar idi ve Rasûl Hazreti tefsîrin beyân iderdi. 'Ömer ayıtdı; "Hâliye bir pâre durayın, göreyin ki bir zaman mescid kapısında tevakkuf eyledi. Dinleyüb Rasûl Hazretinün kemâl-ı mu'cizâtı ve kelâm-ı kadîmin nûrı 'Ömer'ün gönline 'azîm eser

16^b (3) irâdet ve iltikâd gâlib oldı. Şöyle kim Kur'ân Kelâmullâh-dur ve Muhammed Hakk Peygamberdür diyü ihlâsıla inandı. Fi'l-hâl içerü girüb selâm virdi ve Rasûl Hazretinün ayağına düşdi ve islâm dinine irâdet gösterdi ve iltimas-ı telkîn-i şehâdet idüb müslüman oldı. Andan sonra mescidden çıkdı atası katına geldi, Kur'ân'un kemâl-i mu'cizâtını ve Rasûl Hazreti'nün Hakk Peygamberliğin atasına takrir idüb telkîn-i şehâdet eyledi. Mahzûlün hazelehullâhü (4) icâbet kabûl etmedi. Nice kim nasihat ve irşâd itdi ve; "tasdîk-i islâm ve tahkîk-i kelâmullâh eyle." didi, mümkün olmadı. 'Ömer gördi kim kâbil-i salâh deşûl, elindeki kılıcıla başın kesdi ve kulağına barmağın geçirüb dosdoğru ol mel'ünün katına geldi. Irakdan 'Ömer'ün elinde baş gördiler, beğâyet ferah kesb eyleyüb şâz ü kâm oldılar ve 'Ömer dahi geldi, başı bunlarun ortasına bıraktı, gördiler kim Muhammed (5) başına benzemez, ayıtdılar; "Bu baş kimündür?" 'Ömer ayıtdı; "Atamuhdur." Bunlar ayıtdı; "Biz sana var ol câzunun başın getir dedik (6) atan başın getürdün

17^a meğer ol câzunun katına vardun, sana sihir eyledi. Ol sebebeden bu işi eyledün." didiler ve 'Ömer (R.A.) ayıtdı; "Siz ne herze söy-

(1)kişi kim (3) itdi (5) Muhammed'ün (6) sen vardun
(2) Tâhâ Süresin (4) "Allâh'ın terkettiği zavallı.

lersiz, ol rast peygamberdür ve okuduğu kelâmullâhdur. 'Âlemde din hemân ânun dînidür ve yol ânun yoludur, kalan bâtıldur. Şimdi vardum ben ânun öninde müsülman oldum. İmdi eğer siz dahi imân getirsenüz (1) Febiha ve (2) (3) ve gernî "yok" dersenüz cemî'inüzü iş bu kılıçla pâre pâre iderin" diyüb yirinden durı geldi. Bunların bir kaçın öldürdi ve girü kalanı kaçub dağılub kaçdılar. İmdi, bizim ahvâlimüz dahi sizünle bu resme oldu" ve ol kullar (4) sultân hizmetine geldiler, 'Azîzî'nün hâlini ve saçını ve ısmarladuğu haberlerin ve Şeyh Hazretinün hikâyetin nakîr u kıtmîr (5) sultana takrîr eylediler. Sultân dahi bu haberleri işidicek 'azîm ta'accüb eyledi hem (6) ol sa'ât durdı, Hz. Şeyh'ün katına geldi, ziyâret idüb oturdu, Şeyh'ün sohbetinden ve takrîr-i beyânından mübâliğa fayideler hâsıl oldu. İrâdet ve i'tikâd ve sıdk-ı 'azîm ziyâde oldu. Andan sonra sultan, 'Azîzî (7) Şeyh'in huzurunda Şeyh'den iltimas eyledi ve Şeyh ayıtdı, "Azîzî'yi okun, gelsün" (8) çünkim

17^b 'Azîzî geldi. Sultân nazar itdi, gördikim bir eski hırka geymiş ve saç kesilmiş ve yüzünün rengi tağyîr olmuş, bu hâli göricek 'azîm ta'accüb eyledi ve Şeyh ayıtdı; "Azîzî'ye hoş hâl vâkı' olmuşdur ve ancılayın tena'umı ve hoşlığı ve sultânın musâhebetini terk eyledi, bunun gibi köhne hırkaya kanâ'at eyleyüb Hakkıla müsâhib oldu." dedi. Ve Sultân Menûçehr bu haberi işidicek 'azîm rikkât idüb zâru zâr ağladı, ne kadar kim 'Azîzî'yi hikâyet iderlerdi, 'Azîzî'yi başın aşağıdüb epsem durdu, hiç vechile cevab söylemez ve sultân çünkim bu halleri müşâhede eyledi, sundı Hz. Şeyh'ün mübârek elini dutdu, dest-i tevbe eyleyüb mürîd ve muhib oldu. Mübâliğa mal ve kul halâyık atâ eyledi ve Şeyh'ün mehabbeti Sultânın gönlünde şöyle gâlib olmuşdu kim bir sa'at kaçından ayrı olmazdı ve Hz. Şeyh'e üç pâdişâh beğâyet hoş gelmişdi, evvel Sultân Menûçehr, ikinci Sultân Celâleddîn Harzemşâh ve üçüncü Sultân Muzaferreddîn Erbîlî (9). Bundan sonra Hz. Şeyh çok zaman Şirvân'da oldu ve 'Azîzî'yi şöyle irşâd eyledi kim yiğirmi gün (10) "Erbaîn" çıkardı ve 'Azîzî'nün

(1) getirürsenüz

(5) "İnceden inceye"

(9) Erdebîlî

(2) febihâ venni'mehu

(6) hemân

(10) yiğirmi kez

(3) "Ne güzel ve ne a'lâ"

(7) 'Azîzî'ye

(4) kullar dahi

(8) didi

18^a hali şol hadde irişdi kim bir gün Hz. Şeyh ayıtdı;"'Azîzî-yâle benüm nefsim ortasında az tefâvüt kalmışdur" didi ve 'Azî-zîyçün nice ebyât ve gazel ayıtmışdur.Cümlesinden biri ki budır:

Ez rûy-ı hıred çâh-ı tû tûyî - Der pîş-i meh ân ebr-i siyâh tû tûyî
Ëz zahmet-i dîğerân çî nâlî her dem-Ez hod be kesl ki hâr-ı râh
tû tûyî. (1)

Bundan sonra Hz.Şeyh Şîrvân'dan 'azîmet eyledi,hayli zamandan sonra (2), Sultân Menûçehr vefât etdi. Şeyh işitdi,'azîm melûl ve müteessif oldı ve bu mertebe beyti anınçün bedîhî buyurdı:

Cemî'u'n-Nâs gamkîn ki Şîrvân Şâhhem mürde est-Vefât-ı Şâhhem ek-
nün tarab min kalbihim bürde est.

Bi hâze's-sarsari'l-'âsif kezu Şîrvân perişân şud - Draht-ı'l-kal-
bişân hoşk ü güli'l-ervâh pejmürde şud.

Zen ü merd-i beled cümle li ecli telhî-i mevteş - Hırâşân-ı vech,
giryân-ı çeşm,büryân-ı kalb âzurde est.

Eğerçi mevtihi sa'b lehümü's-sabr evlîter - ki enfâs-ı heme hâl-
kân aleyhim yek yek eşmürde est.

Ve ger bâver nemî dâri ki mâ kaç kultehu sıdk - Fe kul lî ey mek-
tüb ki ismeş merg ne sitürde est. (3)

ALTINCI HİKÂYE. Hz. Şeyh (R.A) Şeyh Zeyneddîn Sadaka (R.A?)ı 'a-zîm mu'teber dutardı. Kendüye hemrâh kılub Şeyh Zeyneddîn diyü hitâb eydürdi. Ammâ meğer: ol vakit

(1)Akıl bakımından Yûsuf'u kuyunun içinde dersin,ayın huzurunda da O'nu siyah bulutun içinde zannedersin.Başkalarının derdinden neden devamlı inlersin,zira kendi tembelliğinden yolun dikenini sendedir.

(2)..sonra,bedîhî buyurdı. (3)Şîrvân Şâhının ölümü sebebiyle bütün insanlar gamlıdır ve şimdi kalblerinden sevgi götürülmüştür.

Şîrvân Şâhının ölümünden dolayı şiddetli sarsar fırtınası meydana geldi ve onların kalb ağacının yaprağı kurudu ve ruhlarının gülü soldu. Onun acı ölümünden dolayı,beldenin kadını ve erkeği yüzünü tırmaladı,gözünden yaş akıttı ve kalbini yaktı ve incitti.

Her nekadar Onun ölümü onalara zor işe'de sabr daha evladır,zira bütün mahlûkâtın nesaneleri onların üzerine bir bir sayılmaktadır.

Her nekadar Onun öldüğüne doğrudur demiyorsa da,Ey mektub bana de kiçOnun isimini ölüm silmemiştir.

18^b kim mübârek hâtırından misl-i infi'âl zâhir olaydı.Sadaka diyeydi el-hâsıl bir gün bir bölük bedbahtlar Şeyh'e bir kaç beyt hicvetmişler, getürüb Zeyneddîn Sadaka'nun eline vârdiler,mütâlı'a eyleyüb gördi kim hicvi paraladı yabana atdı, ol diyenler gördiler kim bunca zahmet çeküb itdikleri Şeyh'e arzolunmadın harab idüb yabana atdı, bu cihetden bâ gâyet melül oldılar, vardılar Hz.Şeyh'e i'lâm eylediler. Şeyh dahi 'azîm münfa'il olub "Sadaka" diyü çağırdı. Çünkim Şeyh Zeyneddîn içerü girdi, Şeyh gâyet hiddetile ayıtdı kim;"Bunca kişiler kendü tabi'atleriyle bir kaç beyt düzüb zahmet çekdiler ve gicelerde uykusuz kaldılar ve bunların maksüdü temâm yerine gelmedin emeklerin zâyi' etdün ve dahi bunların muradı oldu kim ânı mutâlı'a idicek bana zahmet ve infi'âl vâkı' olub hâtırları hoş olaydı." didi. Ve bu sebebden Şeyh Zeyneddîn'e hayli verhem güne söz söyledi ve Şeyh Zeyneddîn dahi beğâyet melâlet hâsıl oldu ve ol bedbahtlar vardılar bu kaziyeyi yoldaşlarına hikâyet itdiler ve ayıtdılar kim;"Bu ne hulk olur ve nice evsâf-ı bî-lutf olur kim ol ayıtdı;"Kimsin hicvi kendüye

19^a değmeyüb mutâlı'a itmediğün Şeyh Zeyneddîn Sadaka gibi kimi-si münfa'il eyleyüb (1)" diyüb beğâyet ta'accüb itdiler.Bundan sonra ittifâk idüb cemî'isin Hz. Şeyh'ün katına geldiler ve ayağına dökülüb toprağa urdılar ve istiğfâr-ı tevbe idüb ayıtdılar kim;"Birkor (2) söziyle amel idüb ayıtduk, imdi çünkim Hz.Şeyh'ündür bize her ne dürlü zecr (3) iderse itsün." didiler.ve,Şeyh dahi bunların hâtırları (4) teskîn idüb ayıtdı kim;"Nola gam degül birikör sözile bir kaç beyt itmişsiz, keşke ben ânı göreydim kim nice bahrdür ve kâfiyesi ne resmedür,murâdı dahi nedür?İmdi eğer dilerersenüz kim benüm hâtırım sizlere hoş ola, evvel âhir idesiz işidesiz,işide (5)" didi.Eyle diyicek bunların bir yoldaşı kim ânı düzmişidi, okuyuverdi ve Hz.Şeyh her beyit okuduğınca beğâyet zevk (6) tahsînler iderdi ve ayıtdı kim"Bu beyt fülân tahsindür (7) ve fülân tersî'udür ve bu beytün maksüdü fülândür" didi.el-Hâsıl bu hikâyet âhir olduğundan sonra Hz. Şeyh "Beşîr" adlu hâdimini katına kığırüb ayıtdı kim,"Var fülân fereci getür,ol şahıs kim bu beyitleri düzmişdür ana vir." didi ve "Beşîr" dahi

(1)münfa'il eyledi (3)dürlü ceza (5) işidem (7)fülân tecnisidür
(2)Berikü veya Biregü (4)hatırlarını (6)zevkler

19^b fereci getirüb ol şahsun arkasına giyürdi ve Şeyh dahi bunlardan mübâliğa eyle 'özürler diledüğinden sonra bunlar dahi gördiler kim Hz. Şeyh bu resme 'azîm lutf-i ihsânlar, eyledi. Cemî'isin ayağına düşüb mürîd ve mu'tekid oldılar. Bundan sonra gine muta'assıb cemâ'atından bir kaç kişi Hz.Şeyh'e hicvetmişler bir gece getirüb hangâh kapısının iki yanına yapışdurmışlar, yani Şeyh göre dahi münfa'il ola,hâliye bir gün Hz. Şeyh görür kim kendüye hicv idüb kapunun iki yanına yapışdurmışlar,mürîdlerine and vir-di ki harâb itmeyeler, dört biş gün vardı ol hicvün karşısına durub mütâlı'a iderdi, kaçan kim bir yâd kimse görse başın salub münfa'il sûret olurdu. Yâni,aydın kişi benüm münfa'il olduğum işi-düb,hâtırı hoş olsun diyu.Çünkü Şeyh'ün ashabları bu ma'niyi mü-şâhede itdiler ve gâyet ta'accüb idüb Şeyh'den suâl eylediler kim; "Bu (1) ma'nîdür kim bu hicvi harâb eyleyüb ol aydın kişinün hak-kından gelmeğe destür virmezsiz, tâ kim, ayruk bu nev'ile iş it-meye" ve Hz. Şeyh ayıtdı kim;

20^a "Ol hicviden şahsun maksûdı bu ma'nîdür kim ben ânı mutâlı'a idicek münfa'il olam.Bu sebebden anların hâtırı hoş ola.Benüm hod 'âlemde muradum öldür kim gönüller ele getürem ve hâtırları hoş eyleyem.Şimdi anlar görür kim ben dâyim mutâlı'a iderin,bu ma'ni-den anların gönli hoş olub şâd u hürrem olurlardı." vallâhu a'le-mu. YEDİNCİ HİKÂYE.Ve Hz. Şeyh buyurmuşdur kim;"Yetmiş bin nefer mürîd benden dest-i tevbe itmişdür." diyü. Ammâ bu cihetden (2) otuz bini sâhib-i makâm ve vilâyet (3) keşf-i esrâr-ı zamâyîr ve sâhib-i halvet olub merâtib-i 'ulviyyeye irişmişlerdür ve bâkîsi-nün dahî mertebeleri vardır ve kurb-i tarîk olmuşlardır,'alâ kad-rihi şimdiki halde her gece temâmet bunların ruhlarına üç nevbet zikir telkin etmeyince başı yasduka (4) koymazam ve bu ma'ni tay-yı zamânile müyesser olur." didi ve Hizmet-i Şeyh'e tayy-i zaman ve tayy-i zemîn miyesser olmuşidi ve tayy-i zamânun ve tayy-ı ze-mînün Şeyh'ini gayri hikâyetler de beyân idevüz,inşallâhü'l-'azîz te'âlâ. SEKİZİNCİ HİKÂYE. Bir vakit Hz. Şeyh'e bir kişi gelüb mü-rîd oldu, ammâ koltuğu kokusu 'azîm gâlib olmuşdı.Şöylekim bu ka-bîh râyihadan temâmet ashâb zahmet çeküb rencide olmuşlardı ve bu ma'niyi edeb bâbından Şeyh'e bildirmezlerdi.

- (1)Bu ne ma'nîdür (3)ve keşf-i esrâr (5)kendi mikdarlarınca
(2)bu cümleden (4)başı yasduğa

20^b Çünkü bu hâlin üzerine bir kaç gün geçti ve Şeyh Hazreti dahi bu ma'niden haberdâr oldu ve temâmet ashâb münfa'il olduğu ma'lûm olundu. Bir gün hangâhda otururken Hz. Şeyh ayıtdı kim; "Ey ashîbînâ! Sizlere ma'lûm olmuşmidurkim bende koltuk kokusu var" Bunlar ayıtdılar; "Hergiz Hizmet-i Şeyh'de bu ma'nî olduğu yoğıdı, 'aceb neden vâkı' oldu." didiler. Döndi Şeyh bir pâre kağıda bir nüsha yazub hâdim eline virdi, ayıtdı kim; "Var 'attardan bu nüsha içindeki edviyyeleri al getir." didi. Hâdim dahi nüshada ne yazılmış ise tiz alub getürdi ve Hz. Şeyh' dahi bu edviyyeleri fi'l-hal terkîb eyledi, bir pâre kehdu koltuğına sürdi. Bâkisin hâdim eline (1)ayıtdı kim, "Yârenleri didi (2)yaft eyle, tâkim bunlar dahi muvâfakat eylesünler" didi. Ammâ Şeyhünimâkbûdır oldıkimoobla şahs dahi muvâfakat eyleye. Eğer âşikâre söyleseyidi hâtırı melûl olurdu. Pes bu tarîk anınüçün itdiküm, koltuğı kokusu gide. Çünkü kim hâdim yârenleri der-yaft eyledi, cemî'isi isti'mâl eylediler, ammâ ol şahs itmedi. Ayıtdı kim; "Bi hamdi'llâh, biz buna (3) muhtâç degilüz" didi ve ashablar ayıtdılar; "Nola eğer ihtiyaç dahi yoğısa Şeyh'e muvâfakat eylemek lâzım

21^a dur." didiler, mümkün olmadı ve Şeyh ayıtdı; "Eğer muvâfakat idersen nola ki "el-muvâfakatü mine'l-mürüvveti (4)" (5) demişlerdür." didi. el-Hâsıl elf cehd idegördüler çâre olmadı kim muvâfakat eyleye. Döndi Şeyh ayıtdı kim; "İy sübhânallâh, hiç yaradılmışda bu resme âdem olamı ki bu hal hod sende vâkı' olmuşdur ve ashablar senün bu hâlundan ötüri bir nice bana şikâyet itdiler, bu kazıyyei sana i'lâm itmek istediler, ben icâzet virmedüm ve dahi ben senün hâtırın için bazardan edviyyeler getürdüb terkîb eyledüm, bu zahmet senden gitsün diyü ve bu yârenler (6) isti'mâl eylediler, sen bu kadar kinâyetün ma'nîsini fehmeylemedün. Pes ne çâre (7) çolub şimdi âşikâre söyledim. İmdi al, ol terkîbden isti'mâl eyleye, tâkim ol zahmetden halâs olasın" didi ve Şeyh Hazreti bu resme sarîh idmeyince alub isti'mâl eylemedi. Vallâhu a'lemü. DOKUZUNCU HİKÂYE. Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit bir şehre irişdi ve ol şehir halkı Şeyh'ün menâkıbını ve menâzilini ve merâtibini müşâhede eyleyüb mürîd (8)

- (1) eline virdi (4) mine'l-meveddeti (7) pes naçar
(2) der-yaft (5) muvafakat mürüvvet (meveddet) dendir.
(3) biz ana (6) bu dervişler (8) mürîd ve

muhib olmuşları idi. Bir gün Hz. Şeyh oturmuş idi, ashablarıyla bu şehrin mu'teberlerinden bir kişi geldi, Şeyh'i gice sohbet itmek için evine da'vet eyledi.

21^b Kabül itdi. Bir lahzadan sonra bir kişi dahi geldi da'vet eyledi, ana dahi "Varalum" didi. fi'l-cümle ol gün giceye değin hisâb itdiler kırk kişi gelüb da'vet eyledi, cemî'isine "Varalum" didi. Çünkü ahşâm irişdi, ashablar ayıtdılar, "Hz. Şeyh'i bir (1) gün kırk yere da'vet eylediler, cümlesinin sözünü kabül idüb "Varalum" didi. Şimdiki halde bu cümleden kangı hocenin da'vetine varmak maslahatdır" didiler diyü hikâyetden ilerü, Şeyh'ün katına bir müsâfir gelmişdi. Bir gün Hz. Şeyh insilâh makâmından tahrîr eyledi. Ammâ ol müsâfir gönlinde bu makama inkâr etmişdi ve Şeyh dahi Hz. kemâl-i ma'rifet ile ânun inkârını ma'lûm olmuş idi. Döndi, Şeyh ayıtdı kim, "Ben fülân derviş ile fülân kişinün da'vetine varurum ve siz dahi her biriniz ol kırk da'vetde hazır olun" didi. Çünkü, ashâbıla Şeyh'den bu kelâmı işitdiler her birisi bir da'vetde hazır oldılar ve Hizmet-i Şeyh ol münkir olan müsâfiri aldı ol didüğü kişinün da'vetine vardı. fi'l-cümle ol gice Hz. Şeyh ol kırk da'vetde kendini izhâr eyledi. Çünkü sabah oldu, cemî' ashâb hangâhda

22^a cem' oldılar ve ol da'vet iden hocalar geldiler, şöyle kim âdetdür her birisi "Giceki zahmetlerimizden nicesüz?" diyü 'özürlendi ve Hz. Şeyh dahi bunların herbirine 'azîm mekârim-i eltâfla 'özürlendiler ve ol müsâfir bu hâli 'azîm ta'accüb idüb ayıtdı kim; "İy sübhanallâh! Ben hod bu gice Şeyh'ile fülân kişinün da'vetindeyidim. 'Acebdür kim, bu sâhib-i da'vetler gelüb 'özür dilerler" didi. Bu hikâyetün ta'accübünde kalduğundan sonra ol hocalara ayıtdı; "Bu gice ben Hz. Şeyh'ile fülân kişinün da'vetindeyidüm. Bu ne hâldür kim cemî'inüz gelüb Şeyh'den 'özür dilersiz" didi. ve ol hocalardan birisi ayıtdı; "Meğer sana hayâl-i bi-hüde vâki' olmuşdur. Hz. Şeyh hod benim evimdeydi." ve birisi dahi ayıtdı; "Hem sana (2) bir hayâl vâki' olmuş, Hz. Şeyh hod evimdeydi." didi. el-Hâsıl, cemî'isi bu bahse düşüb, bir biriyle münâza'a eylediler. Döndi Şeyh ayıtdı; "Bir lahza sâkin olun, tâ kim bu ma'niyi sizlere beyân eyleyem" diyüb ayıtdı kim; "Şek değüldür kim ben cemî'inüzle bileyidüm, amma ol sizlerin gökçek pâk nazarınızla i'tikâd ve irâdet itdüğünüzdendür kim her kimi gördünüz ise beni

(1) bu gün

(2) sana da

22^b müşâhede itdünüz." didi. Eyle diyicek ol müsâfir tahkîk bildi kim 'âlem-i insilâh Hz.Şeyh'de vâkî'dür. Geldi, Hz.Şeyh'ün ayağına düşüb mürîd oldu ve ol cemâ'at bu ma'niyi göricek 'azîm ta'accüb itdiler ve Hz.Şeyh makâm-ı tûma irişmiş idi. Makâm-ı tûm (1) oldur kim, insanun vücûdı yüce olur ve gâyetde yoğın olur. Şöyle kim, bir kişi bir evün içine dopdolu olur ki hiç hâlî yer kalmaz ve Hz.Şeyh kaçan kim zikir sohbetinde olsa makâm-ı huzürda olurdu. Ver kaçan kim semâ' sohbetinde olsa tavâm vâkı' olurdu. Şöyle kim hangâha sı-ğışmazdı ve mürîdler bu hâlî bilürlerdi. Kaçan kim vâkı' olsa dutub destarlara (2) bağlarlardı. Hayli zamand gayib olurlardı; tâ kim bu hâl zâyil olunca ve Hz.Şeyh'e (R.A.) hem tayy-ı zamân ve tayy-ı ze-mîn ve makâm-ı insilâh vaktühâ vâkı' olurdu. Şöyle ki temâmet halâ-yık sûret göziyle müşâhede iderlerdi. İmdi bu vecihle alâmet-i ak-tâb ve evtâd görür (3). Vallâhü a'lemü. ONUNCU HİKÂYE. Hz.Şeyh (R.A.) bir vakit Küds-i mübâreke varmışdı. Edhâ Bayramının vakfesiyidi ve çok cemâ'at ol

23^a mevsümde vakfeye durmağıçün ol câyigâha gelmişdi ve cemâ'at (4) fukarâ kim anda hâzır olmuşlardı ve bunların ortasında bir bahs vâkı' oldu kim ânun beyân-ı tahkîkin idebilmezlerdi ve mübâ-hase oldu kim; "İttisâl babında rûhânîlerin ihtiyâcı yokdur. İtti-sâl-i cismâniyeye" diyüb ihtilâfa düşmüşlerdi. Ba'zı (5) ayıtdı kim "Sûret-i ma'nîledür" ve ba'zısı ayıtdı kim; "Ma'ni-yi bî-sûretdür" ve ba'zısı ayıtdı kim; "Hem ma'nî ve hem sûretdür." ve bu bâbda bun-lara 'azîm mübâhase ve münâzi'a vâkı' olub her birisi nice delil-ler ve burhanlar söylerlerdi. Çünkim Hz.Şeyh ol câyigâha irişdi. Bunlar dahi ittifâk idüb Şeyh'e geldiler, herbirisi bâhislerini tak-rîr eylediler ve Hz.Şeyh ayıtdı; "Ol sûretün kim ma'nisi olmaya, ke-mâli olmaz. Meselâ; şöyle dutalum kim bir şahs kendü hâtırında tasav-vurla bir imâret eyledi ve ol imâreti temâm kemâline irişdürdi. Şim-diki halde ana güneş harâreti ve kış bürüdeti idebilemi ve şimdi şol evler kim tasavvurla düzülmişdür, intifâ'ı zâhir olamı, yâhud ol-mayamı?" didi. Ve Hz.Şeyh bu resme deliller (6) meşğul olmuşdı, nâ-gâh bir kişi geldi, bir gayri câyigah (7)

(1) makâm-ı tuvâm

(4) cemâ'at ve

(7) câyigâha

(2) dutub destârelere

(5) Ba'zısı

(3) evtâd gidür

(6) bu resme delillere

23^b da'vet eyledi.Hz.Şeyh ayıtdı;"Şimdi sen ma'niyle ol da'vete var ve sûretile bu câyigâhda ol,müşâhede eyle kim ol da'vetde sana fâyide-i tām hâsıl olurmu,yâhud olmazmı?" didi ve bu delillerle bunların bāhislerini kat' eyledi ve bundan sonra Hz.Şeyh'e gine suāl itdiler kim;"Ashāb-ı tasavvuf niçün çok yiyecek yimeğe mensüb oldılar?"Şeyh ayıtdı;"Ānıncündür kim sūfî gerek ki mütevekkilü 'ale'llāhi (1) ola.Ve bunların ekli ve şürbi mu'ayyen olmamışdır.Tevekkel-i tarîk üzerine oturdılar.Eğer,'âlem-i gaybdan bir terakkiye irişirlerse (2) tenāvül iderler ve gernî irişmezse şük-rile sabr iderler ve dahi mürür-ı eyyâmda ittifâk düşüb bir şahs bunları da'vet eyleyicek olursa,çünkim nice zaman ve nice rüzigârı fakr-ı fâkiyle (3) geçmişlerdür,eğerçi çok yimek lâyıf değüldür,ammâ ol sebebden tenāvül itmekde isti'câl gösterürler ve bunların bu hâlini gören kişiler eyle sanırlar kim dâyim 'âdetleri budur,bilmezler kim me'külât eline bunların yıllarda bir gün (4) vâkı' olur.Ammâ kaçan kim,sūfî tenāvül itmekde iffât eyleyicek ibâdet ve tâkat (5) dahi çok itmek gerek,tâ kim ol gıdânun ana ziyânı değmeye." dedi ve bunlar

24^a ayıtdılar;"Biz hergiz anun gibi sūfî görmedik,çok yiye dahi çok ibâdet eyleye.Imdi eğer Hz.Şeyh ancileyin kimse görmüş ise bize dahi bu ma'nînin tahkîkini ma'lûm eylesün." didiler ve Hz.Şeyh ayıtdı;"Çünkim bunun tasdîkin istersiz,varun kırk nasîb ta'âm hâzır eylesün." didi ve ol cemâ'at vardılar kırk çanak yiyecek getirüb Şeyh'ün önüne kodılar ve Hz.Şeyh dahi mübârek ellerini yudı,"Bismillâhirrahmânirrahîm" diyüb ol kırk çanak ta'âmı tenāvül eyledi (6)ayıtdı (7);Şol Harem içindeki ev kim "Mehd-i Isâdur (A.S.)"açun." didi.Çünkim açdılar,kifâyet kadarı su alub içürü girdi ve kapuyu mühürleyüb gitdiler,kaçankim (8) kırk gün tamam oldu, ol cemâ'at vardılar kapıyı açdılar,Hz.Şeyh'i çıkardılar,gördiler kim mübârek sûreti ayun on dördi gibi münevver olmuş ve mübârek cismi dahi şöyle kuvvetlü olmuşki vasfa gelmiş (9) ve bu hâlden sonra Şeyh Hazreti ol makâmda karâr eyleyüb bunlara va'az nasîhat idüb takrîr-i beyâna meşğul oldu.Şöylekim ol cemâ-

(1)Allâh'a güvenen	(4)bir kez	(7)ayıtdı kim
(2)bir lokma irişirse	(5)ve tâ'ati	(8)çünkim kırk gün
(3)zarûret içinde	(6)dahi ayıtdı	(9)vasfa gelmez

'ata şol kadar şürî (1) ve safâ-yı kalb ve rikkât hâsıl oldı kim cemî'isin bî-hod oldılar. Itmâm-ı

24^b kelâmında ve Şeyh ayıtdı; "Kaçan kim ehl-i tasavvuf gıdâyı ziyâde tenâvül eyleye, ibâdet ve riyâzet dahi bu resme eylemek gerekdür." didi. Bundan sonra ol cemâ'atden bir kaç kişi vardılar imtihan cihetinden ol evi aradılar, içinde ne gayıt ve ne gayrı nesne hergiz bulamadılar, geldiler cemî'isi Hz. Şeyh'e mürîd oldılar (2). ONBİRİNCİ HİKÂYE. Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit Malatya şehrinde giderken ittifak bir daracık sokağa uğradı ve karşusından bir rüm geldi. Şeyh donlarına cem' eyledi tâkim çapuklıkla geçe ve ol rum ayıtdı kim; "Benüm kaftanumda hod necis ve mülevves nesne yok kim, siz andan ihtiraz idersiz." didi ve Hz. Şeyh gayet ahlâk-ı hamîdeyle ayıtdı kim; "Bu ma'niyi ben senün hâtırın için eyledüm. Benüm donum senün donına değüb kerhisinmeyesin" (3) didi ve ol rümün hâtırın bu vecihle ri'âyet eylemeyince geçüp gitmedi. Vallâhu a'lemü. ONİKİNCİ HİKÂYE. Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit sefer üzerideydi, Âmid imdir a'lu (4) bir şehre gelüb müsâfir oldı. Bir gün gördükim bu şehrün halkı hareket ve galebe eyleyüb şehirden taşra giderler. Bu hikâyeti bir kişiden suâl eyledi, ol kişi ayıtdı kim;

25^a "Rümlar cemâ'ati bu gün fülân kilisede varub 'âdetlerince ibâdet iderler ve yemek içmek ve kurban eylerler ve mü'minler bakub 'azim cem'iiyyet vâkı' ve oldı" (5) didi. ve Hizmet-i Şeyh bu haberi işidicek mübârek hâtırını ol tarafa varmağa meyl eyledi. Nice kim bu vesvâsı gönkinden men' eylemek istedi, varmak mehabbeti ziyâde oldı, gördükim def'ine (6) çâre yok, durdı ol tarafa müteveccih oldı. Çünkim şehir (7) daşra çıkdı, gördükim bir kilise (8) öninde bî-kıyâs halâyık cem' olmışlar. Hz. Şeyh dahi bunları teferrüc iderken bu kilisenün kapusına geldi, içeriye nazar eyledi, gördükim bir ulu râhib bir kürsî üzerinde oturmuş ve girü kalan râhibler el bağlayub. karşı dururlar. Hz. Şeyh bunları görüb selâm virdi ve ol kürsî üzerinde oturan ulu râhib ayıtdı, fi'l-hal durı geldi, Şeyh'i yanına da'vet eyledi, ayıtdı kim; "Şeyh misin?" Şeyh ayıtdı; "Belî". Döndi, râhib ayıtdı; "Sana bir suâl (9) var, eğer cevâb viribilersenüz (10)

- (1) şürîdelik (4) adlu bir (7) şehirden (10) cevâb virirsenüz
(2) vallâhu a'lemü (5) vâkı' olur (8) kilisede
(3) kerhilenmeyesin (6) men'a çâre (9) suâlim

ben ve bu duran rāhibler cemî'isinün (1) önünde müsliman olub î-man getürevüz".Hz.Şeyh ayıtdı;"İnşallāhu te'âlâ cevâb virebilem".Rāhibler ayıtdıkim;"Sizün Peygamberinüzün

25^b hadîsin işitdik,bilmeziz kim sahîhmidir,yoksa değülmidür" di-di.Şeyh ayıtdı;"Ayıdun görelim".Rāhib ayıtdı;"Ol hadîs budur kim ^{مَنْ أَكَلَتْ مَعَهُ غَيْرُهُ}"(2)Ve Hz.Şeyh ayıtdı;"Belî rast hadîsdür" didi.Rāhib ayıtdı;"Çünkim rāstdur dırsın,pes Ebü Cehil ve Ebü Leheb ve Utbe ve Şeybe ki Peygamberinizün ammîsi oğlanlarıydı,niçe nevbet Peygamberiniüzle ta'âm yidiler,niçün mağfür olmayub merdüd ve mah-zül oldular" didi.Ve Hz.Şeyh bu suâli işidicek bir zaman ta'accüb idüb murākıbeyeye vardı ve Şeyh Hakk te'âlâ'ya niyâz eyledi kim;"Bâ-ri Hüdâyâ bu rāhibün imtihânıla itdüğü:süâle ve Dîn-i Islâm'a niy-yet ve ikdâm eyledüğü Hazretüne ma'lümdur ve bunca halâyık kim na-zârıya durmuşlardur.İmdi ol Hazreti Rubübiyyetden dilerem ki bu suâlün cevâbını bu bî-çâre za'îfün gönline ilhâm idesin,tâkim bu küffârlar (3) ortasında hacîl ve şerm-sâr olmayam." diyü niyâz i-derken gönline bu ilhâm-ı Rabbânî irişdi kim;"Ayıt,belî Peygamber-le niçe (4) ta'âm yidiler,ammâ"Hakk Mürsel Peygamberdür" diyü i'tikâd itmediler,"Belki sâhir ve câzudur" didiler.İmdi eğer şöy-le kim Hakk Peygamber bilseler ve i'tikâdları muhkem olsa mağfür olurlardı" didi.Eyle olsa çünkim Hak te'âlâ'dan Şeyhbe bu işâret vâkı'

26^a oldu,mübârek başını murākabeden kaldırub ol rāhibe bu tarîka cevâb virdi.Rāhib çünkim Hz.Şeyh'den bu suâlün cevâbın tahkikle işitdi,fi'l-hâl,durı geldi,Şeyh'ün ayağına düşdi,îmân getürüb müs-lüman oldu ve temâmet ol rāhibler dahi müsliman oldılar.Bundan sonra ol rāhib ayıtdı,"Bunca müddetdür ki bir deyr düzmişem ve dâyiresini bağ bahçe ve emlâk eyleyüb ana vakf eylemişem,beğâyet cenüb câyigâhdur.İmdi Hz.Şeyh'den mütemennâ oldur kim mübârek ka-demiyle ol câyigâhı müşerref eyleye ve tarîk-i Islâm ve cadde-i Şe-rî'at ve Fırûz-i Sünen biz kulına irşâd idüb bu cehâlet karanulık-dan halâs eyleye" didi.Hz.Şeyh ayıtdı;"Maslahatdur." diyüb durdı-

(1) cemî'i senün önünde

(3)bu ruhbânlar

(2)"Bağşlananla yemek yiyen bağışlanır"

(4)niçe nevbet

Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ,c:2,s:230

(Hadis No:2394) Mevzû'.

lar.Bu cemâ'atla ol makâma vardılar,gördiler kim bir latîf câyi-
gâh bağ ve bahçe,revân sular ortasında bir musavver kilise,döndi
Şeyh emretti.Ol sûretleri harâb itdiler,andan sonra bunları irşâd
itmeğe meşğûl oldu ve namazın erkânların ve sıyâmın kâidelerin ve
tahâret ve ğusûl:vevüzü' eylemeği ve müvâzibet-i ibâdet ve muhâ-
fizet-i evkât ve riyâzet ve mücâhedet ve mülâzimet-i zikri cemî'i-
sini yirli yirince mübâliğayla ısmarladı kim elbetde

26^b elbetde fevt eylemeyeler ve turük ve esâs-ı halvet buyuduğın-
dan sonra ayıtdı kim;"Kuvvetün yitdiği mikdârı ta'âmı azucuk cemî'
yaradılmışdan diriğ etme ve cümle mahlûkât senden râzı olub bir
kimseye ziyânun değmesün" didi,"Ve hiç mezheblere mukallid olma
ve mezheb için kimseyile ta'assub eyleme ki ta'assub eylemek kü-
für ve nifâk getürür,mübârek değüldür ve her mezhebile iş eyle ki
ashâb-ı selef bu resme itmişdür." didi.Ve izâ raeyte's-süfiyye
yetemezhebü fe saffi'uhu hattâ yezhebe (1) ve Hz.Şeyh ol yirde
bir kaç gün durduğundan sonra 'azîmet eyledi ve bunlar dahi ol
Şeyh gösterdiği tarîk üzerine mülâzimet eylediler,şöyle kim gün
geldiğince terakkileri ziyâde olub bir küşâyış ve bir safâ-yı
kalb hâsıl olmuş (2) hayli zamandan sonra Hz.Şeyh gine ol makâma
varub bunların hallerine nazar eyledi,gördi kim bunların bâtınla-
rında bir safâ hâsıl olmuş ve hoş makâma ve menzile irişmişler
tâ'atda ve ibâdetde 'azîm mülâzimet göstermişler ve her biri hal-
vet çeküb sâhib-i keşf ve sâhib-i sır olmuşlar ve ol râhib sâ-
hib-i kabül-i da'vet olmuş ve nice kişilere da'vet ve irşâd gös-
terüb (3) ve Hz.Şeyh'e bunların reviş-i girdârı

(EK-4,30^a 3.satır: beğâyet hoş gelib hayli zaman ol makâmda karar
eyledi ve gine şehirden yana mürâca'at itdi.Vallâhu a'lemu.ONUÇUN-
CU HİKÂYE. Hz.Şeyh (R.A.) bir vakit Malatıyye şehrine vardı.Mübâ-
rek hatırına şöyle düşdi kim bir zaman anda karar eyleye.Bu fi-
kirlê bir kaç gün durdı, gördi kim şehir halkı 'azîm mülâzemet
eylerler,bu sebebden hayli melûl olub ayıtdı kim;"Şehirden irak
yirde bir makam düzmeğe gerek ve Şeyh Fahreddîn Hüseyinî (R.A.) kim
Malatıyye'de Şeyh'ün halîfelerinden idi.Bir gün gelib,Hz.Şeyh'den
istidâ eyledi kim;"Şehrin dâyiresinde kangı makâm Şeyh'in mübârek
(1)Süfinin mezheb taklid etdiğini gördüğün zaman ona el çırp ki
terketsin (gitsin).(2)hâsıl eylemişler.(3)irşâd göstermiş

nazarına hoş gelecek olursa anda bir hângâh bünyâd eyleyem" diyüb bu babda 'azîm mübâlağa ve bi-had tazarrû' gösterdi ve Hz.Şeyh dahi kabûl idüb icâzet virdi.Eyle olsa şehrin kenârında bir yüksek yir vâridi,şöyle kim cemî' etrâfa nâzır idi ve Hz.Şeyh cemâ'atile varıb anda hangâhın bünyâdın resmi eylediler ve Şeyh Fahreddîn (R.A.) irâdet-i küllîsiyle ol 'imâreti hâsıl itmeğe meşğûl oldu ve her bâri Hz.Şeyh varıb teferrüc iderdi.

EK-5.30^b Çünkim 'imâretin bünyâdı biraz yukarı çıkdı.Kapuları ve dereceleri ma'lûm oldu.Bir gün Şeyh Fahreddîn ayıtdı,"Eğer Hz. Şeyh maslahat görürse bu arada bir suffa ve bir derîçe koyalum, tâ kim temâmet şehre ve sahraya nâzır olsun" didi.Hz.Şeyh ayıtdı; "Ben hâne düzmek isterin,sen teferrüç hâne taleb idersin ve ben dilerem,dervişleri Hakk te'âlâ'nın zikrine ve cem'iyet hâtır ve sükün nefse meşğûl olalar ve dâyre-i lehv ve tarîk-i teferrüci bunlardan def' ola,pes derîçe düzmek bunda maslahat değildir." didi.Çünkim,'imâret temâm oldu,Hz.Şeyh cemâ'atiyle gelüb ol makâm- da karâr eylediler ve her bârî kim Şeyh Fahreddîn gelirdi,Şeyh'in dervişlerine hükmile söylerdi ve i'tirâz iderdim;"Bunu,bunu niçün harâb itdiniz ve bu mevzi'i niçün pâk itmediniz ve bu suyu niçün bunda dökünüz." diyüb tahakküm eylerdi ve ashâb dahi gördi ki hadden geçdi,geldiler Hz.Şeyh'e şikâyet itdiler;"Her nevbet Şeyh Fahreddîn gelir bu nev'ile hükûmet ider ve 'azîm zahmet verür." didiler.Çünkim bu ma'niyi bir iki def'a i'âde etdiler.Hz.Şeyh, Fahreddîn'i katına götürüb ayıtdı kim;"Niçün bu dervişleri mün- fa'il idüb zahmet virirsin.Eğer bu 'imâreti benim için EK-5.31^a1.satır:bina etdünse bunlara ezâ virmek revâ değildir,eğer

27^a seninçün yapdunsa biz çıkalum gidelüm."(1) Ve Şeyh Fahreddîn dahi bu kinâyet haberlerin işidicek 'azîm liyâkat gösterüb 'özür- ler diletti.Çünkim bu hâlin üzerine bir zaman geçdi,gine evvelki 'âdetince gelüb dervişlere hükm idüb müzâyaka ider oldu,Hz.Şeyh ve ashâb gördiler kim bu zahmet hadden geçdi, bir gün durdılar gine evvelki makâmlarına geldiler ve Şeyh Fahreddîn geldi,niçe ki tazarru' ve zârı eyleyü giderdi (2) ve ortaya âdemiler yarağı gör- di,Şeyh râzı olmadı.Bir gün Hz.Şeyh cemâ'atiyle Malatıyye şehrinün dâyiresinde seyr iderlerdi.Nâgâh bir mu'attal harâb yir buldılar

(1) gidelüm" didi. (2) eyleyü gördi.

ve issine haber virdiler (1), geldi, Şeyh Hazreti ayıtdı; "Bu yeri dervişlere sat, tâ kim bir hângâh yapalar ve hem sana sevâb hâsıl ola." didi. Ve ol yir issi bu haberi işidicek mübâlığa irâdet gösterdi, ayıtdı kim; "Yir ne nesnedür, (2) cânı ve başı ve hânümânı virmek lâyıkdur, işde yir, ne kadar hâcet olursa bağışladum!" didi. Bundan sonra Hz. Şeyh cemâ'atiyle ol hângâhun ikdâmına meşgul oldılar ve Şeyh mübârek eliyle taş ve balçık sunıverdi. Çünkü bu imâretün yapıldığı halka ma'lûm oldu ve bunun bir divârı Sultan Alaeddîn'in şarabdârı

27^b bağına ulaşurdu. Çünkü şarabdâr (3) bu ma'nîden haberdâr oldu, şehrûn mu'temedlerinden bir kaç kişiye haber göndermiş kim; "Varun ol imâreti anda yapmağa koman, eğer mesmû' dutmazsa hükmi-
le men' idün" demiş. Eyle olsa ol mu'temedler geldiler bu hikâyet Şeyh'e i'lâm itdiler. Şeyh dahi niçe mudâra ve rıfk ve telattuf idegördi mümkün olmadı kim yapmasına icâzet vireler. Bir gün Hz. Şeyh gâyet gazabından dervişlere buyurdu, gine harâb eylediler. Ol melâtîle bî-zâd ve bî-kâfile çıkdılar, Bağdat yolun dutub gitdiler. Çünkü şehir halkı bu ma'nîden haberdâr oldılar, fi'l-hâl Şeyh'ün 'akabinden irişdiler, nice kim tazarru' idüb ulûf (4) cehd itdiler, döndiremediler. Bu kerre iltimas idüb yalvardılar kim; Bu yirde bir gün tevakkuf idün, tâ kim yol yarağın hazır idevüz." didiler. Şeyh dahi bunların hatırıyçün bir gün ol câyigâhda sabr eyledi ve bu gelen cemâ'at her biri i'tikadlarına münâsib söyle kim mâlâ bud tarîkdür hazır idüvirdiler. Şeyh Hazreti dahi revân olub giderken bir gice vâkı'asında gördi kim Şeyh Şehâbeddîn Suherverdî be gâyet hasta düşmüş imiş kim; "Yâ Şeyh bana (5) ardınca ol ve gelmekte azîm (6) ta'cil it, zirâ

28^a üş şimdi dört aydır kim (7) Hakk te'âlâ Hazretinden şöyle emrolunmuşdur ki dünyâdan rihlet eyleyem. Ammâ ben dahi Hz. Hakk'-dan istid'â ve iltimâs eylerüm (8) kim "Yârabbî bana mühlet vir tâkim Şeyh Evhadeddîn Kirmânî gelsün namazımı kılub kendü eliyle defn eylesün" diyü. İmdi zinhar becidd gelmek ardınca olasın" demiş. Çünkü Hz. Şeyh sabah namazın kıldı, dahi bu vâkı'ayı ashabla-

- (1) haber itdiler (4) elf cehd (7) aydır kim hastayım
(2) hâzretinüzê'icânı (5) bana irişmek (8) iltimâs eyledim kim
(3) şarabdârı (6) ziyâde ta'cîl

ra takrîr eyledi ve ayıtdı kim;"Ey Sübhânallâh,bu cemî' ibrâm ve tahakküm ve Şeyh Fahreddîn zahmeti ve şarabdârın men' itdüğü ve hâtırınız münfa'il olub bu cemî' ol makâmda (1) ta'cîlile 'azîmet itdüğünüz sır cümle Şeyh Şehâbeddîn Hazretinün kuvvet-i câzibesiyimiş." didi.Bu halden sonra gice ve gündüz 'aceleyile gitmeğe başladı.Çünkü Hz.Şeyh Bağdâd'a vardı,rast Şeyh Şehâbeddîn'ün hangâhına nüzül eyledi ve içerü girüb Şeyh'ün başı ucında oturdu.Gördi kim,Şeyh Şehâbeddîn'ün ahvâli müteğayyir olmuş ve kavvâlları zayıf olub mübârek lisânı dutulmağa yakîn olmuş ve bu halden öndin Şeyh'ün zâhir gözleri örtülmüş idi ve Şeyh Hazreti,Şeyh Şehâbeddîn'ün sağ elin aldı, tâ kim musâfaha eyleye ve geldüğünü bildüre ve Şeyh İmâdeddîn'ün (2) oğlıdur,ta'rîf tarikiyle ayıtdı kim;"Ey baba

28^b bu elini dutub musâfaha eyleyen Şeyh Evhadeddîn'dür."(3) ve Şeyh Şehâbeddîn bu ma'niden rencide olub çağırdı kim;"Senün ta'rîf itdüğüne ne ihtiyâcdur? Kaçan kim Hz.Şeyh irişdi,bana 'ammüm Şeyh Ziyâeddîn Ebû Necîb'ün,Kaddesallâhu bi Sırrihi'l-'Azîz kokusu yitişdi ve dahi dört aydur kim Hakk te'âlâ Hazreti'nden 'Azze ismühu bana izîn olmuşdur kim dâr-ı dünyadan dâr-ı âhirete rihlet idem ve ben tazarru' ve zâriyle ânı def' idüb temennâ itdüm kim;"Şeyh Evhadeddîn Kirmânî'yi bana gönder ve gelsün nemâzımı kılub eliyle defn eylesün" diyü.Elhamdülillâh ki maksûduma irişdüm." didi.Dahi gayri kelâm söylemedi ve ol gice Şeyh Şehâbeddîn Hazreti teslim idüb (4) Hakk (5) vârina ulaşdı.Çünkü sabah oldu, Hz.Şeyh cemî' esbâbını hazır idüb kendü mübârek eliyle techiz (6) tekfîn idüb,hangâhun yanında defn eyledi ve Şeyh İmâdeddîn dahi 'azâya oturdu ve Şeyh Hazreti bir zamandan sonra taşra çıkdı,gördikim hangâhun önündeki suffâ üzerinde seccâde bırakmışlar,Şeyh İmâdeddîn geçmiş karar eylemiş ve cemî' ashâb ve ehl-i Bağdâd ve vazî' ve şerîf temâmet hem ol suffa üzerinde oturmuşlar Hz.Şeyh dahi vardı ol suffânun sahnında aşğa yir üzerinde oturdu ve şol kadar kim câyizdür

29^a nevha vü zârı eyledi (7) ve mübârek gözlerinden sîlâb gibi

(1)makâmdan (4)teslîm olub (7)eyledi kim

(2)Şeyh İmâdeddîn ki (5)Hakk civârına

(3)didi ve (6) techiz ve

yaşlar döke döke ayıtdı kim;"Bu gün Şehâbeddîn gibi 'azîz vücû-
dı toprağıla müsâhib olmuş ola,biz kaliçeler üzerinde, otursak (1)
ne revâdur?" diyüb zâru zâru ağıladı,cemî' vazî' ve şerîf 'azîm
rikkat idüb feryâdlar eylediler.Bu halden sonra çünkim ol cemâ-
'at bu ma'niyi müşâhede itdiler.Cemî'isin suffadan aşağı atdılar
(2)ve Şeyh Imâdeddîn dahi aşağı hem oturdu ve bundan sonra kim
cemî' halk 'azâdan fâriğ oldılar ve Emire'l-Mü'minîn Mustansır
kim halîfeyidi,şehir halkının bir kaç mu'teber kişilerin Hz.Şeyh'e
viribimiş (3)"Gelsün" diyü ve Şeyh dahi Halîfe'nün huzurına var-
dı. Halîfe ayıtdı;"Yâ Şeyh, gerekdür kim bu gün Şeyhü's-Şüyühliği
kabül idüb ikdâm göster (4)" didi ve Şeyh (5) irâdet ve rağbet
idüb râzı olmadı ve bir kaç dürlü 'özür getürüb (6) ahsen vecih-
le cevâb virdi.Bu hâli kendüden def' eyledi,döndi.Halîfe cid du-
tub (7) ayıtdı kim;"Ben ve temâmet ehl-i Bağdâd şerîf ve vazî'
bunun üzerine ittifak itdiler kim,Şeyhü's-Şüyühliği kabül idesiz.
Eyle olsa lâzımdur kim kabul idüb iltizâm göstere (8)" didi ve
Şeyh ayıtdı;"İrâdetün yokdur kim bu şehirde ikâmet eyleyem ve bu
işe Şeyh Imâdeddîn lâyıkdur,hem vârisdür ve ol var iken ben bu hâle
29^b ikdâm eylemek câyiz değıldür ve hem maslahat dahi oldur kim
ol hânedânı bir gayrı kimseye virüb tağyîr eylemeyesin,ğirü Imâ-
deddîn nasb idesüz" didi ve Halîfe Şeyh'ün bu 'özürlerini kabül
itmeyüb ayıtdı kim;"Elbetde mahal oldur kim siz olasız" didi ve
Şeyh ayıtdı;"Çünkim eyle (9) buyurursız (10).İmdi bu gün bana müh-
let virün,yârın inşaällâh size cevâb virem" diyüb çıkdı,makâmına
geldi.Çünkim yarındası oldu,gine Halife Hazreti kendünün hâs
adâmların ve şehrünekâbirlerini Hz.Şeyh'e viribdi,ayıtdı kim;
"Varun Şeyh'e selâm eylen,eğer şöyle kim,ahsen vecihle Şeyhü's-
Şüyühliği kabul iderse sözüm (11) dutub itsün ve gerni (12)şer-
'an te'dîb lâzım olur." didi ve ol cemâ'at bu haberi gelüb Şeyh'e
takrîr eylediler.Şeyh dahi gördi kim 'özür itmeğıle çâre yok,ayıt-
dı;"Ben kendözüme vakf itmeğı harâm idüb dururun,ol hangâhda ikâ-
met eyleyicek vakıf yemek lâbüddür (13)" didi.Eyle olsa Emire'l-
Mü'minîn nice revâ görür kim ben harâm yiyem" didi.Çünkim Şeyh'ün

- (1)oturmak (5)Şeyh dahi (9)eyle olsa (13)yemek lazım-
(2)aşağı indiler (6)'özür gösterüb (10)buyurasız dur.
(3)göndermiş (7)Halife ikdâm idüb (11)sözümüz
(4)gösteresin (8)iltizâm gösteresin (12)dutmazsa

bu haberlerin halîfeye bildürdiler, ayıtdı; "Her gün helâl vecihden veyahud beytü'l-mâlden nafaka ta'yin idem, ol vakıfdan nesne tasarruf idüb tenâvül itmeye" didi. Çünkim Hizmet-i Şeyh gördi kim kurtulamaz nâçâr kabûl eyledi. Bundan sonra

30^a Hizmet-i Emîra'l-Mü'minîn haber gönderüb ayıtdı kim; "Eyle zan ve kıyâs eylemen kim bu Şeyhü's-Şüyûh (1) mansıbın sizden kabûl eyledim ve ancılayın hilâfetkim Rasûl Hazreti sizlere virmişdür ve Hakk te'âlâ dahi temâmet 'âlem-i hilâfetin bize virmişdür, imdi bu mansıbı ben kabûl eylemedüm. Tâ Hakk te'âlâ'dan destûr olmayınca." didi. Çünkim, bu haberleri Emîra'l-Mü'minîn işitdi, ayıtdı kim; "Şeyh rast buyurur hem eyledür kim dimiş (2)dür ve hem anlar Hakk te'âlâ'nun hasları ve mukarrebleridür. Biz anların mertebesine irişemezüz ve benim cemî' maksûdum ve matlûbüm oldur kim, şimdiden girü anlardan müstefîd olan ve bize mürşîd ve hâdî olub mürîdliğe kabûl eyleye." didi ve Hz.Şeyh ayıtdı; "Şimdiki halde Şeyh Şehâbeddîn Hazretinün (3) ashablarına varmak gerek, tâ kim ol makamdan tefrika düşmeyeler ve evvelki resimleri ve kâid (4)leri üzerine (5) mütemekkîn olalar ve biz dahi anları musâhib olavuz ve hem Şeyh'ün seccâdesi dahi yirinde dursun." didi. Ve bu haberleri, Emîra'l-Mü'minîn işidicek, be-ğâyet hoş geldi. Fi'l-hâl buyurdi; "Temâmet şehrin şeyhleri ve kadıları ve müderrisleri ve bâkî 'ulemâ ve eimme-i fukahâ ve ümerâ ve ekâbir cemî'isi hâzır oldılar ve Şeyh'ün mübârek

30^b seccâdesini i'zâzıla önce götürdiler ve Halîfe Hazreti, Şeyh Hazretini aldı, rast hangâha geldi hem ol imâret Emîra'l-Mü'minîn Nâsır binâ eylemişdi. Çünkim içerü girdiler, Hz.Şeyh gördi kim Şeyh Şehâbeddîn'ün seccâdesi mihrâbda bırâğılmış, buyurdi; kendünün seccâdesin sağ yanına bıraktılar, geçdi iki rek'at namaz kılıb oturdi ve "Şeyh Şehâbeddîn Hazreti'nün ashablarına izzet eyleyem" diyüb 'azîm ve lutf, kerem ve hüsnü hulk gösterdi. Şöyle kim; temâmet ashab müftehir oldılar ve mübâhat eyleyüb Hz.Şeyh'ün mübârek elin öpüb ayağına düşdiler ve ayıtdılar kim, "Şeyh Hazreti'nün makâmı sizünle ihyâ olısardur vessizün gibi 'azîz vücûd Şeyh'ün kâyim

(1)şüyûhlık (3)Kaddesallâhu Sırruhu (5)kâideleri üzerine
(2)dimişlerdür (4)kâideleri

makâmı oldu"didiler.Ve Hz.Şeyh hâdimlere (1) buyurdu kim;"Bu yârenlerin vazîfelerini ve nasiblerini ziyâde eyle (2)ve benim ashablarundan bunları mukaddem dut,i'zâz ve ikrâm eyle"diyüb şol kadar nevâziş ve ri'âyet eyledi kim vasfa gelmez.Çünkim bu hâlün üzerine bir kaç gün geçdi,bir gün Şeyh İmâdeddîn hangâha geldi,gördi kim Şeyh anda yok,gâyet gazâbından ayıtdı;"Bu mansıbdan babam nakil eyledi,inşaallâh Şeyh Evhadeddîn dahi nakl eyleye." dıdı ve Şeyh Şehâbeddîn'ün ashablarına ayıtdı:

31^a "Eğer atamıla nânı ve nemek hakkıçün yidünüz ise bu hângâhuh terkîn urasız ve babamun seccâdesin mihrâbdan alasız (3)" dıdı.Eyle diyicek,bunlar dahi râzı olub seccâdeyi getürdiler,İmâdeddîn ile hangâhdan çıkdılar gitdiler.Bir zamandan sonra Hz.Şeyh dahi hangâha geldi,gördi kim Şeyh Şehâbeddîn Hazreti'nün seccâdesi mihrâbdan gitmiş.Hâdimler (4) den suâl eyledi,"İmâdeddîn aldı gitdi." dıdı ve Şeyh emretđi,kendü seccâdesin anun yerine bırakdılar.Bundan sonra,çünkim Emîra'l-Mü'minîn Halîfe Hazreti bu ma'nîden haberdâr oldu,kendü destü hattıyle bunu yazub virıbdı kim min sui edebihim (5) ve bu halden sonra mu'annidler (6) teşnî' haberdar cemâ'ati her tarafdın Şeyh'e teşnî' haberlerin söylemeğe başladılar ve ba'zısı hicvidüb hangâh kapusına yapışdurdı (7).el-Hasııl şol hadde irişdi kim bir gün bir kişiye öğretdiler,kadıya vardı;"Şeyh'e bin fülöri ödünç virdüm." diyü da'vâ (8) eyledi.Kadı ayıtdı;"Şeyh'ün hizmetine varalum da'van neyise anda ayıdasın." dıdı.Ol şahs ayıtdı;"Siz anda (9) ne lâzım bir muhır gönderiün ol bunda gelsün." dıdı.Kadı nice ki söyledi,ol kişi kabul itmedi ve âhir bir muhzır

31^b ve bir nişân alûb Hz.Şeyh'i Kadı meclisine getürdi ve Şeyh bu kişiye nazar itdi,gördi kim; her giz bildüğü kişi değül (10), döndi,bu şahıs Şeyh'e ayıtdı kim;"Ol sana karz-ı hasene virdüğim fülörüyi gerekdür kim şimdi edâ idesin" dıdı ve Hz.Şeyh bir zaman ta'accüb idüb ayıtdı kim;"Vallâhi, bu haber bize ma'lûm değüldür,

(1)Halîfeye buyurdu	(5)Edebsizliklerinden.	(8)diyü da'va
(2)eyleye	(6)mu'annidler cemâ'ati Şeyh'e	
(3)alasız gıdevüz	teşnî' haberlerin	(9)siz anda varmak
(4)Hâdimlerinden	(7)yapışdurdılar	(10)değüldür

ammâ dimişlerdür kim tülû'l-'ahdi mensiyyün (1), aceb degül meğer hâtırdan fâtır olmuş ola ve merd-i 'azîz şâyed ki bühtânî eylemez ola" didi. Ve bu şahs ayıtdı;"Çünkü ikrâr idersin şimdi virmek gerekdür." didi.Döndi ol şahs kadıya ayıtdı;"Ahsen vecihle hakkımı virürse virsün veyahud habsidüh." didi.Eyle diyicek Şeyh ayıtdı;"Hakk bilir kim şimdiki halde hiç nesnemüz yokdur." didi ve kadı ayıtdı kim;"Biz kefil olalum,bir kaç gün sabr eyle." didi.Ol şahs kabul itmedi;"Elbetde zindana girmek gerekdür." didi.Şeyh Hazreti gördi kim def'ine çäre yok,nâçar durub (2) ol şahısla zindan yolına revâne oldı.Çünkü yakın geldiler,Hız.Şeyh'ün safâ-yı bâtın kuvvetinden ve kemâl-i kerâmetinden ol şahsun gönlinde bir muhabbet zâhir oldı feryâd

32^a idüb Şeyh'ün ayağına düşdi.Çok zârı kılub tazarru'lar eyledi, ayıtdı kim;"Ez behru lillâhi benüm bu günâhımı afveyle ve bu ma'niyi ben izez iftira eyledim,bir bî-sa'âdetin sözine uydum,size yalan sözile bühtân itdüm." didi.Andan sonra çünkü hangâha geldiler,Şeyh'ün mübârek elin dutub dest-i tevbe eyledi,mürîd olub bâkî ömrünü Şeyh'ün hizmetinde sarf eyledi ve bu halden sonra gine Şeyh İmâdeddîn'ün müridleri Basra şehrine ve Vasıt'a ve Musıl'a bitiler göndürürler,"Şeyh Evhadeddîn vefât itdi" diyü ve niçe şehirlerde Şeyh için gâyib namazın kılmaşlar,el-hâsıl bu resme niçe dürlü müdde'îlikler eylediler.Hız.Şeyh cemî'isine sabr idüb tahammül eyledi ve bu ma'nilerden,Emîra'l-Mü'minîn çünkü haberdâr oldı,Hız.Şeyh'e bir adamıyla haber iviribdi,ayıtdı kim;"Eğer Şeyh icâzet buyurursa ol İmâdeddîn'e ve cemâ'atına te'dîb ve tevbîh ideyin" didi ve Şeyh ayıtdı;"Şâyed ol işitdikleri haber gayr-ı vâki' ola ve bu ma'nîden bize nesne vâki' olmamışdur kim,işidüb münfa'il olavuz." didi ve bu hikâyetden sonra bir gün Bağdâd şehrinün Şeyhleri ve kadıları ve ekâbirleri Şeyh'ün katına gelüb ayıtdılar kim Şeyh (3) dîn (4) Hazreti'nün cemâ'atı

32^b her bâr size zahmet virirler imiş.İmdi eğer icâzet buyurursanız anlara bir iş idelüm kim,ayruk kimseye bu resme hareket eylemeyeler." Döndi,Şeyh ayıtdı,"Eğer siz itmezsenüz Allâhu te'âlâ

(1)zamanın uzaması unutturucudur. (3) (4) Şeyh İmâdeddîn'in

(2)nâçar durdı

dergâhında mu'âheze olunacaktır" diyü bu beyti ayıtdı:

Der mastaba-i 'aşk zi bed-nâmî çend-Ââciz şodem ez serzeniş-i hâmi çend.

Kû kuvvet-i pâyi ki merâ kîred dest-Tâ bâz revem pîş-i ecel Gâmî çend.(1)

Bundansonra Hz.Şeyh ol gelen cemâ'ate şol denlü ikrâm ve izzet eyle (2) kim cemî'isi Hz.Şeyh'ün hüsnü hulkına ta'accüb idüb ayıtdılar kim;"Zihî kemâl-i ma'rifet ve kalb-i selîm kim Şeyh'ün vardır." didiler ve kendüye zahmet idenlere intikâm itmeğe râzî olmaz.Gine anların günâhını bizden iltimâs ider" didiler.Andan sonra ol cemâ'at Emîra'l-Mü'minîn hizmete(3) geldiler.Şeyh'ün'ün mekârim-i ahlâktan (4) çok haberler virdiler ve Halîfe Hazreti, Şeyh'ün bu hallerin işidicek,"tahsînler" eyledi.Ayıtdı kim;"Zihî vilâyet ve zihî kerâmât kim,anundur kändü zahmet çeker,gayriye zahmet olduğın istemez." didi.Vallâhu a'lemu.ONDÖRDÜNCÜ HİKÂYE. Hz.Şeyh'ün (R.A)'âdeti oldıkim her kaçan evden çıkub mescide varmak isteye.Destârce kenârına bir kaç pâre altun (5)

33^a bağlayub kendü mübârek eliyle sâyillere virürdi.Bir gün halîfelerin birisi (6) Şeyh'e suâl idüb ayıtdı kim;"şimdiye değin Hz.Şeyh eline altun,gümüş aldığı yoğadı,şimdi niyetdür destarce kenarına (7) kat'ılar bağlayub sâyillere kendi eliyle virür." didiler.Hz.Şeyh ayıtdı;"Çünkü sâyil (8) gelür Şeyh'ün (9) iltimas eyler,eğer ashablara işâret eylersem,şâyed virmekte ihmâl ideler ve dahi sûret düşdi kim nesnecük virmeyeler ve sayı (10) bu sebebden ızdıraba gelüb (11) intizarlık zahmetin çeke,nitekim demişlerdür "el-İntizâru Mevtü'l-Ahmeri" (12) ve Hakk için virilen nesne gayri kişi elinden kendü eliyle virmek evlâdur.Ânınçün Hz. Risâlet (S.A.V.) sadakai kendü mübârek eliyle virür ve kimseye "Sen vir" dimezdi." didi ve dahi,"Sağ elün ayası içinde koyub, sâyile sunuvirmek gerekdür." didi ve hem bunu suâl itdiler,Hz. Şeyh ayıtdı kim;"Ben ol sâilün elini Hakk tarafından görürin.

(1)Kötü nam yüzünden,aşk yatağında bir kaç ham kişinin şikâyetinden dolayı acze düştüm.Ayağımda bana yardım edecek kuvvet nerede ki,ecel gelmeden bir kaç adım daha yürüyeyim.

(2)eyledi kim (5)ridâsına bir kaç altun (10)sâyiller

(3)hizmetine (6)Hz.Şeyh'e (8)sâyiller (11)ızdırâba düşüb

(4)ahlâkından (7)kim ridâsına(9)bize iltimas (12)Beklemek kırmızı ölümdür.

Eyle olucak lâzımdur kim bur neşme edebilé ve ta'zîmile virile ve benüm elüm aşğa olub sâil (1) eli yukarı ola. Nitekim Hakk te'âlâ kelâm-ı kadîmi içinde buyurdu (2) "يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ" (3) 've Peygamber (S.A.V.) Hazreti buyurmuşdur kim; "يَدُ الْأَنْبِيَاءِ خَيْرٌ مِنْ يَدِ النَّاسِ" (4) dimişdir ve imdi hadîsde

33^b gelür; "Sadakâtı bu 'âdet üzerine virmek elbette lâzımdur" didi. Vallâhu a'lemu. ONBEŞİNCİ HİKÂYE, "SULTÂN ALÂEDDÎN HAKKINDA. Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit Malatıyye'de olurdu. Dâyim bî-nevâ olub fakr u fâkeyi 'azîm mu'tebêr dutardı ve ânınla fahirilenürdi kim, "Hz. Risâlet (S.A.V.) hadîsinde " (5) dimüşdür." didi ve Hz. Şeyh'ün hizmetinde kırk-elli derviş vardı. Ba'zısı halvetde ve ba'zısı hizmetdeydi ve her kaçan kim lokma ve hırka hâcet olayidi karz-ı hasene alub harc iderdi. Çünkim Şeyh'ün borcu çok oldu, bir gün ne kadar alımlu kişiler varise Şeyh'ün kapusına gelüb takâza eylediler ve hâdimler dahi bu ma'niyi Şeyh'e i'lâm itdiler ve Hz. Şeyh sundı, mübârek seccâdesinün altından üç fülör alub hâdimün eline virdi. Ayıtdı kim; "Varun bâzarda satun, ne kadar borç varısa öden (6)" didi. Ve bu ma'niyi ashablar göricek be gâyet ta'accüb itdiler, bilmediler kim bu altun ne yirden gelür, biri birine ayıtdı (7) kim; "İy sübhânallâh, Hizmet-i Şeyh (8) hod her gün katımızdan kayıb olmaz. Bu altun, neden hâsıl eyler ki?" didiler ve temâmet şehir halkı bu halden haberdâr oldılar, ittifâk idüb ayıtdılar kim; "Şeyh kimyâger imiş" didiler. Çün kim bu söz

34^a her şehirde meşhûr oldu ve Sultân İzzeddîn gâlib, türbesi Sivas'dadur, bu cihetden gâlib didiler, her kangı çeriyle uğraşsa gâlib gelürdi ve dahi Rûm vilâyetini tamam dutmamışdı ol kâsd içün cehd idüb bî-kıyâs leşker cem' eylemişdi. Bir gün bir kaç münâfıklar Sultân İzzeddîn Gâlib'e bu hikâyeti arz idüb ayıtdılar kim; "Malatıyye'da bir ulu Şeyh Evhadeddîn Kirmâ (9) dirler keşf ü kerâmât issidür ve yir yüzinde ne kadar gizlü hazineler var ise ana ma'lümdur ve dahi kimya ilmin dahi bilir. İmdi, eğer Sultân maslahat görürse ânı bunda getürelim, tâ kim bu taraflarda

- (1) sâilin (4) "Veren el alan elden (5) "Fakirlik övün-
(2) buyurmuşdur üstündür." Buhârî, Zekât 18 cümdür". Aclünî,
(3) "Allâh'ın eli onla- Müslâm, Zekât 94, 95. Keşfü'l-Hafâ
rın elleri üstündedir. 43. Fetih, 10. 2/87 (No:1835)
(6) varısa edâ idün. (7) ayıtdılar kim. (8) Hz. Şeyh (9) Kirmânî

ne kadar gizlü hazîneler varısa gösterivirsün.Sultân'ın kulları çokdur,karusunlar çıkaralum,ne kadar hazîneler varısa cem'îsin harc idüb mübâlığa leşker idelüm,varalum ol küffâr şehirlerin alub müslümanlık eyleyelüm." didiler.Eyle diyicek bu haber Sultana be-ğâyet hoş geldi.'Lîz buyurdu,bir biti yazdılar,ayıtdılar kim;"İy şeyh-i 'âlem şimdiki halde bu taraflarda küffâr be-ğâyet galebe geldi,imdi gerekdür kim siz dahi 'ale't-ta'cîl gelesiz,tâ kim gazâya belâya gidevüz." didiler ve ol mektubı alub giden kula ağız haberi ısmarladılar kim;"Eğer gelmekte ihmal eyleyüb 'özür

34^b getürecek olursa elbetde ilzâmile bağla getir." didiler.Çünkü kâsıd,Sivâs'dan çıkub revâne oldu ve kemâl-i ma'rifetden Hz. Şeyh'e bu hal ma'lûm oldu ve ashablarına ayıtdı kim;"Ey ashab bana Sultan'dan bir kul gelse gerekdür kim bizi cebrile ala gide,yâni varavuz ana yirden mal çıkaravuz.İmdi eğer varmakda ihmal idersevüz elbetde bağlayub alur gider." ve şeyh'ün ashabları bu haberi işidicek be-ğâyet münfa'il oldılar,ayıtdılar kim;"Ol Sultan 'azîm mal sevicidür ve kattâl zâlim kimesnedür,mebâdâ kim Hz.Şeyh'e bir ziyânı değe,eğer maslahat ise çikalum şehirden gidelüm." didiler.Ve Hz.Şeyh ayıtdı;"Eğer Hakk te'âlâ'nun irâdeti buyırsa kim bize bir zahmet irişe,irâdete tahallüf eylemek ashab-ı selef tarîkında yokdur." didi.Ve dahi ayıtdı kim;"Ol Sultâni bizi niçe duta,meğer kim biz anı dutavuz." diyüb âyeti okudu kim,"
بِطَنِّ رَبِّكَ لَشَدِيدٍ " (2) " (1) " إِنَّ أَهْذَةَ الْيَمِّ شَدِيدٌ
bir iki gün geçdi,ol kul nâgâh çıka geldi.Hz.Şeyh'e bir biti sunıverdi.Ve Şeyh dahi mektubı mütâlâ'a itdikden sonra döndi hüsn-i hulkıla ol kula

35^a ayıtdı;"Hoş geldiniz,amma bu gün sabreylen,inşallâh yarın bir hal idevüz." didi.Çünkü yarındası oldu,ol kâsıd ayıtdı;"Şeyh ne buyurur gitmek bâbında?" ve şeyh ayıtdı;"Biz derviş ve fakîr kişilerüz (3)ganabestki pâdişahıla musâhib olavuz veyahud onlara mürşid ve nâsîh düşevüz.Eyle olsa sizden iltimâs iderüz kim kerem-i lutf idesiz bizüm 'özümlümü pâdişaha arzidesiz." Ve ol kul ayıtdı;"Bu ne hikâyetdür kim Hz.Şeyh buyurur,benüm ne zeh-

(1)Şüphesiz ki Onun çarpması (cezâsı)pek acıklıdır,pek çetindir"

11 Hud,102. (2)"Hakîkat,Rabbinin kısıvrak tutub yakalayışı pek çetindir." 85 Bürûc,12. (3) nemize bestki

rem vardur kim pâdişahın hükmini bir dürlü dahi idebilem. Meğer kendü 'ömründen melûl olmuş olam ki sizi bunda koyam gidem ve dahi hüküm şöyledür kim, ("Eğer gelmekte Şeyh ihmal gösterecek olursa, elbette bağlayub getir" didi ve eyle diyicek Şeyh ayıtdı kim) "Ey ashabına şimdiki halde ben (1)'azîmet eylemek lâzım oldu. Amma bizüm için hiç gam yimen, gıce ve gündüz ibâdete ve tâ'ate meşgul olun, inşallâh yakın zamanda sağ ve selâmet gine gelevüz" diyüb bir iki derviş uydurdu, çıkıdı ol kâsıdla revâne oldu. Bir iki gün gitdiklerinden sonra bu (2) kal'aya uğradılar kim adına "Mîşâr" (3) dirler ve Furat suyunun kenârında yapılmışdı. Çünkim ol câyigâha irişdiler ahşam (4) yakındı, kondılar ve tecdîd-i vuzû' idüb namaz kıldıklarından sonra sofrâ çıkarub ta'âm yimeğe meşgûl oldılar ve Sultan

35^b Alâeddîn Keykubâd Beyyezallâhu 'izzetuhu (5) kim Sultân 'Izzeddîn'ün karındaşıdur, ol kal'ade mahbûs idi nazar itdi, bildi kim ol geçende ta'cîlile giden kuldur kim gine dönmişdür, fi'l-hâl bir adam gönderdi, ayıtdı kim; "Su almağa varur gibi evvel görkim ol kul ne iş için gelmiş imiş" didi ve ol kişi dahi vardı bu cemâ'atün birisinden haber bildi, gine oldur (6) Sultan Alâeddîn'e ma'lûm idüb ayıtdı kim; "Ol fûlan kuldur, Şeyh Evhadeddîn'i alub Sultân İzzeddîn'e ileliyorur kim, vara yerdeki hazîneleri gösterdivire." didi. Çünkim Sultân Alâeddîn bu ma'niyi müşâhede eyledi ve 'azîm ta'accüb idüb bir hâs adamını Hz. Şeyh'e viribdi (7), bir nice dürlüle armağan ile ba'dehu ayıtdı kim; "Bizimüçün bir du'a idüb himmet yoldaş eylesünler, tâ kim anların du'âsı berekâtında bizi Allâh (8) te'âlâ bu zindandan halâs olavuz" didi. Ve ol kâsıd dahi Sultân Alâeddîn'ün küzlerini (9) evvel âhir Hz. Şeyh'e takrir eyledi ve Şeyh ayıtdı; kim; "Sultân İzzeddîn bize bir kul göndermiş ki, "gelsün yirdeki hazîneleri gösterivirsün" diyü. Eyle olsa şimdiki halde bizi ol cem'iyetden ve kendü huzurumuzdan ayırub iş zulüm ile alub gıdeyorurlar. Ammâ, bizüm cemî' himmetimiz Sultân Alâeddîn'le

36^a dür. Mübârek hatırını hoş dutsın ve gönlini tesellî eylesün, tâ kim on beş günde anlara (10) beşâret haberi yitişe" didi.

- (1) bize 'azîmet (4) ahşama (6) gine vardı (7) Hz. Şeyh'e gönderdi
(2) bir Kal'aya (5) "Allâh itibârını (8) bizi inşallâhu (10) anla-
(3) aslı "Mîşâr" artırsın." (9) Alâeddîn'in haberlerini ra bir

Bundan sonra çünkim Hz.Şeyh Sivas'a geldi ve şehrin mu'teberleri karşı çıkub aldılar,Şeyh'i Sultân İzzeddîn'ün sarayları katında bir halvet-hâneye kondurdılar ve Sultân İzzeddîn me'külât ve meş-rübât ve gayrı hıdemât babında be-ğâyet ta'zimler eyledi ve bu hâlin üzerine bir iki üç gün geçdiğinden sonra,bir gün bir kaç hâs beğlerle Hz.Şeyh'ün katına geldi,ziyâret idüb dest-bûs eyledi ve izhâr-ı islâm ve kal'a-i küffâr babında kinâyetle hayli haberler takrîr eyledi ve mübâliğa gösterüb meded ve mu'avenet talep eyledi ve her cinsden çok hikâyetler getürüb,cemî'i maksûdını kim defâyin ve hazâyindür,kitâbet (1) tarîkiyle ma'lûm eyledi ve Hz.Şeyh dahi bu ma'niyi fehmitmez gibi ayıtdı kim;"İnşellâhu te'âlâ tâkat yitdüğince taksîrlik itmeyevüz." didi ve Sultân bu haberleri işidicek 'azîm ferahlığıla durdı,ikrâm idüb sarayına gitdi.Çünkim yarındası oldu,Sultân bir kaç mukarreb beğlerini Şeyh'e viribidi (2),geldiler mübârek hâtırını tesellî iderek ayıtdılar kim;"Sultân mübâliğa leşker cem'eyleyüb küffâr üzerine gitmek ister.

36^b İmdi hazretinüze selâm iderek ayıdurkim;"Hz.Şeyh yirdeki defîneleri ve hazîneleri ve her kande varısa (3) imdi lutf idüb bize birisini gösterivirsinler,tâ kim biz dahi anı (4) İslâm leşkerine harc idelüm.Inşellâhu te'âlâ anların sebebiyle Rûm'ı fethidevüz."didi (5).Çünkim Hz.Şeyh'e bu hikâyeti tasrîh ve ta'yîn eylediler,döndü,Şeyh bunlara ayıtdı kim;"Bizde ne kadar keşf ve tahkîk varısa cemî'isi Allâhu (6) tarîkında ve Hakkı bilmekdür ve bizim cemî'i maksûdumuz fakîrdür ve tarîk-i ma'rifet hakdur ve ol degüldür kim yirdeki defîneleri ve hazîneleri bilevüz ve biz cemî'-i dünyânın mallarını ve defînelerini terk itmeyince Allâhu te'âlânın esrâr-ı hazînesine yol bulmakdan imdi sizlere bu ne hayâldür ve ne fikr-i fâsiddür, idersiz?" didi ve bunlar ayıtdılar kim;"Yâ Şeyh çünkim bizüm sözüümüzi ahsen vecihle kabûl itmedünüz,ammâ Sultân işidicek 'acebdür, eğer size zahmet virmezse"didiler.Sultân hod divâr ardından dinlerdi.Be-ğâyet hışımla çağırub ayıtdı kim;"Eğer âsânlığıla itmezse Şeyh'e (7) idicek bî-minnet idivere." didi.Dahi çıkdı gitdi.Bu halden sonra Hz.Şeyh'ün Sultân katında hayli mürüdlere vardı.Şeyh'e geldiler nasîhat tarîkîle ayıtdılar kim;

(1)kinâyet tarîkiyle (3)varısa ma'lûmıdur (5)didiler

(2)Şeyh'e gönderdi (4)anı çıkarub

(6)Allâhu te'âlâ

(7)Şeyh'e işkence

37^a

"Bu Sultân (1) ve kattâl ve tünd kimsedür. Mebâdâ ki size bir hışm eyleye. İmdi, gerekdür kim bunun sözinden halâs olmağışün ne dirse kabûl idesiz." didiler ve Şeyh bunlara ayıtdı kim; "Siz mübârek hatırunızı hoş dutun. Bizim ömrümüze bir kaç gün dahi emân virilmişdür. Anun ne zehresi vardur kim bana nesne idebile." didi. Egerçi anun adı gâlibdür, çünkim bizimle muhârebe ider. 'Acebdür, eğer bu kez biz gâlib olmazsavuz." didi ve dahi; "Varun bizden ana selâm eylesen, ayıdun kim size dahi ma'lûm olmamışmıdır kim, ben Allâhu te'âlâ'nun emîn ve hazînedârıyım ve temâmet yirde ve gökde ne kadar defîne ve hazîne varsa cemî'isi bana ma'lûmdur ve dügelisinin anahtarı (2) benüm elümedür ve dahi, Allâhu te'âlâ benüm emînliğüm bilmeseyse bunca esrâr-ı defâyin tefvîz eylemezdi ve ol tehdîdâr (3) idicek Hakk te'âlâ bana ısmarladuğı esrâr hazînelerini ana gösterecek olursam Allâhu te'âlâ Hazretinde âsî ve hâyin ve hâyif olmuş olursun ve Sultân'un haslarından birisi hâyinlik eyleseyse 'aceb Sultân'a hoş gelemi (4) ve 'ale'l-husûs ol ayıdur kim ben sâye-i Hüdâyem ki "السَّلْطَانُ ظِلُّ اللَّهِ وَالْإِيمَانُ" (5) imdi eğer benden hazîne taleb iderse varsun Allâh te'âlâ'dan bana bir nişân getirsün, ne kadar defîne isterse

37^b göstereyin ve illâ beni tehdîd ve şikenceyile (6) ve habs itmeğile "nesne göstere" dirse muhâl-i lâkıldur" didi. el-Hâsıl Sultân çünkim bu ma'nîden haberdâr oldu, be-gâyet gazabından hükm itdi, Hz. Şeyh'i bir karanu dama bıraktılar. Döndi, Şeyh ayıtdı; "Eğer Sultân bizi zâhir dama bıraktıysa biz ânı bâtın damına bırağavuz" didi. Çünkim bu hâlün üzerine bir kaç gün geçdi, bir gün Sultân'un ulu beğleri ortasında bir vâkı'a sâdır oldu. Bir yire gelüb danışık itdiler ve and içdiler kim Sultân İzzeddîn'e ağı vireler ve Sultân Alâeddîn'i tahta geçer oldu (7). Çünkim bu ittifâk üzerine mukarrar oldılar, bir gün fırsat bulub zehîr katdılar, hemân yidüğü gibi (8) yüreğini pâre pâre eyledi ve Sultân Alâeddîn'i fi'l-hâl getirüb yirine pâdişah eylediler. Çünkim Sultân Alâeddîn tahta geçdi, Hz. Şeyh'ün hâlinâ sordı, "Mahbûsdur" didiler. ve Sultân Alâeddîn ayıtdı; "Şeyh Hazreti benümle onbeş gün va'de eylemişdi kim, halâs olursun" diyü. İmdi, ânun kemâl-i kerâmetini görün kim,

- (1) Sultân zâlim (5) "Sultân (yeryüzünde) (6) işkenceyile
(2) miftâhı benüm Allâh'ın gölgesidir." (7) tahta geçireler
(3) tehdîd idicek Aclünî, Keşfü'l-Hafâ, I/456 (8) Sultân'un yüreğini
(4) hoşgelirmi Hadîs No: 1487. Hindî, Kenzü'l-Ummâl, c. VII. Hadîs: 14584

38^a elin öpüb ve kendü eliyle ayağından demürin (1) çıkardı. Hezâr dürlü ta'zîmile sarayına getürdi. Ol gice, bir nice beğler Hz. Şeyh'e mürîd oldılar ve Sultân dahi Şeyh'e 'azîm takarrub ve irâdet gösterdi ve i'tikâd ve ol kendü mahbûs olduğu şehri Şeyh'e viridi, kabûl itmedi ve Malatya'ya gitmeği iltimâs eyledi. Çünkim Şeyh'ün anda durmağa irâdeti olmadı ve Sultân Alâeddîn men' ide bilemedi ve her cinsden bî-kıyâs nesnelere 'atâ eyledi. Şeyh kabûl itmedi ve Sultân Alâeddîn'e çok hasîhatler ve mev'izalar eyleyüb ayıtdı kim; "şimdi sen hulâsa-i Âl-i Selçüksün ve sênün pâdişahlığın istikâmet dutacakdur. İmdi, gerekdür kim pâdişahlıkda 'azîm 'adl eylesin. Şöyle kim cemî'-i halâyık senden hoşnûd ve râzı ola." didi. Bundan sonra, Hz. Şeyh Sivâs'dan yana 'azîmet eyledi ve Şeyh'ile musâfıha idüb, girü döndi ve Şeyh Hz. bir nice müddetden sonra Kayseriyye'ye geldi Çâvi Çaşnigîr ve Kemâleddîn Kayâr ve bâkî mu'teberler kim Şeyh'e mürîd olmuşlardı. Pâdişaha ayıtdılar- kim bu gün Hz. Şeyh şehri teşrîf eylemişdür." didiler ve Sultân bu haberi işidicek mübâlığa yerâk eyleyüb Şeyh'ün makâmına geldi ve Sultân Alâeddîn bir günlük (2) gönderdi geldi, (3).

38^b ziyâret idüb oturdu ve Şeyh dahi germ olub şol hadde mev'iza ve nasîhat takrîr eyledi kim Sultân'a ve cemâ'atına 'azîm rikkât ve zârılık idüb ağlamak vâkı' oldu diyü hâl içinde ne Islâm ve ne 'aleyk, Sultân kalkdı yürüyevirdi. Bir gün bu Sultân'a beğleri suâl idüb ayıtdılar kim; "Hz. Şeyh'i ne vicihle gördünüz?" Sultân ayıtdı; "Eğer bir def'a dahi varıcak olursavuz hakîkat pâdişahlığı ve memleketi terk idevüz." didi. el-Hâsıl, bunun üzerine bir nice müddet geçdiğinden sonra Sultân diledikim, Hz. Şeyh'i sarayına da'vet ide ve hem semâ' dahi eyleyeler. Bu fikrile bir kaç mu'teber kişiyi gönderüb Şeyh'i sarayına da'vet eyledi. Şeyh Hazreti kabûl itmedi, eyle olsa Sultân kâsd itdikim vara Şeyh'i ziyâret eyleye ve Şeyh bu hali ma'lûm idicek bir kaç gün ol câ-yigâhdan gâyib oldu. fi'l-Cümle hiç nev'ile mülâkat olmak miyesser olmadı. Bir gün Sultân takarrublarından (4) suâl itdikim; "Hz. Şeyh kangı cem'iyete varur?". Bunlar ayıtdılar, Kal'a Mescid'ine vardılar. (5) Sultân'un ol Mescid yolında bir kapusu vardı. Adına "Bâbü's-Sırr" dirlerdi. İç yüzinde

(1) bukâğıyı çıkardı (3) Bu satır sehven atlanmışdır.

(2) günlük yolu (4) Sultân mukarrebelerinden (5) "Kal'a Mescidi'ne varır." didiler.

39^a oturdu. Bir gulâma ısmarladı kim; "Her kaçan kim şeyh yakın gelecek bana haber idesin." diyü ve şeyh dahi çünkim ol kapıya yakın geldi. Sultân'a haber itdiler, çıkdı Hz. Şeyh'ün mübârek elin öpdü, içerü sarayına da'vet eyledi. Şeyh kabul itmedi ve çendânın (1) ilhâh ve tazarru' eyledi Şeyh icâzet eylemedi. Ayıtdı kim; "Ben her ne maslahat ve ne hikâyet vâki' olursa Hakk te'âlâ Hazretinden icâzet olmayınca ol işe ikdâm eylemezdi (2). Eyle olsa, şimdiki halde hiç vecihle işâret olmadı. İmdi eğer bî-icâzet varacak olursavuz ne fâyide olur ve ne sizler müstefîd olursuz." didi. Döndü, Sultân ayıtdı kim; "Hazretünüzü da'vet itdüğümden murâdum oldur kim, biz kulunuzu ve oğlum Gıyâseddîn'i hizmete kabûl idüb zikir telkin idesiz ve evkât-ı Şerîfde du'âdan unutmayasız" didi ve Hz. Şeyh bu haberi işidicek, maslahat görüb içerü saraya girdi. Andan sonra Sultânla Gıyâseddîn Şeyh'ün mübârek elin dutub dest-i tövbe eylediler ve Hz. Şeyh dahi bunlara zikir telkin eyledi ve Sultân Şeyh'e hayli nesnelere tekellüf itdi, hiç birisin dahi kabûl eylemedi ve andan durdılar, Cum'a namazı kılmağa gittiler. Vallâhu A'lemu. EVHADEDDİN (R.A.)'İN İRŞAD SECCÂDESİNE OTURMASI

39^b HAKKINDA, ONALTINCI HİKÂYE. Hz. Şeyh (R.A.) Çünkim Hakk tarafından icâzet irişdi. Ol zaman kim henüz Şeyh Rükneddîn Secâsi'ye mülâzım idi ve hangâhında olurdu ve Rükneddîn Hazretinin bir müridi 'azîm müftî ve dânişmendi kişiydi adına İbn-i Cevzî dirlerdi. Bir gün Ona Tâlikân tarafından bir kişi gelüb müsâfir oldu. Adına Celâleddîn Tâlikânî ayıtdırlardı. Gâyetde dânişmend ve Müftiyidi. Şöyle kim temâmet Bağdâd ehli katına gelüb ikrâm ve izzet iderlerdi. Bir gün bu İbn-i Cevzî Celâleddîn'den suâl idüb ayıtdı kim; "Hazretünüz bu vilâyeti teşrîf itdiğinden murâdı ve maksûdı ne vecih idi?" Ve Celâleddîn ayıtdı kim; "Bize mühîm olan umûr-ı dünyevî te'allük degüldür. Amma, pîrlik irişmişdür. Şimdi nedâmet ve istiğfâr-ı tevbe idüb âhîret 'akablarından necât talep itmekdür ki varacağımız Hak olan mekândır ve hem mühimmât ve farz-ı 'ayn oldur amma bu ma'ni bir mürşid-i kâmil huzurunda olur kim hakâyık-ı esnâr-ı külliyât-ı ilâhiye mutî' olmuş ola ve nefsin şeytân vesvesesinin elinden halâb eylemiş ola ve bize sulûkun tarîkin ve irşâdun hakâyıkun göstericek başdaki âhîret zahmetlerinden emîn

(1) ve çendân ki

(2) ikdâm eylemeziz

40^a olmak miyesser olunaydı." didi. Eylediyicek Ibn-i Cevzî ayıtdı; "Elhamdülillâh kim bize bu irâdet ve bu dâ'iyeye göz (1) göstermişdür." didi. Başladı Şeyh Rükneddîn Hazretinin makâmını ve menzilinini ve ma'rifetini şerh eyledi ve Celâleddîn Ibn-i Cevzî'den istid'a eyledi kim vara Şeyh Rükneddîn'i ziyâret eyleye. Bu fikirle durdılar, Hz. Şeyh'ün katına geldiler ve Celâleddîn'ün bir dikilmiş hırkası varıdı, bile götürmüş idi ve Hz. Şeyh dahi nasihat ve mev'iza ve tenbîh-i ulûm-ı hakâyık ve esrâr-ı ilâhî söylemeğe meşğûl olmuşıdı ve Celâleddîn Hz. Şeyh'ün bu resme takrîr-i beyânın işidicek gönlinde 'azîm irâdet ve i'tikâd zâhir oldu ve Ibn-i Cevzî'ye rumuz (2) tarîkiyle işâret eyledi kim Hz. Şeyh kelâmını âhir eyledi ve Ibn-i Cevzî Celâleddîn'ün ahvâl-i fazîletlerini ve irâdete ve i'tikâd götürüb (3) tâcü ve hırka taleb itdüğünü nakîr u kıtmîri Hz. Şeyh'e beyân eyledi ve bu meclisde hayli eimme ve 'ulemâ ve füzelâ hâzır olmuşıdı. Çünkim Ibn-i Cevzî bu ma'niyi ızhâr eyledi, Hz. Şeyh dahi icâzet idüb kabûl eyledi. Bundan sonra Hz. Şeyh Rükneddîn murâkabeye vardılar ve temâmet ashab dahi Şeyh'e muvâfakat idüb murâkabeye vardılar ve Şeyh Evhadeddîn

40^b Kirmânî (R.A.) oluvakit bu cemâ'atün başmağın dönderirdi ve temâmet ashâb hernenün gibi hizmet buyursalar muhâlefet eylemezdi ve saff-ı na'ldede oturub murâkabeye varmışıdı. Çünkim Hz. Şeyh Rükneddîn (R.A.) mübârek başını murâkabeden kaldırdı. Dahi Şeyh Evhadeddîn'ün yüzine tiz tiz nazar eyledi. Ayıtdı kim; "يَنْفَعُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ" (4) ve Şeyh Evhadeddîn ayıdur; "Şöyle tasavvur itdüm kim 'acaba benden ne günâh sâdır oldu kim, Hz. Şeyh bana tiz tiz nazar eyler." didüm. Bundan sonra Hz. Şeyh Rükneddîn gine murâkabeye vardı vardı. el-Hâsıl üç def'a murâkabeye varduğundan sonra ayıtdı kim; "Ey ashâb benim üç kez murâkabeye varub dahi Hâmid Kirmânî yüzine nazar itdüğümün sebebin bildünüzmi?" ve bunlar ayıtdı; "Bilmedük, meğer Hz. Şeyh beyân eyleye." didiler. Eyle diyicek Şeyh Rükneddîn Hazreti ayıtdı; "Evvel (5) def'a murâkıb oldum. Hz. Hakk te'âlâ'dan istid'a eyledüm kim, Bâriyi Hüdâya, "Benden sonra hilâfet ve da'vet ve irşâd kangı kuluna verse (6) gerekdür?" didüm. Hz. İzzetden nidâ geldi kim, "Senden sonra hilâfet Hâmid Kirmânî'nündür kim saff-ı na'ldede oturmuşdur."

(1)dâiye yüz (3)i'tikad getirib (4)"Allâh ne dilerse yapar."14

(2)remiz tarîkiyle İbrâhim.27.(4a)"(Allâh)ne dilerse onu hükmeder."6 Mâide.1. (5)üç def'a (6)virilse gerekdür.

41^a

didi. Bu sebebden ben dahi ana tiz tiz nazar eyledüm. Bundan sonra gine murâkıb oldum, ayıtdum; "Ey Bâriyi Hüdâyâ, ol buncılayın ulu ahdler bu resme müşkül işlere nice ikdâm idebile." didüm. Gine Hz. İzzetden (C.C.) nidâ münzel oldu, "Ol Hâmidündür kim saff-ı na'ide oturmuşdur." didi. Bundan sonra gine murâkıbeye varub ayıtdum kim; "Bâriyi (1)Hüdâyâ ol Hâmid-i Kirmânî'den aldı ve (2)gelmiş kâmil-ler vardur kim çendîn mu'âmele idüb sâhib-i keşf ve sâhib-i riyâzet olmuşlardır. Eyle olsa buncılayın ulu ahd ve tasarruf idebilirmi?" didüm. Eyle diyicek, Hz. Rubûbiyyetden 'Azze ismühü tehdîd ve tev-bih-i nidâ geldi kim, "Yâ Eba'l-Ğanâim, ben ol hilâfet ve da'vet halk ve halka irşâd itmeği Hâmid Kirmânî'ye lâıyk gördüm, sen lâıyk görmezsiniz." didi. Çünkü hakîkaten (3) bana bu resme muâheze tarîkiyle hitab irişdi, "Lâzım oldu kim, şimdiden sonra müşşid ve Hâdî ve Halîfe anı bilesiz kim izin ve icâzet Hakk te'âlâ Hazretinden münzel olmuşdur." didi. Bundan sonra Şeyh Rükneddîn ayıtdı kim; "Yâ Hâmid dür berü gel." ve Şeyh dahi geldi, elin bağlayub karşusunda durdı ve Şeyh Rükneddîn Hazreti kendü mübârek eliyle

41^b seccâdesini yanına bıraktı. Dahi Şeyh'e tekellüf eyledi ve Şeyh dahi çıkub ol seccâde üzerinde karar eyledi ve Şeyh Rükneddîn Hazreti buyurdu kim; "Yâ Hâmid, Celâleddîn Tâlikânî'ye zıkr telkin eyle ve arkasına hırka geydür." didi ve Şeyh dahi mutî'olub ol hizmeti yetişdürdi. Ol cemâ'at çünkü bu ma'niyi müşâhe-de eylediler. Bu resme makâm ve menzil kim ana Hakk te'âlâ'dan münzel oldu. Cemî'i (4) feryâd (5) eylediler ve bunların ortasında bir 'azîm tazarru' ve ağlaşmak zâhir oldu kim vasfa gelmez. ve bu halden sonra ol cemâ'at geldiler, Şeyh Evhadeddîn'ün ayağına döküldiler ve çok 'özürler dilediler ve Şeyh Rükneddîn Hazreti dahi buyurdu, icâzet-nâme yazdılar; şöyle kim: "Ashâb-ı selef tarîk-i meşâyih üzerine tertîb eylemişdür. İmdi, bir şahıs kim müsta'idd oldu (6), ana izün ve icâzet Hakk te'âlâ'dan irişir." didiler. Vallâhu a'lemu.

ONYEDİNCİ HİKÂYE, ŞEYH EVHADEDDİN'İN (R.A.) DERECEŚİ VE DU'ÂSININ KABÖLÜ HAKKINDA. Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit Ahlât şehrinde olurdu ve ol şehir beği vezîrinün bir oğlu vardı. Adına 'İmâdeddîn ayıdurdı (7) ve hem Şeyh'üh güıyeğüsü

idi. Bir gün (3)Hakk te'âlâ'dan (6)müsta'idd oldu

(1)İy Bârî (4)cemî'isi (7)ayıdurlardı

(2)ilerü gelmiş (5)feryâdlar

42^a bu 'Imâdeddîn hasta oldu.Hz.Şeyh ber sebîl-i 'iyâdet anı görmeğe vardı.Otururken mübârek başını hırkasına çeküb murâkabeye vardı.Bir zamandan sonra kim yine kendüye geldi.Halîfeler suâl idüb ayıtdılar kim;"Acaba Hz.Şeyh murâkabeye vardığı'nun sebab-i nüzûl nedür?" didiler.Hz.(1) ayıtdı kim;"Allâhu te'âlânun (2) tâife kulları vardur kim ânı kendü hışmından yaradubdurur ve hem hışım itdüği yire anları gönderür,yâni tatar gelüb 'âlemü harâba virse gerekdür ve nice başlar kesilüb kanlar dökülmek İslâm'da zâhir ol- sa gerekdür." didi."Eyle olsa ben dahi Hakk te'âlâ Hazretinden istid'a ve iltimas eyledi (3) kim,Ehl-i Rûm'ı anların şerrinden emîn eyle diyü,".Eyle diyicek hitâb-ı 'izzet irişdi kim;"Yâ Hâmid, ben ol Rûm Ehl'in 'alef-i şimsîr itmeyince komazam." diyü.Bu nidâ gelicek,yine Hakk te'âlâ'ya münâcât idüb ayıtdum kim,"(4)Bârî-yi Hüdâyâ ben bî-çâre ol dergâh-ı 'âlîden hergiz mahrûm gitmemişem ve hiç hâcetümden ol kapûdan bî-murâd olduğum yokdur.Nitekim ke- lâm-ı kadîminde buyurmuşdur," **وَأَمَّا السَّائِلُ فَلَا تَنْهَرْ** (5) ve dahi bir yirde gelmişdür," **أَتَىٰ بِجِبِّ** (6) ve bir yirde gelmişdür kim," **أَتَىٰ بِجِبِّ** (7) ve dahi bu nidâ hergün ol'azametlü hazretten geldi kim;"Yâ Evhad **هَلْ مَنِّي سَائِلٌ مِّنْ مَّسْتَفْعِي** (8)ve bundan sonra hi- tâb-ı 'izzet irişdi kim;"Yâ Hâmid bu diledüğün nesneleri ko,ben bilirem kim anlara ne itsem gerek ve şimdiden sonra (9)benümdür. Gerekdür ki ne buyurursam ânı işitmeğe meşgul ol (10) şimdi."didi. Ve ben ayıtdım kim;"İlâhî dönem kim ben ol 'azametlu dergâhdan mah- rûm ve mağbûn gidem.Ammâ halka ne cevâb vireyin?" didim.Ben ayıt- dum kim;"(11)Bârîyî Hüdâyâ Hazretüne ma'lûmdur kim,ben dünya zevk- lerinden hemân semâ' ihtiyâr eyledüm."didiyi (12) gine hitâb-ı 'iz- zet geldi kim;"Yâ Hâmid sen nitekim Rûm'da olursın (13),ben anları ol vilâyete musallat eylermiyim(14) ve dahi mademki,sen hayatda o- lursın,sana ve ashablarına ol tatarların yüzlerin göstermeyem."di- di.Bundan sonra Hz.Şeyh ne mikdâr Rûm'da oldu,ol vilâyete (15) ta- tar gelmedi.**ONSEKİZİNCİ HİKÂYE,ŞEYH EEHADEDDÎN'İN MERTEBESİ VE EZA- YA KATLANMASI HAKKINDA.**H.z.Şeyh(R.A.)bir gün ashablarıyla bir yirde (1)Hz.Şeyh (6)"(Rabbiniz söyle buyurdu:)Bana duâ edin,size icâbet (2)bir tâife (ve duânızı kabul)edeyim."40.Mü'min.60.Çantay,2/848 (3)eyledim (7)"Yoksa bunalmışsa,kendisine duâ (ve ilticâ) etdiği (4)İy Bârî//zaman icâbet eden."27.Neml.62.Çantay,II/683.(8)"İsteyen (5)"Sâile gelince:(Onu)da azarlayıp koşma.//ve İstîğfâr iden varmı?" 93.Duha.10.,Çantay,H.B.III/1192. //Ibn-Hanbel,Müsned,3/34,43,94. (9)nevbet benümdür (10)meşgul olasın (11)İy Bârî (12)didim gine

oturdu. Bir kaç sarhoş mel'unlar (1) ve mahzullar Şeyh Hazretine düşnâm idüb ayıtdılar kim; "İy sek ve iy merdek-i har!"

43^a didiler. Döndi, Şeyh bunlara ayıtdı kim; "Her bir düşnâmınıza bir dînar virmek gerekdür." didi ve ashablar ayıtdılar kim; "Bunları döğüb öldürmeğe müstahakdur. Ne dînarı?" didiler. Eyle diyicek Şeyh ayıtdı; "Siz anları bana düşnâm ider sanursız. Bilmezsiz kim, anlar benüm meddâhumdur. Bu ma'niyle şol kişi kim bana, "İy sek" didi. Yâni, "İy vefâlu ve hüdâvendinün kapusın bekleyici." dimek olur ve ol kişi kim, "İy har!" didi. Yâni, "Ağır yük götürücü ve ıssına mutî' munkâd idici olur (2)" dimek olur. İmdi, bunlar medhüm iderler ne düşnâm?" didi ve ol kişilere nice dürlü tevâzû'lar idüb gönderdi. Vallâhu a'lemu. ONDOKUZUNCU HİKÂYE, ŞEYH EVHADEDDÎN'İN DERECE Sİ VE OLGUNLUKDA YÛSUF'UN İFFETİNE ULAŞMASI HAKKINDA. Hz. Şeyh'ün bir hizmetkârı Gürcistan'da esîr olmuşdı. Bir gece vâkı'asında gördi kim ol kul Şeyh'e ayıdur kim; "Ez behr-i Allâh, beni bu zâlimlerin elinden halâs eyle." diyüb 'azîm zârılıklar ve tazarrû'lar eyler. Çünkim sabah oldu, Hz. Şeyh ashablara takrîr eyledi. Dahi ayıtdı kim; "Ben tenhâ varub ol gulâmı getürsem gerek." didi ve ashablar ayıtdılar; "Hz. Şeyh zahmet çekmesün, biz varalım, ânı halâs idelim."

43^b didiler. Şeyh ayıtdı; "Ol iş sizün degüldür ve size miyesser dahi olmaz. İmdi, siz hemân yirlü yirinüzde karar idüb gece ve gündüz ibâdete ve zikre mülâzimet eylen." didi. Ve bir dervişe buyurdu, seccâde ve ibrîk götürdi, dahi 'azm-i Gürcistân kıldı. Bir kaç gün geçdüğinden sonra ol şehre geldi kim pâdişah (3) andayıdı. Çünkim saray kapusına geldi, bir kişiden suâl itdi kim; "Pâdişahınız nice âdemdür ve adı nedür?" didi. Bunlar ayıtdı kim; "Pâdişahımız bir hâtundur ve adı Resûdân (4)dür." didiler. Eyle diyicek Hz. Şeyh râst kapudan içerü saraydan yana müteveccih oldu. Çünkim ol hâtun, Şeyh'i gördi, fi'l-hâl yirinden durı gelüb Şeyh'e istikbâl eyledi ve mübâliğa ikrâm ve izzet idüb tahta geçürdi ve 'azîm takarrub gösterdi ve Şeyh Hazretinde dahi bu resme sûret ve sûret ve ahâ lâk-ı hamîde ve fesâhat ve takrîr-i beyân ve belâğat ve liyâkat (13) Rûm'da olasin (14) musallat eyleyemem (15) asla tatar

(1) sarhoşlar

(3) pâdişahı

(2) munkâd idici olucu

(4) Resûdânedür

görecek gönlinde Hz.Şeyh'ün mehabbeti zâhir oldu ve mukarreblerine işâret eyledi.Hz.Şeyh için bir makam düzdiler (1) ve her kaçan kim pâdişahlık mesâlihinde fâriğ oldu

44^a varub Şeyh'ile halvet sohbet iderdi ve Şeyh'ün muhabbeti hatunun gönlinde be-ğâyet kâr eylemişdi.Ammâ ızhâr idebilmezdi (2), illâ gönlinde gâh gâh kinâyet tarîkiyle sözler geçerdi ve Hz.Şeyh dahi bilmeze vurub bir gayrı nesneye tevcih iderdi.Bir gün ol hâtun Şeyh'e ayıtdı;"Kerem-i lutf idüb benümle gelün,tâ kim ne kadar hazînem varısa size arzidem." didi.ve Şeyh ayıtdı kim;"Ne denlü hazînen varısa size mübârek olsun.Bizüm,maî hâcetümüz değüldür." didi.Ol hâtun Hz.Şeyh'i ilzâm idüb aldı,ne kadar hazînesi varısa bir bir hâne be-hâne gösterdi.Bundan sonra ayıtdı kim;"Benüm leşkerüm fülân diyarı gâyet gâret itdüğünde bir nice yük kitablar getürdiler.İşde bir ev doludur.Imdi,eğer zahmet değülse gelin anı dahi görün." didi.ve Şeyh Hazreti çünkim kitab adın işitdi ol tarafa varmağa meyl eyledi.Çünkim kitab-hâneye geldiler,ol hâtun ayıtdı kim;"İy Şeyh ben bir niyyet için fâl tutdum,siz dahi bî-ih-tiyâr bir kitab alun,açün,görün,görelim falumuzda ne gelir?" didi.Şeyh dahi mübârek elin sundı bir kitab aldı,adına "Elîfe Şelîfe" (3)dirlerdi.Musavver

44^b kitabıdır.Her kaçan kim açdı,bir sûret çıka geldi kim,hâşâ bir er bir avrete temâm hikâyet eylemiş.Ol hâtun bu sûreti göri-cek ayıtdı kim;"Bu ne nesnedür,meğer bize dahi lâzım oldu kim bu resme olavuz." didi.Ve Şeyh Hazreti ayıtdı;"Bizüm katımızda dahi mübâlağa kitablar vardır.Ammâ bu kitabı ol fülân pâdişah oğlıyü-çün tasnîf itmişlerdi kim,"'Unnîn" olmuşıdı,yâni dâyim bu hâle nazar eyleyicek bâşed ki erliği hareket ide dirlerdi.Ammâ bizüm mezhebümüzde nikahsuz haramdur."didi.Ve ol hâtun gördi kim bu tarîkile maksûdı miyesser olmaz,ayıtdı;"Bâri beni helalliğe kabûl idün,memleketün pâdişahı olub bu câyigâhda ikâmet eylen."didi. Ve Hz.Şeyh dahi bu ma'niyi müşâhede idicek,"Maslahatdur." didi. "Ammâ bizüm dahi maksûdumuz oldur kim,sizün beğlerünüz katında bizüm bir hizmetkârumuz vardır kim fülân vakt esîr itmişlerdür. İmdi,gerekdür kim ânı buldurasız.Andan sonra biz dahi sizün maslahatunuzu ikâmete irişdürevüz." didi.Ve hâtun bu haberi işidicek

(1)düzediler (3)aslı Elfiyye ve Şelfiyye

(2)ızhâr eylemezdi

çıktdı, beğlerine ayıtdı kim;"Bu şahsun (1) bir hizmetkârı

45^a sizün katunuzda dutsak imiş.Imdi, her kimin katındayısıa tiz bulun getirün." didi.Ve ol beğler vardılar, leşkeri cemî' teftîş idüb buldılar, Şeyh'e teslîm itdiler.Döndi Şeyh ayıtdı;"İy hâtun, şimdiki halde sen gine (2) kendü hâlünü zâhir eyledün, ammâ bizüm dahi bunca yârenlerimiz vardur ve ben Kirmân Pâdişahınınun evlâdındanem ve ol saltanatı terk idüb bu fakr u fâkei kabûl eyledüm.Imdi, çünkim sen bu resme maslahat görürsin, gerekdür kim, ben dahi varam bu hikâyetin temâm kaydını hazır eyleyem ve ol cema'atımla gelem, maksûdını hâsıl idem." didi.Ve hâtun dahi bu ittifâka razı olub Şeyh'e çok dürlü tekellüfler ve armağanlar virdi ve Şeyh Hazreti dahi kendüyi bu tarîkla ol hâtunun elinden halâs eyledi, kendüyi. Çünkim makâmına geldi bu kaziyeyi ashablara takrîr idüb bunlar dahi işidüb 'acebâ kaldılar.Vallâhu a'lemü.YİRMİNCİ HİKÂYE ŞEYH EVHADEDDİN (R.A.)'NİN HELÂKIN SEBEBİ OLAN UMİTSİZLİĞİ KURTULUŞ SEBEBİNİN CEVÂBİ OLARAK GORMESİ HAKKINDA.H.z.Şeyh (R.A.) bir gice vâkı'asında görür kim klyâmet kopmuş ve iki kişi hisâb yirine götürmüşler

45^b bunlara fermân-ı 'izzet irişdi;"İmâdeddîn (3) dartun." diyü. Çünkim mîzana çekdiler, ikisinin dahi günahları sevablarından zâyâde geldi.Gine hitâb-ı 'izzet irişdi kim;"İkisini dahi cehennem bırağun." diyü.Zebâniler alub giderken birisi egül egül gidüb döner ardına nazar iderdi ve ol birisi başın aşğa eyleyüb ta'cilile giderdi.Gine bunlara fermân-ı 'izzet gelüb ikisin dahi dönderdiler (4) temâm hisâb yirine gelicek Hakk te'âlâ'nun fermânıyla bunlara geru (5) birine sordılar kim;"Sen giderken her bârî dönerdin ardına nazar iderdün ve hem aheste giderdün, maksûdun neydi?" Ve'ol birindên suâl itdiler kim;"Başın aşğa eyleyüb tiz tiz giderdün, murâdun neydi?" didiler.Ve bir kişi ayıtdı;"Gördüm kim benüm seyyiâtum hasenâtumdan ziyâde geldi ve Hakk te'âlâ Hazreti'nden dahi şöyle emrolundu kim, beni cehenneme aldılar.Ayruk ümidüm kalmadı.Bu cihetden ta'cilile gitdüm."didi.Ve ol birisi ayıtdı kim;"Ben tedricile gidüb her bâri ardına nazar etdüğümün sebebi buydı kim, dâr-ı dünyâda meşâyihlerden ve 'âlimlerden işitdüm kim kişi ne kadar günâhkârısa Hakk te'âlâ'nun rahmetinden ümidi kesmemek

(1) Bu Şeyh'ün (2) gine kendü (3) amellerini dartun (4) dönderdiler kim (5) bunların hesâbı

46^a gerek ki," لَا تَقْضُوا مِن حَقِّ اللَّهِ "(1)bu âyeti anuniçün gelmişdür dirlerdi.Ben dahi ana i'tikâd idüb ve Allâh'un rahmetine ümid dutmuş idüm,bu ma'niden eğül eğül giderdüm ve intizar çekerdüm kim ol ümidümün semeresi bana kaçan hasıl ola,diyü bu cihetden gitmekde ihmal gösterdüm." didi.Eyle diyicek Hz.Zü'l-Celâl'den celle kibriyühü fermân geldi kim "Ahsenüküm fî zannâ" (2) ol ki Allâh te'âlâ'nun rahmetine ümid dutmışdı,cennetecilettiler.Eyle olsa kişi dâyim günâhdan sakınub Allâh'un rahmetinden ümidin kesmemek gerek.Vallâhu a'lemü bi's-savâb.YIRMI BİRİNCİ HİKÂYE,ŞEYH EVHADED-DÎN (R.A.)'İN VA'AZ ETMESİ İÇİN HALKIN YALVARMASI,TEVÂZU' OLARAK ALLÂH İÇİN VA'AZDAN KAÇMASI VE DAYAKTAN KAÇMASI GİBİ DİĞER OLAYLAR HAKKINDA.Hz.Şeyh (R.A.) bir vakit Tebrîz'de olurdu.Temâmet şehir halkı Şeyh'e irâdet ve i'tikâd götürmüşlerdi.Bir gün Tebrîz'ün ne kadar mu'teber kişileri ve sâwir mütemeyyizleri varısa geldiler,Hz.Şeyh'den istid'a ve iltimâs idüb ayıtdılar kim;"Nola eğer Hz.Şeyh bize bu Cum'a va'az ve nasihat idiverse." didiler ve Şeyh nice ki def' eyledi ve 'özürler getürdi,mesmü' dutmadılar gine hayli

46^b tazarrû'lar eylediler.Şeyh dahi gördi kim def'ine çâre yok, sözlerini kabûl eyledi ve şehre meşhûr oldıkim;"Şeyh bu cum'a va'az idermiş." diyü.el-Hâsıl çünkim cum'a gün oldı hamazı kılduğundan sonra Hz.Şeyh minbere çıkdı,bedîhî bir hutbe te'lîf idüb okuduğundan sonra va'az-ı nasîhata ve tenbîh-i münâcata ağâz eyledi ve şol resme müessir va'az itdi kim,ol cemâ'at 'azîm zârlıklar idüb bî-hod oldılar ve bu hâl vâkı' olduğundan sonra Şeyh ayıtdı kim;"Bu ma'nî ve bu fen bizüm vazîfemüz degüldür.Ammâ sağîr bâ sağîr havâss est (3) dimişlerdür.Çün gördük kim muhibler mübâliğa istid'a ve iltimâs itdiler,biz dahi ol cihetden bu kadar şerh ve beyân eylemiş olduk." didi ve bu rubâ'iyi esnâ-yı mev'izasında buyurdu;"Tâ (4)şeyhî vâ'izî yâ Evhad üftâd - Ber minber ü seccâde biyâyest (5) gerîst." (6)Bundan sonra çünkim bir cum'a dahi geldi gine ol mu'teberân ittifâk idüb geldiler,Hz.Şeyh'e yalvardılar kim;"Bu cum'a dahi bize va'az idivir." diyü.Ve Şeyh dürlü dürlü 'özürler getürdi,mesmü' dutmadılar ve Şeyh gönlinde ayıtdı kim;"Bundan yikreği yokdur kim kimsenün haberi yoğiken şehirden 'azîmet // (1)"Allâh'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin."39 Zümer 53.Çantay,II/832. (2)"Beni en iyi zannedeniniz." (3)"küçük küçüğün havassıdır."(4) Yâ (5) bibâyest,(6) "Minber ve seccâdenin sana ağlaması gerekirken,ly Evhadeddin sana şeyhlik ve vâ'izlik mi düştü?"

47^a eyleyem." didi. Bu fikirle bir gün subh namasın kılınduğundan sonra kim dahi karanlık idi, Tebrîz'den çıkub piyâde ve bî-hemrâh Nahcûvân'dan yana sefer eyledi. Şol resme gitdi kim, on iki günlük yolu bir günde aldı. Çünkim Nahcûvân'a geldi, ahşâm namazı vaktiyidi. Bir mescide vardı, namaz kılınduğundan sonra cemâ'at çıkdi gitdi ve kayyım geldi Şeyh'e ayıtdı kim; "Tur sen dahi taşra çık." diyü. Hizmet-i Şeyh ayıtdı kim; "Merd-i garîbem ve yoldan irüb (1) gelmişem ve hem bu şehirde bir âşinâm dahi yokdur kim evine varam. Çünkim zarüretim, lutfedib ko kim bu gice bunda olam, sabah varam gidem." didi. Ol kayyım râzı olmayub ilzâmıla Şeyh'i taşra çıkardı. Andan bir mescide dahi vardı, yatsu namazın cemâ'atıla kılduğundan sonra hem anda dahi kalmak istedi, gine kayyım mesmü' dutmayub taşra sürdi ve andan dahi mescide vardı, gördi kim cemâ'at hâzır olmuş imâm gelmemiş, Şeyh'i göricek bunlar ayıtdılar; "Eyü geldinüz, imamlık idivirün." didiler. Hz. Şeyh dahi mihraba geçüb hoş vecihle imâmetlik idiverdi. Yani, tasavvur itdi kim, "Bana hizmet ve hürmet idüb

47^b bu mescidde bâri olmağa koyalar." didi. Çünkim cemâ'at tefrika oldı, gine kayyım gelib ayıtdı kim; "Yâ Şeyh durun siz dahi taşra çıkun." didi. Hizmet-i Şeyh ayıtdı kim; "Merd-i garîbem, varacak yirüm yokdur ve hem yoldan gelmişem ve hastayam. Dahi, imdi lutf idüb bu (2) kim bu gice bu Tanrı evinde olam, ale's-sabah yola gidem." didi. el-âsıl, nice ki cehd eyledi ve tazarru' itdi, kayyım râzı olmadı. Şeyh gine yalvarmağa başladı, kayyım gördi kim ahsen vecihle gitmez, gâyetde gazaba geldi, bir ağac eline aldı geldi, Şeyh'e bir ağac urdı ve mübârek başın(3) yardı ve elinden çekdi taşra bırakdı ve kapuyı muhkem berkitdi ve Hz. Şeyh gördi kim 'âciz oldı, ac ve susuz ve başı yarılmış vardı, yol kenârında başını hırkaya çeküb oturdı. Çünkim gecenün üç bahşi geçdi, gördi kim bir kişi barbût çala çala geldi geçdi gitdi. Bir sa'atden sonra bunun ardınca bir bölük har-bendeeler çıka geldi. Onlence meş'ale getürmişler ve her biri elinde bir ağac dutar ve Hz. Şeyh'i göricek ayıtdılar kim; "Ol barbût çalıcı yiğit kangı tarafa gitdi?" didiler. Şeyh

48^a ayıtdı kim; "Ben uyurdum, bilmezem kim kande gitdi (4)?" didi. Bunlar, ayıtdı kim; "Sen anun kangı tarafa gitdüğün bilürsin elbette, ayıdıver." didiler. Şeyh ayıtdı kim; "Bilmezem." Eyle diyicek her bi-

(1) azıb azıb gelmişem (3) başını yardı

(2) ko kim

(4) bilmezem kim kangı tarafa gitdi

risi gazaba gelüb Şeyh'e şol denlû ağac urdular kim vesfa gelmez. Ve bunun (1) kavgasından karşusındaki çardak ıssı uyandı,başını derîçeden taşra çıkardı,bin belâyıla Şeyh'i bunların elinden halâs eyledi.Bunlar gitdüğinden sonra ol şahs ayıtdı kim;"Bu oturduğun makâm eyü yir değüldür,halkun yolu üzeridür,gelen geçen seni üşendürür,tur benümle gel kim uş yakında bir garîb-hâne vardur,sana göstereyin."⁽²⁾didi.Şeyh ayıtdı kim;"Lutf itmişsiz."⁽³⁾didi ve ol şahs kim geldi,Hz.Şeyh'i ol câyigâha ilette kendi gine döndi (4). Şeyh gördi kim bir mülevves yir,nâçâr seccâdesin birağub oturdu ve ol zahmilerin ağrısından ol gıce sabaha değün mübârek gözlerine uyku gelmedi.Bu hâlile irte (5) namazın kılduğundan sonra kendözine ayıtdı kim;"Bu şehirde ikâmet eylemek eyü değüldür,zira evvel bünyâd-i ve şol (6) eğer let (7)vâkı' oldısa (8) durmak maslahat idi.Çün kim let vâkı' oldı 'azîmet

48^b eylemek evlâdur." didi.Bu fikirle şehirden çıkub giderken bir akarsu kenarına geldi mübârek muhâsındağ (9) ve hırkasındağ kanları temiz eyledi (10) ve tecdüd-i vuzû' idüb iki rek'at şükür namazın kıldı.Bir lahza ârâm itdüğünden sonra gördüm kim (11)şehirden bir bölük atlu yaya çıkdı,râst ol sunun kenarına gelüb kondılar ve tecdüd-i vuzû' idüb iki rek'at namaz kıldılar ve sofrayı ortaya getirüb ta'âm yimeğe başlayıcak Şeyh'e sala itdiler,kabül itmedi ve bir iki kerre dahi sala itdiler,gâyet melâletinden⁽¹²⁾ irakdan du'â mukayyed olmadı.Bunlar dahi ayruk iltifat itmeyüb tenâvül itmeğe meşğül oldılar ve Şeyh'ün dahi açlığı be-gâyet galebe eyleyüb ayıtdı kim;"Eğer bir def'a dahi sala itseler varurdum." didi.Bir zamandan sonra bu cem'atün birisi ayıtdı kim;"Ey Şeyh el-Muvâfakatü mine'l-mürüvveti (13) dimişlerdür.Imdi,vâcibdür kim gelesin nân nemek yiyevüz." didi ve Hz.Şeyh dahi durdı,bunların katına vardı,ta'âm yidüğünden sonra,ayıtdılar kim;"Ne yirlüsün?" Şeyh ayıtdı kim;"Kirmân'danam."Eyle diyicek fi'l-hâl durdılar,ikrâm ve 'izzet idüb yukarı sadra geçürdiler ve çok tevâzu'lar eylediler.Dahi ayıtdılar kim;

- (1)ve bunların (7)eğer lut (13)"Kabul etmek sevgidendir."
(2)sana iletteyin (8)vâkı' olsa
(3)lutf itmiş olasız (9)mahasınındağ
(4)ilette kendi gine döndi (10)kanları yudu
(5)sabah namazı (11)sonra gördüm ki
(6)bünyâd-ı vüsül (12)gâyet melâletinden

49^a Şeyh Evhadeddîn Kirmâni (1) bilürmüsin?" Şeyh ayıtdı kim; "Bilürem." Ve bunlar ayıtdılar kim;"Azîm ulu kişidür ve anun makâmı ve menzili 'âlîdür ve Hakk te'âlâ'nun mukarrebelerinden am- mâ siz yikrek bilürsüz,bu didüğümüz kimdür,yâhud kölemidür?" di- diler.Döndi Şeyh ayıtdı kim;"Siz ta'rîf itdüğünüzleyin' degüldür." didi.Eyle diyicek,bunlara hoş gelmedi ve katî münfa'il oldılar ve birisi gâyet gazabından Şeyh'ün ağzına bir müşt urdı.Şöyle kim mü- bârek sakalının üzerine kan revâne oldu ve birisi duru gelüb Hz. Şeyh'e şol denlü let itdiler kim,cihânun lûtı gözinden çıkdı.Dahi, ayıtdılar kim;"Sen bizüm Şeyhimüz hakkında niçün eyü söylemezsin ve ânı beğenmezsin?" didiler.fi'l-Cümle bunların elinden bin belâ vü zahmetile halâs olub gine ol su kenarına geldi,gördi kim mübâ- rek mahâsı ve libâsı kan gark olmuş,oturub bunları temiz itmeğe (2) meşgul oldu.Ol cemâ'at ayıtdılar kim;"Yaramaz iş itdük,ol garîb derviş ta'âm döğe döğe öldüre yazduk,nola eğer Şeyh Evhadeddîn'e i'tikâdı dahi yoğısa,bâri hemşehridür dahi." didiler.Bu sözile durdılar gine Şeyh'ün katına geldiler.Her birisi mübâlığa 'özür- lendiler ve elin dutub

49^b sofrâ kenarına geldiler ve ta'âmdan tenâvül itmeğe meşgûl ol- dılar. Dahi,ayıtdılar kim;"Eğer sen bizüm şeyhimüzbe hemşehri de- gül imişsen sana 'azîm zahmet eyledük." didiler ve Şeyh ayıtdı kim;"İy karındaşlar ol Şeyh Evhadeddîn sizlere ne itmiş,ol kim ânınçün bu kadar ta'assub idüb beni öldürmek istersiz?" didi.Bun- lar ayıtdılar kim;"Biz hod Hz.Şeyh ile müşerref olmaduk,ammâ der- vişlerin gördük.Şeyh'ün bir rubâ'îsinün gâyet zevkinden ahşamdan tâ sabaha değın semâ' ururlar diyu (3),ol rubâ'înin muhabbeti ve Hz.Şeyh'ün 'ışkı bizüm canımıza 'azîm eser itdüğüçün,bu kerre şöyle nezir eylemişüzdür kim ne kadar mâlumuz ve esbabumuz varısa temâmet Şeyhün kavminde (4) nisâr idevüz ve mübârek elin dutub dest-i tevbe itdüğümüzden sonra bâkî 'ömrümüzüzi ânun hizmetinde sarf eyleyevüz.İmdi biz sana ânun makâmını ve menzilinü suâl eyle- dük, sen ayıdursın kim seheldür.İmdi,senün ol inkâr itdüğün bize müstühsin gelmedi.Bu cihetden sana zahmet eyledük."didiler.Ve Hz. Şeyh bu haberleri işidicek 'azîm rikkat idüb zârı vü zârı ağladı ve bunlar ayıtdılar kim;"İy derviş

50^a adun nedür?" Şeyh ayıtdı kim;"Hâmîd".Hemân eyle diyicek fer-

(1)Kirmâni'yi (2)bunları yumağa(3)ururlardı ve (4)Şeyhün kademinde

50^a

yâd idüb yakaların çâk itdiler ve Şeyh'ün ayağına dökülüb şol den-
lü tazarru'lar ve zârılıklar eylediler kim vasfa gelmez. Ve Şeyh
dahi gâyet kereminden ve hüsn-i sîretinden bunlara 'azîm nüvâziş-
ler eyleyüb hatırlarını hoş ve bunların itdüğü zahmetleri bağış-
ladı ve bunlar dahi Hz.Şeyh'i bir ata bindürüb aldılar, şehirden
yana revâne oldılar ve bir yoldaşlarını öğretti, şehre virivdiler
ev aradı (1), Şeyh'ün geldiğini haber eyledi, şehrin kadıları ve
'âlimleri ve şeyhleri ve a'yânları, dürlü dürlü ta'âmlar getirüb
karşu geldiler ve 'azîm hizmet idüb ve iclâs eylediler ve bundan
sonra Hz.Şeyh Allâh te'âlâ'nun takdîriyle kendüye vâkı' olan halle-
ri bu cemâ'ata hikâyet idivirdi ve bunlar dahi işidüb ta'accüb it-
diler ve Şeyh Hazreti ayıtdı kim; "lâ mâni'a li hükmihi ve lâ râdde
li kazâihi." (2) ve bu hikâyet mutavvel idi, ammâ biz muhtasar it-
dük. Vallâhu a'lemü. YIRMİ İKİNCİ HİKÂYE, ŞEYH EVHADEDDİN (R.A.)'İN
KENDİ NEFSİNE GELEN BELÂLARI İSTEMESİ VE GÜZEL AHLÂKININ KEMÂL DE-
RECESİNE ULAŞMASI HAKKINDA. Hz.Şeyh'ün (R.A.)

50^b mübârek hâtırına bu fikir hâdis oldu kim, her ne muradı ve
ne kâmlı ve zahmet ve meşakkat kim bana vâkı' olur, benüm irâdetüm
hisâbı üzerine değil bî-gayri irâdetin vâkı' olur. Şimdi ben kendü
ihtiyârımla bir mühim işe ikdâm göstereyim ki ol mücib-i hakâret
ola ve benüm muraduma imtihan eylemiş ola göreyim kim kendü ihti-
yârım kuvvetiyle mahlûkun izâ vürdüğüne (3) tahmi (4) idebilemi
yâhud idemiyemi?" didi ve dahi ayıtdı; "İmdi ol kağı iş ola kim
bu ma'ni anda munzâm ola, meğer harbendeler cemâ'atına hizmet ey-
lemen" didi. "Ve hem bunların gibi nâ muvâfık tâyife 'âlemde yok-
dur. İmdi gerekdür kim bunların hizmetine muvâzibet ve mülâzimet
gösterüb ve nefsümi tecrîbe ideyim." didi. Bu fikirle bir gün Hz.
Şeyh şehrin dâyiresinde tenhâ seyriderken gördü kim, bir bölük har-
bende cemâ'ati yüklerin bağlayub sefere gideyorurlar ve Şeyh ayıt-
dı; "Ol kim benüm maksûdumdur, buldum." diyüb bunların katına vardı,
selâm virdi, ayıtdı kim; "Hiç sizlere bir hizmetkâr gerekmidür?" di-
di. Bunlar ayıtdı; "Gâyetde eksimüzdür." Şeyh ayıtdı; "İmdi bana her
ne hizmet buyursanız, yirli yirinde saklayub

(1) vardı (2) "Allâh'ın hükmüne mâni olacak ve kazasını geri çevi-
recek kimse yoktur." (3) izâ virdiğine (4) tahammül

51^a ri'âyet eyleyem." didi. Bunlar ayıtdı; "Eğer şöyle kim sende bir isti'dâd olub bizüm hizmetümüze lâıyk olursan, yakîn zamanda seni bir kârbân başın (1) eyleyevüz." didiler. Hz. Şeyh dahi ilerü vardı, bunlara tevâzu' eyleyüb ellerin öpdi, çıkdı şehirden bunlarunla 'azîmet eyledi. Çünkim bir menzil gitdiler, gelüb bir yirde konduklarından sonra ayıtdılar kim; "Adun nedür?" Şeyh ayıtdı; "Hâmid." Bunlar ayıtdı; "İmdi sana bu bir katar katırını ısmarlaruz, gerekdür kim, hoş hizmet eyleyesin ve gice irteye değın uyumayasın, tâ kim palanları düşüb harab olmaya." didiler. Ve kendüleri bir yirde oturub hamr içmeğe meşşûl oldılar. Hz. (2) tecdîd-i vuzû' eyleyüb, namaz kılduğından sonra zikre meşşûl oldu ve bu harbendeler miyâne olduklarından sonra, Hz. Şeyh'e tahakküm itmeğe başladılar. Birisi ayıtdı kim; "İy Hâmid, surdünmi? (3)" Ve biri ayıtdı kim; balanları (4) eşilmiş. "el-Hâsıl her birisi bir nev'ile söğmeğe ağâz eylediler. Birisi gâyet gazaba gelüb durdı, Şeyh'ün boynına bir niceyile (5) vurdı, vardı yine yirine oturdu ve Şeyh bunlara 'özürülenüb liyâkat eyledi ve Şeyh Hazreti ol gice

51^b bir zaman katırlara hizmet itdi (6) virdi ve bir lahza harbendelere kulluk eylerdi. Bâdi bu 'âdetce Erzincan'dan tâ Genc (7) şehrine gelinceye değın bunlara hizmet eyledi. Çünkim şehre yakîn geldiler, Şeyh tasavvur idüb ayıtdı kim; "Bu şehir halkı temâmet beni bildiler (8) ve cümlesi bana mürîd ve mu'tekîd olmuşlardır. Mebâdâ kim beni göreler, beni bu harbendelere hizmet iderin cebrile kulluk itmeğe dutmuş sanalar, bunlara bir zahmet idüb belâ (9) iderler." didi. Bu fikirle harbendeleri (10) koyub kendü şehirden yana mütevec- cih oldu. Su kenarına gelüb tecdîd-i vuzû' iderken şehirden bir kişi Hz. Şeyh'i gördüğünleyn bildi, tiz irdi (11) şehre haber eyledi kim; "Uş Evhadeddin Kirmânî geliyorur." diye. Bu haberi işidicek cemî'i şehrün 'âlimleri ve şeyhleri ve ekâbirleri Hz. Şeyh'e karşı gelüb istikbâl eylediler ve ikrâm i'zâzile aldılar i'zâzile aldılar şehrün kenarında bir mescide vardı, anda kondılar ve mübâlığa hizmetler idüb enva'ıla ta'âmlar getürdiler ve Hz. Şeyh tenâvül itme- yüb ayıtdı kim; "Benüm Hüdâvendigârım vardur. Bir lahza sabr idelüm onlar dahi (12) bile iftâr idelüm." didi. Bir zamandan sonra

(1) başı (2) Hz. Şeyh (3) su virdünmi (4) bir nice sille (6) hizmet eyledi (7) Gence (8) beni bilirler (9) cefâ iderler (10) anda koyub (11) tiz vardı (12) didi. (13) onlarla bile

52^a konuklar (1) kim bir karuban geldi.Hz.Şeyh bu cemâ'atün birisin viribdi,vardı ol kârbânbaşı yoldaşlarına;"Gel seni Hâmîd okır." didi.Çürkim mescidün kapusından içerü girdi (2) gördi (3) kim Hâmîd mihrâbda oturmuş ve temâmet şehrün 'âlimleri ve şeyhleri ve ekâbirleri karşusunda diz çöküb oturmuşlar ve enva'ıla ta'âml(4) önlerinde hazır olmuş.Çünkim bu ma'nî müşâhede eyledi (5),'azîm ta'cîl (6) olub (7) şermsâr oldı (8) gönlinde (9) ayıtdı (10);"Bu kişi ne ulu kimesneyimiş ve ben (11) buğâne (12) bed-nâmlıklar eyledüm (13) ve bunun gibi 'azîz vücûd bizüm hizmetümüze nice tahammül itdi?" diyüb bir zaman ta'accüb eyledi (14) ve Hz.Şeyh çünkim bunları gördi,yirinden durdı,bunlara ikrâm ve 'izzet eyleyüb kendü yanına geçürdi ve ta'âm tekellüf eyledi ve bu halden sonra Şeyh Hazreti ayıtdı kim;"İy cemâ'at,ben bu yârenlerün hizmetindeyidüm ve bunların musâhibetinden 'azîm münfa'il (15)olub sabırlara dereceyile (16) irişdüm ve taşayyir-i ahlâk eyledüm ve ben bunlardan şâkir ve râzıyam,"Tanrı bulardan (17)râzı şâkir ve râzı olsun." didi.Eyle diyicek,bunlar ayıtdılar kim;"Biz bunca

52^b zamandur bu seferde hizada yürürüz,hiç sizün gibi belâya ve zahmete sabr idüb tahammül (18) kişi görmedük." didiler.Ve dahi Hz.Şeyh'e ayıtdılar kim;"Sizden temennâmuz oldur kim bizi hizmete kabül idesiz." didiler.Ve çok tazarru'lar itdiklerinden sonra Hz.Şeyh dahi bunları kabül idüb mürîd idindi.Bâkî 'ömürlerini Şeyh'ün hizmetine sarf itdiler.Vallâhu a'lemü bi's-savâb.YİRMİ ÜÇÜNCÜ HİKÂYE, ŞEYH EVHADEDDİN (R.A.) İLE ŞEYH NECMEDDİN (R.A.)'İN KARŞILAŞMALARI VE BU BULUŞMAYI KİMSENİN BİLMEMESİ HAKKINDA.H.z.Şeyh (R.A.) ve Şeyh Necmeddîn Dâye (K.S.) kim ashâb-ı tabakât ve erbâb-ı vilâyât olub sâhib-i keşf ve esrâr olmuşdı ve 'azîm ulu kişiydi ve Hz.Şeyh'ile mu'asırlardı.Ammâ ikisinin ortasında istiyâk hadden geçmişdi.Hiç vechile (19) miyesser olub fırsat düşmezdi kim birbiriyle buluşub müşerref olalardı.Ve Şeyh Necmeddîn Dâye dâyim şeherde (20) olurdu.Ve Şeyh Hazreti 'ale'd-devâm sefer üzerindeydi.Bir gün ol şehre vardı kim Şeyh Necmeddîn andayıdı ve ashablarıyla bir (1)gördiler (2)girdiler (3)gördiler (4)ta'âmlar (5)eylediler (6)ta'accüb (7)idüb (8)oldılar (9)ve gönüllerinden (10)ayıtdılarkim (11)ve biz (12)buna (13)eyledik (14)eylediler (15)müntefi' (16)sabırlar derecesine (17)bunlardan (18)tahammül ider (19)mülâkât miyesser (20)şehirde

53^a makamda bulunduğundan sonra Hz.Şeyh duru geldi,yalınız Şeyh Necmeddîn'ün hangâhına vardı,Şeyh'i sordu;"Hamama gitdi." didiler.Hâliye bir zaman tevakkuf itdüğünden sonra gördikim bir kaç oğlanlar geldiler.Kimisi gümüş küfetlü taşlar götürdiler (1) ve kimi çıka ve ebrişim fotalar götürmüşler (2).Ve bunların lakabince ve Şeyh Necmeddîn Dâye dahi pâdişâhâne bir ata binmiş çıka geldi ve Şeyh Hazreti dahi karşı varub biri biriyle musafaha ve mu'ânaka eylediler ve ellerin dutub murâkıbeye vardılar ve bir zamandan sonra mübârek gözlerin açub birbirine bakışdılar,ammâ hiç vechile kelâm itmediler.Bundan sonra Hz.Şeyh ikrâm idüb çıkıdı yârenlerine geldi ve Şeyh Necmeddîn dahi hângâhda (3) karar eyledi ve ashablar ayıtdılar kim;"Ol şahısla Hz.Şeyh'e 'aceb hikâyet oldu.Imdi ânunla mülâkat (4) olub murâkabeye varduğunuzdan sonra maksüd fâyidei (5) ve ol şahs nâm (6) kişiydi?" didiler.Ve Şeyh Necmeddîn ayıtdı kim;"Ol şahs Şeyh Evhadeddîn idi." Ve bunlar ayıtdı kim;"Niçe zaman idi,Şarafeyniden iştiyâk 'azîm galebe eylemişdi.Şimdiki halde çünkim

53^b mülâkât olmak miyesser oldu .Bize (7) ma'nîden bir lahza sohbet idüb kelâm söylemişdinüz (8)" didiler ve Şeyh Necmeddîn Hazreti ayıtdı;"Biz biri birmüzle mübâlığa hikâyetler söyleşrük,ammâ sizlere ma'lûm olub işitmedünüz." didi.Vallâhu a'lemü bi's-savâb.
YİRMİ DÖRDÜNCÜ HİKÂYE.ŞEYH EVHADEDDİN (R.A.)'İN HAKKI GÖZETMESİ VE HALKIN İÇİNDEKİNİ BİLMESİ VE ONLARIN KENDİNE MÜRİD OLMASI HAKKINDA.

Hız.Şeyh (R.A.) bir vakit sefer üzerindeydi.Ahlât şehrine geldi.Çünkim şehir halkı Hz.Şeyhün geldiğinden haberdâr oldılar ve kadı ve müderris ve fukaha ve sâvir mu'teberât Şeyh'e 'azîm mülâzimet gösterüb muvâzibet eylediler ve ol kadar kim Şeyh'ün menâkıbın işitmişlerdi.Çünkim mülâkat oldılar,muhabbetleri dahi ziyâde oldılar ve bu cemâ'at bir gün bir ulu iclâs kaydın görüb Hz.Şeyh'i da'vet itdiler ve Şeyh dahi bunların sözlerini kabûl idüb ol da'vete vardı.Çünkim ta'âm götürüldi (9) ve kuvalılar (10) âheng-i dügâh eyleyicek Hz.Şeyh kalkıdı semâ'a ve raksa meşgul oldu ve Şeyh(11) hübsûretlü oğlanlar be-gâyet hoş gelürdi ve dâyim

(1)getirdiler (2)getirmişler (3)hângâhında (4)mülâkâtı (5)neydi (6)şahs ne (8)söyleşmedinüz (7)Ne ma'niden (9)kalkıdı (10)kavvalılar. (11)Şeyh'e

54^a semâ'da onlarla zevk iderdi. Hemçünân ol mecma'da dahi ne kadar hûb-rûlar varısa her birinin eline birer mum virüb kendü vecd ve hâlete meşgûl olmuşdi ve bu cemâ'at Hz.Şeyh'ün bu resme hâlini göricek 'azîm ta'accüb itdiler ve her birisi bir dürlü haber söyleyüb mesâvî eylediler ve kadı ve müderris dahi ayıtdılar kim;"Hizmet-i Şeyh'ün bu resme vecd-i hâlet ve zevki hoşdur ve bunların tarîkinde câyizdür,ammâ şol destârce kim biline bağlamışdur fakîr tarîkinde câyiz değül." didiler.Şeyh Hazreti destarcei feresini (1) üzerinde belinde bağlamışdı ve bu ma'ni kemâl-i ma'rifetiyle ve nür-ı bätınıyla ma'lûm itdüğünden sonra ol destarcei belinden çözüb dahi kimi (2)üstine itdi (3) ve bu rubâ'iyi bedîhî ayıtdı,be kinâyeti kadı ve müderris "Ne her ki miyân bibended ez küffârest - Yâ her zâhid zi subha ber hordârest Çün dil be kazâ-i Hakk nebâsed rûşen - Der gerden-i Şeyh taylesân zünnârest." (4).Kadı ve müderris çünkim bu ma'niyi müşâhede eylediler,feryâdlar eyleyüb yakaların çâk itdiler ve gelüb Hz.Şeyh'ün ayağına düşdiler ve mu'tekid oldılar.Vallâhu a'lemu.YİRMİ BEŞİNCİ HİKÂYE,ŞEYH EVHADEDDİN'İN BAZI KULLARA ÂİD KERÂMETİ HAKKINDA. Hz.

54^b Şeyh (R.A.) bir vakit Bağdâd'da olurdu.Bir gün bir hoş semâ'-ı safâ eyledi.Şeyh Şehâbeddîn (R.A.) ve temâmet şüyüh ve ashâb-ı tabakât ve kuzât ve 'ulemâ ve eimme ol mahfelde hazır olmuşlardı ve Şeyh Evhadeddîn Hazreti ol gün çok zevkler ve hareketler eylemişdi ve semâ'dan sonra çünkim her biri yirli yirinde karar eylediler.Bir şahs durı geldi,bu cemâ'ata su ulaşırdı.Kaçan kim Şeyh'ün katına gelicek ayıtdı;"Bir (5) gün şu içmezem, meğer kim dolu suyu ola içem." didi.Bir def'a dahi doluncak hem girü ol resme cevâb virdi ve ol cemâ'at bu haberi işidicek 'azîm ta'accüb itdiler ve ba'zı sâhib-i ağrâz(6) ve münkirler kim varıdı.Her birisi Şeyh'ün bu kelâmını latîfeye getirüb ta'n eylediler.Bundan sonra bardağıla şerbet dolandurdılar,girü Hz.Şeyh'e gelicek hem ol haberi söyledi. Bunlar bu hikâyetün ta'accübindeyiken nâgâh gördiler kim gök yüzinde bir kara bulut peyda olub katı yiller esmeğe başladı ve bildiler (7) oynayub bir heybetile dolu yağdı kim her giz Bağdâd halkı ancılayın hâl müşâhede eylememişlerdi.el-Hâsıl ol yağın

(1)hırka (2)cemi' (3)atdı. (5)Bu (6)ağrazlar (7)buludlar

(4)"Belini bağlayan herkesin kâfir olmayacağı gibi,her zâhid de tesbîhden faydalanamaz.Gönül,Hakkın takdiriyle aydınlanmazsa,Şeyhin boynundaki taylasan zünnar olur."

55^a doludan bir kaç bardaklar doldurdılar, varıb su olduğundan sonra dayireye dolandırdılar. Bardakı çünkim Hz.Şeyh'ün mübârek eline gelmedi (1), ayıtdı kim; "Dimedüğüydı (2) sizlere, bu gün su içmezem, meğer dolu su (3) ile." diyicek bu cemâ'atı (4) cemî'isi bu hâlün 'acâyibine kaldılar ve ol ki Şeyh'ün muhibbiyidi, irâdet ve i'tikâd (5) dahi ziyâde oldı ve anlarun (6) münkirlerdi, hacil olub şermsâr oldılar ve ol gün nice kişi gelüb Hz.Şeyh'e mürid oldılar. Vallâhu a'lemü bi's-savâb. YIRMI ALTINCI HİKÂYE.ŞEYH RÜKNEDDİN'İN ŞEYH EVHADİN (R.ANHÜMA)'İ SEFERE GÖNDERMESİ VE SEFERDEN GELMESİNDEN SONRA ONUN KOTÜ KİŞİLERE TEVBE ETTİRMESİNİN HİKMETİ HAKKINDA. Hz.Şeyh (R.A.) ol zaman kim dahi Şeyh Rükneddîn Hz.Şeyh'e sefer buyurdu ve Şeyh dahi bir uzak sefere 'azîmet eyledi ve hayli müddetden sonra gine Şeyh'ün hangâh kapusına geldi, gördiler.Şeyh Rükneddîn'e haber itdiler kim; "Şeyh Evhadeddîn seferden girü geldi." diyü.Şeyh Rükneddîn Hazreti bu haberi işidicek be-gâyet müfa'il olub ayıtdı kim; "Ben uzak sefere varıdidüm, ol ne

55^b ma'niden gine geldi. İmdi bizüm söziümüzle amel eylemeyen kimse hangâha lâyıık olmaz, tâ harâbât hanlara varmayınca." didi. Eyle diyicek bir hâdim geldi, bu haberleri Şeyh'e taktır eyledi ve ol vakit Şeyh'ün dahi yigirmi nefer dervişleri vardı, cemî'isi Şeyh ile harâbât hanlara geldiler ve ol fevâhiş cemâ'ati bu hali (7) göricek ayıtdılar; "Şeyhler geldiler kim temâmet hırkaların satarlar, dahi bizümle sohbet eyleyeler." didiler ve Hz.Şeyh ashâblarına buyurdu, ol harâbât hanlarun orta yirini temiz idüb suladılar ve hasırlar bıraktılar ve her birisi seccâdesin bırağub kibleye karşı oturdılar ve ol fevâhiş cemâ'at ayıtdılar kim; "Acâba bunlar ne kavimdür ve bunlarun bir makâmları ve bir mevzi'leri veyâhuğ bir hagâhları yokdur kim bunda gelüb ârâm itdiler." didiler. Çünkim ahşam oldı, ol fevâhişlerün ulusu ayıtdı; "Bunun gibi ulu kişiler geldiler bu gice ol menâhi işden vaz gelmek gerekdür." diyüb her birisi mikdârınca ta'âm ve şem' (8) kaydın görüb Hz.Şeyh'ün hizmetine cem' oldılar. Ba'de't-ta'âm Hz.Şeyh bunlarun aklı irişdüği mikdârca

56^a ve hallerine münâsib yirlerden va'âz ve nasihat itmeğe meşgul

(1)eline geldi (2)Dimedümmi (3)suyı (4)cemâ'atın (5)i'tikâdı

(6) ve anlar ki (7)bunları göricek (8)şem'e kaydun

oldı ve şol resme takrîr ve beyân eyledi kim, cemî'isi itdükleri işlere peşimân olub zârılıklar eylediler ve her birisi gelüb Şeyh'ün ayağına döküldiler ve tevbe idüb istiğfâra geldiler. Çünkim sabâh oldı, gine Şeyh'ün huzurına cem' olub ayıtdılar kim; "Hz. Şeyh ne buyurur, kande varalum kim bu harâm işlerden halâs olıbilevüz?" didiler. ve Şeyh dahi kendü cemâ'atını ve ol fevâhiş tâyifesini aldı, Şeyh Rükneddîn Hazretinün hangâh (1) kapusına geldi. Hâdimler çünkim bu ma'niyi müşâhede itdiler, varub Şeyh Hazretine ayıtdı kim; "Zihî şeref-i nefis ve işâret ve irşâd ve pâk-ı bâtın kim, Hâmîd-i Kirmânî'de vardır." didiler, "Ve niçe yıllar bir kişi bunların emsâlini irşâd gösterüb da'vet eylese ıslaha getürmek mümkün olmayadı ve bu bir gicede bu kadar emmâre nefisli kimseleri münâhî (2) işlerden dönderüb Hakk yolına getürdi ve zehî (3) kuvvet-i câzibe kim bu kadar enfâs-ı habîsiyyei (4) salâhiyyei (5) irşâdirdi." idi. (6). Andan sonra Şeyh'e icâzet verdiler, ol cemâ'at (7) alub Şeyh

56^b Rükneddîn Hazretinün huzurına vardı ve mübârek elin öpüb 'azîm nevâzişler eyledi ve ol fevâhiş cemâ'ati ayruk ol münâhî (8) işlere meşğul olmadılar ve bâkî ömürlerin 'ibâdetde ve tâ'atde geçürdiler. YIRMİ YEDİNCİ HİKÂYE, İŞİTİLEN HER SÖZDEN UYANMA VE ŞEYH EVHADEDDİN (R.A.)'İN O SÖZÜ TE'ÂLÂ'DAN OLARAK GÖRMESİ HAKKINDA, Hz. Şeyh (R.A.) bir gün ashablarıyla bâzâr içinden geçerken gördi kim, bir kişi başında tablayıla hıyâr satılar (9). Çağırub ayıdur kim; "On hıyâr bir pula." Hz. Şeyh çünkim bu sadâyı işitdiler, bir na'ra urub haykırub (10) vecd-i hâlete geldi ve bir zaman bî-hod olub çarh urdı. Çünkim hangâha geldiler. Halîfeler Hz. Şeyh'den suâl itdiler kim; "Bâzâr içinde ve 'avâmu'n-nâs arasında vecd ü hâlete vâkı' olmağın vechi neyidi?" didiler. Şeyh ayıtdı; "Ya'ni sizlere ma'lûm olmadı?" Bunlar ayıtdılar; "Biz ol sırrın ta'accübünde hayran kalduk." didiler. Şeyh ayıtdı kim; "Ol kişi kim çağırub hıyâr satardı. Bana taraf-ı Hakk'dan bu nidâ münzil (11) oldı kim; "On güzîde Şeyh bir puladurur." diyü. İmdi, ol demde benim vecd-i hâlet olduğumun sebebi buyıdı." didi.

57^a vallâhu a'lemü bi's-savâb. YIRMİ SEKİZİNCİ HİKÂYE, (ŞEYH) (R.A.)'İN HER İŞDE İNSAFLI DAVRANIB KENDİ NEFSİNE VERMESİ HAKKINDA. Hz.

(1) hangâhı (2) menâhî (3) zihî (4) habîsei (5) salâhiyyeye (6) didi (7) cemâ'atı (8) menâhî (9) hıyâr satılar (10) haykırdı (11) münzel

Şeyh (R.A.) bir vakit Bağdad'da olurdu. Ashablara üç def'a halvet buyurmuşdu. Bir gün ashâblara hamâm hâcet oldu ve Şeyh mu'azzamu'l-küberâi'l-hülefâ-i mukaddemi'l ashâb (1) hâce Şems (2), Tiflisî kad-desallâhu sırru (3) kim Hz. Şeyh'ün mukarrebelerinden ve haslarından idi. Kendü lafzından işitdim kim; "Bir gün Şeyh beni katına kığırub ayıtdı kim; "Halvetde olanlara hammâm hâcet olmuşdur. İmdi, gerekdür kim bu gice bîdâr olub hangâhun hammâmını gâyetde germ eylesin." didi. Çünkim bu haberi Hz. Şeyh'den işitdüm, ol gün 'azîm şâd kelâm (4) oldum. Şeyh Hazreti bana bir mühim iş buyurdu. Çünkim akşâm yakîn oldu. Hz. Şeyh beni katına okudu ve elüme bir ruk'a sunıvirdi (5), ayıtdı kim; "Var ol şat üzerinde düzilmiş köpriden geç, ol fülân dostumuz kim adı fülândır, onı bul, dahi bu ruk'ai ana vir ve cevâbın alub gine gel." didi. Bân dahi derhal ruk'ai aldum, varub ol kişiyi bulub virdüm. Çünkim mutâlı'a eyledi, aldı beni içerü evine koydu ve önüme

57^b ta'âm getürdi ve bu (6) hikâyeti itmeğe meşgûl oldu ve niçekim cevâb vir, işüm beciddür giderem." didüm, ol cevâba mukayyed olmayub söze dutdı. Ol denlü eğlendürdi kim, ol köpri zencirlerden çeküb kenara getürdiler, ayruk kimse geçmez oldu. Ol gice anda kaldum. Çünkim sabah oldu, ol şahsa ayıtdum kim; "Bana cevâb vir giderem." ol ayıtdı; "Senün cevâbun oldu kim, bu gice bunda kaldun." didi. Her kaçan kim bu haberi işitdüm, 'azîm şermsâr oldum, geldüm, Hz. Şeyh'ün ayağına düşdüm, ayıtdum kim; "Beni ol şahs anda alıkodu, cevâb dahi virmedi." didüm ve Şeyh Hazreti isimlerin (7) buyurub ayıtdı kim; "Bu tarîk (8) ben sana kasdile eylerem (9). Anınçün sana ayıtdum kim, bu gice külhân yakasın, tâ kim hammam germ ola." didüm, gine Allâh te'âlâ Hazretinden utanub kendözüme ayıtdum kim; "Bir işi kim sen işlememiş olasın ve ânun-essâsini ziyânın bilmesin, pes ne ma'niden bir gayri kimseye hükm idersin" didüm. Bu sebebden ben ayıtdum; "Şimdi buna bî-tekellûf ol (10) işleme dirsem hatırcığı münfa'il olur. Eyle olsa bunu bir gayrî yire göndereyin varsun bu gice anda olsun. Ânı ol maslahatun ilmîsin

58^a ve 'ilmîsini göreyin. Anda (11) sonra ana ısmarlayın." diyüb bu fikirle sana ruk'a yazub virdüm kim hâmil-i varaka anda alı-

- (1) ekberi'l-hülefâ mukaddemi'l-ashâb (2) Şemseddîn (3) Sırruhu (4) şâd kâm (5) ruk'a sundı (6) ve bir (7) istihâlet buyurub (8) tarîki (9) eyledim (10) ol işi (11) Andan

koyasın." diyü. Bu ma'niden sen anda kaldun. İmdi mübârek hâtırun melül olmasun. Bu gice var ol işi ikdâm eyleyüb hamâm germ eyle." didi. Vallâhu a'lemü. YİRMİ DOKUZUNCU HİKÂYE, ŞEYH EVHADEDDİN (R.A.)'İN AKRABALIĞI SEBEBİYLE FAKİRLERE YUMSAK DAVRANMASI HAKKINDA. Hz. Şeyh (R.A.) bu (1) zamanda kim şehri-i Bağdâd'da olurdu ve ashablar erba'in çıkarmak için halvete girmişlerdi ve ol kış Bağdâd'da 'a-zîm sovk oldu ve bu halvetde oturanlar temâmet uryandı. Şöyle kim her birinün omuzlarında birer pâre eski şal kalmışdı ve Hizmet-i Şeyh (2) dahi anlar cılayın bürehneyidi ve Şeyh'ün 'âdeti oldu kim her sabah halvetleri yoranırdı. Ne hâl vâkı' olduğın teftîş iderdi. Bir gün Hizmet-i Şeyh, Hazreti mu'azzâm kıdvetü'l-hülefâ Hoca Şemseddîn Kaddesallâhu Sırruhı buyurdu kim; "Çünkü Hz. Şeyh benim halvetüme geldi. Bu ma'hî ta'accüb idüb kendözüme ayıtdım kim; "Aceba Hz. Şeyh niçün şöyle bürehnedür

58^b Bizüm hod yokdur geymezüz. Şeyh'ün dahimi yokdur ki geymez?" didüm. Bu hikâyetden sonra bir gün Emîre'l-Mü'minîn Halîfe Müstansır (R.A.) hadimlerine ayıtmış kim; "Hizmet-i Şeyh'ün ashablarını bürehne gördüm. İmdi, tiz dutun Bağdâd çadırlarından beş deve yüki biz ve biş deve yüki dahi astar ve yitdüğince panmuk (3) ve iplik ve derzilerine dest-müz ve kifâf kadarı ta'âm eledün (4)" dimiş ve hâdimler dahi cemî'isini hazır idüb Şeyh'ün hangâhına getürdiler ve Şeyh dahi anda hâzır değüldi. Çünkü geldi gördi kim bu mikdar nesne gelmiş, hâdimlerden suâl itdi; "Halîfe göndermiş." didiler ve Hz. Şeyh dahi buyudu, yiğirmi derzi hazır itdiler. Bir kaç gün içinde dervişlere hırka ve libâs irişdirdiler, cemî'i ashâb geydüğinden sonra Hz. Şeyh bir gün Hoca Şemseddîn Tiflîsî katına geldi, gördi kim Şeyh Hazreti bir misîsî nâzük kürk geymiş. Döndi Hoca Şemseddîn suâl itdi kim; "Hz. Şeyh'e bu kürk meğer Rum'dan yenile gelmişdür?" diyü ve Şeyh Hazreti ayıtdı kim; "Şeyh Rükneddîn Hazretinin rûhiyçün çok

59^a "zamandır kim benimledür." didi ve Hoca Şemseddîn ayıtdı; "Pes ne ma'nîden geymezdünüz?" Hz. Şeyh ayıtdı; "Çünkü ashablar bürehne olmuşlar idi. Ben Allâh te'âlâ'dan (C.C.) (5) utanurdum kim bir (6) kürki arkama alaydım. Şimdiki halde kim Emîre'l-Mü'minîn Halîfe

(1) bir (2) Şeyh Hazreti (3) panyuk (4) ta'âm ile dün (5) Celle ismühü (6) bu kürki

Hazreti ashablara libâs viribidi.Cemî'isi geydiler,pes bize dahi lâzım oldu kim bir nesne giyevüz,ammâ ol mürüvveddür kim ashab bü-rehne ola ve ben kürk giyem.İmdi taraf-ı Hakk'ı bu resme riâyet itmek vâcibdür." didi.Vallâhu a'lemü.ŞEYH RÜKNEEDİN'İN KALPLERİ KENDİNE ÇEKMEŞİ ONDAN SONRA DA ŞEYH EVHADDİN'DE HÂSİL OLMASI HAKKINDA,RADİYALLÂHU. OTUZUNCU HİKÂYE. Fütâhâtü Mekkî'de Şeyh-i Ekber Kutbü'l-'Ârifîn Burhânü'l-muhakkikîn Huccetü'l-Hakkı 'alâ'l-halkı kâşifi esrârı müşkilât Şeyh Muhyi'l-Hakkı ve'l-milleti ve'd-Dîn İbnü'l-'Arabî (R.A.) rivâyet kılub ayıdur kim;"Ol zaman kim Şeyh mu'azzâm Rükneddîn Seccâdesi (1) (R.A.) hizmetinde mülâzim idüm. Killeti ma'âşî azîm yüz göstermişdi,şöyle kim mahall-i hatar vakı' olmağa yakın idi ve cemî'i ashablar beğâyet za'îf ve nahîf ve olmuşlardı.Bir gün Şeyh Rükneddîn Hz.Şeyh Evhadeddîn (2)

59^b buyurdu kim;"Emîr-i Hacc'a var,bizden selâm eyle,ayıtkim;"Nice kerre takrîr virdünüz idi,"Her kaçan kim ashablara killet-i hal vâki' ola,bana i'lâm idün." diyü.Eyle olsa şimdiki halde her ne gönderürsenüz be-ğâyet ihsân idersiz,diyesin." didi.Çün kim Hizmet-i Şeyh Evhadeddîn Kirmânî Emîr-i Haccun çadırı katına vardı ve Emîr-i Hacc dahi Şeyh'i görüb ayıtdı kim;"'Acebdür,eğer şol duran derviş Şeyh Rükneddîn hizmetinden gelmezse." diyüb durı geldi.Şeyh karşı varub istikbâl eyledi ve 'azîm mu'azzez ve mükerrrem dutub aldı,çadırına vardı ve elvân (3) ni'metlerle Şeyh'i toyladı.Ba'dez ta'âm Emîr-i Hacc ayıtdı kim;"Biz kulunuza ne hizmet buyurursuz?" didi.Şeyh ayıtdı kim;"Bizüm Şeyhimüz Rükneddîn Seccâdesi (4) Hazreti hizmetünüze selâm idüb dervişlerin killet hâlini 'arzeyle." didi.Çünkim,Emîr-i Hacc bu haberi işitdi,'azîm şâd oldu,fi'l-hâl hâdimlere buyurdu,bir kise fülör akçe ve dahi şol nesne kim matlûbıydı,cemî'isin hâzır idüb Şeyh'e teslim ve Şeyh dahi alub Şeyh Rükneddîn Hazretinün huzurına getürdi.Ol dahi cemî'isin ashablara tefrika (5) eyledi.Bundan sonra çünkim

60^a hayli zaman geçdi,gine dervişlere fakr u fâke ve zarûret hâl ma'nî (6) zâhir oldu.Bir gün Hizmet-i Şeyh Evhadeddîn ayıtdı;"Ne muhtacdur kim gine Hz.Şeyh'den icâzet ve işâret taleb eyleyem,va-rayın,her ne kim maksûdudur,Emîr-i Hacc'dan alayın geleyin."didi.

(1)Seccâsî (2)Evhadeddîn'e (3)dürlü ni'metler (4)Seccâsî

(5)taksim eyledi (6)ma'nîsi

Bu fikirler, bî-icâzet ve bî-meşveret durdu, Emîr-i Hacc'a vardı ve Şeyh Rükneddîn Hazreti'nden selâm eyledi ve dervişlerin zarûret hâ- linden ve killet-i ma'âşdan takrîr eyledi. Bu gün hiç iltifât eyle- medi. Ayıtdı kim; "Bize niçe zahmet virürsüz ve bizüm zahmet dahi har- cımız galebedür. Eğer ta'ahne ve tekellüf ise, bir def'a vâkı' oldu. Ayruk, bize ibrâm getürmek hâcet değıldür." didi. Ve Şeyh Evhadeddîn bu haberleri işidicek be-gâyet münfa'il oldu. el-Hâsıl üç def'a kim vech-i niyâzla 'arzeyledi, Emîr-i Hacc hiç mukayyed olmadı. Nâçâr o- lub gine Şeyh Rükneddîn ayıtdı kim; "İy Hâmid, kandeyidün?" Şeyh da- hi kazıyyei takrîr eyledi. Döndi Şeyh Rükneddîn Hazreti ayıtdı; "İy Hâmid, senün zu'munda buyadı kim, evvel varub istid'a itdüğün gibi ola. İmdi, sana hayâldür ve senün kuvvet-i câzibenün hâsılı buyadı kim bu dem vâkı' oldu ve evvel varduğun

60^b da kuvvet-i câzibe ve tasarrufunla vardun ve ben ma'nî yüzün- den senünle bile varamadum (1), lâcerem sen kendü makâmın ve menzi- lüni müşâhede eylediün ve dahi sende bu ma'nînin telfîk (2) ve tak- rîr-i beyân miyesser (3) olmamışdur. İmdi eğer bu ma'nî tahkîkile bil- mek istersen bir lahza gine Emîr-i Hacc'a var, benden (4) selâm ey- le ve her ne kim maksûd dur iltimâs it." didi. Ve Şeyh Evhadeddîn ayıtdı kim; "Hâliye sen bu dem var hâcetün neyise taleb eyle, tâkim bu tahkîkin müşâhede idesin." Bu fikirle durdu, Şeyh gine Emîr-i Hacc'un çadırı katına vardı. Çünkü Emîr-i Hacc gördi, derhâl durdu Şeyh'e karşı varub istikbâl eyledi ve elin dutub, yukarı gineü (5) makamına çıkardı ve 'azîm i'zâz ve ikrâm idüb envâ' ta'âmlarla Şeyh'i konukladı. Ta'âmdan sonra gine Şeyh Rükneddîn Hazreti'nün se- lâmın değırmek (6) maksûdı (7) arza (8) kıldı. Döndi, Emîr-i Hacc a- yıtdı; "Hz. Şeyh her ne buyurursa başum üzerine ve cânum dahi anlara fidâ olsun." diğüb, her ne maksûd ise evvelki gibi Şeyh'ün huzurın- da hâzır itdiler ve Şeyh çünkim bu hâli müşâhade eyledi, 'azîm ta'ac- cüb

61^a idüb ayıtdı kim; "Bundan öndin hizmetünüze gelüb Hz. Şeyh'ün se- lâmın değırdüm ve bu maksûdı temennâ eyledüm, hiç vechile benüm yü- züme bakub iltifât eylemediünüz ve şimdiki halde gine gelicek bu denlü izzetler ve tekellüfler itdüğünüzden sebep nedür?" didi. Ve Emîr-i Hacc ayıtdı; "Hâşâ ve kellâ ne ki benden bu ma'nî sâdır olmuş

(1) bile vardum (2) tahkîk (3) miyesser (4) bizden (5) kendü

(6) selâmın değırüb (7) maksûdın (8) 'arz kıldı.

ola, meğer kim hizmetünüze hayâl vâkı' olmuş ola" diyü hezâr dürlü vechile 'özürler diledi ve ol kıliltimâs itmişdi. Cemî'isin getürüb şeyh'e teslîm itdi. Bundan sonra çünkim şeyhe (1) Evhadeddîn Şeyh Rükneddîn nizmetine geldi, ayıtdı kim; "Yâ Hâmid bu ahvâli müşâhade eyledün, zannun dürüst olmadı." didi ve dahi ayıtdı kim; "Bu kazıyye sinün (2) kuvvet-i câzibenle ve takrîr-i beyânınla değüldür. Bilkim bu tasarruf ve kuvvet-i câzibe benümdür." didi ve ol vakit dahi şeyh Evhadeddîn hizmetine ol makâm ve ol mertebe hâsıl olmuşdı ve bundan sonra sehl vakit geçecek şeyh Evhadeddîn ol kuvvet-i câzibe ve ol tasarruf-ı bâtın hâsıl oldu. OTUZ BİRİNCİ HİKÂYE. Hz. Şeyh'ün (R.A.) bir kız 'ıyâli varıdı. Adına Âmine Hâtun ayıdurlardı ve anası şeyh Ziyâeddîn Ebû Necîb neslinden idi ve şeyh Ziyâeddîn

61^b (R.A.) ashâb-ı tabakâtdan idi ve kendü 'asrında nazîri yoğıdı ve mürşîd ve hâdî ve sâhib-i da'vet olmuşıdı ve ânun evvel kimseki da'vetini kabûl idüb mürîd oldu. Şeyh Kutbeddîn Ebherî (K.S.) ve bu dahi 61 (3) 'âlim ve fâzıl kişiyidi ve cemî'icülulûmda ana bir nesne örtülü kalmamışdı ve temâmet ol on iki' ilmi bilirdi ve Bağdad'un müftîsi ve pişvâsı olub müşârün ileyh olmuşıdı ve meşhurdur kim her kişiye havsalası alduğınca ders ayıdıvirürdi. Hem halâ ve hem melâ, bir gün bu aradan tarîk-i sülûkun ve tahkîk-i irşâdun muhabbeti mübârek gönlinde zâhir oldu, andan durı geldi, şeyh Ziyâeddîn Ebû Necîb'ün katına vardı, kendinün irâdetini 'arz eyledi ve hırkai ve libâs-ı fukarâ istid'â idüb 'azîm mübâlığa gösterdi ve şeyh Ziyâeddîn dahi kabûl eyledi ve libâs-ı fakri arkasına birağub irşâd itmeğe ve tarîk-i sülûkun göstermeğe meşğûl oldu ve dahi ayıtdı kim; "İntizâm-ı umûr vücûd-ı halvetile miyesser olur." diyüb Ebherî Hazretini halvete ve 'uzlete delâlet eyledi ve bu dahi bu resme tarîka ikâmet eyleyüb müvâzebet gösterdi ve bir iki kerre erba'în çıkardı. Ammâ hiç vechile bastı

62^a ve vâkı'a-i câî zâhir olmadı. Eyle olsa dahi halvete râğub olmadı ve şeyh Ziyâeddîn Hazreti ayıtdı kim; "Sana halvete müvâzibet eylemekte be-ğâyet ictihâd eylemek gerekdür." diyüb Ebherî Hazretine bir halvet dahî buyurdi. Çünkim üçüncü erba'înün on günü geçdi, 'azîm melûl oldu kim her gece sabâh halvetleri deryaft iderdi. Çünkim Ebherî halvetine geldi. Şeyh Ziyâeddîn'e ayıtdı kim; "Yâ şeyh, (1) şeyh (2) senün (3) ulu 'âlim

ben bu halvetden 'azîm melûl oldum. Ayruk ikâmet eylemeğe tahammül idebilmezem ve hevesüm dahi kalmadı. İmdi meğer bize bu tarîkâtden nesne mukadder olmamış ola. Bu sebebden bir feth ve küşâyış hâsıl olmaz. Bâri varayın evvelki hâlüme meşğûl olayın ve dahi, eğer bunda bir nesne hâsıl olacak imisse Hazretünüze ma'lûm olurdu." didi. Ve şeyh Ziyâeddîn Hazreti ayıtdı kim; "Bu gice dahi sabreyle, tâkim ben bu gice Hakk Hazretinden istid'a eyleyeyin. Bâsed ki Hakk teâlâ'nun fazlıyla sana bir bast yüz göstere." didi. Çünkü, gice oldu, gine Ebherî Hazreti kendü hâline meşğûl oldu, vâkı'asında görürkim bir hûb sahrâya çıkmış ve bunun içinde güller açılmış ve riyâî (1) ve çemen ve lâle-zâr ve çeşmelü âb-revân olmuş akar ve bu murg-zârun 62^b ortasında bir lâjiverdî kubbe yapılmışdı. Ebherî Hazreti ayıdur; "Çünkü bu hâli gördüm, be-ğâyet gönüm ferâh kesbeyledi. Bu riyâhîn ve bu sahra içinde tavâf iderken nâ-ğâh ol kubbenün kapusına geldüm, kasd eyledüm kim içerü girem. Gördüm bevâb tarîkinde bir pîr durur, beni göricek fi'l-hâl elin uzatdı, tarîk-i kisbile göğsümden dutdı, içerü girmekten men' eyledi. Döndüm ben ayıtdum kim; "İy pîr-i mübârek, nola eğer lutîf eyleyüb bana destûr virsen, girsem bu kubbei teferrüc eylesem." didüm. Eyle diyicek ol pîr ayıtdı; "Ol nesne kim başunda vardur ânı gider, tâ kim içerü girmeğe mahâl olasın." didi. Ben ayıtdum kim; "Yâni başumda nesnemi var?" Ol pîr ayıtdı kim; "Belî." Ve ben dahi elüm başuma sundum, gördüm kim bir zebîl ve içi dolu sergîn, bu hâli göricek be-ğâyet münfa'il oldum. Bu fikir içindeyiken nâ-ğâh uykudan uyanu geldüm, fi'l-hâl duru geldüm. Hz. şeyh Ziyâeddîn'ün katına vardum, vâkı'amı nakîr-i kıkmîr takrîr eyledüm. Bu haberleri işidicek ayıtdı kim; "Hayran lenâ ve şerran li a'dâinâ." (2) beşâret olsun sana (3) bu vâkı' gâyetde hûbdur ve bunun ta'bîri oldur kim, sahra ve gül-zâr ve çimen ve murg-zâr ve çeşme kim gördün

63^a ol senün sûret-i mu'âmelendür ve ol kubbe senün maksûdun ve matlûbundur ve ol pîr kim gördün, benim ki senün maksûdun kapusunda oturub sana irşâd eyledüm ve ol zebîl kim içi pîr zebeldür, ol senün bildüğün 'ilmüle 'aceb itdüğündür kim senün nihâdunda musavver olmaşdur imdi bu vâkı'ada zâhir olan oldur kim ümid-vâr olasın ve şimdiden sonra senün maksûdun nizâm ve terakkî bulub bast u feth

(1) riyâzî ve çemen (2) "Rize hayır ve düşmana şer olsun." (3) sanakim

olacağıın (1) mukaddesi bu olırsardur." didi. Ammâ gerekdür kim 'ilminü ve fazîletüni kendözünden ref' eyleyesin ve dîn 'ilminde ne kadar kitabların varısa cemî'isini şat ırmağında bırak ve kendüni bir câhil ve âmî(2) tarîkine mensüb eyle ve şol hadde irişkim eğer bir kimse Kur'ân'dan ve Hadîs'den sehiv idicek bilen kişiye lâzımdur kim ana ta'lîm ide. Tâ kim ayruk sehiv eylemeye amma sen işidicek kimsenün sehvine ve galatına meşğûl olma ve kendözünü şol hadde irişdür kim sende 'ilim ve fazîlet varmı yokmı bilmeyesin, tâ kim maksüdün hâsıl ola." didi ve ben ayıtdım kim; "Fermân ve hüküm hizmet-i Şeyh'ündür, inşaallâh bu ma'nüde sâbit-i kadem olam." didi ve bundan sonra Şeyh Ziyâeddîn Hz. Şeyh

63^b Ebherî hizmetini irşâd eylemeğe meşğûl oldu ve ol halvet Ebherî Hazretine nice kapular açıldı ve esrâr-ı ulûbiyyete muttali' olub ashâb-ı selef tarîkini seyr-i sülûk eylemek miyesser oldu ve Şeyh Ziyâeddîn Hazreti'ne şol kadar hizmet eyledi kim, kâmil halîfelerinden oldu ve halkı da'vet ve irşâd eyleyüb hâli terakkî-yi 'azîme irişdi ve şol makâma vardı kim Hz. Şeyh'e, Ziyâeddîn Ebû Necîb kızını ana virdi ve sehel zaman geçicek Şeyh Ziyâeddîn Hazreti (R.A.) Bağdâd'da Hakk civârına ulaştı ve Şeyh Kutbeddîn Ebherî'ye vasiyyet eyledi kim; "Karındaşım oğlı Şeyh Şehâbeddîn henüz onbeş yaşındadır. İmdi, gerekdür kim anun hakkında hiç vechile taksirlik itmeyesin ve şol karar üzerine kim ben sana irşâd eyledüm ve sen dahi ana ol resme irşâd idüb tahsîl-i ictihâd isti'mâl idesin ve şimdiki (3) anun 'ilmi tahsil itmeğe meşğüllüğü vardır, ammâ anun isti'dâd ve kuvvet fıtyesi (4) 'azîmdür. Ol sâhib-i da'vet kabül-i Hakk olsa gerekdür ve kendü asrında mürşîd ve muktedâ ve pîş-vâ-yı halâyık olırsardur." diyüb hak (5) dürlü vasiyyetler eyledi ve mübâlığa te'kidler idüb Şeyh Şehâbeddîn (6) ısmarladı. Bundan sonra Şeyh Kutbeddîn

64^a Ebherî Hazreti dahi Şeyh Şehâbeddîn'i terbiyyet ve irşâd itmeğe meşğûl oldu ve az zaman içinde hâli terakkî bulub 'azîm mu'teber ve muhterem kimse oldu ve bu hikâyet dahî mutavvel idi ammâ biz muhtasar itdük. Vallâhu a'lemü. OTUZ İKİNCİ HİKÂYE, ŞEYH EVHADED-DİN (R.A.)'İN HAC YOLUNDA HZ. EBÛL'ABBÂS HIZIR (A.S.) İLE KARŞILASMASI HAKKINDA. Hz. Şeyh (R.A.) altı kerre hicâz'a varmışıdı, üçü te-(1)olmağın (2)câhil ve âcı (3)ve şimdi (4)kuvvet-i hâfızası. (5)çok dürlü (6)Şehâbeddîn'i

kellüflerle ve üçü (1) piyâde ve bürehne varmışıdı. Bir gice be-riyye içinde piyâde giderken bir hastalık vâki' oldu. Şöylekim, gâ-yet za'fından yol kenârında düşdi kaldı. Bir zaman yatduğundan son- ra uyandı, gördi kim kâfile gitmiş, illâ bir yiğit başı ucında otu- rur. Kasd eyledi kim dura gide, ol şahs ayıtdı; "İy şeyh gam yime, bir lahza dahi yat rahat ol, ikimiz bile gidevüz." didi. Hz. Şeyh bu habe- ri işidicek gine düşdi, yatdı. Bir zamandan sonra uyandı gördi kim kâfile ırağ kati (2) gitmiş. Şöyle kim, ne şu'le görünür ve ne çan âvâzı işidilir. Ol şahs ayıtdı kim; "İy birâder, dahi hevesün varısa kim yatasın, rahat olasın. Hiç vecihle endişe çekme memiş (3) ol." didi. Şeyh ayıtdı kim;

64^b "Dinlendüm, andan girü gitmek lâzımdur." didi ve ol şahs, Hz. Şeyh'ün sağ elin dutdı, bir iki adım yürüdü. fi'l-Hâl, kâfilenün or- tasında (4) ilettdi. Hz. Şeyh çünkim bu ma'niyi müşâhade eyledi. Ol şahsun sağ elini berk dutdı. Ayıtdı kim; "İy cüvân! Ne kişisün, adun nedür?". Ayıtdı kim; "Ben Hızırım." Şeyh ayıtdı; "Bu ne gâyet (5) ve lutf idi kim benümle kaldun?" didi ve Hızır (A.S.) ayıtdı kim; "Allâhu te'âlâ'dan bana şöyle emrolundu kim, "Var Şeyh Evhadeddîn bul ve kendözünü ana bildür ve maksûdını hâsıl eyle." didi. İmdi çünkim bâri-i te'âlâ'dan bu resme emroldu, bu dem geldüm sizünle mülâkât oldum ve muhabbet ve âşinâlık hâsıl itdüm ve bu def'a Bey- tullâh'ı sizünle bile tavâf idem ve bundan sonra ne kadar hâcet o- lursam adımı yâda getüresiz, hazır olub Allâh izniyle maksûdun (6) iyi hâsıl idevüz inşallâhu te'âlâ." ve Hz. Şeyh bu resme makâm ve merâtib-i 'azîm mübâliğadur, vallâhu a'lemü. OTUZ ÜÇÜNCÜ HİKÂYE, ŞEYH EVHADDÎN (R.A.)'İN KOTU HUYLULARA KENDİ MÜBÂREK NEFSİNDE İYİ- LİKLE MUÂMELE ETMESİ HAKKINDA. Hz. Şeyh bir gün bâzâr içinden geçe- ren gördi kim bir dellâlî bir câriye

65^a satır, ayıdur kim; "Bir huyı yaramaz ve hulki yavuz keş tabî'at ve deli, mühmel halâyık min külli 'ayb, kimün hâcetidür?" Hz. Şeyh bu haberi işidicek cemî' aybıyla ol câriyei satûn aldı. Çünkim eve ge- türdü, fi'l-hâl kimünle ceng-i husûmet itmeğe başladı. Hz. Şeyh bir kaç kez şikâyet itdiler, mukayyed olmayub tahammül eyledi, ana değin kim, Şeyh'ün ol câriyeden bir kızı doğdı, adını Fatıma kodı ve Hz. Şeyh ol câriyeye dâyim nasîhat iderdi, hiç vecihle mesmû' eylemezdi. (1) üçünü (2) katı ırak (3) çekme iş (4) ortasına (5) ne 'inâyet (6) maksûdını

'Ale'd-devâm ashâblara zahmet eyleyüb söylerdi. Bir gün Hz.Şeyh şehir- den seyrân iderken Şeyh Zeyneddîn Sadaka kim Şeyh'in halîfelerinden- dür, ayıtdı kim; "Yâ Şeyh, bu ne belâdur kim çekersiz ve ashablara çek- dürürsüz? İmdi bu zahmeti kendözünüzden halâs itmek yikrek değülmi kim talâk viresiz veyâhud bir mahalline ulaşdurasuz." didi. Hz.Şeyh ayıtdı kim; "Bu belâyı ben kendözüme ihtiyârıla kabûl itdüm. İmdi bir kişi bu tarîkai belâyı kendüye irâdetiyle kabûl eylese erlik tarî- kindencâiz değüldür kim bu resme (1) kendüden def' eyleye." didi. fi'l-Cümle bunun üzerine bir zaman geçdiğinden sonra ol câriye ve- fât oldu ve dahi çünkim kızı büyücek oldu

65^b Şeyh Hazreti Kur'ân okumağa virdi, mümkün olmadı kim bir harf öğreni bile. Şeyh gördi kim, 'ilim okumağa kâbiliyyet yok bu kerre nakış öğrenmeğe virdi, âni dahi hâsıl itmedi. el-Hâsıl hâtunlara münâ- sib ne kadar iş varısa verdi birin dahi hâsıl itmedi. Bir gün Hz.Şeyh kendü hâlinde oturub mürâkibeye varmışdı ve Fâtıma karşusunda bir ağacıla taş döğçerdi. Şeyh ayıtdı kim; "Yâ Fâtıma, çat çat eyleyüb ba- na teşvîş virme!" didi, gine mürâkibeye vardı. Fâtıma gine taş döğme- ğe meşğül oldu kim Hz.Şeyh dahi gazaba gelüb ayıtdı kim; "Yâ Fatıma inşaallah kâfir elinde esir olasın." didi. Hâliye bir zaman geçdüğün- den sonra Şeyh Hazreti Bağdâd'dan göçdi Kayseriyye'ye geldi ve Bâcû Hân adlu Tatar beği vardı, 'azîm leşker cem' eyleyüb Rûm'a geldi. Ni- ce şehirleri harûb eyledi ve Fâtıma dahi esîr itdi. Bundan sonra Hakk te'âlâ'dan ('azze ismuhu) nidâ geldi kim; "Yâ vasiyyallâhi'r- rahîl" (2) diyü. Eyle olsa Hz.Şeyh Bağdâd'da vefât idüb Hakk civârı- na ulaşdı ve ol vakit Sultân Rükneddîn zamânıydı. Ol tatar beğine bir kaç ulu kişiyi gönderdi, ayıtdı kim; "Ol Fâtıma

66^a adlu hâtun kişi kim Bağdâd'dan alub gitdünüz. İmdi ol fülân Şeyh'ün kızıdur, sizden istid'a ve iltimâs iderüz kim âni girü Bağ- dâd'a viribiyesüz." diyü. Bu haberi işidicek anlar dahi Fâtımai Bağ- dâd'a viribidiler, gelicek sordılar; "İykâmet (3) eylemeğe (4) râzı- sın (5)?" didiler. Fâtıma ayıtdı; "Ereğli'ye varuram, (6) atamun yâ- renleri andadur." didi. Çünkim Ereğli'den yana 'azm eyledi, râst Şeyh-i mu'azzâm melikü'l-meşâyih kutbü'l-evtâdı a'zâmü'l-halâyık(7) merci-i ashâbi'r-riyâza Şeyh Şehâbeddîn kaddesallâhu katına geldi ve Şeyh dahi 'azîm mu'teber ve muhterem dutardı, hayli hadden (8)

(1)resme zahmeti (2)"Ey Allâh'ın vasiyyet ettiği göçücü"(3)ikâmet (4)eylemeyi (5) râzımısın (6)zîraki atamun (7)hakâyık (8)müddetden

sonra kendü karındaşınınun ashâblarından kim adına Şeyh Bedreddîn aydurlardı. Fâtımai nikâh-ı şer'îyle ana teslîm eyledi, vallâhu a'lemu bi's-savâb. OTUZ DÖRDÜNCÜ HİKÂYE, Hz.Şeyh (R.A.) bir vakit Mısır'da olurdu. Bir gün seyir tarîkiyle Zünnûn-ı Mısri'nün ziyâretine geldi. Temhîd-i ziyâret ve tarahhum ve kur'ân temâm olduğundan sonra Hz.Şeyh diledi kim, Zünnûn-ı Mısri vefâtınınun sebeb-i nüzûli ne resme vâkı' olduğundan haberdâr ola. Bu fikirle bir zamand murâkıbeye varduğundan sonra kim kendüye geldi. Ayıtdı kim; "İy sübhânellâh, 'aceb hikâyetdür (1) ve ba'zı

66^b halîfeler kim Hz.Şeyh'e suâl itmeğe mahâl idi; "Hayır ola!" didiler. Döndi, Şeyh Hazreti ayıtdı kim; "Hz.Şeyh Rübûbiyyetden (C.C.) istid'a ve iltimâs eyledi kim; "Zennûn, sebeb-i nüzûlini bana keşf eyle." diyü. Eyle olsa Hz. Kibriyâ'dan 'azze ismühu hitâb-ı 'izzet yetişdi kim; "Ol türbe köşesinde yanan kandîl pârelerini bir yere cem' idüb, gine yirli yirinde ko ve üzerindeki büsûse mutâlı'a it, tâ kim bu sır sana keşf ola" didi. Ashâblar bu haberi işidicek vardılar, ol kandil pârelerini cem' idüb Şeyh'ün huzûrında koğılar. Şeyh dahi nazar itdi, gördi kim üzerinde bu yazılmış; "Bir gün Zennûn-ı Mısri rahmetullâhi 'aleyh teferrüc tarîkiyle, Nil ırmağınınun sâhilîne nazar eyledi, gördi kim su üzerinde bir atlu gelür ve hem ol sunun üstinde dururken suâl idüb ayıtdı kim; "Yâ Zennûn mâ'l-fakrû (2) ve Zennûn Hazreti çünkim sözi istimâ' eyledi, mübârek yüzünü gökden yana dönderdi, ayıtdı kim; "İlâhî ize'l-emrû'l-fakrû ilâ misli hâze'l-a'ni fa'kbidnî ileyke." (3) didi, dahi düşdi cân teslîm eyledi." didi. Şeyh çünkim bu hâli takrîr eyledi, mübârek gözlerinden mübâliğa yaşlar akıtdı ve ashâblar dahi 'azîm rikkât eyleyüb

67^a zârılıklar eylediler ve bu mükâşefei müte'accib itdiler, vallâhu a'lemü. OTUZ BEŞİNCİ HİKÂYE, Hz.Şeyh bir vakit Ahlât şehrinde oldılar ve erba'în çıkarmak için halvete girmişdi. Uç gün kalıcak bir hâtun kişi halvet kapusına geldi, çün (4) zârılıklar ve tazarru'lar eyleyüb ayıtdı kim; "Yâ Şeyh bana bir 'azîm belâ vâkı' oldu. İmdi benim hod sizlerden gayrı sakınacağum (5) yokdur, geldüm kim Sultân katına varasız, bu mühim kaydımı ve bu hâcetümi bitürdî-verâsiz (6)". Şeyh ayıtdı kim; "Şimdi bir halvetdeyim, henüz erba'în (1) 'aceb hikâyet (2) "Fakirlik nedir?" (3) "Allâhım, fakirlik işi şu andaki gibi zahmetli olduğı zaman beni kendine çek." (4) çok (5) gayrı sığınacağum (6) bitüriverâsiz

temâm olmuşdur (1) ve kasül Hazreti (A.S.v.) bu hadîsi buyumuşdur kim;" مَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ رُبِّي صَبَاحًا ظَهَرَتْ بَيْنَا بَيْعِ الْحَمَّةِ مِنْ قَلْبِهِ عَيْنٌ لِسَائِرِهِ (2). İmdi çünkim bu mikât temâm olmaya fâyide hâsıl olmaz." didi. Ve ol hâtûn bu haberi işidicek mahrûm ve mağbûn durdı gitdi. Derhâl Şeyh Hazretine Allâh te'âlâ'dan hitâb-ı 'izzet irişdi kim;" إِذَا تَوَلَّيْتُمْ مَنِكَةَ حَاجَتِكُمْ تَكَلَّلْتُمْ بِإِحْفَافِهِمْ سَمِيئُ عِدَّتِي وَعِدُّهُمُ الْوَلَلَةُ فَكَادَ أَتَيْتُهُ بِمِمَّا وَجَعْتُمْ (3). Hz. Şeyh bu hitâbı işidicek derhal halvetden daşra çıkdı, ol hâtûnı gine döndürdi, aldı sultân katına vardı. Her nekim hâcetti temâm idiverdi. Bundan sonra ashâblarına ayıtdı kim;" Bir hâcetmendün

67^b maksüdünü bitürmek, erba'in çıkarmaktan efdâl imiş." didi. val-lâhu a'lemü bi's-savâb. OTUZ ALTINCI HİKÂYE, Hz. Şeyh (K.A.) bir vakit gine Ahlât şehrinde olurdu. Şehr'in mu'teberleri ve ekâbirleri ve 'âlimleri bir gün Şeyh'ün huzurunda cemâ'atı olub oturmuşlardı. Şeyh dahi bunlara her ma'niden va'z u nasîhat iderdi. Esnâ-yı hikâ-yetinde ayıtdı kim;" Meselâ iki kişi olsa bu tarîk-i sülûki taleb itseler, biri 'âlim olsa ve biri bir kalb-i selîm zarf-ı ümmî olsa, bana ol ümmîyi irşâd itmek âsân gelür. Ol 'âlimi irşâd itmekden" didi. Çünkim, ol cemâ'at Şeyh'den bu haberi işitdiler, her birinin gönlünde inkâr zâhir oldu. Biri birine ayıtdılar kim;" 'Âlimi irşâd itmek beğarîk oldur (4) 'âlimi (5) irşâd itmekden." didiler ve Hz. Şeyh'e kemâl-i ma'rifetinden ve nûr-ı bâtınından bu ma'ni ma'lûm oldu ve gönlünde Allâhu te'âlâ'ya niyâz idüb ayıtdı kim;" Bârî-yi Hüdayâ, bu takrîrün sûretini bunlara sen ızhâr eyle, tâ kim bu ma'nînin tahkîkini müşâhede ideler." didi. Bu fikir içindeyiken nâ-gâh hangâhun kapusına bir Türk eri geldi, omuzunda bir çuvâl götürür. Ashâbların birine ayıtdı kim;" Şeyhünüz kimdir?" Bunlar hiç iltifât eyleyüb cevâb virmediler.

68^a Bir dahi sordı, girü söylemediler ve Şeyh Hazreti dahi işitdi kim kapuda bir türk kişisi söyler, fi'l-hâl bir ashâbına buyurdı kim;" Var ol Türk ciyili (6) içerü getür kim Allâhu te'âlâ ânı bu takrîr sûretinin beyânı için virmişdür." didi. Çünkim ol kişiyi Şeyh'ün katına getürdiler. Şeyh ayıtdı kim;" İy birâder hâcetün nedür?" Ol

(1) temâm olmamışdur. (2) "Kim Allâh için, kırk sabah ıhlaslı olursa hikmet kaynakları kalbinden diline çıkar." Keşfü'l-Hafâ, IV 224 (2361)
(3) "Senden bir hâcet istenildiğinde onunla konuş, eğer dinlerse ve onlarda çömert olmuş olurlar, yoksa sen gerekeni yapmış olursun"
(4) be-tarik-i evlâdur. (5) tâmiyi irşâd (6) türki-yi cebeli

ayıtdı; "Maksûdum ve murâdum oldur kim, bana Hakk yolunu gösteresiz ve beni mürîdliğe kabûl idesin." didi ve Şeyh'ün 'âdeti oldu, her kaçan kim bir kişi gelüb mürîd olmak isteseydi, bir zaman anı te'v hîr iderdi. Hâlini bildüğünden sonra irşâd itmeğe meşğûl olurdu. Ve Türki-yi ciyilî (1), çünkü bu haberi i'tikadıyla söyledi, fi'l-hâl Şeyh buyurdu, buna hırka geçürdiler ve başına bir tâc urdular, gusûl itdürdiler ve Şeyh Hazreti hem ol sa'ât zikir telkîn itmeğe meşğûl oldu ve ol gece ittifâk şöyle düşdi kim, ashâblardan on kişi 'âlimlerdi, halvete girdiler ve ol halvet-hânelerün ortasında bir kuyı varıdı ve Şeyh Hazreti dahi ol türki halvete koydı. Ayıtdıkim; "Senün vazîfen ol olsun kim bu ibrıklarını boş olduğunca doldurasın ve 'ale'd-devâm bu resme zikre müdâvemet eyleyesin." didi.

68^b Ve bu hâlün üzerine çünkü yiğirmi gün geçdi, Hz. Şeyh her gece şem'i götürüb halvetleri deryâft ider, illâ benim katıma dahi şimdi gelmeğün ma'nisi nedir?" didi. Şeyh ayıtdı; "Anların katına bu cihetden varuram kim vâkı' olan sırları ve hikmeti tafahhus eyleyem." Bu türk ciyilî (2) ayıtdı; "Sır ve hikmet ne nesnedür? Bana ayıdır." didi, "Tâ kim bendahi haberdâr olam." didi. Şeyh ayıtdı kim; "Bunlar Allâh te'âlâ'yı müşâhede iderler ve sen dahi ol makâma irişmemişsiz." ve ol kişi ayıtdı kim; "Allâh te'âlâ'yı nice görürler ve kandedür?" didi. Şeyh ayıtdı kim; "Bârî-yi te'âlâ bu su çekdiğün kuyudadur." didi. Dahi, Şeyh kendü makâmına gitdi, ol türk ciyilî (3) fi'l-hâl durı geldi, kuyunun (4) ağzına geldi. Sıdkıla ve ihlâsıla zikir itmeğe meşğûl oldu. Uç gün gece ve gündüz zikrullâhu mülâzimet ve muvâzibet gösterdi. Uç günden sonra Hz. Şeyh bu sâhib-i halvetlerün katına geldi, tâ kim vâkı'alarını müşâhede eyleye. Andan sonra ol ciyilinün (5) halvetine vardı, ayıtdı kim; "Hiç sana dahi nesne vâkı' oldumı?" didi. Ol ayıtdı kim; "Fülân halvetde olan kimseye fülân vâkı'a ve seyr-i sülûk, fülân vechidür ve fülânun makâmı ve menzili

69^a fulândur ve fulânun (6) maksûdı fulân nesnedür." 'Alâ hâzihi ve her birinün esrâr-ı zamâyirini ve keşfini temâm tahkîkile beyân eyledi ve Şeyh Hazreti çünkü bu hâli müşâhede eyledi, döndi ol sâhib-i halvetlerün katına geldi ol türki-yi ciyilinün (7) ahvâlini bunlara takrîr eyledi, "O türk kişinün menzili şol hadde (1) cebelî (2) cebelî (3) cebelî (4) ol kuyunun (5) cebelî (6) maksad ve maksûdı (7) cebelînün

irilmişdir, temâmet halvette olanların seyr-i sülûk ve esrârını keşf eylemişdir." didi ve halvetden çıktığından sonra dahi ashâb-lar, katına gelüb sordılar ve hem gine cemî'isinün hâlinden haber virdi. İmişecek mütehayyir oldılar ve Şeyh Hazreti ayıtdı kim; "Ol gün sizlere bir 'âlimle bir 'âmiyi irşâd itmeğün tefâvütin tak-rîr eyledimdi. Sizün gönlünüze inkâr zâhir olduydı ve ben Bârî-yi te'âlâ'ya ilticâ getürdüm idi kim, "Bu sûretün tahkîkini sen izhâr idiver" diyü. Ol sebebden bu kazıyye vâkı' oldu. İmdi o türk yirinde bir 'âlim kimseyimise, "Tanrı kuyudadur." didüğim vaktin, benden hez zâr dürlü delîller taleb ayırdı (1) ve her giz sözine tasdîk eylemezdi. Ammâ, bu türk kişisi kim, dağdan gelmişdir, zihni ve gönli hâlîdür, kaçan kim, "Tanrı kuyudadur." didim, fi'l-hâl sözüme tasdîk eyleyüb i'tikâdı muhkem oldu. Ol

69^b sebebden maksûdına ve matlûbına irişüb nûr-ı ma'rifet ve kemâl-i bâtın anun zâtında zâhir oldu ve bu resme menzile ve makâma irişdi." didi ve dahi bu ma'niyi anun hakkında bedîhî buyurdu ki budur; "Ez sâdk-ı dil mürde cihân bîn gerd - Mer sâdik râ kâr bi âyîn gerded // Sâdk er-yâbî-behr-i bahâyiş, letunbahr - kân sırrest ki küfr-i ezû dîn gerded." (2) OTUZ YEDİNCİ HİKÂYE, Hz. Şeyh gine bir vakit Bağdâd'da oldu. Bir gün bir kişi geldi, Şeyh'ün eline bir ruk'a sunıvirdi mutâlı'a eyledi, gördi kim kendüye hicvetmişler, ammâ vezni ve kâfiyesi ve redîfi ve taktî'i râst değül. Bir halîfeye virdi, anlar dahi mutâlı'a itdüklerinden sonra ayıtdılar ki; "Yâ Şeyh, varalum ol bî-sa'âdetün hakkından gelelüm, tâ kim bir gayrı kimseye hicvitmeye." didiler. Hz. Şeyh tebessüm idüb ayıtdı kim; "Ana bu haber yitmezmi? Halkun heccâvı olmuş ve dahi bundan biter ana ne mükâfât gerek. Bu resme 'illet içinde giriftâr ola." didi. Dahi bunu ayıtdı; "Ez bed-hüy ger şikâyet bâşed - Yâ der dilet ezû be-ğâyet bâşed // Zinhâr ezû be-intikâm meşğül meşov - Bed râ bed'î-yi hıys kifâyed bâşed." (3) OTUZ SEKİZİNCİ HİKÂYE Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit Kayseriyye'de olurdu. Bir gün kendü

(1) taleb iderdi (2) "Doğrulukdan dolayı cihânın gönlü ölü oldu, Sââdet dâkin işi ibâdet oldu. Eğer doğruluğu deniz gibi değerli bulsan, sırdan dolayı, küfür ondan din yapar." (3) "Eğer kötü huydan gönlüne şikâyet olursa, ona son derece odun cezâsı gerekir. Sakın ondan intikâm almaya kalkma, bizzat kötülüğün kendisi kötüye kifâyet olur."

70^a (1) oturub murâkıbeye varmışdı.Çünkü murâkıbeden girü kendüye geldi,Şeyh Sa'deddîn Nahcüvân'ün (2) Şeyh'ün hülefâ-i kudemâsından idi ve iki nefer derviş dahi adlarıyla katına (3) kıgırdı,bunlara ayıtdı kim;"Allâh te'âlâ'dan sizlere şöyle izin olmuştur kim,üçünüz sefere 'azm eyleyesiz ve bu yollarda size hayli vâkı'alar ve 'akablar hâsıl olsa gerekdür,illâ Allâh'dan gelene mutî' ve munkâd olmak gerek.Siz ki;"Radaynâ bi-kazâi'llâhi ve kaderi." (4) dinilmişdür ve sizün vakı'anuz bu resme olısdurdur kim ol Aksarâ'ya varub fülân yire konacaksınız.Andan Konyâ'ya varasız ve andan Antaliyya'ya varub bir zaman durduğunuzdan sonra birünüz deryâya gark olacaktur ve birinizi yabanda canavar yise gerekdür ve bir mektûb yazub Şeyh Sa'dî'nün eline virdi.Ayıtdı kim;"Sen Mısır'a varıcak sen (5) andan Hicâz seferin idisersin ve andan Bağdâd'a gelecek(6) sen bu mektûbıŞeyh Şihâbeddîn'e viresiz." di-yüb,bunlara gelecek vâkı'aları şehir be-şehir menzil be-menzil cemî'isin bir bir beyân eyledi.el-Hâsıl, bu üç nefer derviş Hz.Şeyh'ün mübârek elin öpüb Kayseri'den 'azîmet eylediler ve herçikim Şeyh buyurmuşdı,temâmet müşâhede itdiler ve andan sonra Antaliyya'ya gelüb bir nice zaman durdıklarından

70^b bir kimseyile kavlı itdilerkim bunları Iskenderiyye'ye ilede. Ol gün kim gemi denize çıktı,Şeyh Sa'deddîn ile bu dervişün birisi gemiye girdi ve birisi şehirde nesne almağıçün kalmışdı ve gemi dahi lenger üzerinde hazır durdı ve ol derviş ve dahi hayli cemâ'at bir zavraka girdiler kim gemiye geleler.Bir muhâlife yıl çıktı,bunları aldı deryânun ortasınailetđi.Kazayile nâ-gâh bir frenk gemisi çıka geldi.Bunlar dahi cenk idegördiler,başaramadılar. Ol derviş ve ol cemâ'at denize gark oldılar.Ve Şeyh Sa'deddîn ile ol dervişün birisi Iskenderiyye'ye çıktılar ve andan bir bölük kâfileyle Mısır'a giderken bir nice ol dervişü be-ğâyet uyku basdı.Yol kenarında düşdi, kaldı.Nâ-gâh bir pelenk geldi,pâre pâre eyledi ve Şeyh Sa'deddîn yalnız Mısır'a vardı ve andan Hicâz'a sefer kıldı ve Hicâzından (7) Bağdâd'a geldi ve Şeyh Hazretinün mektûbını Şeyh Şehâbeddîn'ün eline virdi.Ol dahi mutâlî'a idüb Sa'deddîn'i mu'azzez ve mükerrem dutdı.Bir kaç gün dinlendiğünden sonra icâzet diledi ve Şeyh Şehâbeddîn dahi bir cevâb-nâme yazub Sa'deddîn'ün

(2)Nahcüvân kim (3)katıya (1)hâlinde oturub (4)"Allâh'ın kaza ve kaderine râzı olduk." (5)varıcağsın (6)geleceğsin (7)Hicâz'dan

71^a eline virdi, ol dahi Kayseri'den yana revâne oldu. Çünkim han-gâhun kapusına geldi ve dervişlerle musâfaha idüb girdi, Şeyh'ün mübârek elin öpdi ve Hz.Şeyh dahi Sa'deddîn'ün hâtırını 'azîm ri-'âyet eyledi ve Şeyh Sa'deddîn dahi varub gelince her ne vâkı' ol-dıyısıa bir bir Şeyh'e ve ashâblara hikâyet itdi. Bunlar dahi işidüb 'acâyib kaldılar, vallâhu a'lemü. OTUZ DOKUZUNCU HİKÂYE. Hz.Şeyh (R.A.) Şüsterî şehrine varmışdı. Bir gün bâzâr içinde giderken yolu 'attârlar çarşusına uğradı, iki tarafı teferrüc ideyürürken, nâ-ga-hân mübârek gözleri bir mahbûb oğlan sûretine tûş oldu. Hemân hay-rân olub ol nazarda kaldı ve ol oğlan dahi be-ğâyet 'ârif ü 'âkıl idi. Gördi kim Şeyh kendüyâ görüb mütehayır oldu, fi'l-hâl eliyle Hz.Şeyh'e gel diyü işâret eyledi. Şeyh gelüb dükkânının köşesinde oturdu ve bû sundı. Bir kutudan bir pâre ot alıb bir pâre kağıda sardı, dahi Şeyh'e sunıvirdi, ayıtdı; "Çarşudan çıkıncak içesin!" di-di ve Şeyh çünkim bir hâlî yire çıkdı, açdı, gördi kim bir pâre sa-bûr koymış. Şeyh çünkim bu ma'nî müşâhede eyledi, hemândem vecd olub düşdi, bî-hôd oldu

71^b ve temâmet ol bâzâr halkı bu hâli gördiler, ta'accüb itdiler. Andan sonra Hz.Şeyh dâyim medh idüb ayıdurdikim; "Zihî sîret kim sûrete muvâfık düşmiş ve bu resme letâfet ve ahlâk kimse görmüş degüldür." diyüb dâyim yâda götürürdi, vallâhu a'lemü. KIRKINCI HİKÂYE. Hz.Şeyh (R.A.) bir vakit Malatıyye şehrinde olurdu, ammâ be-ğâyet killet hâl ve zarûret 'azîm vâkı' olmuşdı. Bir gün iki derviş gönderdi, vardılar muhiblerinden iki bin akçe ödünç aldılar getirüb zâviyede kodılar ve hâricden iki kişi bu halden haberdâr imiş. Ol gice zâvînün bacasından girüb, alub dahi çıkub şehirden giderler. Çünkim sabâh oldu, vardılar akçeyi yirinde bulamadılar. Biribirine sordılar, hiç kimse görmüş çıkmadı. Âhir Hz.Şeyh'e 'arz itdiler, ol dahi teftîş itdi, bulunmadı ve ashabların birisi zâvî-nün üzerine çıkdı, gördi kim, ayak izi var, geldi Şeyh'e haber vir-di ve Şeyh dahi ashablara buyurdu, temâmet murâkabeye vardılar ve Hakk te'âlâ Hazretine ilticâ getirüb meded ve mu'âvenet taleb ey-lediler ve Şeyh'ün bir halfesi vardı, adına Takıyyüddîn aydurlar-dı ve ashâb

72^a kudemâdan idi, ammâ başına Şeyh olmuşdı. Bucakdan başın murâka-beden kaldurub ayıtdı kim; "Külân şehre giden iki kişiyi getirün." didi. Şeyh Hazreti bu haberi işidicek tiz bir adama gönderdi, şehrin

nâyibini kim Ahmed Şeyhe dirlerdi, götürdiler. Ayıtdı kim; "Fülân şehir yolına iki kişi gitdi, anları bize getirivir." didiler. Bu dahi fi'l-hâl iki atlu çıkarub anların 'akabince viribdi. Vardılar, dutdılar ellerin bağlayub götürdiler ve boyunlarına kemend dakub Şeyh'ün huzurına götürdiler ve aldıkları iki bin akçeyi öninde kodılar ve Hz. Şeyh dahi buyurdu, ellerin ve boyunlarından bağlarını giderdiler ve Şeyh bunlara lutf tarîkiyle ayıtdı kim; "'Aceb değül, meğer bunlara dahi killet hâl vâkı' olmuşdur. Ol sebebden bunun gibi işde bulındılar ola." diyüb bunların günahlarını Ahmedî Şeyhinden dilek eyledi ve bunlar dahi geldiler, Hz. Şeyh'ün ayağına düşüb tazarru'lar eylediler ve mübârek elin dutub tevbe istiğfâr eylediler ve ihlâsıla i'tikâd idüb mürîd ve muhib oldılar. (1) Birini hazînedâr edindi ve birini kilerdâr edindi. Bunlar dahi bâkî 'ömürlerini sarf itdiler, Şeyh'ün hizmetinde. KIRK BİRİNCİ HİKÂYE, Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit sefer üzerinde

72^b yiken Mısra vardı ve Sa'deddîn'ün kapusından bî-icâzet içerü gidi. Râst suffa üzerinde karar kıldı ve ashabu tasarruf kim anda hâzır idi. Hz. Şeyh'i göricek durdılar, ikrâm ve 'izzet eylediler ve ayıtdılar kim; "Edebün vazîfesini ve hangâha nüzûl itmeğün terbiyeti kim Hazretinüzden mu'în (2) ve mübeyyen olmuşdur, 'aceb ne sebep düşdi kim kendünüz bünyâd itdüğü edebün vazîfesine ikdâm buyurmadunuz?" didiler. Hizmet-i Şeyh ayıtdı; "Çünkü hangâhun kapusına geldüm, gördüm kim ashâb-ı tasavvufun ba'zısı uykuya varmış ve ba'zısı ayağın uzatmış ve ba'zısı şatranç oynamağa meşğül olmuş. Ben ayıtdum, çünkü ashâbun edebi vazîfesi taşayyür olmuş, ben dahi sizlere muvâfakat eyledüm, edeb terk itdüm ve hangâha bu tarîkile geldüm. Ammâ, müsâfir gerekdür kim ashâb-ı tasavvuf itdüğü gibi dâyim müceb-i huzûr üzerinde ola ve ne vâcib hareket eylemeye?" didi ve Şeyh bu haberleri tahrîr idicek ol cemâ'at hacîl ve şerm-sâr olub 'özürlenmeğe başladılar ve bundan sonra ittifâk ol vakit Muhyiddîn el-'Arabî (R.A.) Mısır'daydı, geldi. Hz. Şeyh'i mu'azzez ve mükerrem dutdı ve bir birine varmak-gelmek eylediler

73^a ve ol vakit ayıtdı kim; "Şeyh Sadreddîn'ün vâlidesini Sultân Mecdeddîn hâtunluk için almışdı ve Şeyh Sadreddîn Şeyh Muhyiddîn Hazretine mülâzım (3). Ittifâk Şeyh Muhyiddîn'le Şeyh Sadreddîn'ün ortasında bir kûdûret vâkı' oldı ve bu cihetden Şeyh Muhyiddîn (1) Ve birini (2) mu'ayyen ve mübeyyen (3) mülâzım idi

münfa'il olub Şeyh Sadreddîn'i kendüden irak itmişdi ve nice kerre Mısır'un uluları ve mu'teberleri şefâ'at idüb barışdurmak isterlerdi. Şeyh Muhyiddîn Hazreti icâbet eylemezdi ve Şeyh Sadreddîn bir gün işitdi kim,Şeyh Evhadeddîn Hizmeti Mısır'a gelmiş,fi'l-hâl durub Şeyh'ün katına geldi ve Şeyh Muhyiddîn ile kendüye olan vâkı' ahvâli 'arz eyledi ve dahi tavakku' eyledi kim Hz.Şeyh mutavassıt olub bu küdüreti aralarından def' eyleye.Bundan sonra bir gün Şeyh Muhyiddîn Hz.Şeyh Evhadeddîn'ün hizmetine geldi.Bir zaman biri biriyle müşerref olduklarından sonra Hizmet-i Şeyh Evhadeddîn,Şeyh Sadreddîn'ün takrîr-i kelâmını ve menâkıbını derc eyledi ve tahsinler idüb mübâliğ sitâyişler buyurdu.Şöyle kim,kendü mahall ve mevki'i üzerinden a'lâ dutdı ve ahsen tarîkiyle ve kuvveti câzi-beyile hâsıl

73^b olan küdüreti Şeyh Muhyiddîn Hazreti'nün mübârek hatırından giderdi.Şöyle kim, gine Şeyh Sadreddîn'e tâlib ve râğıb oldu ve Şeyh Sadreddîn bir adam gönderüb anda hâzır itdi ve ikisi biri biriyle musâfaha itdürüb ol küdüret arayirlerinden zâyil eyledi ve gönülleri safâ olub biri birine varmak-gelmek eylediler.Bundan sonra Şeyh Evhadeddîn Hizmeti hayli müddet Mısır'da ikâmet eyledi.Çünkü Hacc vakti geldi mübârek hâtırında bu dâ'iyeye ve bu irâdet zâhir oldu kim Beytullâh'a sefer eyleye.Çünkü bu niyyet gönlinde muhkem oldu,ol mübârek seferün esbâbına ve tertîb mâlâbüddine meşgûl oldu ve bu 'azametün tahkik zâhir olduğundan sonra bir gün Şeyhi (1) Muhyeddîn Şeyh Sadreddîn'i (2) Şeyh'ün katına geldi,a-yıtdı kim;"Benüm şefkatüm ve gönül başladuğum Şeyh Sadreddîn'dür ve Hizmetünüze ma'lûmdur kim bu benüm kendü sulb oğlum mesâbasindedür.Belki dahi yikrekdür ve nice yıllar ata oğluna ve Şeyh müridine ve üstâz şäkirdine itdüğünü,vazîfelerini ve yar yoldaş olmağın 'arşını cemî'-i müvâcibiyle ikâmete irişdürmişem ve hiç veehile üzerimde hakkı kalmamışdur.Şöyle kim zâhirini ve fazîlet-i 'ulûmıla

74^a ârâste eyledüm ve bâtınını efdâl umûrıla ve esrâr-ı hakîkiyle bezedüm.Vallâhi giden tarîkün keyfiyetini irşâd ve hidâyet eyledüm ve ma'nî,Bârî-yi te'âlâ Hizmetünüze havâle eylemişdür kim Şeyh Sadreddîn'i şimden sonra 'inâyet ve rivâyet ve icâbet eylemek Hizmetünüze müte'allikdür." didi ve Şeyh Hazreti dahi Şeyh Muhyeddîn (1)Şeyh Muhyeddîn (2) Sadreddîn'i konu aldı

Hazreti'nün mübârek hâtırını ri'âyet itmek cihetinden bu ma'nî icâbet idüb mahall-i kabûlde vâkı' oldı ve Şeyh Muhyeddîn Şeyh Sadreddîn'i Şeyh Evhadeddîn Hizmetine ısmarladı ve ittihâd ve mehabbet (1) bir birinün ortasında şol hadde irişdü kim, andan durdılar, Dımaşk'a geldiler. Bir gün Hizmet-i Şeyh Evhadeddîn Şeyh Muhyeddîn Hazretinden suâl idüb ayıtdı kim; "Pes vücûdunuza dahi küdüret ve inhirâf olduğınun sebebini nedür?" didi. Şeyh Muhyeddîn ayıtdı kim; "Şeyh'ün hizmetinde hiç örtülmüş ve mahfî nesne yokdur. Nûr-ı bâtınıyla ve kemâl-i ma'rifetiyle Şeyh anı müşâhede eylerdi." Bundan sonra Hizmet-i Şeyh bir zaman kendüye meşğûl olub istihâre eyledi. Çünkim oâ küdüretün sebebini ma'lûm eyledi. Döndi, Şeyh Muhyeddîn Hazreti'ne ayıtdı kim; "Mübârek hâtırınıza

74^b münfa'il olduğınun sebebini oldurkim Malatıyye'de kitablarınuza kalmışdur." didi. Şeyh Muhyeddîn ayıtdı kim; "Âmennâ ve saddaknâ, râst buyurdunuz. Ânınçün mütereddîd ve müteğayyir olmuşdur, varalum getürelüm." didi. Ve Şeyh Muhyeddîn Hazreti nice ki men' ve def' i-değördi, Şeyh icâbet eylemedi. Dımaşk'dan Halâtıyye'ye vardı, ol kitablari temâmet gine Dımaşk'a getürdi ve Şeyh Muhyeddîn Hazreti'nün muhabbeti ve makâmı ve menzileti Hz. Şeyh Evhadeddîn'ün mübârek hâtırında bu hadde irişmişdi ve bu ma'nîyi tasdîk mehabbeti ciheti için itmişdi, gine evvelki hikâyete başlayalım. Çünkim Hizmet-i Şeyh Evhadeddîn, Şeyh Sadreddîn kabûl eyledi. Andan sonra kâfileyle Hicâz'a müteveccih oldı ve Şeyh Sadreddîn'ün şerefi ve menzileti ve kemâ (2) kurbeti şol hadde irmişdür kim Hz. Şeyh ile bir deveye binüb mehâre-dâş oldı ve Şeyh Hazreti, Sadreddîn'i bu resme 'azîm muhterem ve mükerrem dutıcak halîfeler ayıtdılar kim; "Hz. Şeyh 'acabâ Şeyh Sadreddîn cemî'-i hulefâ-yı kudemânun üzerine tercîh itdüğünün sebebini nedür?" didiler. Hz. Şeyh ayıtdı kim; "Şeyhi Muhyiddîn'ün i'timâd-ı küllîsi vardur ve dahi ânun bizümile mehabbet ve sadâkat ve ta'aşşuk kim

75^a vâkı'dür, âhir sizlere ma'lûmdur (3) olmuşdur kim bu haller üzerine binâ idüb oğlı Şeyh Sadreddîn'i bize teslîm eyledi. Tâ kim biz dahi tâkat yitdügünce irşâd idüb maksûdına ve matlûbına irişdürevüz. İmdi eğer dâyim ânun ahvâline muttalı' olmazsavuz ve tarîk-i irşâd ve seyr-i sülûk ve tezhîb-i ahlâk ve tağayyür-i ahvâl itmezsevüz bu ma'nî ana miyesser olmaz ve hem şol sizler kim (4)

(1) ve ta'aşşuk bir (2) kemâl-i kurbeti (3) ma'lûm olmuşdur (4) sırlarkim

esrâr-ı mahfîdendir, ale'd-devâm ana tenbîh itmek gerekdür kim ol kâmiller havsalasına lâyıkdur, gayri kimseye değüldür ve hem ânı bu mübârek yolda ol sebab için müsâhib idindük. Esrâr-ı ilâhiyye'ye muttalı' ola." didi. Ve bundan sonra Şeyh Sadreddîn Hz. Şeyh Evhadeddîn'e onbeş onaltı yıl mülâzimet eyledi, tâkim bu resme merâtib ve makâmı ve menzilet ve tarîk-ı sülûk ve irşâd ve iki halvet esâs zikir ve terbiyet ashâb-i halvet cemî'isin Hz. Şeyh'den iktibâs eylemişdür ve Şeyh Sadreddîn dâyim tarîklerinden (1) Hz. Şeyh ile iftihâr ve mâhât aydurdı ve bu şerefi huzûr-ı Şeyh'den buldım." diyüb müftehir olurdu ve dahi hemîşe bu haberi yâd kılurdu kim; "İki dâyenün südin

75^b emmişem." diyü, "Ve biri Şeyh Muhyeddîn 'Arabî (R.A.) ve biri Şeyh Evhadeddîn Kirmânî Rahmetullâhi Rıdvânullâhi 'aleyhim ecma'in vallâhu a'lemü. KIRK İKİNCİ HİKÂYE, Ve bu nakil Kadı Sirâc'ündür Rahmetullâhi 'aleyhi aydür kim; "Bir vakit Mısır'dan Rûm vilâyetine irişdüm ve benim cemî'i maksûdım ve matlûbum oldu kim Şeyh Evhadeddîn'e irişüb müşerref olayıdım ve ol vakit Sultân'Alâeddîn Keykubâd zamânıydı Beyyazallahü 'azzehu ve cemâ'atından bir kişi Sultân'a bizi terbiyyet eylemiş, "Mısır vilâyetinden bir 'âlim kimesne gelmişdür." diyü ve Sultân dahi bizi da'vet eyleyib mu'azzez ve mükerrem dutdı ve ayıtdı kim; "Kağı Şehrün kadılığın taleb idersenüz buyurun menşûrın tahrîr eylesünler." didi. Çünkim Hz. Şeyh Malatıyye'de olurdu. Ben dahi anun kadılığın virün didüm ve Sultân ayıtdı kim; "Sizlere bir ulu mansîb ve bir sevâd-ı a'zâm lâyıkdur, anun gibi muhtasar şehirde nice kanâ'at idebilesiz." didi. Ben ayıtdım kim; "Biza maksûd ve matlûb olan Hz. Şeyh Evhadeddîn'dür, çünkim anlar anda ikâmet eylemişdür. Ben dahi ol sebebden ânı ihtiyâr eyledüm." didi. Eyle diyicek, Sultân buyurdu, menşûrın virdiler ve beni 'azîm ikrâm ve i'zâzile gönderdiler. Çün kim Malatıyye'ye geldüm, Cum'a mescidünün mukâbelesinde

76^a bir medrise varmış. Kadıya ta'alluk anda kondum. Bir iki gün geçdiğinden sonra durdum. Hz. Şeyh'ün huzurına vardum, gerçi evsâf-ı hamîdesinî irakdan işitmişdüm, göricek irâdetüm ve i'tikâdum yüz ol kadar oldu ve Hizmet-i Şeyh dahi şol denlü hüsn-i hulk ve lutf gösterdi kim şerhe gelmez, fi'l-cümle Şeyh'ün mehabbeti gönlüme şol resme eser eyledi kim huzurundan bir lahza gâyib olmazdım ve Hz. Şeyh'ün 'âdeti oldu kim, her gün 'ale't-tevârî ikindü namazından

(1)dâyim tarîklerden

sonra ashâblara üç nevbet zikr-i hâs telkîn iderdi ve zikirten fâriğ olıcak tâ ahşama değin 'ilm tahkîken ve takrîr-i beyâna meşğûl olurdu ve ol ben olduğum medresede bir hâkim vardı, adına Cemâleddîn Vâsıtî aydurlardı, Hey'et Oklidis ve Mantık ve Hikmet ve Nücûm 'ilminde nazîri yoğıdı ve her gün benimle bahs (1) iderdi. Bir gün bana aydur kim; "Her gün ikindü namazından sonra kande varsın?". Eyle diyicek ben dahi Hz. Şeyh'ün ululüğünü ve menâki bini ve makâm ve menziletini bu resme şerh eyleyicek ol hâkim be-ğâyet münfa'il olub ayıtdı kim; "Sizlerden bu ma'nî zâhir olmak bedî'iydi ve ol ne nesnedür kim mülâzimet eylersin? Bir bölük battâl

76^b ve sâlûs ve zerrâk kimselerdür." diyüb hiç vechile iltifât eylemedi ve ben her gün Hz. Şeyh'e müdâvemet eylerdüm ve ol gelüb me-sâviyi habs iderdi ve ol hâkime bir gün ben ayıtdum kim; "Gel bu gün Hz. Şeyh'ün sohbetine varalum gör, eğer şöyle kim ben şerh itdiğüm vâki' ise, "Fe bihâ ve na'mihi" (2) ve gernî gayrı vâkı' ise ayruk mülâzimet eylemeyesin." didüm. el-Hâsıl bir gün ol hâkimi alub Hz. Şeyh'ün huzurına vardum ve Hz. Şeyh ol gün şol resme va'z ve nasîhat ve takrîr-i beyâna meşğûl oldu kim, ol hâkim bu belâğat-ı kelâm-da 'âciz ve sergerdân oldu ve Hz. Şeyh'ün ol 'ibâdet ve terkîb ve tertîb ve me'ânî ve belâğat ve fesâhat kim ol 'ilimlerde varıdı, hâkim işidicek ta'accüb idüb bizsiz (3) dimeğe mecâl kalmadı. Döndi, esnâ-yı kelâm da Hz. Şeyh ayıtdı; "Eğerçi kim bu 'ilimlerden şerh ve beyân takrîr eylemek bizüm fennümüzün tarîkinde yokdur ve hâlümüze münâsib değüldür. Ammâ, ol cihet için beyân eyledüm, tâ mâ'lûm ola kim biz dahi ol 'ilimlerden vâkıf olmuş öze (4) ve hiç 'ulûm kalmamışdur kim biz ânı görmemişüz. Ammâ, çünkim" "Lâ ilâhe illâllâh" (5) zikrinün 'ilmi bize ma'lûm oldu, temâmet gayrı 'ulûmdan fâriğ olduk

77^a ve bize andan irişen beşâret gibi gayrı 'ulûmdan miyesser olmadı ve ashâb-ı selef çünkim bu 'ilimlerün künhine yitişdiler ve temâmet idrâk eylediler. Ammâ zikr-i Lâ ilâhe illâllâh 'ilminün çeşnîsün göricek bâkî 'ilmi terk itdiler ve bu ma'nînin hâline mülâzimet eyleyüb Hakk te'âlâ Hazreti'ne kesb eylediler." didi ve hâkim dahi hemâdem bu kadar kelâm idebildi. Ayıtdı kim; "Bu ma'nî delîle ve burhâna muhtâcdur. Tâ kim tahkîk ola." didi ve Hz. Şeyh ayıtdı kim; "Burhân ve delîl istemek mübâhisedür ve bu ma'nî dirsin ve

(1) baht iderdi (2) "Ne güzel ve ne a'lâ" (3) birsöz dimeğe

(4) üzre ve (5) "Allâh'dan başka tapacak yokdur".

ve tekrarıla hâsıl olmaz.Nitekim dimişlerdür "Men lem yezuk lem ya'ruf"(1) ve bunun delîli ve burhânı halvete vücûdile (2) ve ri-yâzetiyle vâki' olub şerh-i beyânıla râst gelmez." diyüb bu rubâ-'iyi bedîhî ayıtdı kim,budur; "'İlmest ki ez lâ ve lem et burhâned-
Ve zi derd-i ser mu'allimet burhâned , Yek men' be-tevcîh be-kün
nefset râ - Tâ ez lem ve lâ nüsellimet burhâned" (3). Bu hali hâ-
kim göricek ayıtdı kim;"Delîl-i halvet nice olur?".Şeyh ayıtdı
kim;"Eğer irâdetün varısa hem bu gece göresin." didi ve Kadı Sırâ-
ceddîn ayıdur,hâkime;"Dur gidelüm." didüm.Hâkim benimle husûmet
idüb ayıtdı kim;"Bana niçün evvelden haber itmedün,tâ kim yüz sü-
riyüb geleydüm." didi.Eyle diyicek ben gitdüm.Hâkim

77^b Şeyh katında kaldı ve ol gece Hz.Şeyh'den istid'a eyledi.Şeyh
dahi kabûl buyurdu ve bu hâli ashâblar göricek Şeyh'e ayıtdılar
kim;"Şimdi bu hâkim yigirmi yıla yakındur kim gusûl ve tahâret it-
memişdür.Eyle olsa halvete nice lâyük olur?" didiler.Şeyh Hazreti
ayıtdı kim;"Bu hâli ben ana kayd eylemişem.Şunun nice yıllık 'âdeti-
ne 'azîm rahmet eyledi (4).Şimdi bu vecihle anı terkîb (5) eyledü-
ğüm yikrek idi kim ol dahi rağbet eyledi ve rağbet-i tâlib kabilin-
den yikrekdür.Andan ki taraf-ı matlûbdan ola." ve tâ kim üç gün
halvetde olduğundan sonra kendü ihtiyârıyla sü taleb eyleyüb gusûl
eyledi ve tahâret idüb kendüyi pâk ve pâkize kıldı ve ol erba'în
içinde nice bast ve safâ-yı bâtın hâsıl idüb hayli makâm ve menzil
buldı(6) ve Şeyh Hazreti'nün takîr ve beyânını tahkîk eyledi.An-
dan sonra Cemâleddîn Vâsıt râst vâsıt oldu.Ayruk Şeyh'ün huzurundan
ğâyib olmadı ve hizmetine mülâzimet eyledi,bir nice müddetden sonra
vefât eyledi (7) ve Hz.Şeyh temâmet ehl-i zikirle namazın kılub hâ-
nigâhun civârında defn eyledi.Bu hikâyet temâmet olduğundan sonra
şine Kadı Sırâceddîn

78^a Rahmetu'llâhi 'Aleyh rivâyet eyleyüb ayıdur kim;"Bir gün Hz.
Şeyh'ün hizmetine vardum,gördüm kim bir kişi bir kiçerek çanak ha-
neşi halva getirüb Şeyh'ün elinde kodı ve Hz.Şeyh dahi takrîr ve

(1)"Tatmayan bilmez" (2)vücûdıyla (3)"İlim odur ki "Lâ" ve "Lem"
den delil ister ve muallimin gayesinin derdi de delil olur.Bir mâ-
nâ'ayı,"Lem ve Lâ" dan sana delil oluncaya kadar nefesine yönelt."
(4)'azîm zahmet gelirdi (5)tergîb (6)menzil yoldı (7)vefât oldu

beyâna meşğûl olmuşdı ve ben hâtırumdan ayıtdım kim;"Bu şahs nice bî-edeb kimse oldu kim bu kadar nesneyi Şeyh'ün huzurına getürdi. Bâri nice fukarâyâ kifâyet mikdârı vermisse." diyüb bu fikir içindeyiken Hz.Şeyh ayıtdı kim;"Az nesnei çok itmekdür,çoğı kim gerekse az ider." didi ve Şeyh'ün bu işâretine müte'accib olub ayıtdım kim;"Hazretinüze her nesne âsândur." didüm.Bundan sonra Şeyh Hazreti bir hâdime buyurdu kim;"Bu halvayı nasîb eyleye ve Şeyh Hazreti bir nasîb eyleyüb hâdime ayıtdı kim;"Bu mikdâr idicek cemâ'ata yitemi?"didi.Hâdim ayıtdı;"Neğer iki çanak dahi ola." didi.Eyle diyicek Şeyh çanağı seccâdesi altına kodı,dahi ol mikdâr nasîb kim evvel eylemişdi,ol resme nasîbler eyleyüb hâdime;"Üleşdür." didi.Ve ben nazar eyledüm gördüm kim ashâblarun küçüğine ve büyüğine tamâm nasib değdi.Ayruk kimse kalmadukdan sonra Hz. Şeyh çanağı çıkardı,gördüm kim dahi yarısı bâkî kalmış idi

78^b Bir gün ikindü namazından sonra gine evvelki 'âdetümce kim merkebile varurdum,bu kerre merkeb hâzır olmadı,piyâde gitdüm ve Şeyh'ün hânigâhı dahi şehirden taşra bir menzil yirde yapılmış idi.el-Hâsıl,yolda giderken hastalık vâki' oldu ve hatırıma bür fikir düşüb kendözüme ayıtdım kim;"İy sübhânallâh,Hz.Şeyh 'acebdür kim temâmet Rüm'da bu muhtasar şehri ihtiyâr eylemişdür ve hânigâhı dahi şehirden ırak düzmişdür." didüm ve bu fikirle Hz. Şeyh'ün hizmetine varub ber-karar/eyledi (1) ve Şeyh Hazreti dahi va'az nasîhate meşğûl olmuşdı ve esnâ-yı kelâmında mübârek yüzünü benden yana dönderüb ayıtdı,:"Azîz gör kim bu makamda hazır olmuşlardur,ba'zısınun hatırından bu geçer kim,"Şeyh'e ne ma'nîden bu resme muhtasar şehri ihtiyâr eylemişdür ve zâviyeyi dahi ne sebebden ırak düzmişdür?" Eyle idiyicek,ben ayıtdım kim;"Sultânım,bu didüğünüz hod benüm hatırımdan geçdi" didüm.Döndi,Hz. Şeyh ayıtdı kim;"Ol ulu şehristanlarda muhtelif halk çok olur,mesâvî gıybeti dahi çok iderler.Eyle olsa bu muhtasar şehirdür ve

79^a halkınun dahi ba'zısını (2) Ermenidürür ve Müslimanları azdurur.Dîn ve dünyâ yüzinden bizümle münâsebetleri vecniyyetleri dahi yokdur ve ne bunların bizümle maslahatları vardur ve ne bizüm anlarınla işimiz vardur ve dahi hânigâhı şehirden ırak itdüğümüzden sebep oldur kim şehrin fuzûlları gelüb bize zahmet viremez-

(1)karar eyledim (2)dahi ba'zısı //ma'hûd kendü makâmunda karar

ler ve anlar kim bize tâlibdür, şehirden çıkub bu makâma geldiler ve her kim bizim matlûbumuz deĝüldür, kendünün zahmetini bizden irak dutar" didi. Vallâhu a'lemu (1) KIRK ÜÇÜNCÜ HİKÂYE, Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit sefer üzerindeyiken Haleb şehrine geldi. İttifâk Şeyh Sa'deddîn Hamevî Kaddesallâhu Sırruhu kim sâhib da'vet idi ve Horasan şeyhlerinin mefâhirlerinde² idi. Hem ol dahî Haleb'e gelmişdi ve ol vakit Melik Zâhid zamânıydı (3). Çünkim bu ulu şeyhler ol memleketi müşerref eylediler. Hâliye bir gün bu şehrin mu'teberleri ve ekâbirleri bir ulu da'vet kaydın gördiler ve gelüb Hz. Şeyh'le cemâ'atiyle Şeyh Sa'deddîn cemâ'atiyle ol câyiğâha da'vet itdiler. el-Hâsıl bu iki

79^b Şeyh, cemâ'atiyle varub ol da'vetde biri biri yanında karar eylediler. Çünkim ahşâm namazı vakti oldu, emâmetliĝi bir birine tekellüf eylediler, âhir Şeyh Evhadeddîn Hazreti imâmetlik eyledi, ammâ salâtü'l-hafîf üzerine kılayordu. Buhdan sonra kim, yatsu namazı vakti oldu, yine birbirine tekellüf itdiler ve Şeyh Evhadeddîn Hazreti ayıtdı kim; "Ahşâm namazını biz kılvirdik, imdi lâzımdur kim yatsu yı siz kılviresiz, tâ kim biz dahi istifâde eyleyevüz." didi, mümkün olmadı. Gine Hz. Şeyh salâtü'l-hafîf üzerine yatsu namazın kılvirdi. Çünkim namazdan fâriğ olub yirlü yirinde karar eylediler. Şeyh Sa'deddîn buyurdu kim kavallar ideler dünde, Hz. Şeyh ayıtdı; "Bizüm sünnetümüz vasfun oldur kim, evvel ta'âm yiyeler ve evsat, huffâz Kur'ân okuyalar ve âhir semâ' ideler. Tâ kim mi'dede ta'âm puhte ola." Ve Şeyh Sa'deddîn ayıtdı; "Maksûd nedür kim ta'âm, semâ', Kur'ânı âç ve mi'de tehî olıcak hoşdur ve andan sonra ĝidâ-yı rûhânî ve ĝidâ-yı cismânî ola." didi. Ve Hz. Şeyh ayıtdı kim; "Sema'dan yemeğün

80^a üç dürlü fâyidesi vardur. Evvel oldur kim, sâhib-i devletün hâdimleri bunca belâ vü zahmet çekmişlerdür. Tâ'âm terbiyyet idüb puhte idince dilerler kim temâm vaktinde sarf ideler, tâ kim ta'âm fesâdâ gitmeye ve kendüler hacîl ve şerm-sâr olmayalar. İmdi, ta'âmı te'hîr eylememek gerekdür, tâ kim bu kadar kişünün nefsi rencide olmaya. Ehl-i semâ'un hâtırından ta'âm teşvîşi gidicek semâ'un istima'ına be-ğâyet meşĝül olurlar. Evsatı oldur kim, bu cemâ'atde şâyed oruç dutmuş kimseler ola ve ba'zısının açlıĝı galebe eylemiş

(1) bi's-savâb (2) mâhirlerinden idi (3) Beyyezallâhu 'izzehu.

ola. Bu cihetden ta'âm yimeyince (1) semâ'un safâsın bulmayalar. Âhir oldurkim bu cemâ'atün ekseri ta'âm yimek için gelmişler ola. Çünkim tenâvül ideler, her birisi makamlu makâmına gideler ve olkim zavkdur (2) semâ'a meşğül olur." didi. Eyle olsa, çünkim Hz. Şeyh'ün bu resme takrîrin istediler ve ol cemâ'atün cümlesi tahsinler itdiler ve ta'âm yindüğinden sonra bu cemâ'atün dört bahşinde bir bahşi kalmadı ve anlar kim ehl-i zevkden idi, semâ'un istimâ'ına meşğül oldılar ve ol gice Şeyh Sa'deddîn bî-hod olub düşdi ve iki sa'ât mikdârı gâyb oldu ve Şeyh Hazreti dahi bir tarafda vecd-i hâletde 80^b raksa meşğül olmuş ve Şeyh Sadreddîn ol vakit Şeyh'e mülâzimet iderdi ve hem ol cem'iyette hâzır idi. Çünkim Şeyh Sa'deddîn ol muğâyibden girü kendüye geldi. Mübârek başını yirden kaldurub Hz. Şeyh'ile Şeyh Sadreddîn katına getürdi ve iki elini ikisinin boynı üzerine bıraktı ve gözlerin açub bunların yüzlerine nazar eyledi. Bir zaman sonra Hz. Şeyh'e ve Şeyh Sadreddîn suâl idüb ayıtdı kim; "Bu muğâyibe ve huzurun vechi nedür?" didiler. Ve Şeyh Sa'deddîn ayıtdı kim; "Bu meğâyibenün mu'cebi ve sizün cemâlünüze nazar itdüğümün ma'nîsi oldur kim, bu zevkün hâletinde bana bir hal vâkı' oldu kim, beni bu makâmdayiken bir gayri makâma irişdürdi. Bir zaman kendözümden gâyb oldum ve çeşm-i zâhirüm dahi bî-ihitiyâr yumılub bir gayri nesneye meşğül olmuş, bundan sonra çünkim huzûr hâsıl oldu ve ol varlığın kemâlde olduğundan sonra çünkim 'aynımı diledüm kim siz kâmillerün cemâline nazar eyleyem. Tâ kim bu benâm gâyb huzûrum, 'ayn-i kemâlde ola. Bu fâйдün semeresi ebeden mukîm ola." didi. Ve Şeyh Evha (3)

81^a ed-dîn ayıtdı kim; "Sizün ayağınızda zahmetünüz vardır ve hem mübârek cismünüz dahi za'îfdür." didi. Ve Şeyh Sa'deddîn geçdi, kendü makâmında karar eyleyüb semâ'un istimâ'ına meşğül oldu ve Hz. Şeyh dahi ol gice 'azîm zevke ve hâlete vâkı' olub ve tâzî ve (4) parsî dilince bedîhî kırk beyit ayıtdı. Şöyle kim, ol 'arab ve 'acem cemâ (5) müstefîd oldılar ve yarındesi olıcak Şeyh Sa'deddîn Hazreti 'azîm belâğat-ı 'acebeyle üç. suâl yazub Muhyeddîn adlu halîfesiyle Hz. Şeyh'e gönderdi ve Şeyh dahi çünkim bu mektûbı mutâllı'a eyledi ve mübâ (6) başını salıb tahsinler itdi ve ayıtdı kim; (1) ta'âm yinmeyince (2) ehl-i zevkden (3) Evhad (4) veyâ (5) cemâ'at (6) mübârek

"Sa'deddîn'den bu resme muhtasar suâl eylemek 'aceb idi. Ammâ çünkim suâl ider, bâri 'ulûm-ı hakîkatden ve seyr-i sülûk ve makâm menzil ve tecellî ve muhâtaba ve esrârı ve mükâşife ve muğâ (1) veyâhud 'ulûm-ı zâhirün şâyib müşkilerinden suâl itmek gerek idi. Bu kadar nesne ne mahalli suâl idi ve biz anlara dördüncü beşinci gökden belki atlasdan cevâb virelüm cevâb virelüm. Yohsa hiffet-i salâtun vechi nedür diyü suâl eylemiş. İmdi bunun cevâbı çokdur, ammâ cümlesinden birisi budur kim

81^b namaz birer rükündür. Erkân-ı 'âlîden eğer şöyle kim a'lîden deşülmişse, Bâri-yi te'âlâ temâmet feriştehlere namaza muvâzibet eylen diyü emreylemezdi ve anların dahi ba'zısı kıyâmda ve ba'zısı rükû'da ve ba'zısı teşehhüde ve ba'zısı (2) ve tehlide olub namaza ve 'ibâdete mülâzimet itmeyelerdi. Allâhu te'âlâ Hazreti'ne takarrub eylemeğe gayri ibâdet varmış ise gökler yüzinde feriştehlere namazda olmazlardı ve cemâ'lenbiyâyâ ve evliyâyâ ve temâmet mahlûkât ins ve cinne bu resme 'ibâdet eylen diyü hükm olunmazdı ve Hakk te'âlâ (C.C.) kelâmı kadîminde buyurmuşdur, " وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِي " (3) ve Hazreti ilâhiyyet'e bundan gayri 'ibâdet idâbilmezler ve ülü'l-emri peygamberler ümmetlerine namazı ta'in eylediler ve islâm küfürden fark olmak, namazı vücûdıyle miyesser olur ve Peygâmbere Hazreti bu kelâmı buyurmuşdur, " اَلْقَسْبِي يَا رَبِّي " (4). Yâni, namaz kılıcı rabbîsine münâcât ider ve her kim, ashâb-ı selefür, Allâh te'âlâ (C.C.) yolu namaza 'ibâdete mülâzimet itmeğile bulmuşlardır. İmdi eğer, bu resme şerh itmeğe meşrûl olursavuz maksûd beyân olmaz. Ammâ, hiffet namaz bâbında

82^a Rasûl Hazreti (A.S.) buyurmuşdur; " لَا صَلَاةَ إِلَّا بِحُضُورِ الْقَلْبِ " (5) İmdi eğer gönülde bu ma'nî olmayacak olursa, huzûr-ı kalbi bulunmaz. Eyle olsa, hâzır eyleyüb hâtırını cem' itmek 'azîm düşvârdur. Her kimseye bu ma'nî miyesser olmaz. Ammâ, şahs gönli tarîkiyle Hakk'a ismarlayınca huzûr-ı kalbi hâsıl olmaz. İmdi, kişi dâyim kendüyi saklamak, cümle levâzımdandır. Ammâ, çünkim beşeriyet gâlibdür ve dâyimâ şeytân kemînde durmuşdur, fursât ister. İmdi, bu hallerle eğer namaz tatvîl olursa nâ-şâh şeytân irişür, huzûr-ı cem'iyet

(1) muğâyibe (2) tesbîhde (3) "Ben cinleri de, insanları da (başka bir hikmetle değil) ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." 51. Zâriyat, 56. Çantay, III/962. (4) İmâm Mâlik, el-Muvatta. Nidâ, 29.; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/67. (5) "Kalb huzuru ile kılınmayan namaz namaz değildir." Bu hadîs hiç bir kaynakta bulunmamıştır.

müzmezim (1) olur ve sâhib-dil şöyle gerekdür kim, şeytanun haberi oluncaya değin iki rek'at namaz kılmış ola ve benüm bu sözüme kuvvet olmağın bu hadîs yiter. Rasûl Hazreti (A.S.) buyurmuşdur, meğer bir gün Rasûl Hazreti'ne (A.S.) bir mühim maslahat vâkı' oldu, Mu'âz'a (R.A.) buyurdu kim ahşâm namazın kılıvir diyü ve Mu'âz ânun gibi ashâbdan idi kim mescide gelinecek Rasûl Hazreti; " قَوْمًا إِلَى سَيِّدِكُمْ " (2) didi. el-Hâsıl, çünkim Ma'âda, salâtı tatvîl meşğûl oldu ve cemâ'atden bir kişi

82^b iki rek'at namaz kıldı. Dahı, çıkdı gitdi. Çünkim yarındası oldu, Me'âd ol şahsı görüb ayıtdı kim; "Münâfık oldun." didi ve ol kişi bu haberi işidicek 'azîm rikkât eyledi ve andan sonra durdu Rasûl Hazretine geldi, ayıtdı; "Yâ Rasûlallâh, ol gün kim ahşâm namazın Me'âd'a buyurdunuz kim emmâmetlik eyleye ve ol tatvîl namaza başladı ve benüm dahi bir mühim kaydım vardı, iki rek'atın kıldım, dahi çıkdım gitdüm idi. Bir gün Me'âd'a beni göricek, "Münâfık oldun." didi. İmdi, eğer eyle olsa keffâretini buyurun." didi. Rasûl Hazreti (A.S.) ayıtdı kim; "Bu bâbda sana ne günâh ve ne nifâk hâsıl oldu." didi ve Me'âde katına kığırub, mu'âtebe ve itirâz tarîkiyle ayıtdı kim; "Yâ Mu'âde, hiffet-i salât efdaldür tatvîl salâtdan. Anunçün kim, şâyed cemâ'ati içinde bir mühim kaydılı kişi vardur. Ola veyâhud beşiğinde oğlanuçın koyub gelmiş hâtun kişi ola veyâhud hasta ola veyâhud sâl-horde pîrler ola. Kıyâmda çok durmağa kuvvet yitmeye. İmdi, bu cihetden hiffet-i salât lâzımdur." didi.

83^a Bundan sonra üç kerre Ma'âd'a ayıtdı kim; " أَفْتَانُ أَنْتَ " (3). Çünkim, Hz. Şeyh bu rivâyeti buyurdu, temâmet ol cemâ'ati ve Muhyiddîn (4) Bağdâdî baş aşağı eyleyüb musaddık dutdılar ve bir suâli dahi buyudu kim; "semâ'da çok rubâ'î itmeğün sebebi nedür?" dimiş idi ve Şeyh Hazreti bu vecihle cevâb virdi kim; "İy yârenler ben ol rubâ'ileri bedîhîmi didüm?" "Belî." didiler. Dahı ayıtdı kim; "Hiç yerde tevakkuf eyledümmi?" "Hâşâ." didiler. Döndi, Şeyh ayıtdı kim; "Çünkim bir ma'nîyi bî-fikir ve bî-teemmül hâsıl ola, pes ma'lûm oldu kim, benüm bu bâbda ihtiyârum yoğımış ve ol zaman kim, bana bir hâletî vecdî ve zevki vârid ola, cân göziyle ve gönül levhine

(1) münhezim olur (2) "Önderinize uyunuz." Buhârî, İsti'zân, 26

(3) "Sen fitnecimisin?" Buhârî, Edeb, 74; Müslim, Salât, 178 (4) Necdeddîn

nazar iderem. Anda bir kaç beyit yazılmış ise ol kadar beyti bu zâhir dilile şerh-i beyân iderem." didi. Dahî ayıtdı; "Ol giceki rubâ'îlerden yazılmış var mıdır?". Ashâblar; "Belî." didiler. Şeyh; "Getürün görelüm." didi. Hemâdem getirivirdiler. Çünkü bir kaç beyitlerin ma'nîsi (1) takrîr eyledi ve Şeyh Muhyeddîn (2) Bağdâdî gördükim her bir beyitinde hezâr esrâr ve ma'ânîyi mutazammındır, pes Hz. Şeyh'ün bu takrîr-i beyânı te'sîrinden ol cemâ'ati ve Şeyh Muhyeddîn (3) 'azîm rikkât

83^b idüb, zârılık lar eylediler ve dahi Şeyh ayıtdı; "Sizlere ma'lûm olsun, bu silsilei ve ser-rişte-i gönül 'âleminden zâhir olur, hem ihtiyârımla değıldür." didi ve Şeyh Muhyeddîn (4) bu takrîr-i beyânı işidicek Şeyh Hazretine tahsînler eyleyüb icâzet diledi. Çık-
dı Şeyh Sa'deddîn hizmetine geldi, her ne kim Şeyh'den istimâ' itmişdi. Cemî'isin nakîr u kıtmîr beyân eyledi ve Şeyh Sa'deddîn çünkü bu ma'nîyi müşâhede eyledi, Hz. Şeyh'e suâl-nâme gönderdüğüne pişmân oldu ve Hz. Şeyh ol semâ'da Melik Tâhir'e (5) duâ itmişdür "Omri uzun olsun." diyü. Eyle olsa, Melik Tâhir'ün 'ömri yüzyirmi yıla irişdi ve temâmet günleri hayr u hasenâtla ve 'ibâdet ve tâ-
'at ile geçdi. KIRK DORDUNCÜ HİKÂYE, Hz. Şeyh (R.A.) ol zamankim Kayseriyye'de ikâmet eylemişdi ve şehrin hocaları ve mu'teberleri gelüb Şeyh'e mürîd oldılar. 'Azîm i'tikâda ve irâdetle göstermişdi ve bir hocanın bir mahbûb oğılı vardı. Cihân aydurlardı, şöylekim hüsnü içinde nazîri yoğıdı ve atası anı Kur'ân okutmağa virüb is-
marlamış idikim her gün mektûb-hânedden (6) çıkıcağ gelirdi, Şeyh'ün

84^a elin öpüb bir lahza ârâm iderdi ve andan sonra evlerine varır-
dı. Çünkü bu hâl üzerine mülâzimet eyledi, Kelâmullâh'ı hıfzettî ve Şeyh'den dahi hayli ma'nî ve ma'rifet hâsıl eyledi. Çünkü bulû-
ğıyete irişdi, halkıla (7) itmeğe başladı. Bir gün atasına ayıdur; "İş bu halkı görürin kim, almak kim satmak (8) ider. Dünyâ cemâ' ider-
ler. İmdi benim dahi sizlerden dileğüm oldurkim, bana ticâret itmeğe destûr viresiz." didi. Atası oğılanından bu haberi işidicek be-ğâyet münfâ'il oldu ve bunun suâlini bir tarîkiyle men' eyledi ve gün
geldüğünden oğılanun sefere gitmekliğe 'ışkî galebe oldu ve gine atasından istid'a eyledi kim; "Elbetde bana icâzet buyur." diyü ve
atası ayıtdı kim; "İy oğıl, şimdi sen sefere lâyığ değılsin ve ıssı

(1) ma'nîsini (2) Mecdeddîn (3) Mecdeddîn (4) Mecdeddîn (5) Aslı Melik Zâhir (6) Mekteb-hânedden (7) ihtilât itmeğe (8) almak-satmak ider

zebân dahi bilmezsin. Eyle olsa sana sefere gitmek lâzım değıldür." didi ve oğlan gördikim, atası destûr virmez, gönül hoşlığıyla bir gün atasına ayıtdı kim; "Ben atalık hakkına ri'âyet idüb icâzet taleb iderin. İmdi, eğer ahsen vechile destûr virürse virsün, yohsa, elbetde ben ticâret yarağın gitsem gerekdür." didi.

84^b Çünkim, atası anası bu sözile men'idebilemediler, 'âciz kalub Şeyh'e geldiler, hikâyeti bir bir tahrîr itdiler. Hz. Şeyh dahi bu kazıyyei işidicek bir zaman murûkibeye vardı ve mübârek başını kaldurub ayıtdı kim; "Hakk te'âlâ Hazreti'nden şöyle izin olmışdur kim oğlan elbetde 'azîmet eyleye ve bunun def'ine hiç vecihle çâre yokdur kim ol oğlan elbetde İstanbul'a varsa gerekdür." didi. ve anlar dahi bu haberi işidicek feryâd idüb ayıtdılar kim; "Bu ne hikmetdür kim Hz. Şeyh buyurur ve bizüm oğlancukğumuzdan ayru olduğı yokdur ve sefer-hazar dahi bilmez." didiler. ve Şeyh Hazreti tebessüm idüb ayıtdıkim; "Bizüm elümüzden ne gelir? Allâh te'âlâ'nun hükmüne mutî' olmak gerekdür ki Lâ râdde li kazâihi ve lâ mâni'a li hükmihi (1) eyle olsa gönül hoşlığıyla göndermek evlâdur ve hiç vecihle melûl olub şam yimen kim, oğlan elinde nice kâfir müslümün olacaktur ve sağ selâmet girü bunda gelecekdür;" didi. ve atası anası Hz. Şeyh'den çünkim bu kelâmı işitdiler, nâçâr olub geldiler, yidi yük kumâmiş (2) başladılar ve iki hizmetkâr koşub ol sefere gönderdiler. ve oğlan dahi Kayseriyye'den çıkdı

85^a dosdoğru İstanbul'a geldi ve kârübân sarâya konduğundan sonra bir iki dellâllar işitdiler kim kâruban sarâya gelmiş "Ne cins kumaşı var ki?" diyü sormağa vardılar. Çünkim içerü girdiler, hoca-zâdenün cemâl-i kemâlini görüb vâlih mütehayyir ve hayrân oldılar ve ri'âyet tarîkiyle ayıtdılar kim; "Yârın teferrüc iderek bâzâr yüzine çıkun ve hem kumâşunuzun bahâsından haber-dâr olun" ve bu şehrin pâdişahının bir vezîri vardı, beğâyet mal-dâr kişiyidi ve cemî' dellâllara ısmarlamışdur ki, her taraflardan bâzir-gânlar gelicek metâ'ını ana arz iderler, andan sonra gayra satarlar" didiler ve bu hikâyetden sonra vezîr katına geldiler, ayıtdılar kim; "Rûm tarafından bir hoca-zâde gelmişdür kim, anun cemâl-i kemâli bigi (3) sûret beşerde kimesne görmüş değıldür." diyü şol kadar vasf eylediler kim, vezîr görmedin 'azîm müştâk oldu. Ayıtdı

(1) "(Allâh'ın) kazasını reddedici ve hükmüne mâni olucu yokdur."

(2) yidi yük kumaş (3) Aslı gibi

kim;"Ben âna göribilem." didi.Ayıtdılar;"Yârın sabah biz ânı bâzâr yüzine getürelüm,siz dahi gelesiz,göresiz." didiler.Çünkim sabâh oldu,ol dellâllar hoca-zâdenün katına gelüb;"Bâzâr yüzine çıkmak gerekdür." diyü delâlet eylediler.Hoca-zâde bunların sözün kabûl idüb

85^b bâzâr yüzine çıkdı.Ehl-i sükdan her kim cemâline nazar itse hayrân ve vâlih olurdu.Bir zamandan sonra vezîr dahi 'azîm tantayla çıka geldi.Çünkim oğlanun cemâl-i kemâlini müşâhede eyledi,'akıl gitdi,kendi bî-hoş oldu ve girü kendüye geldiğinden sonra evine vardı,fikr itdikim,oğlanı ne tarîkile da'vet eyleye!Meğer dellâllardan ola."diyüb bu fikirle dellâlları katına götürüb ayıtdı kim;"Hiç elünüzden gelemi ki,hoca-zâdei bunda getüresiz." Bunlar;"Başımız üzerine,getürelüm." didiler.Ve dellâllar bu fikirle durdılar,oğlan katına geldiler,ticâret bâbından hayli hikâyet itdiklerinden sonra ayıtdılar kim;"Ol gördüğünüz kişi bu şehrin pâdişahınınun vezîrdür ve hem bu şehir anun elindedür ve bu Rûm şehridür,nice bâzirgânların malın almağışın kâsd iderler." diyüb şol denlü söylediler kim,hoca-zâdenün gönline be-ğâyet korku düşdi ve bundan sonra ol dellâllar ayıtdılar kim;"İmdi durun bir muhtasarca armağan getirün,varalum vezire tekellüf idelüm.Tâ kim ol zahmetlerden halâs olasız."didiler.Eyle diyicek hoca hizmetkâr

86^a larına ayıtdı;"Sizler nice maslahat görürsüz?" didi."Dellâllar sözi müstahsindür." didiler.Bu fikirle bir pâre kemhâ götürüb vezîrün sarayına geldiler.Vezîr dahi çünkim bu ma'niden haber-dâr oldu,'azîm şâz olub hoca-zâdeye karşı geldi ve ikrâm ve 'izzet idüb sarayına çıkardı ve ikisi dahi bir kalıca (1) üzerine oturub,vezîr oğlanun hâtırına sormağa meşğûl oldu ve andan sonra buyurdu,evvelâ ta'âmlar getürdiler ve dahi vezîr kendü eliyle bu ta'âmdan hoca-zâdenün ağzına tekellüf iderdi ve ta'âm getürdükden sonra vezîrî (2) ayıtdıkim;"Bizüm çengi ve câriyeler (3) vardır.Eğer icâzet buyurursanız gelsünler."didi ve hocâ-zâde bu haberi işidicek hizmet-kârları yüzine bakdı ve ğâyet edeb itdüğinden gül yüzinde 'arak peydâ oldu.Döndi,vezîre ayıtdı kim;"Ben her giz anun gibi cevâb işitdügüm yokdur ve hem bizüm mezhebde haramdur ve ben kelâmullâh okımışam ve şeyh elin dutub destü tevbe eylemişem ve her kaçankim,saz avâzın dinleyemkim fi'l-hâl şeyh'e ma'lûm olur."

(1)kân halice (2)vezîr ayıtdıkim (3)câriyelerümüz

Vezîr ayıtdı kim;"Gâm deġıldür.Eġer sizün mezhebünüzde

86^b harâm olındıysa,İslâm içinde harâm oldu.Bu Rûm şehirlerinde helâldür.Hem şimdiki halde sen ġarîbsin ve bizüm müsâfirümüzsin, üç güne dek.Andan sonra İslâm şehirlerinde tevbe idesiz."didi.Dahi çengilere işâret eyledi,her biri se-âġâz itmeġe meşġûl oldılar.Şol resme 'ışkıla feryâdlar itdiler kim hoca-zâdeye be-ġâyet zevk hâsıl oldu ve tabî'atine hoş gelüb gönli 'azîm feah kesb eyledi ve sohbet âhir olduğundan sonra kalkdılar,her birisi makamlu makâmına gitdiler.Çünkim yarındası sohbet vakti oldu,gine dellâlları vezîr,göndürüb hoca-zâdei da'vet eyledi.Çünkim geldi.Vezîr;"ol dün itdüğginden ziyâde ikrâm ve 'izzet idüb sarayına çıkardı ve "Dünki zahmetlerümüzden nicesiz?" diyü hâtırın ri'âyet itmeġe meşġûl olduğundan sonra buyurdu,ta'âm getürdiler,tenâvül iderken vezîr ayıtdı;"Eġer destûr buyurursanız gine mutribler nüvahti eylesünler." didi.Ve dahi hoca-zâde bu kerre ġâyet iştiyâkından;"Siz bilürsüz." didi.Çünkim,çengiler geldiler bir hoş savt-ı ġarrâyile (1) ve nevâ-yı dilfirîbile ser-âġâz eylediler.Şöyle kim zevkinden

87^a hoca-zâdenün gönlinden be-ġâyet ferâh zâhir oldu.Vezîr,ġördi kim oġlanın gönlünde nefes-i rûhânî (2) hareket itmeġe başladı.Döndi,hoca-zâdeye ayıtdı;"Nola eġer icâzet buyurursanız bir iki kadeh şarab tenâvül eyleyevüz."oġlan bu haberi işidicek ayıtdı;"Zinhâr ve zinhâr buni taleb itmekim olacak nesne deġıldür ve hem bizüm mezhebümüzde mutlak haramdur.Meġer bize destûr viresiz,dahi siz sohbetünüzde olasız." didi.Vezîr,ġâyet mütekellim kişiydi,şol denlü diller ve hikâyetler getürdikim vasfa gelmez.oġlan gördikim def'ine çâre yok,pes bir iki kadeh tenâvül eyledi.Çünkim,bu ta'âm-dan yidiği yoġıdı.fi'l-Hâl dimâġına eser eyledi ve gözleri hün-şekil olub gönlünde 'azîm ferâh ve beşâret (3) zâhir ve'laklı tezelzül itmeġe başladı ve bu sarayun kapusunda bir perde asılmış idi.Nâ-gâh,ardından bir mahbûb kız çıkageldi.Sûreti ayın ondördine benzer ve kâmeti serve benzer ve elinde bir kadeh şarâb dutmuş,hezârân 'ızzu hırâmâni hırâmâni geldi.Hoca-zâdei bir dizinde vurdu,dahi (4) eline tekellûf eyledi.oġlan bu hâli göricek

(1) savt-ı ġarîbile (2)nefs-i rûhânî (3)beşâset zâhir

(4)dahi kadehi eline

88^b vâlih hayrân kaldı ve elinden kadehi bî-tavakküf aldı tenâvül eyledi ve kızı(1) dahî kadêhî alub gine makâmına rücû' eyledi ve hoc-zâde hâlîçün bunı didi;" 'aşk u sevdâ vü heves der ser be-mâned - Sabr u ârâm ü karar ez dest reft"(2) Vezîr çünkim oğlana bu kadar dâne saçdı,bildikim ayağından duzağa dutuldu vé meclis tağulduşından sonra hoca-zâdeniün mecâli kalmadı ve 'aklı tărümâr oldu ne gidebilür ve ne karar idebilür ve hizmet-kârları bu hâli göricek tiz geldiler,iki koltuğına girüb aldılar,karbansaraya geldüler ol gece sabaha değin ah zâr idüb göğsin döğdi.Çünkim sabâh oldu,kendözine ayıtdı;" 'Aceb gine beni da'vet eylemeğe kimse gelemiki" dirken,nâ-gâh gine ol dellâllar çıka geldiler,vezîrün selâmın getürüb sohbetle da'vet itdiler ve hoca-zâde geçmiş günlerde bin dürlü 'izzü nâz ile varırdı.Bu def'a haber gelicek bî-tekellüf durdu,ta'cilile vezîrün sarayına geldi.Vezîrün dahi evvelki 'âdetince ikrâm ve 'izzet,'azîm temelluklar eyledi ve elin dutub sarayına çıkardı

89^a gördikim 'aşk odı cânına kâr eylemiş ve gül yanağınun rengi müteğayyir olmuş,vezîr bunun hâlini bildi.Ammâ hiç dinmedi,fi'l-hâl buyurdu,ta'âm getürdiler.Ba'dez ta'âm,meclis ârâste eylediler ve hoca-zâde bir kadeh tenâvül itdi,gözleri kapuda kalub intizâr çekerti,"Nigâr ne vakit gele" diyü.Bu fikir içindeyiken nâ-gâh gördi kim ol kız;dürrî,cevâhire ve kızıl altuna çark olmuş ve elinde bir kadeh şarab olub perde ardından hezâr kirişme ve nâzile çıka geldi.Râst,hoca-zâdeniün önine geldi ve eliyle dizini urub kadehi tekellüf eyledi.Oğlân dahi tenâvül eyledi,iğlângözleri kızun cemâlinde kaldı.Gine kadehi eline sunarken,kızun elini berk dutub ayıtdı;"Bir pâre çok durun gidesiz." didi ve kız nicekim çekindi oğlân dahi berk dutub (3).Vezîr dahi kinâyet tarîkiyle ayıtdı kim;"Benüm katımda ne maslahatdur kim kızımın eline yapışasın?Salıvir gitsün." didi ve hoca-zâde dahi nâ-çâr olub bir "Âh" itdi.Kızun elini koyurdu (4).Pundan sonra,çünkim sohbet tefrika oldu,oğlân gine hücreesine

89^b geldi.Ammâ sabrı kararı kalmayub dîvâne şekl olub zârı vü zârı ağladı ve hizmet-kârlarına ayıtdı;"Eğer bana bir çâre itmezsenüz,ol kızun firâkıyla öldüm (5)" didi.Ve ol hizmet-kârlar dahi

(1)ve kız (2)"Aşk,sevdâ ve heves başda kaldı;sabr,dinlenme ve eğlenme elden gitdi." (3)berk dutdu (4)elini koyuvirdi (5)ölürüm
Not:Yanlış numaralamadan dolayı 87. varak eksiktir.

'azîm zârılıklar dahi (1) eyleyüb ayıtdılar kim;"Bu ne belâlu sefer idi kim bizüm başumuza geldi ve İslâmıla küfrün ne münâsebeti vardır kim sen ânı alıbilesin" didiler.Bu hâliyle çünkim sabâh oldu, oğlân;"Bana dellâlları getirivirün." didi.Çünkim,dellâllar geldiler, oğlânun bu hâlin göricek be-ğâyet ta'accüb idüb ayıtdılar kim;"Zihî hayâl fâsidu sevdâ-yı hâm kim senün başına gelmişdür." didiler ve oğlân hezâr dürlü zârılık ve tazarru' idüb ayıtdı kim;"Ez behri Al-lâh,benüm hâlümü vezîre bildirün.İşde malımun cemî'isin ana vireyin,kızını bana virsün.Yohsa,hakîkat ölürin,kanum ve yazuğum anun boynına olur." didi.Ve ol dellâllar bin dürlü havfile vezîrün katına gelüb,oğlânun hikâyetini 'arz eyledi ve vezîr ayıtdı kim;"Bu vilâyetde nice pâdişahlar oğulları benüm kızum istedi,virmedüm.Ammâ bu hoca oğlana

90^a lâyıık görürüm.Eğer benüm dînüme dönersé" didi ve dellâllar bu haberi işidicek gine oğlan katına gelüb vezîrün cevâbını takrîr itdiler.Hoca-zâde bu haberi işidicek be-ğâyet şâz ve kâm olub ayıtdı kim;"Ma'sûk yolına bir dîn ne nesnedür.Eğer, bin dînüm dahi varısa ânun dîdarına fidâ olsun" didi.Ve hizmet-kârları bu ma'niyi göricek feryâd eyleyüb zârılıklar itdiler ve ayıtdılar kim;"Sen bir hâfız-ı kelâmullâh olasin ve atan ve anan senün müsülmân ve şeyh'ün Şeyh Evhadeddîn Kirmânî ola,bu ne sözdür kim idersin.Yârın kıyâmet güninde -Âmennâ ve Saddaknâ- (2) Allâh te'âlâ Hazretine ne cevâb virirsiz?" didiler.Bunların nasihatini kulağına koymayub dellâllara ayıtdı;"Vezîr her ne kim buyurursa,ben ana mutî'am" didi.Eyle diyicek bu haberi vardılar vezîre takrîr eylediler.Vezîr (3) oğlânun bu haberin işidicek 'azîm şâz ve hürrem olub ulu keşîşler viribidi.vardılar,hoca-zâdei kiliseye getürdiler ve oğlanun, bir hatme hamâyili vardı.Çıkardı,kilisede asa kodı ve şol kim 'âdet-i küfr idi cem'îsin oğlâna itdüklerinden sonra kızı

90^b kendüler mezhebince oğlâna teslim itdiler.Çünkim bu hâlün üzerine bir iki yıl geçdi,iki oğlâncuk vücûda geldi ve dâyim yimeğe içmeğe-meşğûl olub kendünün ta'allukâtını unutmışdı.Bir gün atası ve anası Şeyh'ün hizmetine gelüb ayıtdılar kim;"Şimdiki halde oğlâncuğumuz gideliden berü uş uç yıla gitdi,'acabâ yakında gelemiki" diyü zârılıklar eylediler.Şeyh ayıtdı kim;"Melûl olman,bir kaç gün dahi sabreylen.Sağ selâmet göresiz." didi.Bundan sonra bir gün (1)'azîm zârılıklar eyleyüb (2)"İnandık ve doğruladık" (3)bu oğlânun

çünkü sa'âdet müsâ'adet eyleyüb tevfiik oldu.Hoca-zâde, 'avretiyle ve ol iki oğlancuklarıyla kiliseye geldiler ve kendüler tarîkince ibâdet itmeğe meşgûl oldılar ve nâ-gehân bu kızun nazarı ol hamâyile tüş oldu.Ayıtdı kim;"Bu asılmış ne nesnedür?" oğlân ayıtdı; "Tanrı sözidür."Kız ayıtdı;"Sen bunu okumak bilürmüsin?" oğlân ayıtdı kim;"Evvel âhir,ezber bilürem."Kız ayıtdı kim;"Al okı,görelüm Tanrı sözi nicedür?" didi.oğlân ayıtdı kim;"Varub gusl itmek gerek.Andan Tanrı sözine meşgûl olmak gerekdür." didi.Bu fikirle durub ikisi dahi gusul idüb gine kiliseye geldiler.

91^a oğlân çünkü,hamâyili eline aldı,üç kez öpdü başına kodı.kız ayıtdı;"Ben bir fâl dutdum aç görelüm kim başumuza ne gelecekdür?" didi.oğlân dahi;"Maslahatdur." diyüb açdı.Bu âyet geldi kim;" **أَلَمْ يَأْتِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعُوا قُلُوبَهُمْ لِدِكْرِ اللَّهِ** (1) oğlân bu âyeti okıycak,gözleri yaşıyla dola geldiüyü (2) ağladı.Bu kız ayıtdı kim;"Efendi niçün ağlarsın,meğer fâlimuz eyü gelmemişdür?" didi.oğlân,âyetün tefsîrin kıza takrîr eyledi,ayıtdı kim;"Allâh te'âlâ bizüm hakkumuzda buyurur,ayıdur kim,"yâni"şol vakit olmadımı kim,benden yana dönesin ve beni taleb idesin."" diyicek,kız yakasın çâk eyledi ve na'ra urub düşdi,bî-hod oldu ve oğlân dahi bir yana düşdi ve ikisi şol denlü rikkât ve zârılıklar eylediler kim vasfa gelmez.Bu hâl vâkı' olduğundan sonra duru gelüb ikisi dahi iman getürdiler ve kız ayıtdı kim;"Eğer atam ve anam bizüm müslümân olduğumuz işidürse rahatumuzdan bize nesne virmez.Imdi,bu sırrı gâyetde saklamak gerekdür,tâ kim hiç âferîde vâkıf olmaya ve ol senün iki katar katırunla ticâret tarîkiyle

91^b def'a def'a tahammülât gönderelüm.Âhir olıcak biz dahi bir gice gidevüz" didi.ve tedbîre meşgûl olub mürûr-ı eyyâmile ne kadar kumaşları ve alları (3) varısa cemî'isin gönderdiler.şöylekim hiç nesneleri kalmadı.Bir gice bunlar dahi yiğirmi-otuz hizmetkârlar ile İstanbul'dan çıkub gitdiler,'aceleyile Kayseriyye'ye geldiler.Bâkî ömürlerini şeyh Hazreti'nün hizmetinde sarf eylediler.Ammâ bu hikâyet işen mutavvel idi,biz bu kadar ihtiyâr itdük.vallâhu a'lemu bi's-savâb. KIRK BEŞİNCİ HİKÂYE. Hz.şeyh (R.A.) bir vakit şehri-erbil'de olurdu ve Sultân Sa'îd-i Şehîd Muzaffer Beyyezallâhu izzetühu Hz.şeyh'e azîm i'tikâd ve irâdet getürmiş (1)"îmân edenlerin,Allâhı ve Hakk'dan ineni (Kur'ân'ı) zikir için, kalblerinin saygı ile yumuşaması zamanı hâlâ gelmedimi?"57.Hadîd 16. Çantay,3/1009. (2) dola geldi. (3) ve malları

idi kim kaçan sefere gidilse cârevile (1) dâirei pâk iderdi ve sofradan düşen etmek parçelerini saklardı. Gice olıcak orucunu anınla açardı. Zîrâ dâyim sâyimü'n-nehâr idi ve ta'âmdan sonra eline bardak alub sakalık iderdi ve Şeyh için bir hângâh düzmişdi, adına Hanîne dirlerdi ve gâyet muhib oldu

92^a Gından, bir gün Hz.Şeyh'e ayıtdı; "Niçe kim fikir iderem, size lâyük nesne bulam, hemân ânı görürem kim, benüm pâdişahluğımı kabûl idesiz" didi. Ve Hz.Şeyh bu haberi işidicek redd-i suâl eyleyüb icâbet itmedi ve Sultân Muzaffeddîn bu kerre cid dutub mübâli-ğıyla yalvardı kim; "Elbetde kabûl eylemek gerekdür." diyü ve Şeyh dahi gördi kim iğen ilzâm ider. Hatırılıçün kabûl eyledi ve Sultân ilerü geldi, Hz.Şeyh'ün elin alub tahta çıkardı ve ol pâdişâhâne donları Şeyh'ün arkasına bıraktı ve mübârek başına bir tâc geydürdü ve kendüsi bir kılıç hamâyil eyleyüb Şeyh'ün karşısına durdu ve Şeyh ayıtdı; "Ben bu maslahatı ol vakit kabûl iderem kim, sen dahi sözümden çıkmayasın." didi ve Sultân Muzaffereddîn dahi Kelâmullâh'a yemin itdi kim, Şeyh'ün sözünden tecâvüz eylemeye ve bu karar üzre ahd ü peymân itdüklerinden sonra Hz.Şeyh Sultân Muzaffereddîn'e ayıtdı kim; "Gel yukarı tahta çık otur." didi. Eyle diyicek, Sultân ayıtdı; "Ben bu saltanatı size ısmarladum, ayruk kabûl itmezem." didi. Şeyh ayıtdı; "Gördünmi kim, bir sa'âtte ahdi nice sîdun ve bir sözüme

92^b muhâlifet eyledün." didi. Sultân bu haberi işidicek çıkdı taht üstinde karar eyledi ve Hz.Şeyh dahi ol mülûkâne donları gine Sultân'un arkasına bıraktı ve tâcı başna urdu. Ve Sultân Muzaffereddîn gördi kim, temâm memleketi kabûl itmez, ayıtdı kim; "Bâri yarusını kabûl idün." didi. Şeyh, ânı dahi kabûl eylemedi ve Sultân'un mukarrebleri bu haberi işidicek be-gâyet münfa'il olub Şeyh'i mesâvî itmeğe başladılar. İttifâk Sultân'un bir kal'ası vardı, adına Felek Âbâd dirler (2) ve cemî' mâl ve hazâyin andaydı. Bir gün ol kal'anun Kutvâlini, Sultân'a yavuz anlatdılar, ayıtdılar kim; "Sizden yüz döndermişdür ve bir fırsat ister kim pâdişahlı-ğunuza kâsd eyleye." didiler ve bu hikâyeti bir kişi vardı kût-vâle takrîr eyledi. Bir gün, Sultân Muzaffereddîn ol kal'adan mâl taleb eyledi, fi'l-hâl ol kût-vâl kapuyı yaptı, "Nesne virmezem." didi. Sultân tahkîk bildi kim, kût-vâl hâyîn oldu. Bir gün, beğlerini bir yire cem' eyleyüb tanışık eyledi kim; "Ol kal'ai ne vechile (1)cârüyile dâirei (2) dirlerdi ve

alavuz" Eyle diyicek,ittifäk idüb ayıtdılar kim;"Şimdiye değin hiç bizi anmazdun,gıce ve gündüz

93^a ol Şeyh'ile müsâhibet iderdün,imdi yikreği oldur kim,âni göndüresiz,vara kal'ai feth eyleye" didiler.Sultân bu ma'niyi işidicek bildi kim,temâmet beğler muhâlifet itmeğe başladılar.Bu cem'iyet tefrika olduğından sonra,Sultân durdı,Şeyh'ün katına geldi.Şeyh ayıtdı;"Bir kaç gündür kim benziünüzü müteğayyir gördüm" didi.Sultân dahi,kutvâlün ve beğleri (1) ahvâlini takrîr eyledi.Şeyh ayıtdı kim;"Siz hiç melül olman,üç gün sabreylen,görün kim kal'anun hâli nite olur." didi.Sultân çıkdı gitdi.Şehre münâdî viribidi kim,"Yârin ne kadar hırka-püş dervîş varise seccâdesiyle ve ıbrığıyla fülân sahraya çıksun." diyü.Çünkim yârındası oldu,üç bin nefer dervîş cem' olub kal'adan yana revâne olub gitdiler.Çünkim kal'anun karşusına geldiler.Şeyh buyurdu,üç saf oldılar ve her birisi seccâdelerin bırağub iki rek'at namaz kıldılar ve üç gün oruç dutmağa niyyet eyleyüb kıbleden yana oturdılar ve galebeyile zikrullâha meşğül oldılar ve hiç vecihle hareket itmediler meğer kim tecdîd-i vudü' hâcet olayıdı ve hem namaz vakti olıcak Şeyh imâmetlik

94^b iderdi ve kutvâl bunların bu hâlini göricek,be-ğâyet ta'acüb idüb ayıtdı kim;"Bunlar ne kavimlerdir (2) ne kişilerdür kim üç gündür bu kal'aya karşı otururlar,hiç hareket eylemezler ve ta'âm dahî yimezler ve 'ale'd-devâm ibâdet iderler." didi.Bu fikirle bir kişi gönderdi,varub bunlardan suâl eyledi kim;"Ne kişilersiz ve kangı taraftan gelürsüz ve maksûdunuz nedür?"Bunlar ayıtdı;"Bizüm pîşvâmuz Şeyh Evhadeddîn Kirmân'dan bu hâlün keyfiyetini var andan teftîş eyle"didiler.Eyle diyicek,ol şahs Şeyh'ün katına geldi,ayıtdı kim;"Emîr-i kal'ai sizlere selâm ider,ayıdurlar kim;"Ne kişilerdür ve kanden gelürler ve maksûdları nedür?Bize bildürsinler." didi." ve Şeyh Hazreti dahi ayıtdı kim;"Biz Allâh'un leşkeriyüz ve Sultân Muzaffereddîn'ün iki'dürlü çerisi vardur;birisi oldur kim,her kande varısa ma'reke ve cenk iderler ve birisi dahi bizüz kim gıce ve gündüz 'ibâdet eyleyüb kâyimü'l-leyl ve sâyimü'd-dehr oluruz ve bu cihet için geldük kim,bu kal'ai feth idevüz.Eğer ahsen vecihle teslim idersenüz,"Fe biha ve ni'mehu" (3) ve illâ bu yirden gidicek değülüz,tâ bu maksûd

(1) beğlerinün (2) ve ne kişilerdür (3)"Ne güzel ve ne a'lâ"

Not:Numaralamada hata olub 1 varak eksik yazılmışdır.

95^a hâsıl olmayınca." didi. Ol şahs bu ma'niyâ işidicek, vardı kût-
vâle takrîr eyledi ve kutvâle Şeyh'ün bu haberleri 'azîm eser ey-
ledi. Fi'l-hâl, kal'ade ne kadar adam varıse bir yire cem' eyleyüb
ayıtdı kim; "Bu gelen Şeyh ğâyetde ulu kişidür ve Hakk te'âlâ'nun
hâslarındandır ve hem sâhib-i vilâyetdür. Ayıtmış kim; "Biz cenk ve
muhârebe itmeğe gelmedük, eğer ahsen vechile virürsenüz hoş ve gernî
yok dirseniüz uş kal'aya karşı oturub Allâh'a niyâz eylesünüz, almayın-
ca ğitmezünüz." demiş. İmdi, siz ne dirsiz? Hâliye (1), ben şöyle revâ
gördüm kim, eğer bu Şeyh bizümle cenk ve cidâl itse biz dahi bunla-
runla muhârebe ideydük. İmdi, bundan yeğ yokdur kim, ahsen vechile
bu kal'ai Şeyh'e teslîm idevüz. Eğer Sultân ile bizi mesâlih idüb
sevğend-nâme alıvirecek olursa" didi. Ve bu cemâ'at kutvâlün sözle-
rini müvecceh görüb, Hz. Şeyh'e adam gönderdiler, bu kaziyvei itsün
diyü. Hz. Şeyh bu haberi işidicek, maslahat görüb halîfelerün birisin
Sultân'a viribidi. Uâ kim ashâb kal'aya sevğend-nâme getüre

95^b ve hiç vecihle bunlara bir zaman (2) deĝmeye. Çünkü Sultân'dan
nâme geldi ve kutvâl sevğend-nâmesi göricek, kal'ai Hz. Şeyh'e teslîm
eylediler ve Şeyh dahianahtarını Sultân'a gönderdi, ayıtdı kim; "Üş-
de bu kal'ai aldük. Eğer gayri yirde dahi muhâlefet eylemiş kal'a
varısa buyurun varalum, Allâh izniyle feth idelüm." didi. Bundan
sonra Hz. Şeyh ol kal'anun cemî'i kaydun görüb kutvâl ve kal'anun
kethudâlarını aldı. Sultân geldi ve ol cemâ'at a'dâ ve sâhib-aĝrâz
bu hâli göricek 'azîm ta'accüb itdiler ve Şeyh için didükleri söz-
lere pişmân oldılar ve cemî'isini (3) gelüb Hz. Şeyh'ün elin öpüb mü-
rîd ve mu'tekid oldılar. Bundan sonra Hz. Şeyh Sultân'a and virdi
kim, kutvâle ve müstahfizân-ı kal'aye hiç vechile mâzarratı irişme-
ye. el-Hâsıl, Hz. Şeyh bir zamandan sonra ol yirden 'azîmet eyledi.
Sonra işitdi kim, Sultân o dizdârı katl eyledi. Be-ĝâyet munfa'il
olub mübârek hâtırını 'azîm perîşân oldu. Bundan sonra Sultân nice
ki Şeyh'i da'vet eyledi, ayruk Erbil şehrine varmadı ve bir halî-
fesin gönder

96^a mek dahi vâki' olmadı ve bu rubâ'iyi bedîhi ayıdub, bir âha-
riyle Sultân hizmetine viribidi "Bâ dil guftem sohbet-i şâhî güm
ĝîr - Çün ser bi-nihâdei külâhî güm ĝîr , Dil guft tû hoş bâş ki
men âzâdem - Kürdî vü dehî vü hângâhî güm ĝîr" (4)

(1) Hâline ben (2) bir ziyân (3) ve cemî'sin (4) "Gönüle dedemki, tâ-
cı başına koyduğun zaman şâh ile olan sohbeti bırak. Gönüle dedim
ki, sen hoş ol ben hürüm; daĝlılığı, köylülüĝü ve şehirliliĝi bırak"

Çün

Ser be nihâdei küllâhî gum gîr - Ve zi harmen bî fâyide kâhî gum gîr
Iy hiç ne dîde çend ezîn guft me kûy - Şeyhî vü dû nân ü hângâhî
gum gîr ; Ez hân-ı zamâne nîm nânî gum gîr - Çün mâye buved sûd ü
ziyânî gum gîr ; Tâ yekî kûyî haşmet-i Erbil me güzâr - Iy hiç ne
dîde kürd hânî gum gîr , Mâ râ çi balâsünçîâtrâzîleknûn gûci, 'Iys
ü neşât ü çi şam gûnâ gûn , Çün himmet-i men fîrû neyâbed bedû kevn
Çi hângeh-i Cüneyne mâ râ ü ci tûn." (1) .(2). KIRK ALTINCI HİKÂYE
Hz.Şeyh bir vakit Bağdâd'da olurdu ve Kadı Tâceddîn Urmevî kim ol
zamânun 'âlimlerinden ve kadılarından idi.Ve hem Hz.Şeyh'e mürîd
ve mu'tekid olmuşlardı.Bir gün

96^b bir 'âlim kişi olub Şeyh'ün katına geldi ve ta'rîf-i tarîk
ile ayıtdı kim;"Bu kişi 'âlim ve fâzıl kişidür ve temâmet 'ulûm-ı
hakâyık ve dekâyık görmüştür.Şimdiki hâlde Hz.Şeyh'den istid'a ve
iltimâs eyler kim,hizmetine kabûl idüb irşâd idüb ve halvet çek-
düre" didi.Şeyh ayıtdı kim;"Tâkat yetdükçe taksîr olmaya" didi ve
Kadı Tâceddîn ayıtdı kim;"Eğer buyurursanız,bu gün dest-i tevbe
eylesün" didi.Şeyh ayıtdı kim;"Bu gün tevakkuf eylen,tâ kim ben
bu gece istihâre eyleyem ve bunun hâline meşgûl olub teemmül gös-
terem.Inşaallâh yarın gelesiz" didi.Ve Hz.Şeyh ol gece meşgûl olub
vâkı'asında ânun hâlinün keyfiyyetini ma'lûm eyledi.Çünkim sabah
oldı ve Kadı Tâceddîn ve ol danışmend Hz.Şeyh'ün hizmetine geldi-
ler ve temâmet ashâb,ehl-i Bağdâd hem anda muctemi' olmuşlardı ve
Hz.Şeyh ne buyurur diyü güş olmuşlardı.Ve Hz.Şeyh Kadı Sirâceddîn
suâl idüb ayıtdı kim;"Ol kişi hakkında ne buyurursız?" Ve Şeyh Haz-
reti ayıtdı kim;"Ol 'azîz için bu gece istihâre eyledüm,gördümkim
bu makâmda bir (3) sakara (4) döşenmiş ve temâmet

97^a ashâb ol seferinün (5) üzerine hâzır olmuşlar ve her kişinün
önine ale'l-infirâd birer çanak ta'âm konmuş ve biş nasîb alur
bir ulu çanak ta'âm ile benüm önümde durur,bu hâl üzerindeyiken
gördüm kim bir 'azîz hângâhun kapusından içerü girdi.Ben ayıt-
dum kim;"Bu müsâfir irak yirden gelmiş ola ve karnı dahi şâyed
aç ola"diyü götürdüm,bu çanağı bu biş nasîb ile kim bu 'azîzün
eline virdüm.Çanak başı aşağı olubbiçindeki ta'âm döküldi."didi.

(1)"Başına tacı koyduğun zaman,faydasız harmanı bırak.Ey bu kadar
sözden hiçbir şey görmeyen,söyleme;şeyhliği,iki ekmeği ve şehirli-
liği bırak.Zamane sofrasından yarım ekmeği,maya olunca fayda ve
ziyânı bırak.Haşmetden bir şey söyleyinceye kadar Erbil'i bırakma,
Ey hiç kürd okuyucu görmemiş,bırak.Şimdi bize ne kilim,ne süs,ne
yaşayış; ne neşe ve ne çeşit çeşit şam.Bizim gayretimiz iki dünyâ-
da aşağı olunca,Cüneyne hângâhı bize küllhân olur.(2)Vallâhu a'le-
mü bi's-savâb. (3)bir bir (4)sofra (5) ol sofranın

Ve Kadı 'âceddîn ayıtdı;"Bu vâkı'anun te'vîlün ve ta'bîrin rûşen eylen,tâ kim ma'lûm idevüz" didi.Şeyh ayıtdı kim;"Ol sefere (1) kim döşinmiş,bu tâliblerin sûret mu'âmelesidür kim her bir nasîb andan alurlar (2) ol büyüün (3) çanak kim ta'âm ile bu 'azîze vir-mek istedüm,içinden ta'âm döküldi.Oldur kim,bu 'azîzün bizüm tarîkimizden ve meşrebden nasîb yokdur." didi.Ve Kadı 'âceddîn ol cemâ'at Şeyh'ün bu 'alâmetini ve bu delillerini işidicek ta'accüb idüb ayıtdılar kim;"Bu ma'nînin tasdîkini nice bilevüz" didiler. Hz.Şeyh'e bâtın nûriyle bunların tefekkürü ma'lûm oldu.Ayıtdı kim;"Sizler bu ma'nî

97^b musaddık dutmadunuz nice dür,ger (4) hemîn lahza bunun tasdîkini zâhir idersem" diyüb,Hız.Şeyh ol 'azîzi katına götürüb ayıtdı kim;"Hizmetünüz bu cihet içinmi geldi kim tâ size irşâd eyleyem ve ma'rifet tarîkinün tahkîkini bildüm (5)" didi.Ol dânişmend ayıtdı;"Belî,ol sebep için geldüm" didi.Şeyh ayıtdı kim;"İmdi seninle iki şart iderem.Eğer kabûl idersenüz ben dahi tâkat (6) yitdüğince irşâd eyleyem" didi.Ol şahs ayıtdı kim;"Sem'an ve tav'an" (7) Döndi,Şeyh ayıtdı;"Şartum oldur kim,ben her ne dirsem i'tiraz eylemeyesin ve ne idersem muhâlefet etmeyesin" didi.Ol kişi ayıtdı kim;"Fermân Şeyh'ündür." didi ve Şeyh ayıtdı kim;"Bu gunci (8) halvete girüb Erba'in çıkarmak gerekdür." didi.Eyle diyicek,ol şahs ayıtdı kim;"Ben Edebü'l-Mezîdün kitabında ve Risâle-i Kuşeyrî'de ve sâ-yir kitâb-ı meşâyihde şöyle buldum kim,evvel mürîde başmak hizmetün virürler ve andan sonra farraşlık ve andan hâdimlik,'ale't-tertîb tâ ol zamâne deşin kim müstahak halvet ola ve ben hizmetünüze bu gün irşüdüm.İmdi,halvet buyurmak 'aceb idi" didi.Eyle diyicek

98^a Hz.Şeyh tebessüm idüb,Kadı 'âceddîn dizini kakdı.Ayıtdı kim;"Ol vâkı'anun ta'bîrini gördünmi kim,bu dem şart eyledüm,gine bu sa'ât i'tirâz eyledi".Döndi,Şeyh ol şahsa ayıtdı kim;"Ey 'azîz sana bu tarîkde hehre ve nasîb konmamışdur ve fâyide dahi 'âyid olmaz.Eyle olsa,kendözüne azâb ve zahmet itmek neye gerekdür ve yikrek oldur kim evvelki 'âdet üzere ibâdetine meşğûl olasın ve bu fazîletün 'aceb senün başından gitmeyince bizüm sözümüz kabûl idemezsin" didi ve ol cemâ'at bu hâli göricek Hz.Şeyh'ün sözine inanub (1)ol sofrâ kim (2)alurlar ve (3)ol büyük (4)eğer hemîn (5)bildürem (6)dahi tâkata (7)"Başüstüne" (8)Bu gice

hayalleri zâyi' oldu ve hayli zamandan sonra,Şeyh a'zamî'l-hulefâ Hoca Şemseddîn Taklîsî (1) Kaddesallâhu Sırruhu Emel şehrine ırış- di ve ehl-i şehir karşı çıkub mu'azzez ve mükerrem dutdılar.Itti- fâk Şeyh Sa'deddîn Hamevî dahi Kaddesallâhu Sırruhu anda, olurdu. Bir gün müridlerinin bir kaçı vardılar,Hoca Şemseddîn Hazretini ziyâret eylediler ve anun belâğat ve fesâhat ve takrîr ve beyânı ve zikri ve nûr-ı bâtını ve kemâl-i

98^b tahkîkile müstefîd oldılar.Çünkü gine Şeyh Sa'deddîn hizme- tine geldiler,Hoca Şemseddîn'ün menâkıbı evsâfından takrîr eyle- diler ve ayıtdılar kim;"Bu gün,üç gündür ki Hoca Şemseddîn bu şeh- re gelmişdür,ammâ Şeyh Hazretine gelmedi" didiler.Hâtiye bir gün Hoca Şemseddîn durdu,Şeyh Sa'deddîn'i görmeğe müteveccih oldu ve Şeyh Sa'deddîn Hazreti dahi Hoca Şemseddîn'i ziyâret itmeğe çıkdı, yol üzerinde giderken ikisi biri biriyle buluşub müşerref ve müzey- yen oldılar ve ol şehir mişe içindeydi ve ol makâm kim,buluşdılar, ağaçlar içiyidi.Bir nâzûk mevzi'de karar eylediler ve Sa'deddîn mü- rîdlerinden sonra bir kaç kişi gönderdiler,vardı ta'âm ve sefere (2) hâzır itdiler ve ta'âmdan sonra nây-ı ırâkî ağâz eyleyüb hoş vechile semâ' eylediler ve ol iki şeyh'e zevkler hâsıl oldu.Çünkü cemâ'at müteferrik oldılar,Hoca Şemseddîn ol câyigâhda bir sa'ât ikâmet eyledi,gördi kim bir kişi "Nedür?" didi.Ol şahs ayıtdı;"Ben

99^a ol kimseyem kim Kadı Tâceddîn beni Şeyh Evhadeddîn Hazretine iletliyidi kim,bana irşâd eyleye.Ammâ devletüm yoğumuş kim,ânun gi- bi ulu sâhib-i vilâyetün kelâmına i'tirâz eyledüm ve şimdi pişmân olduğumun fâyidesi yokdur." didi.Ve Şeyh Şemseddîn Hazreti ayıtdı kim;"Elhamdülillâh,Sa'deddîn Hazreti'ne ırismişsin" didi.Ol şahs ayıtdı;"Ben bilürem kim bunun gibi nesneden mahrûm ve mağbûn oldum ve ol hasret kıyâmete değin içimden çıkmaya" didi. KIRK YEDİNCİ Hİ-

KÂYE. Hz.Şeyh (R.A.) ol zaman kim şehir-i Musıl'da olurdu ve şehir- de bir mescide (3) vardı.Adına Câmî'-i Aşk aydurlardı.Bir cum'a Hz.Şeyh ashablarıyla ol mescide vardı,iki rek'at "Tahiyyatü'l-Mes- cide" (4) kılduğundan sonra,gördim kim bir sûfî geldi,ak kaftanlar giymiş ve seccâdesini omuzuna salmış ve temâmet ashâblar bilmezler- kim bu ne kişidür.Hiç kimseye iltifât eylemeyüb râst geldi Şeyh'ün sağ yanına seccâdesin bıraktı.Dahi bî-huzûrıla iki rek'at namaza meş- gûl oldu ve şol resme küstâhâne hareket eyledikim etekleri Şeyh'ün üzerine düşer.Dahi ashâb,bu hâli göricek

(1)Tiflîsî (2)ta'âm ve sofrâ (3)bir mescid (4)Tahiyyatü'l-Mescid

99^b be-ğâyet münfa'il oldılar.Dilediler kim,süfiyle verehem güne söz ideler.Döndi,Hz.Şeyh bunları teskîn eyledi.Ittifâk ol câmi'un kubbesinde bir güğercin yuva yapup içinde üç yumurda komış idi.Nâgehân ol iki güğercinler geldükleyin yuva yıkıldı.Ol üç yumurda süfînün başı üzerine düştü,kaftandını ve tülbendini ve seccâdesini temâmet mülevves eyledi.Fi'l-hâl durdu, seccâdesini koltuğuna aldı,çıktdı mescidden horlığıyla yürüyüvirdi ve ol cemâ'at bu ma'niyi müşâhede idicek cemî'isi geldiler Hz.Şeyh'e mürîd mücîb (1) oldılar,vallâhu a'lemü bi's-savâb. KIRKSEKİZİNCİ HİKÂYE. Hz.Şeyh (R.A.) bir vakit Malatıyye'de olurdu ve şehrin bir şahsı varıdı,adına Âhî Ahmed ayıdurlardı ve Hz.Şeyh'e mürîd olmışdı ve şehrin bir subaşısı varıdı,adına Sa'deddîn Köpek ayıdurlardı ve Sultân Alâeddîn'ün hâslarından idi.Bir gün Sultân'un kelpleri (2) Sa'deddîn Köpek'le (3) and içüb ahd itdiler kim Sultân'a kasd ideler ve saltanat tahtına Sa'deddîn Köpeği geçüreler.Çünkü

100^a bu tedbirün üzerine ittifâk itdiler,ammâ işleri râst gelmedi ve Sultân'un nân ve nemeki ayaklarına dolaşdı,el-hâsıl bu ma'nî çünkim Sultân'a ma'lûm olındı,Sa'deddîn Köpeği ve ol köpekler (4)kim and içmişlerdi,cemî'isin helâk eyledi ve bu Âhî Ahmed dahi Sa'deddîn köpeğin musâhibleri (5) boyındahi ittifakda biledür dimişler.Eyle olsa Sultân bir gün bir kul göndermiş,geldi Âhî Ahmed'i tutdı,demürledi,bu hâlile Hz.Şeyh'ün hizmetine gelüb isti'ânet taleb eyledi ve Şeyh dahi ayıtdı kim;"Hiç ğam yime ben bilürem bu kaziyede bile değılsin ve bu iftirâyı sana sâhib-i ğarazlardur ki itmişlerdür ki imdi biz seni dünyada bunun ğibi zahmetlerden saklamayıcak âhiretde nice saklayubilevüz" didi.Hâsıl-ı kelâm ol kul aldı Âhî Ahmed'i Konya'ya ilettdi.Çünkü,Sultân Alâeddîn gördi,ğâyet hışmından ayıtdı kim;"Eğer dilersen kim,bu belâdan seni halâs eyleyem.Râst ayıtdı kim (6) kaç kişi and içdi ve nice tedbîr itdiler" döndi (7).Âhî Ahmed ayıtdı kim;"Kaç kişi and içdi,bu ben (8) haberdâr değılüm

100^b Ben bir şahne (9) kişiyem,ol halden benüm haberüm yokdur" didi.Sultân gördükim ahsen vechile ayıtmaz,buyurdu karnına ikiyüz çomak urdılar.Âhî Ahmed hiç vechile çağırub fenyâd itmedi.Çünkü irtesi oldu,ahsen vechile ğine sordı,hemçünân evvelki ğibi cevâb

(1)mürîd mühib (2)Sultân'un beğleri (3) Köpeğe (4)ol beğler

(5)Köpeğin musâhiydi (6)râst ayıtkim (7)didi (8)ben bu (9)bir şeyhe

virdi.Sultân buyurdu kim,bu kerre arkasına iki yüz çomak dahi urdılar,gine hiç dınmadı.Sultân çünkim bu hâli müşâhede eyledi,ayıtdı;"Bu ne 'aceb haldür kim dörtyüz ağaç yidi,hiç benden aman dilemedi." didi.Bundan sonra gine hükm itdi bir tas od koydılar,götürüb göğsi üzerinde kodılar,hiç bu âteşün harâreti göksine kâr eylemedi ve her 'azâb şikence kim itdiler hiç vechile birinden zahmet çekmedi.Bu kerre Sultân buyurdu,katına getürdiler.Ayıtdı;"Sen nice adamsın ki,bunca işkence sana kâr eylemez.Eğer tâş imisse dahi pâre pâre olaydı,meğer ism-i a'zâm bilürsin veyâhud sehârsın ola?" didi ve dahi Ahmed ayıtdı kim;"Sehhâr degülüm,ammâ Şeyh Evhadeddîn'ün mürîdiyem.¹⁰¹ vakit kim beni Malatıyye'de dutdılar,vardum Hz.Şeyh'den isti'ânet taleb eyledüm.Ayıtdı kim;"Hiç şam yime,dâyim zikrullâhı meşgûl ol.Ben seni Allâh izniyle,ol belâlardan halâs eyleyem." didi ve ol gün kim bana ağac ururlardı,Hz.Şeyh cemî'isin mübârek eliyle dutardı,bana dokunmazdı ve her belâ vü zahmet kim bana iderlerdi,Şeyh Hazreti kamûsın def' eyledi ve dahi ayıtdı kim;"Ben seni dünyâ belâsından kurtarmayacak âhîret azâbından ne vecihle halâs eyleyem" didi ve Sultân ve bâkî ümerâ bu haberleri işidicek 'acaba kaldılar ve Sultân (1) Hz.Şeyh'e evvelden i'tikâdı varıdı.Bu kerre yüzbin ol kadar oldu,fi'l-hâl Âhî Ahmed'ün bendîni götürdi ve gayrı (2) bahalu donlar geydüirdi,gine mansıbın virüb Malatıyye (3) viribidi.Vallâhu a'lemu.**KIRK DOKUZUNCU HİKÂYE.** Hz.Şeyh (R.A.) bir zamanda Bağdad'da olurdu.Çünkim Hicaz'a gidicek vakit irişdi.Şeyh dahi Hacc seferine niyyet eyledi ve yüzbin adam mikdârı kâfile cem' olmışdı ve Emîri'l-Mü'minîn Halîfe Mustansır (R.A.) Şeyh'e

¹⁰¹ ayıtdı kim;"Bu yıl benim hatırumun (4) irâdeti şöyledür kim Emîr-i Haccsız (5) ve kâfileyle delâlet buyurasız (6)" didi ve Hizmet-i Şeyh ayıtdı;"Şol iş kim biz hergiz itmemişüz.Kabûl eylemek vazîfemüz degüldür." didi ve çok dürlü men' ve def' itdi,Halîfe mesmû' dutmadı."Elbette Emîr-i Haccı kabûl itmek gereksiz" didi veŞeyh Hazreti dahi gördi kim,def'ine çâre yok,nâ-çâr olub kabûl eyledi.Bir gice vâkı'asında gördikim,a'râb cemâ'at 'azîm leşker cem' eyleyüb gelmiş,ne kadar pürgeler (7)varısa örtmiş ve kâfileyle muhârebe eyleyüb helâk eylemiş ve nicesini esîr idüb

(1)Sultân'un (2)ve ağır (3)Malatıyye'ye (4)haturum irâdti

(5)Emîr-i Hacc sen olasın (6) delâlet buyurasın (7)bürgiler

mallarıyla almış gitmiş.Çünkü sabâh oldu,Hız.Şeyh buyurdu,gine 'alemi Bağdâd tarafına döndürdiler ve ol kâfile çünkü bu ma'niyi müşâhede eylediler,feryâd idüb cemî'isin Şeyh'ün katına geldiler.Ayıtdılar kim;"Mevâcib-i mürâci'at niçündür?" didiler.Hız.Şeyh ahvâl vâkı'ai bunlara takrîz

102^a eyledi.Dahi ayıtdı kim;"Hâliye bir maslahat bu vechile göremki kâfile bir ulu belâya uğramadın gine döneler." didi.Hâsıl-ı kelâm o kişiler kim Şeyh'ün sözine i'tikâd itdiler,döndüler,sağ selâmet girü Bağdâd'a geldiler.Anlar kim;"Hâb nedür,vâkı'a nedür?" diyü,i'tikâd itmediler,bir gayri Emîr-i Hacc dahi terbiyet eylediler.Andan sonra 'azîmet eyleyüb geçdiler.Bâdî (1) Şeyh Hazreti çünkü Bağdâd'a geldi ve Emîrü'l-Mü'minîn Halîfe Mustansır ve şehrûn ekâbirleri cem' olub Şeyh'ün katına geldiler.Bir zamandan sonra,Halîfe Hazreti bu mürâci'atın keyfiyetini Şeyh Hazreti'nden suâl eyledi.Şeyh dahi ahvâl-i vâkıai şerh idivirdi.Döndü,Halîfe ayıtdı kim;"Bârî bir peyki gönderelüm,varsun ol kâfileyi döndürsün" didi.Şeyh Hazreti ayıtdı kim;"Şimdi anların işi temâm olmuşdur." didi.ve iki günden sonra haber geldi kim,ol giden kâfile temâmet a'râb leşkери kılıçoan geçürdi ve ol kim kurtuldu,serpâ bürehne olub geldiler,Şeyh'ün ayağına döküldi.Şeyh ayıtdı kim;"Bu i'tikâdı sizlere evvelden gerekdi kim benüm nasihatüm

102^b işidedünüz (2)" Vallâhu a'lemü. ELLİNCİ HİKÂYE.Hız.Şeyh (R.A.) ol vakit kim Tebrîz'de olurdu.Bir gice Rasûl Hazretini (A.S.V.) sabaha yakın düşinde gördi,ayıtdıkim;"Yâ Şeyh Evhadeddîn dur,tecdîd-i vuzû' eyle ve ashâblarına dahi ayıtdı kim (3) tecdîd-i vuzû' eylesünler,varun ol Hakk ve Şeyh-i a'zâm fakîh Zâhid'e dahi haber it,ol dahi cemâ'atıla tecdîd-i vuzû' eylesünler varun ol Hakk te'âlâ'nun dostı kim adına Miyfürûş Kanbûrı aydurlar,bu gice vefât itmişdür,varun ânı techîz tekfîn eylesün,ammâ 'azîm i'zâz ikrâmıla getirün.Şöyle kim,salacanın önini siz iki Şeyhler ve ardını halîfeler götürüb defin eylesün." didi.Hız.Şeyh vâkı'adan haber-dâr olıcak fi'l-hâl durdu,tecdîd-i vuzû' eyledi ve ashâblar dahi temâm tecdîd-i vuzû' itdiler ve Şeyh Fâkîh Zahide dahi haber gönderdi.Hem-çünân anlar dahi hâzır oldılar.Eyle olsa bu iki Şeyh ashâblarla durdılar,ol Miyfürûş Kanbûrı isteyü gitdiler.Şöylekim Tebrîz

(1)Bârî Şeyh (2) işideydünüz (3) dahi ayıtdı ki

103^a şehrinin bâzar (1) köşe be-köşe teftîş itdiler ve temâmet şehir halkı bunları ta'accüb idüb ayıtdılar kim;"Bu iki mu'azzam Şeyh'ler bunca ashâblar (2) bir suci satıcı kimse nice isterler" diyü hâliye sora sora geldiler, evini buldılar. Gördiler kapısı muhkem berkinmiş. Bir kişi gönderdiler, vardı ta'ama (3) üstinden aşağı indi, kapuyu açdı. Çünkü içerü gindiler kim başını şarab camının (4) üzerine koyub cânı teslîm eylemiş. Bu iki Şeyh ilerü vardılar, bunun iki ayağın yüzlerine sürdiler ve 'azîm rikkât idüb zârlıklar eylediler ve hoş vechile ve tekfîn ve tedfîn eylediler ve salacanın önünü bu iki Şeyh götürdü ve ardını halîfeler götürdü ve ashâblar önüne zikir idüb 'azîm dürlü tertibile makberesine ilettiler ve Şeyh kendü eliyle defin eyledi ve ehl-i Tebrîz bu ma'niyi müşâhide idicek be-ğâyet ta'accüb itdiler ve şimdiki halde ol merkad Tebrîz içinde meşhûr ziyâret-gâh olmuştur ve bu makâm 'azîm ulu makâmudur. Ve Allâhu te'âlâ'nun esrarlarından bir sırdur kim hiç âferîde bunun

103^b künhine irişmez, vallâhu a'lemu. ELLİBİRİNCİ HİKÂYE, Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit sefer üzerindeyiken ve Mısır'a varmağa niyyet eyledi. Çünkü yakın geldi nüzûl idicek, "Yir hazır itsünler" diyü bir kaç derviş onurdu gönderdi, vardılar bir eski saraya vardı, temiz itdiler, geldiler Hz. Şeyh' ol câyigâhda karar eyledi. Çünkü ahşam irişdi, Şeyh buyurdu;"Her derviş 'ale'l-infirâde önlü önüne birer şem' yaktılar ve Hz. Şeyh takrîr-i beyâna meşğûl oldu ve ashâb temâm huzurla oturmuşlardı ve bu kadar şem'ün rûşenliğinden sarayın içi ve taşı be-ğâyet aydın olmuşdu. İttifak Sultân dahi vezîrleriyle tām üzerine çıkub taire teferrüc iderken nâ-gâh gözi ol saraya tüş oldu, vezîrinden suâl idüb ayıtdı kim;"Ol fülân mülûkun sarayına adamı konmuşdur, yohsa ne haldür?" didi. Vezîr ayıtdı;"Nice yaldur kim ol sarayı muhkem berkitmişdür ve kimse dahi anda konduğu yokdur." didi.

104^a el-Hâsıl Sultân bir adam viribidi, geldi ol sarayda gördi kim bir bölük dervîşler oturmuşlar ve Şeyh'leri va'az nasîhata âğâz eylemiş ve bunlar istimâ' idüb hoş vechile sohbet hâs iderler, ammâ hiç orta yirde me'kûlât ve meşrûbâtdan nesne yokdur. Ol şahs bu hâli göricek vardı Sultâna 'arz eyledi, döndü, Sultân vezîrine ayıtdı kim;"Biz dahi varub ol 'azîzi ziyâret itmek gereküz." didi. Vezîr ayıtdı kim;"Şimdi bî-vakîtdür kim meşer yârın (1) bâzar be-bâzar (2) ashâblarla (3) vardı tām (4) şarab cömleğinin

varavuz" didi. Sultân ayıtdı kim; "Kâna yâran, bu dem varmak lâzımdur." didi. Hâliye bu fikrile Sultân ayıtdı, vezîr bir kaç beğler ve hizmet-kârlarla geldiler. Hz. Şeyh'i ziyâret eylediler ve Şeyh dahi Sultân 'azîm nüvâzişler eyledi ve ihtirâm gösterdi ve şol resme müessir va'az nasîhat ma'rifet takrîr eyledi kim, Sultân cân diliyle Şeyh'ün muhibbi oldu ve esnâ-yı hikâyetde, Hz. Şeyh güyendelere işâret eyledi. Hüb âvâzile Hz. Şeyh'ün bu gazeline ser-âşâz eylediler ki, budur: "Me râ ezâd der mescid der semâ evlîter - Seccâde nîm lâyıkk merâ ez nâr evlîter" (1)

104^b ve Sultân Hz. Şeyh'ün bir vechile sohbetin göricek vezîriné ayıtdı kim; "'Ale's-sabâh matbah-hâneye ve havâyic-hâneye her esbâb kim me'külât ve meşrûbâtdan cemî'isin bî-kusur bu câyigâhda hâzır idün kim, dahi ben bu makâmdan hâlî olmazam" didi. Vezîr dahi Sultân'a ne ki emrettiyse temâmet ol câyigâhda hâzır itdi ve Sultân gice ve gündüz (2) sarayında ne kadar hizmet-kârları varısa cemî'isin anda getirdi ve Şeyh'ile gice ve gündüz sohbet itmeşe meşşül oldu. Bir gice Sultân anda hâzır değilken Şeyh Hazreti ashâblarına ayıtdı kim; "Ol vakit biz bu şehre geldük, bu tana'um ve esbâblar kim şimdi müheyyâ olmışdur, zamîrimüzden ve hatırımuzdan geçdimi?" Bunlar ayıtdılar kim; "Hiç birimizün bu hâl hâtırından geçmedi." didiler. Ve Şeyh ayıtdı kim; "Benüm hâtırundan fakr u fâke ve 'aczi meskentü mezellet horlıktan gayrı nesne geçmedi." didi. "Ammâ şimdiki halde bu resme tana'um bize bî-ihtiyâr miyesser oldu. İmdi eğer bu hâle rıza virüb ve bu tana'um bizüm üzerimizde mukarrer olıcağ olursa, bundan

105^a dahi ziyâde maksadlar isterüz ve dünyânun âdeti oldur kim şol kimse kim tana'um ve râhat taleb eyleye. Andan sonra ırak olur ve şunlar anun tâlibi olmaya, ana yüz gösterürler. İmdi, mebâdâ ki ba'de'l-yevm biz bu tana'um ve râhatun tâlibi olavuz. Ol dahi bizden yüz dönderür ve biz horlığıyla ve mezelletile bu câyigâhda kalavuz. Eyle olsa, bundan yikrek yokdur ki, bu makamdan sırrıla sefer eyleyevüz. Şöyle kim, isteyeler, bulamayalar." didi. Bu fikrile hem ol gice çıkdılar, ol makâmdan bir gayri köşeye 'azîmet eyledişer. Çünkim sabâh oldu, geldiler, kimse bulmadılar ve Sultân bu haberi işidüb hayli melûl oldu, vallâhu a'lemü.

ELLİ İKİNCİ HİKÂYE. Muvâsilet Şeyh-i Ekber Melikü'l-Meşâyih Mah-

(1) "Gökteki mescidde zararlı olan, bana evlâdır, bana layık olan

yarım seccâde'de atışten daha evlâdır."

(2) gice ve gündüz kendü sarayında

remî'l-Esrâr Mukaddemi'l-Ebrâr Pîşvâ-yı Ehl-i halef-i 'âlem kârtâh-ı Hidâyet, Kâmil-i bârgâh-ı 'inâyet, Burhânü'l-Muhakkîkîn Huccetü'l-'Ârifîn, halefî'l-hulefâ, Hoca Şemse'l-Milleti v ve'd-Dîn Ebî Hafz Omer b. Ahmed Kaddesallâhu Sırruhu Şehr-i Tiflîsde olurdu ve merhûm atası Hoca Ahmed Ni'metullâh ki Şehrün mu'teber Hocasıydı, ol vakit kim fevt olub Hakk civârına ulaştı. Hoca Şemseddîn

105^b oğlanı ve atası hastalığında kendü karındaşını vâsî diküb cemî'i mâlını ve oğlu Hoca Şemseddîn'i ana ısmarladı. el-Hâsıl, bir müddetden sonra Hoca Şemseddîn aydur; "Ammûmile Gîlân tarafına ticârete gıtdüm. Çünkim, Şehr-i Sivâs'a gelem (1) Bir gün sa'âdet ve devlet ve tevîk ve refîk olub, ashâb ve fukarâ ve erbâb-ı tasavvufun irâdeti gönlüme 'azîm eyledi. Ayıtdım kim; "Wola eğer ben dahî bunların zümresinden olam" didüm. Nitekim, Hz. Şeyh (R.A.) buyurmuşdur, min kelâm-ı Şeyh: "Ne nihâde be cehd hîc kes râ ne dihend - Lâkin be nihâde cüz be cehdî ne resî." (2) Bû dâ'iyeye ve irâdet varduğınca ziyâde oldu ve 'ammûm dahî benüm hâtırımı ri'âyet idüb envâ' ile libâslar ve dâyim beni bey'-şirâ itmeğe meşğûl iderdi ve cemî' ticâret ahvâlini ve hucreyi bana ısmarlamışdı ve benüm ashâb-ı tasavvuf tarikiyle gâyet irâdet itduğüm muhabbetden her sâyl kim görsek dört beş akçe virürdüm ve her kande kim ashâb-ı tasavvuf ve sulehâ-i cem'iyet semâ' iderlerdi, elbetde (3) anda hâzır olurdum ve anların hâlet-i zevkleri bana 'azîm eser eyledi ve bu semâ'lar (4)

106^a mülâzimet itmeğin sebebi olaydı, tâ kim bir ehl-i huzurı sâhib dile irişeydüm. Anun kuvvet-i câzibesini ve tasarrufı beni kendüye çekdi, hiç yirde bana bu ma'ni miyesser olmadı vehem (5) derviş kim görürdüm, ana Şeyh'likden ve hırka-püşlikden münâsebetinden suâl eyledüm (6). Hâliye bir gün, bir 'azîzün hizmetine irişdüm. Suâl eyledüm kim; "Size bu hırka kimün, kangı Şeyh'den miyesser oldu?" didüm. Ol ayıtdı kim; "Şeyh Evhadeddîn Kirmânî Hazreti'nden (R.A.)" ve ânun menâkıbandan haberleri işidicek bana 'azîm eser eyledi ve gönüm be-gâyet ızdırâba vardı. Ayıtdım kim; "Şimdi o Şeyh ne yirdedir?" Ayıtdı kim; "Bu şehre gelmiş- (1) Sivâs'a geldüm (2) "Konulmamış şeyi çabayla hiç kimseye vermediler. Nakat, konulmuş olanı da çabasız, elde edemezsin." (3) ben anda (4) bir semâ'ları (5) ve her (6) suâl eylerdüm.

dür."Ben ayıtdım kim;"'Acaba anun huzurına varılmak bana ne vechile miyesser ola?".Ol ayıtdı kim;"Cum'a gün Kazvîniyân Mescidi'nde hâzır ol,tâ kim Şeyh Hazreti'ni müşâhede idesin." didi.Çünkü,Cum'a gün oldu.Halkdan önürdi vardum,ol câmi'un mihrâb karşusunda karar eyledüm ve ol heves-i Hakk'dan

106^b temennâ eyledüm kim,Hz.Şeyh'ün cemâlini görem,diyü.Bu fikir iderken gördüm kim,bu mescidün içindeki halk tekbir ve salavât getürdiler ve cemî'isi istikbâl eyleyüb dest-pûs itdiler ve ben dahi ol arada,hämidden peyk-i cehdile mübârek elini pûse kıldum ve Şeyh Hazreti dahi râst geldi,mihrâbda iki rek'at namaz kıldı ve mübârek cemâlini halkdan yana dönüb huzurıla karar eyledi.el-Hâsıl çünkü ol cemâ'at Cum'a namazından fâriğ olub tefrika oldılar.Ben dahi eve geldüm,'ammüm göricek ayıtdı;"Sana ne hâl vâkı' oldu kim benzün müteğayyir olmuşdur,meğer bir nesne zâyı' eyledün,ya budur kim, bir kimseye 'âşık oldın?"didi. Ben ayıtdım kim;"Bu gün Mescid (1) Şeyh Evhadeddîn Kirmânî Hazretini gördüm,ana 'âşık oldum." didüm.ve 'ammüm hod ehl-i tasavvufına ve fukaraya 'azîm inkârı vardı.İşidicek,beni melâmet idüb, ayıtdı kim;"İy bedbaht,nahs-ı tâlı' atanun pîşesini ve bunca malını esbâbını terk idüb bir bölük battâlları ve zarrâklarımı ihtiyâr idersin?İmdi bu hayâl-i fâsidiyyei kendözünden

107^a def' eyle.Yoksa ne görürsen benden görürsün ve atandan bunca mâl ve esbâbı kim sana değmişdür,cemî'isi bendedür ya ânı nice idersin?" didi.Ve ben dahi;"Cemî'isin sana bağışladum."didi (2).Ve 'ammüm gördi kim,bana hiç nasîhat eser eylemez,buyurdu oğlanlarına,dutdılar benim elim ayağum bağladılar.Bir karanı hücreye bıraktılar ve her gün 'ale't-tevârî gelüb bana bir nice ağac vururdu.Fi'l-bümle, beş-altı gün bu resme 'azab eyledi.Bir gün,ol karbân-saray içindeki hocalar cem' olub 'ammüm katına geldiler ve beni ol habisten halâs itmekiçün 'azîm şefkat idüb yalvardılar ve andan çakub benim katuma geldiler ve her birisi nasîhate âğâz idüb ayıtdılar kim;"'Ammün sözünden niçin tecâvüz idersin ve bu kadar mal ve esbâb kim atandan sana kalmışdur,cemî'isi anun katındadır.Eyle olsa bunları terk etmek revâ değildir." didiler.Ve ben ayıtdım;"Sizler tanık olun kim ol bana müte'allik malun cemî'isin 'ammüme bahşış kıldum" didüm ve "Beni koyuvırsün Şeyh Hazreti'nün hizmetine varam" didüm ve 'ammüm dahi bu haberleri
(1)Nescidde (2) didim.

107^b işidicek, beni ol habisten halâs eyledi. el-Hâsıl kazıyyenün üzerine bir kaç gün geçdüğinden sonra, Hz. Şeyh'i bir kişiden sordum; "Kayseriyye'ye gitti" didiler. Bir gün vidâ' idüb helâllik dilemeğiçün 'ammüm katına vardum. Ayıtdum kim; "Bana ikiyüz altun vir, bâkîsin size bahşış olsun" didüm. Ve 'ammüm bu haberi işidicek çok zârılık idüb ağladı ve gördi kim, kendünün nasîhatine kâbil değülem, çıkardı, ikiyüz altun elüme virdi, aldum belime bağladum ve elin öpüp çıkdum, Sivâs'dan Kayseriyye'den yana müteveccih oldum. Hâliye, çünkim Kayseriyye'ye geldüm, Hz. Şeyh'i sordum; "Külâh-düzlar Mahallesi de'î Mescid'de olur." didiler. Ben dahi râst ol mescide vardum, gördüm kim, Hz. Şeyh anda de'ül. Ammâ hülefâü mukaddemânkim misli Şeyh Sadaka ve Şeyh Nüreddîn Enverî (1) ve Şeyh Takiyyeddîn ve Şeyh Nüreddîn Tokâtî ve Şeyh 'Imâdeddîn Malâtıyyei ve Şeyh Kerîmüddîn Kazvîni kaddesallâhu Sırrahüm kim cemî'isi ashâb-ı tabakâtdan idi ve Şeyh Hazreti'nün mu'teber halîfelelerinden idi. Ol Mescid içinde oturmuşlardı.

108^a İleri varub bunlara selâm virdüm ve tahıyyetü'l-makâm kılub oturdum. Bir zamandan sonra Hz. Şeyh geldi, ileri varub destipûs kıldum. Ayıtdı kim; "Ehlen ve sehlen, hoş geldün. Garîbmisin?" "Belî" didüm. Dahi ayıtdı kim; "Hayru'l-mukaddem ya ne yirdensiâ?" Ayıtdum; "Sivas'dan." Ayıtdı; "Maksûdun ve matlûbun nedür?" Ben ayıtdum; "Huzurdur. Hz. Şeyh'ün, inşaallâh mahalli kabûlde vâkı' olavuz." didüm. Çünkim, Hz. Şeyh bu haberi işitdi ve benden yana bir nazar idüb ayıtdı kim; "Adun nedür?" "Omer'dür" didüm. Ayıtdı kim; "Tâle 'ömrühü min evvelinâ ilâ âhirinâ" (2). ve bundan, bendahi başumdan geçen vâkı'aları takrîr eyledüm. Ayıtdı kim; "Bârî te'âlâ, eğer sana bu tarîkün irâdetinde tevfi'k u refîk eyleyecek olursa, senün kârün müheyyâ olmışdur." didi. Bundan sonra, çıkardum ol ikiyüz altunı Şeyh'ün önünde kodım. Şeyh ayıtdı kim; "Yok yok baba, götür anı sakla. Bizüm hiç nesneye nazarumuz yokdur ve bu tarîk kalenderleriündür. Bizüm kimseden tevakku'umuz yokdur." didi. Ben ayıtdım kim; "Henüz bende, dahi oğlanlık vardur. Mâdamki, bu nesne bende ola, dâ'ıyyei nefsanî bana zahmet virür. Kalbümün huzuru cem'iyyetini giderüb vesvâsı

108^b Şeytâniyyeye delâlet ider." (3) didüm. Bu haberi işidicek bir hâtime buyurdi, aldı sakladı. Dahi ayıtdı kim; "İy oğul, çünki (1) Nüreddîn Lûnî (2) "Evvelimizden âhirimize kadar Allâh ömrünü uzun kılsın." (3) delâlet eyler.

tâlibsin. Bu makâmdan eksik olma ve hizmete mülâzimet eyle." dedi ve benim dahi gün geldiğince irâdetüm ve i'tikâdum ziyâde oldu. Bir gün Hz. Şeyh bir suffanun üzerinde namaz kıldı. Mübârek ayağın uzatdı kim başmağın giye, fi'l-hâl ilerü vardum, iki ayağın dutub yüzüme sürdüm. Ayıtdım kim; "Ammüm ve akrabayı ve bunca mâl ve esbâbı terk eyledüm, tâ kim Hz. Şeyh'ün hizmetinde kabûl olam ve şimdi hayli müddetdür kim bana bir 'inâyet nazarı yetişmedi." diyüb zârılıklar eyledüm ve Hz. Şeyh bende bu ihlâsun tahkîkini göricek başmağın kodı, vardı gine ol suffa üzerinde karar eyledi ve bana irşâd tarîkiyle bir nice nasîhatler idüb, zikir telkîn eyledi ve arkama bir hırka bırağub başuma bir tahfiflü tâc geydürdi ve ehl-i tasavvufun tertîbini ve irâdetini bana irşâd eylemeğe başladı, meşğûl oldu (1) ve bu hâlün üzerine bir kaç gün geçdiğinden sonra bir gün bana ayıtdı; "Niyyetüm oldur ki fülân mevzi'de bir hângâh bünyâdın idem, ashâblar için birkaç halvet-hâne

109^a dahi düzem. İmdi, ben ol 'imârete meşğûl olmak isterem. Sen, gerekdür ki isti'câl göstermeyesin. İnşaalâh temâm olıcak hâtırın hoş dut ki halvete gireceksin." dedi. Çünkim, Hz. Şeyh ol hângâhı yığirmi halvetile temâm (2). Evvel kim, halvete girdi, Şeyh Sa'deddîn Nahcivâniydi. Andan sonra Şeyh Şehâbeddîn 'îsî (3) ve Şeyh Kerîmüddîn Kabrevîni ve Şeyh Kerîmüddîni Süfî. Bârî, Hz. Şeyh onsekiz kişiye halvet buyurdu. İki halvet hâlî kaldı ve ashâblarol iki halveti dahi Şeyh'den istid'a eylediler. Hz. Şeyh ayıtdı kim; "İki müsâfir gelse gerek, ol iki halvet anlarundur." dedi. ve Hoca Şems aydur; "Bu halvetde ohiki gün oturduğumdan sonra, bir gün tecdîd-i vuzû' itmeğe taşra çıkdum. İki yiğitler gördüm kim bu halvetde olanlardan degül. Bunlar, çünkim yarındası oldu, Hz. Şeyh sâhib-i halvetlerin vâkı'asın tafahhus itmeğe gelicek, suâl idüb ayıtdım kim; "Yâ Şeyh, dün hân-gâh öninde iki yiğit gördüm. Anlar dahi halvete girmüşmidür?" didüm. Şeyh ayıtdı kim; "Anlar hoca-zâdelerdür, 'Arkaliyye şehrinde ataları

109^b vefât itmişdür ve bunlara çok mâl ve esbâb kalmış ve bunlara sâlih olub varmışlar bir zâviye bünyâdın itmişler, gelen-giden âyende ve revendeye hizmet iderlermiş. ve ol 'Arkaliyye şehrinde benim bir ashâbum vardır. Adına Yûsuf Sermâdî ayıdurlar. Bir gün seyir ve teferrüc tarîkiyle bunların varmış zâviyesine girmiş kim (1) irşâd eylemeğe başladı ve bu hâlün (2) temâm eyledi (3) Şeyh Şehâbeddîn 'Ammîsi

bu iki yiğitcükler Âhiliğe cûş idüb gelmişler ve hem sulehânun tarîkin dutub gece ve gündüz 'ibâdete ve tâ'ate meşgûl olmuşlar. Bunlara nasîhat tarîkiyle ayıtmış; "Sizlerdedebir hoş salâhiyyet görürem, ammâ nâzenîn ömri cehâlet tarîkine sarf itmekden bir ulu meşâvih eteğin dutub râh-ı tahkîk ve irşâd-ı tarîk taleb eylemek dahi yikrek idi." demiş. Ve bunlar ayıtmış kim; "Biz anun gibi 'azîzi ne yirde bulavuz?" Yûsuf Sermâdî ayıtmış kim; "Ben sizlere delîl olursam minnet idemisiz?" Bunlar ayıtmışlar kim; "Yirden gökden minnet dutaruz" demişler. Bu fikirle Yûsuf Sermâdî, alub bunları katuma geldi. "Â kim, bunları irşâd eyleyevüz" didi ve ol iki halvet kim muvâfık idi. Şeyh anlara virdi ve bunların isti'dadları şol hadde

110^a yidikim bir kaç gün içinde 'azîm feth ve küşâyış vâki' oldu ve yikirmisekiz gün halvetde oldılar ve sâhib-halvetlerle benüm Erba'înüm dahi temâm oldu ve ol yiğitler dahi Hz. Şeyh'ün huzurunda olurlardı. Bir gün Şeyh anlara ayıtdı kim; "Sizün işinüz temâm oldu ve bundan sonra sizün makâminuz ve menzilünüz terakkî dutırsardur ve bu tarîkde nice kişiye irşâd ve halvet ve zikir ve mu'âmele itsenüz gerekdür ve ben bu ma'ni yüzünden dâyim sözgele (1) hâzıram ve ol Yûsuf Sermâdî benüm kadîm ashablarumdandur. Anun sözünü musaddık dutun." diyüb, çok dürlü nasîhatler ayıtdı ve anlar dahi gine şehirlerine 'azîmet eylediler ve Şeyh Hazreti'nün işâret mücibine ve hükmine ikdâm gösterdiler. Sa'âdet ve devlet anlara yüz gösterüb cümle ashâb ve erbâb-ı tahkîkden oldılar." Bundan sonra, Ho (2) Şemseddîn ayıdur; "Ben dahi Hz. Şeyh'e mülâzimet idüb riyâzete ve ibâdete meşgûl olmuş idüm. Ittifâk, ikinci def'a halvetde olurken bir gece vâkı'anda görürem kim yir içinden su geçer, evün (3) bir tarafında

110^b atam merhûm durmuş, anam merhûm lutf ve mudâra eyler söz (4) söyler ve anam atama 'itâb ve düşnâm ider. Çünkü sabâh oldu, Şeyh Hazreti'ne bu vâkı'ai takrîr eyledüm, Şeyh Hazreti ayıtdı kim; "Bana vâkı' olanı sen bilürsin, idrâk eylersin. İmdi eğer sen mağribde olub ve ben maşrıkda olub, sana bir hâl vâkı' olursa 'aceb dutma kim ben ana muttali' olursam." didi. Ben ayıtdum kim; "Size vâki' olanı ben nice idrâk eyledüm?" Şeyh ayıtdı kim; "Ol gördüğün sunun sûreti rûşenliği benüm dirliğümden ve ol atam anam didüğün bu gece benümle hâtunım arasında geçen vâkı'amdur. İmdi bu iki (1) dâyim sizünle (2) Hoca Şemseddîn (3) ol bir (4) sözler söyler

halvetde ben senünle müsâmiha eyledüm, söyle kim 'âlem-i tufûliyyet üzerine bina olub sülûkun ibtidâsiyadı ve hem dahi irşâd başlamışıdum. Bundan sonra envâ'-ı vakâyı' ve hâlât-ı muhtelif zâhir olırsardur. Merdânelük idüb cemî'isine tahammül itmek gerekdür." dıdı. Bundan sonra, üçüncü halvetde olurken bir gece gine vâkı'ında görürem kim ve bir karı, yoğun gövdelü, gözleri şaşlı ve yüzi nahs, saçları şarmemiş (1)'avret geldi

III^a Bana tîz tîz nazar idüb geçdi. Bu boynum üzerine oturdu ve iki ayağını göğsüm üstinde dolaşdurdı. Söyle kim, boynum kaldurmağa mecâlüm kalmadı ve Şeyh Hazreti'nden işitmişdüm kim, 'sâhib-i halvette Şeytân gelür" diyü. Ben ayıtdım; "Meğer kâm bu Şeytân" (2). Bu fikirle iki ayağından kuvvetile dutub yine vurdum ve göğsi üstinde oturdum, fi'l-hâl bıçağıla karnını yardım. Söyle kim, kanından, halveti dobdolu oldu ve bu korkıyla ol vâkı'adan girü kendüme geldüm. Allâh te'âlâ'ya hezâr (3) şükürler eyledüm ve henüz dahi ızdırâb içinde idüm, Hz. Şeyh irişdi. Ayıtdı kim; "İy fülân karınun cenginden nicesin?" ve ben Şeyh'ün ayağına düşüb zârılıklar eyledüm. Hz. Şeyh ayıtdı kim; "Hâtırını hôt dut, ânı Şeytân sûretinde ben gönderdüm. Seni tecrîbe itmeğiçün. Elhamdülillâhi ki sen gâlib oldun." dıdı. Ben ayıtdım kim; "Bu kazıyye hemân banamı vâkı' oldu, yohsa gayrıya dahi olurmu?" dıdüm. Şeyh ayıtdı kim; "Temâmet ashâba olur." dıdı. Andan sonra, Hoca Şemseddîn'ün ahvâli terakkî

III^b üzerinde olub halvetün ahvâlini ve zikir ve irşâd ve takrîr ve ta'bîr ve makâm ve menzileti kemâle irişdi ve Şeyh Hazreti'nün halîfelerinden âhir vefât eyleyen Hoca Şemseddîn idi. Vallâhu a'lemu. ELLİ ÜÇÜNCÜ HİKÂYE. Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit Bağdâd'a (4) olurdu. Bir gün bir yiğit hângâh kapusına gelüb icâzet taleb eyledikim, Şeyh'ün huzûrına vara. Çünkim hâdimler Hz. Şeyh'e 'arz itdiler. Şeyh ayıtdı kim; "Varun adını sorun." Geldiler; "İsmün nedür?" dıdiler. "Sadaka'dur" dıdı. Şeyh Hazreti'ne i'lâm itdiler. Ayıtdı; "Varsun, bir yıl sefer eylesün, andan sonra gelsün." dıdı. Sadaka, bu haberi işidicek, vardı bir yıl sefere gitdi, gine hângâhun kapusına geldi. İçeru Şeyh hizmetine varmak taleb eyledi. Hâdimler, Hz. Şeyh'e 'arz itdiler. Şeyh ayıtdı; "Varsun bir yıl dahi sefer eylesün" dıdı. Fi'l-cümle, bu minvâl üzerine altı yıl sefer eyledi, temâm olıcak gine geldi, hâdimlerden destûr istedi. Bu kerre, Hz. Şeyh; "Bî-zâd ve bî-kâfile Hicâz'a varsun." dıdı. Geldiler, dıdiler. Hiç vechile muhâlefet itmeyüb ol resme Hicâz'a vardı.

(1) sarmasmış. (2) Şeytân'dur (3) hezârân (4) Bağdâd'da

Gine geldi, icâzet taleb eyledi. Bu def'a Hz. Şeyh icâzet buyurdu. Çünkü, Şeyh'ün huzûrına irişdi ve Hz. Şeyh dahi her işi kim hakîr ve muhtasar ve zelîl idi. Sadaka'ya anı buyurdu. el-Hâsıl üç dört yıl dahi bükrême hizmet eyledi. Andan sonra irşâd ve halvet ve mu'âmele ve zikir telkîn itdi. Bir gün hülefâ ve ashâb-ı karîbi Hz. Şeyh'den suâl itdiler kim; "Bu Sadaka-i bî-çâreye bu kadar zahmet ve meşakkat ve mezellet ve cevr itmeğün vechi ne idi?" didiler. Şeyh Hazreti ayıtdı kim; "Eğerçi, ânun isti'dâdı be-gâyet hûbdı. Ammâ kâbil-i ıslâh ve nûr-ı bâtın ve kemâl-i ma'rifet anda sûret bağlamışdur. ve hüsni-halkı dahi vardur, ammâ haşîn tabı'dur." didi ve andan sonra Şeyh Sadaka dört Erba'în temâm eyledi. Bir gün bazar içinde giderken bir mest beği kolu dutdı; "(1) tulumla şarabı götüre (2) odama iletdiver (3) didi. ve Şeyh Sadaka'nun gönlünde minnet ve 'aceb ve kibr varıdı. Ayıtdı; "Bu halk içinde bunu nice götürem." diyüb ol şahsun sözünü kabûl itmedi ve ol kul; "rîz dut getir." diyü, bu niyyete bir muhkem sille vurdu ve Sadaka murâkıbeye varıd. Çünkü gözlerin açdı;

112^b "Elhamdülillâh" didi ve ol şahs; "Niçün sözüm işitmezsin?" diyü bir sille dahi urdu. ve Sadaka gine murâkıbeye vardı, gözün açub; "Elhamdülillâh." didi. el-Hâsıl kelâm, ol şahs Sadaka'ya üç kez sille vurdu, Sadaka üç def'a murâkıb olduğundan sonra sevüdü, tulumla şarabı götürüb ol kişünün makâmına irişdüdü ve yolca giderken ol şahs ayıtdı kim; "Çünkü götüreceğ idün, bu kadar let yimek neye gerekdi ve her bârî sille ururdum "Elhamdülillâh" derdün, sebebi neydi?" didi ve Şeyh Sadaka ayıtdı; "Her sille kim sen bana ururdun 'âlem-i gaybdan bana bir nice safâlar feth olurdu. Ânı müşâhede idüb; "Elhamdülillâhi" dirdüm." didi. Çünkü, hângâha geldi, içerü giricek Şeyh Hazreti ayıtdı kim; "Senün zâtında bir safâ gördüm, kanden miyesser oldu ve ol beğ kulanın sillesi niceydi?" Sadaka ayıtdı kim; "Sille-yi evvelde murâkıb oldum temâm et tahkîk-i eşyâ bana ma'lûm oldu ve ikinci sillede temâm et melik-i melekût zâhir oldu ve üçüncü sillede, Allâh'un zâtını ve sıfâtını temâm keşf eyledüm" didi. Ve Şeyh Hazreti ayıtdı; "Eyledir kim, dersin. Ammâ senün hâtırında

113^a 'aceb ve kibre (4) ve meniyet sûret bağlamış idi. Ben bu kadar halvet çekmişem ve bunca riyâzetler eylemişem ve zümre-i ehl-i Hakk olmuşam ve "Bu halk içinde bunu nice götürem dirdün ve bu ma'-

(1) Bu (2) götür (3) iledivir (4) ve kibir

nîyi senünle Hakk' te'âlâ arasında hicâb olmuşıdı (1) her silleyi (2) sana ururdu, bir bir hicâbı giderürdi ve sen anı idrâk eyle ki, bu tarîkde ol şahs sana mürsîd oldu ve temâmet hicâblarını def' eyledi."didi ve Şeyh Sadaka'nun makâmı ve menzili şol hadde irişdi kim, Hz.Şeyh ana Zeyneddîn Sadaka diyü hitâb aydurdu ve yukaru hikâyetde Şeyh Hazreti buyurmuşdur kim, Şeyh Zeyneddîn'ün ciddi Hakk te'âlâ'ya benüm ciddümden kavîterdür diyü. ve Şeyh Ekber Hoca Şemsü'l-Hakkı ve'l-Milleti ve'd-Dîni Ebî Hafz Kaddesallâhü Sirruhu buyurdu kim; "Çün ben Şeyh Hazreti'yle Rıdvânullâhi 'aleyhi müşerref olmuşıdum. Kendünün mübârek lafzından işitdüm, ayıtdı; "Şimdi ki halde kırk yıldur Allâhu te'âlâ Hazreti'nden izin virilmişdür kim, Şeyh Zeyneddîn halkı Hakk yolına da'vet eyler." didi ve dahi ayıtdı; "Musıl şehrinde Şeyh Zeyneddîn hizmetine Şeyh'e mülâzimetini (3) ve erba'în çıkardı. Halvete girmişdi ve Şeyh hazreti

113^b ashâb-ı halvetün âdeti üzerine hergün gelüb Sadaka'nun vâkı'aların ve seyr-i sülûkini ve mükâşife ve muğâyibe ve müşâhede itdikünü tafahhus iderdi ve dahi ısmarladı. "Mebâdâ, senün za'mundan bu gece ayıdasın kim, benüm işüm kemâl bulmuşdur ve makâm ve menzilüm terakkî dutmuşdur ve benüm dahi Şeyh'e ihtiyâcum yokdur ve benüm mertebem Şeyh'ün mertebesinden geçmişdür" diyesin ve sana bir vâkı'a zâhir olsa gerekdür, anı benden mahfî ve gizlî dut" didi. Bundan sonra, Şeyh Sadaka ol halvetdeyiken bir gece vâkı'asında gördükim, halvetün sakfı götürilmiş ve yirden göğe envâr merbût olmuş ve ol nûrın içinde bir şahs oturmuş, ayıdur kim; "Şeyh Zeyneddîn Sadaka hakdur." Çünkim bu ma'nîyi müşâhede eyledi, kendözine ayıtdı; "Bu hâli Şeyh'e dimeyem. Eğer, diyecek olursam, şâyed ki hased ilede ve bu tarîkün makâmını harâb eyleye." diyü. Hz.Şeyh'den gizledi ve endîşe itdi kim (4); "Benüm işüm kemâl bulmuşdur. Annunçün ol şahs tanıklık virdi; "Şeyh Zeyneddîn hakdur, çünkim Zeyneddîn bu vâkı'ai gizledi, ammâ Şeyh Hazreti tahkikle ve nûr-ı bâtıniyle ma'lûm eyledi. illâ kendüye dimediğine

114^a melûl oldu. Anı halvetde koyub, Bağdâd'a gitdi ve Şeyh Zeyneddîn Sadaka gördi kim, Şeyh Bağdâd'a 'azîmet eyledi. Kendözine ayıtdı kim; "Ayrık benüm Şeyh'e ihtiyâcum kalmadı." diyüb ol nûrile ol şahs meş'ûl oldu, tâ erba'înün âhirine dek. Çünkim halvetden çıkdı, bir nice günden sonra Şeyh Zeyneddîn dahi Şeyh'ün ardınca gitdi (1) ve her (2) silleyi kim (3) Şeyh'e mülâzımdı. (4) endîşe ayıtdıkim

ve Şeyh Hazreti'nün katına gelicek başına yire kodı ve Şeyh Hazreti dahi mübârek eliyle dutdı, başını yirden kaldırdı. Ayıtdı kim; "Yüri iy şeytâna tapu idici." didi ve Şeyh Zeyneddîn'ün hâtırında oldu kim, bu ma'nî, Hz. Şeyh'e ma'lûm olmamışdır. Ve döndi, Şeyh Hazreti'ne ayıtdı kim; "Bu ma'nî Hz. Şeyh'den bedî'dür kim bana Şeytân-perest olam." didi. Ve Şeyh Hazreti ayıtdı kim; "Ya'nî dahi sözümi musaddak dutmazsın. Eğer dilersen ki, Şeytân-perest olduğun sana ma'lûm ola. Bağdâd'un bâzârı içinde bir zaman tavâf ve seyr eyle ve halvetün sûretine ğâyet teemmül idüb, nazar eyle, tâ kim bu ma'nî sana zâhir ola." didi ve Şeyh Zeyneddîn bu haberi işidicek durdu, bâzara vardı. Bir zaman tavâf iderken

114^b nâgehân ol şahsı gördi kim, kendünün yüzine tiz tiz nazar eyler ve Şeyh Sadaka dahi anun sûretine teemmül idüb nazar itdi. Bildi kim ol nûr içinde görinen sûretdür, fi'l-hâl ilerü varub ayıtdı kim; "Billâhî'l-'azîm ne kişisin? Kendözünü bana ma'lûm eyle." didi. Ol Şahs ayıtdı kim; "Eğer dilersen kim benim kimdiğümi bilesin, var bir çanak hurma getir." didi. Vardı, getürdi. Çünkü e-linden aldı, dahi ayıtdı kim; "Ben Şeytânım ve sen ol erba'inde temâmet bana hizmet eyledün ve bana tapdun." didi. Ve Şeyh Sadaka çünkü bu ma'nî müşâhede eyledi, feryâd idüb geldi. Hz. Şeyh'ün ayağına düşdi ve 'azîm zârılıklar idüb tazarru'lar eyledi ve Şeyh Hazreti'nün mübârek elin dutub istiğfâr eyledi ve Hz. Şeyh ğâyet kemâl lutfından (1) inâyet idüb ayıtdı kim; "İstiğfâr ve tevbe it-'alâmet ol ola kim, bu hângâhum üzerinde erba'ini temâm eyleyesin" didi ve Şeyh Zeyn (2) dahi mutâvâtat itmeğe ikdâm gösterdi ve gündüz âfitâb harâretinden ve gece bürüdet 'azâbından 'azîm zahmet çekerdı. Bu hâlile iki erba'in temâm eyledi ve ğâyet riyâzet çeküb mizâcı be-ğâyet za'îf ve nahîf oldu ve şol

115^a hadde irişdi kim, Hz. Şeyh ashâblara zikr-i hâs telkin ideydi. Şeyh Sadaka'ya zikr-i Yâhû buyurdu ve Şeyh'ün halîfelerinde Şeyh Zeyneddîn Sadaka'dan mu'teberi yoğıdı ve bunun menâkıbı çokdur, ammâ hâtıra geldiğince tahrîr eyledük, vallâhu a'lemü. ELLİDORDUNCU HİKÂYE. Hz. Şeyh (R.A.) ayıtdı; "1y (3) sülûkünde kim henüz dahi Şeyh-i Mu'azzam Ebü'l-Ganâyim Rükneddîn Seccâsî (R.A.) huzurunda mülâzım idi ve Şeyh Rükneddîn Hazreti'nün bir karındaşı varıdı. Adına Şeyh-i A'zâm Şihâbeddîn Seccâsî dirlerdi, Rıdvânullâhi 'aleyhi bârî Hakk te'âlâ'nun mukarrebelerinden idi ve erbâb-ı tabakât ve sâhib-i telvîn ve meczûb ve nâvim olmışdı. Ammâ, Şeyh (1) lutfından (2) Zeyneddîn (3) ibtidâ-yı sülûkında kim

Rükn sâhib-i temkîn olub ve Şeyh Şehâbeddîn 'azîm tenk-dildi ve hoş tab' ve tündi olmuşdı ve her giz kimse anunla müsâhib olmazdı ve bir mürîdi yoğıdı kim hizmetinde mülâzimet itmeği ikâmete irişdüreyidi ve karındaşından dâyima müsâhib ve refîk istid'a eylerdi ve kimi ki gönderirlerdi, bir iki gün hizmetine mülâzimet itmeğe tâkât idemezdi, kor giderdi ve Şeyh Rükneddîn

115^b Hazreti (R.A.) görürdi (1), kimse ana mülâzimet eyleyemez, gi-ne karındaşınınun hâtırın ri'âyet itmek ardınca olurdu ve Şeyh Evhadeddîn Hazreti'nün (R.A.) ahlâkı-ı hamîdesini (2) ve hüsn-i sîretini ve lutf ve tevâzı'ını ve mekârim ve tahammül ve berd-bâr (3) ve sabru ve şevket (4) ve sebât ve sükûn ve alçaklık olduğunu müşâhede eyledi ve karındaşınınun hizmetini gördi, ayıtdı; "Yâ Evhad, şimden (5) girü dilerem kim karındaşım Şeyh Şehâbeddîn'e mülâzım olasın." didi. Hizmet-i Şeyh Evhadeddîn dahi Şeyh Rükneddîn Hazreti'nün sözünü kabûl idüb Şeyh Şehâbeddîn'e mülâzimet eyledi ve anun tabî'atine ve mizacına ve irâdetine münâsib hizmetine müvâzibet eyledi ve Şeyh Şehâbeddîn kendü iftâr itdüğü ta'âmın ziyâdesini kimseye yidürmezdi ve ite kediye dahi virdürmezdi, "Yire döküb üstüne toprak örtün." diyü buyurmuşdı, Bir gün ashâblar Şeyh Rükneddîn Hazreti'nden bu ma'nîyi suâl itdiler kim; "Şeyh Şehâbeddîn Hazreti'nden bu müşkili eyleye (6)" Bu fikrile, Şeyh Rükneddîn Hazreti peyk-i havfile bu ma'nîyi Şeyh Şehâbeddîn'den suâl eyledi ve ol dahi ayıtdı kim; "Her kimse kim ol

116^a ta'âmın fazlasından tenâvül eyleye, aklına halâl irişüb ânı fesâda irişdirür ve akl-ı ma'âşı dahi kalmaz. Eyle olsa bu cihetden ol ta'âmı yire dökmededüm (7)" didi ve şol kişi kim anun hizmetine mülâzimet eylerdi ve hiç vechile bir nesnei suâl idebilemezdi. Dahi anuniçünkim dâyimâ hâzır ve zâkir idi ve bir dürlü hikâyet söylemeğe meşğûl olmazdı ve kendü huzurını hıfz itmekden gayrı bir işe ikdâm göstermezdi ve evkât bir kelâm ki söylese andan i'râz eylemezdi ve kimsenün dahi tahallüf itdüğün istemezdi ve dâyim 'âdetini bu müceb üzerine temâm eylemişdi ve Şeyh Evhadeddîn Hazreti (R.A.), Şeyh Şehâbeddîn Hazreti'nün tabî'atine ve hulkına münâsib hizmete müdâvemmet eylerdi ve Şeyh Şehâbeddîn'ün dünyâ cihetinden seccâdesiyle ıbrıktan gayrı nesnesi yoğıdı. Bir (1) gördi (2) ahlâk-ı (3) bürdbâr (4) şekevet (5) şimdiden (6) müşkilleri halleyeye (7) yire gömdürdüm

gün nâgehân duru geldi;"Seccâdesiyle ıbrık al,ardumca gel" didi. Dahı çıkdı hângâhdan revâne oldu ve Şeyh Evhadeddîn Hazreti dahi seccâdei ıbrıkı getirüb ardına düşdi.Uç gün gece vü gündüz gitdi. Hiç vechile

116^b bir kelâci söylemedi.Ittifâk,bir şehre irişdi.Dosdoğrı cum'a mescidine vardı ve iki rek'at namaz kılub kibleye karşı karar eyledi ve ben dahi ol resme idüb hâzır ve zâkir olmışdum ve dâyim ıbrıktan su eksük eylemezdim.Tâ kim,mebâdâ su hâceti ola,bulmaya diyü.el-Hâsıl bir kaç gün geçdüğinden sonra bana ayıtdı kim;"ıbrıkı getir,mihrâb yânında ko,tâ kim suyu sovk ola" didi. Ben dahi alub ol didügi yirde kodum,girü geldüm,oturub kendü hâlüme meşğül olmuşdum,gördüm kim bir kişi namaz kılmağa geldi,meğer kim susamış imiş.Ilerü vardı ıbrıkı götürdi ki su içe.Şeyh Şehâbeddîn'ün nazarı tûş oldu.Çağırub ayıtdı kim;"Lâ teşrib hemân."(1)Eyle diyicek ol şahsun eli ıbrıkla yukaruda kaldı,ne sudan içebildi ve ne ıbrıkı yire koyı bildi.Pes feryâd ve zârıyleyüb Şeyh'e yalvarmağa başladı ve Şeyh Şehâbeddîn Hazreti dahi zikre meşğül olmuşdı. Bunun ağıladığına mukayyed olmadı.Ol şahs dahi ağlamaktan 'âciz oldu,çıkdı mescidden gitdi.Şeyh Evhadeddîn Hazreti

117^a ayıdur;"Her kaçan kim bu ma'nîyi müşâhede eyledüm,bana 'azîm vehm vâkı' oldu,ayıtdım kim;"Mebâdâ,ben dahi bunun tab'ına muhâlefet nesne sâdır idem." diyü korkıya düşdüm.Çünkü ol gün geçdi,yarındası oldu ve niçe gündi kim hiç vechile ta'âm tenâvül itmemişdüm,ol halde açlık bana 'azîm galebe eyledi.Kendözüme ayıtdum kim;"Hz.Şeyh şol makâma irişmişdür kim,eğer yıllarla nisne yimezse,tahammül idebilir.Ammâ,benüm şimdiden sonra tâkatum kalmadı" diyü fikriderken,Şeyh mübârek yüzünü benden yana dönderüb ayıtdı kim;"Ya'ni karnun açdımı?(2)" didi.Ben gâyet korkumdan hiç vechile cevâb virmedüm ve başımı aşağı eyleyüb zikre meşğül oldum.Bir zamandan sonra gine bana ayıtdı kim;"Dur,bâzardan yana var,her kaçan kim işbu şekillü bir cüvân göresin kim,bu resme kaftanlar giyer,ayıt kim;"Müsâfirem ve yoldan şimdi geldüm ve hem karnum dahi be-âyet açdur." diyicek,ol çıkarub sana bir akçe virse gerek.Al dahi var fülân 'attârdan fülân fülân edviyyeleri alub tiz katuma gel." didi.Ben dahi fill-hâl vardum,ol didügi edviyyeleri getirüb öninde kodum.

(1) "Derhâl içme." (2) karnun açdımı?

117^b Aldı, elinin ayası içinde ağızı yarısıyla karıştırdı, hamîre dönderdi, çekti sübûke misâlinde oldu. Bâdî (1) üç sübûke altûn idüb elüme virdi. Ayıtdı kim; "Bu üç sübûke altûnı al, sarrâflara var. Ayıt kim; "Bir kalb altuncı gelmişdür, bu resme altûn düzer, işde size çeşni gönderdi." didi (2). Ânlar, mahkeme verseler gerekdür. Andan sonra, diseler gerekdür; "Bu ne sözdür kim, dirsiz? Bu hod temâm 'ayar altündür. Eşer dahi varısa götür alalum." diseler gerek. Evvel dileylene virme, ve ikinci dileylene dahi virme ve üçüncide bir kâşi temâm bahâsına dilese gerek, ana vir. Dahi akçesin al, bâzar içinde ve avasında (3) ve mescidlerde ne kadar dervîş ve mesâkin bulursan ol akçe temâm üleşdür. Böyle kim hiç elünde bir akçe kalmasun." didi. Ben dahi vardum, her ne kim oldum (4) buyurdıysa temâm idüb gine katına geldüm, evvelki yirimde karar eyleyüb zikre meşğûl oldum ve Şeyh benim geldiğim göricek ayıtdı kim; "Temâm eyledünmi?" "Belî" didüm. Bunun üzerine bir zaman geçdüğinden sonra gine nefsim teka-zâ-yı ta'âm eyledî. Kendözüme ayıtdım kim; "Şol kadar akçe ki fukaraya nezr ve safr (5) eyledüm

118^a Hz. Şeyh buyurmadı kim, bir iki akçesin ta'âma vireydüm" diyi fikriderken, Şeyh Şehâbeddîn Hazreti gine mübârek yüzünü benden yana dönderdi, ayıtdı kim; "Gine açlık fikrine düşdün. Gel imdi, iş bu îzârı var dört akçeye sat, iki akçesin iki miskine vir ve ikisine ta'âm götür." didi. Ben dahi, fi'l-hâl vardum, buyurduğu gibi öninde kodum ve nasîbimi bana virdi, bâkîsin kendü iftâr eyledi. Bir lahza-dan sonra çıktı, mescidden Bağdâd yolun dutub revâne oldu ve ben dahi ıbrıkı ve seccâdei götürüb ardına düşdüm. Uç günden sonra şeh-re geldüm ve ol şahsı kim, ıbrıktan su içmek isteyüb eli yukarıda kalmış idi, Şeyh Rükneddîn Hazreti'ne gelüb feryâd ü zârılıklar eyledi, ayıtdı kim; "Ahûke fe'ale hâzâ." ya'ni "Karındaşun beni bu resme itdi, imdi Allâh aşkına, dervîş kişiyem ve sâhib-i harfetem ve elcü'cezim bu resme oldu ve ehl-i 'ıyâlüme kifâf mikdârı dünyâcuk kesb eylemekden kaldum ve temâmet etfâlüm zâdsuz kalub za'îf ve nahîf oldılar. Eyle olsa ben-i bî-çâre 'âl-i Hazretünüze hâlümü i'lâm eyledüm.

118^b İmdi, ümîdüm oldur ki gine bu elcağüzümü ıslâh getirdiviresin" didi. Ve Şeyh Rükneddîn Hazreti (R.A.) bu haberleri işidicek gâyet şefkatinden durdı, karındaşısı katına geldi, ol şahs için şefâ'at dile-di. Ya'ni kim kabûl ola ve Şeyh Şehâbeddîn (R.A.) karındaşısına kinâ-(1) Bâdî (2) de (3) arasında (4) vardum (5) sarf eyledüm.

yet tarîkiyle hitab eyledi kim; "Yâ Ebu'l-Ganâim, sen bu işe girme" didi. Ve Şeyh Rükneddîn Hazreti bu hitâbı işidicek, mübârek gözleri yaşıla doldı, başın aşağı eyleyüb gâyetde melûl oldu ve ashâblar suâl itdiler kim; "Yâ Şeyh, sebep-i hüzn ve teessüf nedir?" didiler. Ayıtdı kim; "Karındaşum Şeyh Şehâbeddîn'ün 'ömri âhire irmişdür. Vaktidürkim rihlet eyleye" didi. Ve ashâblar ayıtdılar kim; "Hz. Şeyh ne ma'nîden ma'lûm oldu" didiler. Şeyh Rükün Hazreti ayıtdı kim; "Tağayyur-ı ahlâk eyledi ve dahi ahlâkı kemâle irişdi. Bir nesne kim kemâle irişe, elbetde zevâl-pezîr olsa gerekdür." didi. Bu hikâyetün üzerine bir kaç gün geçdiğinden Şeyh Şehâbeddîn Hazreti (R.A.) Hakk civârına ulaştı. Vallâhu a'lemü.

ELLİ BEŞİNCİ HİKÂYE.

119^a Nahcivan şehrinde bir kişi vardı. Adına Ahmed Nahcivân aydurlardı. Sâlih ve müttakî ve zâhid ve perhîz-kâr olmuşdı. Bir vakit diledi kim, sefer-i Hicâz ve şol kim mâlâbüdât ve esbâb-ı tarîkdür, cemî'isin hâzır eyledi ve kâfileye munzîm olub revâne oldu. Çün kim, maksûdına ve matlûbına irişdi ve şol kim islâm içinde farz ve sünnet olmuşdur, temâm eyledi ve bir yıl Kâ'betullâh'da mücâvir olmağa ikâmet eyledi. Çünkim, bunun üzerine bir iki ay geçdi, bir gün buna bir maraz vâkı' oldu. Böyle kim, gâyetde za'îf ve nahîf oldu. Hastalık ve iflâs ve gurbet ve bir yoldaşı dahi yoktur. Çünkim bu resme envâ' şiddete mübtelâ oldu. Gice ve gündüz feryâd u fiğân eylerdi kim, bunun inildüsinden temâmet ashâb-ı harem münfâ'il ve kırader (1) oldılar, gördiler kim bunun zârılığın için hadden geçdi, bunların bir uluları vardı, sâhib vilâyet ve sâhib keşf olmuşdı. Adına Şeyh Efdaleddîn aydurlardı. Durdılar anın huzurına vardılar ve Ahmed Nahcivân'un hâlini takrîr eylediler ve ol Şeyh bu haberi işidicek Ahmed'ün hüccresine geldi, hâtırın

119^b sordığından sonra ayıtdı kim; "Ne katî feryâd ve zârılık idersin, söyle kim temâmet mücâvirler senün fiğânundan melûl olmuşlardır." didi. Ve Ahmed ayıtdı; "Yâ Şeyh nice feryâd itmeyem kim, bana bir zahmet vâkı' olmuşdur kim hiç vechile kâbil-i ilâc değil vâ hem gurbet ve bir yoldaşum dahi yoktur ve fakru fâke dahi 'azîm yüz gösterüb (2) ve ta'allukât hasretliği dahi bir belâ. Eyle olsa bu resme zahmetlere" Efdaleddîn ayıtdı; "Hiç dünâya cihetinden nesneçüğün varmı?" Ahmed ayıtdı kim; "Uç fülörüm vardır techîz ve tekfîn için saklamışum, andan gayrı nesnem yoktur." didi.

(1) karaddud (2) yüz göstermiş

Ve Şeyh ayıtdı kim;"Allâh tebâreke ve te'âlânun hâs velîleri vardur.Her gice gelürler,Ka'be-i mu'azzam'un içinde tâ'at ve 'ibâdet iderler.Imdi,dur sen dahi arî tahâret idüb tecdîd-i vuzû' eyle ve ol seyyidlerin katına var kim,Ka'be kapusunun miftâhı onların elindedür.Bu fülörünün birisini anlara vir,ayıt kim;"Bir gece beni Beytullâh içinde kon kim sabaha değin 'ibâdet eyleyem." di.Inşaallâh,ümîddür ki maksûdun hâsıl ola." didi ve Ahmed aydür;"Bu fikrile

120^a turu geldüm,tecdîd-i vuzû' idüb ol 'azîzlerin katına vardum,bir fülöri virüb ve hâlîmi i'lâm eyledüm.Bunlar dahi râzı olub beni içerü koydular,gine kapuyı muhkem berkitdiler ve ben dahi ol gece sabaha değin 'ibâdete ve zikre meşgûl oldum,ammâ hiç nesne miyesser olmadı.Çünkü sabâh oldu,gine ol Şeyh'ün katına vardum,ayıtdım kim;"Temâmet buyurduğunuzı yerine getürdüm,ammâ nesne zâhir olmadı." didüm.Şeyh ayıtdı kim;"Bu gece dahi bir fülöri vir,inşaallâh murâdun hâsıl ola." didi.Bârî ol gece dahi vardum,gine hemçünân,nesne vâkı' olmadı.Çünkü sabâh oldu,gine Şeyh'e varub hâlîmi 'arz eyledüm.Şeyh ayıtdı kim;"Bu gece dahi var ol fülörünü vir,bâsed ki maksûd miyesser ola"ve bu ma'nî,ol fülöriler gitmeğe mevküfdür.zîra kişi temâmet cihet-i dünyâdan pâk olmayınca ana gâybden nesne feth olmaz." didi.Ve Şeyh'ün bu söziyle vardum,ol bir fülörümü dahi virdüm.Ayrık bir habbem (1) kalmadı.İçerü girüb kibleye karşı oturdum.el-Hâsıl ol gece gâh namaz gâh niyâz eyledüm,çünkü nisfulleyle oldu ve gözlerüme uyku gelmeyüb intizardayiken

120^b gördüm (2) mihrâbda bir adam sıfatlı nesne hareket eyler, bu hâlî göricek cân başuma sıçradı,âheste âheste bunun katına vardum,iki elümle berk eteğine yapışdum.Döndi bana ayıtdı kim;"Eteğüme yapışmak ne maslahatdur,koyuvir." didi.Ben ayıtdım kim;"Uç fülörüm gitdi ve üç gecedür kim bîdârım,bu etek elüme girmeğiçün.Çünkü murâdum hâsıl oldu,nite koyu virem" didüm.Döndi,ol şahs ayıtdı kim;"İy karındaş,ben dahi sencileyin bir 'âciz bî-çâreyim ve niyâz-mende olub bir hâcet için gelmişem." didi.Ben ayıtdım kim;"Kapuyı taşradan muhkem bağlamışlardır.Imdi siz Allâh te'âlâ'nun mukarreblerinden olduğumuz içündür ve dîvâr-ı hicâb olmadı" didüm.Döndi,bana ayıtdı;"Hâliye,şimdi maksûdun nedür?" Ben ayıtdım kim;"Evcüğeziime varmakdur." Ayıtdı kim;"Ol kandedür?" (1) bir hâcetüm (2) gördüm kim

Ben ayıtdım;"Nahcûvân'da".Eyle diyicek,elümi dutdı.Hicâbsuz du-
vandan taşra çakdı."Gözünü yum." didi,yumdu.Bir iki üç adım yü-
rüdi;"Gözünü aç" didi.Gözüm açdım,bakdım kim kendü evüm açdım,
bakdım kim kendü evüm öninde dururam.Bu hâli göricek,bunun elini
muhtem dutdım ve sûretine ötüri ötüri nazar itdüm.Şol

121^a kadar hasr (1) itdüm kim,Nahcûvân'da bir dervîşdür kim oğ-
lançuklar ve 'avâmü'n-nâsü buna zahmet virürler ve üstine taş
toprak atarlardı.Çün ol dervîş dahi hiss itdi kim,ben kendüyi bil-
düm.Döndi,didikim;"Yâr,olmasun kim bu sırrı kimseye ifşâ idesin"
didi.Dahi,önümden gayıb oldu ve ben dahi içeri evüme girdüm.Ce-
mî' ta'allukât ve konşılar sordılar kim;"Bu vakit kimünle geldün?"
Ben ayıtdım;"Kârbânıla geldüm." didüm.Illâ,canım ve gönüm dahi
ızdırabdadur kim,ol 'azîzi gine kağan görem diyü.Çünkim yarında-
sı oldu,şehir içine düşdüm,köşe be-köşe isterken nâgâh bir mezbe-
le üstinde yatmış ve ben dahi ol bağlayub karşısına durdım kim
"Ne vakit kendüye selüb beni göre" diyü.Hâliye bir zamandan sonra
kendüye geldi ve göziyle bana işâret eyledi kim;"Var git." diyü.
Eyle diyicek,ben dahi gitdüm.Her vakit kim tûş gelsem,eve da'vet
eylerdüm,kâh gelürdi bir kaç lokma ta'âm iftâr iderdi ve kâh gel-
mezdi.Bundan sonra,gine ziyâret itmeğe vardım,beni göricek,ayıt-
dı kim;"Var evünde benüm için bir cerb tirît kaydın gör üş

128^a/ dan (2) ben dahi vardım " didi ve ben bu ma'nîyi işidicek
'azîm hürrem oldım ve ta'cîlile geldüm,bir cerb tirît idüb âk bâl
hâzır itdüm.Bir lahza tavakkuf itdüm,gördüm kim eğlendi,durdım
gine da'vet itmeğe vardım,gördüm kim,uşâk oğlan ve 'avâmü'n-nâs
üzerine cem' olub be-şâyret zahmet virirler.Her birisi,taş toprak
atarlar ve ol dervîş bunların işendürdüğini latîfeye alub gelmeğe
meşgûl oldu.Bir zamandan sonra bu galebe dağıldı,ilerü varub ayıt-
dı kim,"Tirît hâzır oldu,teşrîf buyurun." didüm.ol ayıtdı kim;
"Siz varun,uş ben dahi ardınca varurum." didi.Eyle diyicek gine
ben dahi önüldüm,tirid tennür üstine kodum,tâ kim serd olmaya.Bir
128^b bir zamandan sonra,gördüm kim başı ayağı toza şark olmuş,gel-
di oturdu. Ben ayıtdım kim;"Üzerinizde bu kadar mübâlığa toz ne-
den vâkı' oldu?" didüm.Bu kerre tebessüm itdi.Dahi gine hiç dinme-
di.Bir def'a dahi teftîş idicek ayıtdı kim;"Şirvâh derbendine va-
rub geldüm." didi.Ben ayıtdım;"Bu sâ'at gitdünüz illâ nice tîz
geldünüz?" didüm.ol ayıtdı kim;"Beş-altı aylık yoldur,ammâ ben
(1)hiss itdüm kim (2)Bundan sonrası Mustafa Okkesim nüshasından-
dır.

bir lahzada vardum geldim" didi. Ben ayıtdum kim; "Ne nasihat için vardunuz?" Ol ayıtdı kim; "Vardum Şeyh'i ziyâret eyledim." Ta'acüb idüb ayıtdum kim; "Yâni sizün dahi Şeyhünez varmı?" Ol ayıtdı kim; "Belâ vardır." Ben ayıtdum kim; "Kimdür, dediğin Şeyh?" "Evhadeddîn Kirmânî kaddesallâhu Sırruhu." Eyle diyicék, tefekküre ve ta'accübe düşüb ayıtdum; "Sizün makâmınız ve menzilünüz bu hadde irişicek, Allâh bilür kim ânun merâtibi ne vecihle ola?" didim. Ol ayıtdı kim; "Ânun Hazretinde yüzbin benim gibi 'âciz ve ser-gerdândur." didi. Bundan sonra ben ayıtdum;

129^a "Hiç biz kullarınızı dahi andunuzmı, Ka'be'îmu'azzam'da hasta ve hî-çâre kalmış iken bir sâ'atda Nahcivân'a götürdünüze?" Ol ayıtdı kim; "Ânu biz demek ne muhtacdur, ol kemâl-i ma'rifetiy-le ve nür-ı bâtınıyla mürîdlerine ne vâki' olursa cemî'isi ana ma'lûmdur ve senün hikâyetini varduğum gibi bana bir bir takrîr eyledi ve dahi mübârek lafzından söyle buyurdi kim; "Ol Ahmedî Nahcivânî bizümle buluşmaz, amâ bir kâmil halîfemize irişüb andan tâc ve hırka seyse gerekdir" didi ve ben bu haberi işidicek 'azîm şâd u hürem oldum ve bu intizâr üzerine bir nice zaman geçdüğünden sonra ki her gün varub ol dervîşi ziyâret iderdüm. Bir gün vardum, gördüm kim ol mezbele üzerinde teslim olmuş ve Hakk civârına ulaşmış. Bu hâli göricek 'azîm feryâd fiğân idüb şehir halkına haber eyledim kim; "Bu dervîşün makâm ve menzili şol hadde irişmişdi kim, beni bir lahzada Mekke'den Nahcivân'a irişdüirdi." diyü. Bunun menâkıbından şerh eyleyicek cemî'

129^b şehir halkı geldiler, dervîşi i'zâz ve ikrâmıla techîz ve tekfîn eylediler ve kuşlukdan tâ ikindiye değin bunun ziyâdetini ârâste itdüler ve ben dahi dâvima ol va'de üzerine mutarassıd ve mutarakıb oldum ve her kande ki dervîşler cemâ'at gelse elbetde anların sohbetine erişsem gerekti. el-Hâsıl, bir müddetden sonra işitdüm kim; "Fülân hocanın evine bir cemâ'at dervişler gelmiş, bu gece semâ' itseler gerekdir." diyü. Bu haberi işidicek, ben dahi varub ol cem'iyette hâzır oldum, gördüm kim, yigirmi-otuz nefer dervîş dâvire bağlayub oturmuş ve şehir halkı dahi mübâlığa gelmişler ve bunların Şeyhi bir hûb sûretlü nürânî kisi seccâde üzerinde karar eylemiş ve 'azîm nâzûk fesâhatle ve belâkâtle va'az ve nasîhat meşğül olmuş. Şöyle kim, ânun safâsından ol cemâ'at müstağrak olmuş ve ben dahi bu hâli müşâhede idicek cânıma be-ğâyet eser itdi. Andan sonra kavvâllar âğâz-ı semâ' eylediler ve ol Şeyh dahi ashâblarla

130^a semâ'un zevkine meşgûl oldu ve tenâmet vecd u hâlete vardıklarından hayrân oldular ve ben dahi bunların safâsına vâlih ve meftûn ve meftûn olmuşum.Kendözüme ayıtdım kim;"Acabâ bunlar ne kavimdir kim,bunların emsâlini her giz kimesne görmüş değildir.Meğer ferîştehlerdir kim,beşer sûretinde zâhir olmuşlardır." diyü fikrederken semâ' dahi âhir oldu.Her biri yirli yirinde karar eylediler.Andan sonra Şeyh buyurdu,hâfızlar Kur'ân ve medh okıdılar.Andan sonra,kendünün bir panmuk bizinden dikilmiş bir hırkası varmış,çıkardı önünde kodı.Ayıtdı kim;"Bu hırkayı benim Şeyh'üm Şeyh Evhadeddîn Kirmânî Rıdvânullâhi 'Aleyhi kendü mübârek eliyle benim boynuma bırakmışdır,bunu kavvâllara virmek olmaz.Zinâ,bu bir işe mevkûfdur." didi.Bundan sonra ayıtdı kim;"Bu ashâblar ortasında Ahmed Nahcivânî kimdir?" didi.Eyle diyecek,bu oturan cemâ'at bir birine bakışdılar,ammâ hiç vecihle kelâm itmediler ve dahi tasavvur eyledüm kim meğer ben

130^b olam didüm,illâ sine hiç dinmedüm.Bundan sonra bir dahi çağırub ayıtdı kim;"Ahmed Nahcivânî,ne kişidir kim ânı bir sâ'at da Hekke'den Nahcivân'a getirmişdir?"didi.Bu haberi işidicek durdum hizmetine vardum,önüne oturdum.Ayıtdı;"Ol gün kim kutub senün ona iftâr itmeğe varıcak kim,yol tozına şark olmuşdı,sen suâl itdün kim;"Bu toz size neden vâkı' oldu?"Ol ayıtdı kim;"Şirvânda benim bir şeyhüm vardır.Adına Şeyh Evhadeddîn Kirmânî dirler ve bu tirîdi kırk yıl idikim nefsüm arzu iderdi,virmezidüm.Şimdi ki halde vardum,Hz.Şeyh'den icâzet aldum.Andan sonra iftâr eyledüm" didi ve dahi ayıtdı kim;"Hz.Şeyh senünle bana vâkı' olan kaziyvei andunmı?"Ol ayıtdı kim;"Anmak ne muhtâcdur?Cemî' mürîdlerine her ne hâl olursa ,ana mâ'lûmdur.Ammâ,senün için ayıtdı kim;"Ol Ahmedî-yi Nahcivânî,beni görmeyiserdür,ammâ bir kâmil halîfemize irişüb andan tâc hırka giyse gerekdir?"

131^a didi.İmdi,Hz.Şeyh buyurduki halîfe benim.Adına Kerîmeddîn Nisâbüürî ayıdurlar ve ol zaman ben dahi şehri Nisâbur'da 'avâmî'n-nâs sûretindeyidüm.Andan sonra,Hz.Şeyh'ün hizmetine vardum.Beni irşâd eyledi ve kutubla sana vâkı' olan kaziyvei ve sen benimle buluşub tâc ve hırka giyeceğini Şeyh Hazreti bana takrîr eylemişdi." didi.Dahi ol önündeki hırkayı aldı.Benüm boynuma bıraktı ve başıma tahfîfîle tâc urdu ve bu resme haberleri işidicek bana bir rikâb-i 'azîm vâkı' oldu.Nice zaman düşdüm,zârî-

liklar eyledim. Bundan sonra ayıtdım; "Ol 'azîz kim beni bir sâ-
'atde Ka'be-i mu'azzam'dan Hacıvân'a getirdi, ne kişidir?" di-
düm. Ayıtdı kim; "Ol kutubdu." Ayıtdım kim; "Dahi ana icâzet viril-
memişdi kim, mürîd dutub tâc hırka vireyidi?" Kerîmeddîn ayıtdı
kim; "Ol henüz dahi kendiniin makâmında ve menzilinde kemâl bulma-
mışdı. Ammâ, makâm-ı tayy-ı zamânâ varışmışdı ve meşâyih katında
bu makâm çendân de'üldür.

131^b Zîrâ, makâm-ı evsattır ve temâm kemâle yetişmediği cihet-
den Hz. Şeyh ana destûr buyurmamışdur kim, mürîd dutub tâc-hırka
vireyidi. "didi ve bu ma'nîleri Şeyh Rûkneddîn takrîr idicek ol
semâ'da hâzır olan cemâ'atün cemî'isi gelib mürîd oldular. Val-
lâhu a'lemü. ELLİ ALTINCI HİKÂYE, Hz. Şeyh (R.A.) bir vakit
sehr-i Kayseriyye'de olurdu. Merhûm Celâleddîn Kantârî (1) kim
Şeyh mürîdlerinden idi. Her yıl vazîfesi oldu kim, Hz. Şeyh'e on
iki bin akçe gönderirdi ve on bin akçe Şeyh Şehâbeddîn Suhre-
verdi'ye viribidi ve yedi bin akçe Seyfeddîn-i Baharzî'ye gön-
derirdi Kaddesallâhu sırruma. Elbetde her yıl virmeyince olmazdı
ve Hz. Şeyh'ün Celâleddîn'le 'azîm muhabbeti varıdı ve Hz. Şeyh
sâyiller için andan nesne tevakkü' idicek mektûbında ana Veliy-
yullâh diyü hitâb iderdi ve hem Hz. Şeyh Şehâbeddîn dahi bu res-
me hitâb eylerdi. Bir gün ol Celâl

132^a ed-Dîn Kayseriyye'de Şeyh Hazreti'ne geldi ve Şeyh Hazreti
dahi anuniçün bir hoş vecihle iclâs eyledi. Her kişi hâtırını dile-
diğince ta'âm iftâr eyledi ve ba'dez ta'âm, hâdimler dâvireye su
ulasdırdılar. Cemî'isi tenâvül eyledi ve Celâleddîn ol sudan iç-
di. Ve Şeyh Hazreti Celâleddîn'e ayıtdı; "Cemî' ashâbın ol sudan
tenâvül eylediler, ne 'acebdir kim, siz hiç mukayyed olmadınız?"
didi. Ve Celâleddîn ayıtdı; "Hayli müddetdür kim su içdüğümüz yok-
dur." Ve Şeyh ayıtdı kim; "Neşer sizde bir maraz vardır, ol sebeb-
den su içmeğe ihtimâm idersiz" didi. ve Celâleddîn ayıtdı kim;
"Şimdi ki hâlde beş yıldır kim su içmeği terk eylemişem, riyâzet
itmeğiçün." didi ve Şeyh Hazreti bu haberi işidicek, mübârek ba-
şını salıb ayıtdı kim; "Su içmemekle riyâzet itmek 'aceb işdür?"
Dahi ayıtdı kim, "Su yirine gayri nesne tenâvül idermisin?" "Be-
lî; yemiş yirim". Şeyh ayıtdı kim; "Yemişlerden kaçarsın yirsiz?".
Celâleddîn ayıtdı kim; "Nâr yirim" Şeyh ayıtdı kim; "Sana bu irşâ-
dı kim terbiyyet

(1) Aslı, Celâleddîn Karatâyi

132^b eylemişdir?" Ol ayıtdı kim;"Hiç kimseden işitmedüm,ammâ ben kendii nefsimi hükmeyledüm,gördüm kim,sudan latîf-ter gıdâ yok,pes nefisten anı men' eyledüm." didi.Şeyh Hazreti ayıtdı kim;"Bir yük narı neçeye alursuz?".Celâleddîn ayıtdı kim;"Kırk akçeye."Ve Şeyh ayıtdı kim;"Bir yük suyu niçeye alursuz?"Ayıtdı;"Bir akçeye." Şeyh ayıtdı kim;"Eyle olsa riyâzet'in fâyidesi kaçısındadır?İmdi fâyide oldur kim,ol bir yük nare vireceğün kırk akçenün birisin bir yük suya viresin,tenâvül idesin.Otuz dokuz akçesin sâvillere ve miskînlere viresin,tâ kim fâyide hâsıl ola ve riyâzet yemekden etmek çarekdür.Yohsa,su içmemek riyâzet deşıldür." didi."Ve riyâzet ta'andan ve gıdâdan muhtasar tenâvül itnekdür.Nitekim,evliyâ îdî Radvânullâhi 'aleyhim ecma'in ve Peygamber Hazreti (A.S.V.) arpa etmeğün yirdi.Ammâ,su içgerdi hâtırı dilediğince." Ve Celâleddîn Şeyh'den bu haberleri işidicek aldı ol sudan tenâvül eyledi.

133^a Bir lahzadan sonra ayıtdı;"Şimdi beş yıldır kim su içmemiş idüm,hiç vecihle bende bir safâ hâsıl olmadı.Şimdi kim bu sudan tenâvül eyledüm,bana bir safâ-yı kalb hâsıl oldu kim vasfa gelmez." didi.Ve Şeyh Hazreti ayıtdı kim;"Şimdiye deşin şeytân hükmüne mutâva'at eylemişdün,bu dem ana muhâlefet idüb nefsi şeytâniyi helâk itmeyince sende safâ-yı kalb hâsıl olmadı." didi ve Celâleddîn nice 'âlimler ve fâzıllar irşâd itmiş idi.Ammâ, mesmû' dütmediydi.Çünkü Şeyh Hazreti bu resme irşâd ve terbiyyet eyledi,icâbet idüb kabûl eyledi ve şeytânun elinden halâs buldı.Vallâhu a'lemü. ELLİ YEDİNCİ HİKÂYE. Hz.Şeyh (R.A.) bir vakit Konya'da olurdu ve hayli fukarâ cemâ'ati gelüb Hz.Şeyh'i ziyâret eylediler ve esnâ-yı kelâmında Takîh Ahmed'ün hakkında,Kaddesalâhu Sırruhu ta'n urub hayli mesâvî etdiler.Ayıtdılâr kim;"Bunca yıldır kim da'vâ-yı fakr ider ve biz cemâ'atimizle hayli

133^b irak yirden ana ziyâret idüb müstefîde ve müteberrik olmağa geldük ve ol bir mezbele başında oturmuş,varduk selâm virüb inkâr eyledük.Ammâ,hiç bize iltifât eylemedi.Bu sebebden biz dahi ânun tarîkinde münkîr olduk.Ve bir lahzadan sonra bir atlu geldi,firenk şeklinde anı göricek durdu,ana karşı vardı selâm virüb ayağın öpdü ve bu hâli göricek bizüm inkârımız dahi ziyâde oldu.Imdi eğer anda ma'rifet ve kemâl varmışsa bize iltifât itmeyüb firenge hizmet eylemezdi.Çünkü ol küfürle islâm fark it-

mezdi. Biz dahi şimdiden sonra ana mülâzimet eylemeziz." didiler. ve Hz. Şeyh ayıttı kim; "Fakîh Ahmed Hakk te'âlâ'nun hâsalarından-
dur ve onun iki 'âlemi vardır. Birine 'âlemi sekir ve birine 'â-
lemi sahvdirler. Ammâ, ana ekser 'âlemi sekir gâlib olmuştur ve
'âlemi sahvden ve siz anda varduğunuzda 'âlemi sekirdeyidi (1)

(2) Başka bir halle meşgul idi. O yerde bu durumdan kurtulunca,
oradan geçmekte olan Hızır (A.S.), onun ziyâretine gitmişti. Kalk-
tı, tevâzu gösterib dedi ki; "Hz. Şeyh'e Hızır (A.S.) malum oldu.
onun ziyâretine gitmistir. O yerde, bizim önümüzden gitti. Çünkü,
onun, şekli ve şemâli bilindiğinden dolayı gitti." dediler. Bana
"Fakîh Ahmed'in ziyâretine gidiyorum." dedi. O anda, benim yanı-
ma geldi ve Fakîh Ahmed'in yanına da gitti. Buradaki adamlar, a-
damların değerlerinin yüce olduğunu öğrendiler. ELLİ SEKİZİNCİ
HİKÂYE. (3). Hz. Şeyh (R.A.), Kayseriyeye de olurdu ve ashâblarından
bir kısmı halvette idiler. Havanın soğukluğundan, abdest suyunun
geçdiği yer donmuş olup su akıyordu. Abdest alma yeri de dolmuş
idi ve halvette olanlar bundan dolayı sıkıntıya düştüler. Şeyh,
bir iki defa hâdimlere düzeltmelerini söyledi ise de ihmal etti-
ler. Bir gün Hz. Şeyh bizzat kendisi kazmayı aldı, geldi ve o geçi-
din yerini düzeltmek istedi. Her kazma vuruşunda, bir parça buz
sıçrıyor, saç-sakal ve elbisesine düşüyordu. Şeyh, işi süratle yap-
mayı istedi ve o sudan nefret etmeyip, irâde ve arzusunu temâmen
o iş ile meşgul etti.

Şeyh Zeyneddin Sadaka Rahimehullâh, tesâdüfen oradan evine
giderken Şeyh'in bu mühim işle uğraştığını gördü ve işi kendisi
yapmak üzere kazmayı Şeyh'in elinden aldı. Şeyh kazmayı ona verin-
ce, yenini kenarından bir koku geldi, kapıya çekti ve kazmanın sa-
nını ona tutuşturdu. Bir kaç defa buza vurdu, kendi yüzüne buz sıç-
radı. Onun yüzüne de sıçramaması için buzdaki korundu. Hz. Şeyh, onun
tikinti ve nefretini görünce, kazmayı tekrâr aldı ve "Şeyh Zey-
neddin, bu iş senin işin değildir. İş istemeyerek yapıyorsun, o
su ondandır." dedi. O cemaat ki Hakk te'âlâ'nun sözüdür, Hz. Hakk
buyurmuş ve işidildi ki; "Bir kimseye abdestten ve onların bev-
linden tikinti gelirse onu kendi mübârek eline aldı." ELLİ DO-
KUZUNCU HİKÂYE (4). Hz. Şeyh (R.A.)'ın dini bütün kimselerden bir

(1) Türkçe nüshaların sonu. (2) Bu kısım Farsça nüshanın 46. nci hikâyesinden tercüme edilmiştir. (3) Farsça nüshanın 13. hikâyesi. (4) Farsça nüshanın 18. hikâyesi.

şahsı zikre davet etdi ve zikir telkin etti.Şahıs kabûl etti. Muhtelif insanlardan bir kısım şahsiyetsiz ve kaba kişiler de o zikirde idiler.Hz.Şeyh'e o gece bir genişlik,bir ferahlık ve bir zevk olmadı ve hareket yapmadı.Zikri onlar tekrâr geçdiler, her defa davet sahibi gelir ve şeyhin ayağına kapanıp özür dilemek ister;"Utandım,mahcub oldum,o cemaati istememiştim ve haber de vermemiştim.Her ne kadar gitmelerini söylüyorsam da kapağa gitmiyorlar ve ısrar ediyorlar.Ben utanıp mahcub oluyorum." Hz.Şeyh buyuru ki;"Eğer gitmiyorlar ve lüzumsuzluğu terk etmiyorlarsa bu kolaydır.Bu gecenin sonu,bir başka gece olur,sen hatırlarını hoş dut.

ALTMİSİNCİ HİKÂYE (1). Hz.Şeyh (R.A.) Kayseriyye'de olurdu. Türk fakiri bir şahıs Battal Mescidi'nde i'tikâfa girmişti. Riyâ,zühd ve gösteriş yapıyordu.Halk ona çokca râğbet edin sıkıca bağlanıyorlar ve ondan ayrılmıyorlardı."Büyük bir şahıs Battal Mescidi'nde i'tikâfa girmiş" diye bir haber yayılınca,çarşı esnafından ve sanatkarlarından,Şeyh'in müritlerinden geliyorlar ve onun hallerinden haber veriyorlardı.

Hız.Şeyh;"Namaz kılıyor mu ve Şeyhliğin vazîfelerini vaktinde yerine getiriyor mu?" diye sordu."Evet." dediler.Hız.Şeyh'e kemâl-i ma'rifet ve nür-ı bâtınîdan,onun maksat ve gâyesinin ne olduğunu malûm olmuş idi.Bir gün sabah namazı geçmişdi,ashâbı aldı ve yolda seyr ve dolaşmaya çıktı.Şehriden dışarı çıkıp doğrudan Battal Mescidi'ne geldiler ve o Türk'ün yanına gittiler.Bir zaman orada oturduktan sonra geri döndüler.Yolda,her kime rastladılarsa,Battal Mescidi'ne o Türk'ün ziyâretine gittiğini söylüyordu."Hz.Şeyh Battal Mescidi'ne o Türk Şeyhi'ni ziyârete gitmiştir." sözü hemen duyuldu.Zâviyeye geldikleri zaman,halîfeler ve yakın ashâblar,Hız.Şeyh'in hangi sebebden dolayı o adamın ziyâretine gitmek istediğini ve yolda rastladığı her kесе, o Türk'ü görmekten övündüğünü haber vermesini sordular.

Hız.Şeyh,"Size maksûd malum olmadı,o adam davet yönünden ve halkı inşâd yönünden celmemiştir.Onun maksad ve gâyesi mal ve dünyaya ait vasıtalar ki onu elde etti.Biz onu görmeye gidince şehirde,"Birisi onu görmeye gitmiştir." sözü yayıldı ve büyük şöhet kazandı.Halk;"Eğer böyle değilse,o büyük ve (1) Farsça nüshanın 25.hikâyesi

velâyet sâhibi olmasaydı, herkes fülân kişi onu görmeye gitmezdi." dedi. "Bir kaç adım gittik, bize hasenât ve ona da söhret ve vakar hâsıl oldu. Maksadımız, onun hayrının ve rahatının bir kimseye ulaşmasıdır." dedi. Bu söz yayılınca, bütün emirler onun önünde, ahâlî ve Kayseriye şehrinin ileri gelenleri onun ziyâretine gittiler ve ona sıkıca bağlandılar. Onu ziyârete gitmeyen kinse kalmayıp, büyük bir rağbet gösterdiler. Nice külfet ve taahhüt yaptılar ki açıklanamaz. Az bir müddet sonra, onun altın, gümüş köle ve câriye, at ve katırı çoğaldı ve o dervişin işi Şeyh'in buyurduğu ahlâka ulaştı ve maksûd ve matlûb hâsıl oldu.

ALTMIS BİRİNCİ HİKÂYE(1). Hz. Şeyh (R.A.), Bağdad'da bulunup, bir gün hangâhda oturmuş idi. Bir şahıs hangâha girdi ve selâm verdi. Belindeki kemerde apaçık bir sarab testisi asılmı ve testidâ de bir mil sokulmuş idi. ve diğer bir şahıs da onun arkasında bir tepsi taşıyordu. O tepsinin buhususta olduğunun bilinmesi için de onda bir hayli kulak kirleri bırakılmıştı. Selâm verince; "Kulak temizlenir, ihtiyacı olan yok mudur?" diyordu. Ashâb, "Yok" dedi. Şeyh; "Evet, bizim büyük ihtiyâcımız vardır, iyiki geldin. Yukarı gel, benim kulağımı temizle." dedi. Başını öne eğdi, o şahıs geldi, ve bu sarab testisinden mili çekti ve yağı dışarı çıkardı. Başka bir testiden bir miktar çekti. Böylece bütün mahâretini gösterdi ve ondan sonra eline alıp mili kulağın içine soktu. Yani ki temizleye. Bizzat Hz. Şeyh ihtiyâç duymadı. "Sizin kulağınız temizlenmiştir." diyordu. ondan sonra; "Bir dinar altın veriniz." diye buyurdu. Altını verip o gidince, ashâb; "Bu adam sahtekâr inis. Bu işi kendi menfeati yönünden yaptı. Onun sözüne icâbet etdiler ve kulağı onun eline verdiler. ondan sonra da bir altını ona taahhüt etdiler." dediler. Hz. Şeyh buyurdu ki; "Bana göre, o bir sahtekâr veya âlim değildir. Bana göre, bizden bir kinseye erişirse, bizim iyiliğimiz ona olur. Neticede o bu işi kendi ihtiyâci cihetinden yaptı. O, bizim evimizin kapısından girince, biz ona; "Sen sahtekârsın" diye nasıl söyledik. Onun maksadı buyudu ve ona ulaştı, bizim işimizden râzı olarak kapıya gitti. Biz de maksadımızı elde ettik."

• ALTMIS İKİNCİ HİKÂYE (2). Şeyh-i mu'azzam Zeyneddih Sadaka (Kaddesallâhu Sirruhü) Konya'da, Sadr-ı Hakîm Zaviyesi'nde idi. (1) Farsça nüshanın 41. hikâyesi (2) Farsça nüshanın 44. hikâyesi.

Tesâdüfen, bir gün semâ' yaptılar. Tasavvuf ehlinde bir topluluk, fakirler ve Konya ahâlisinden bir grubu toplayıp davet etdiler. Fakirler cemaatinden bir grub da bunu işitdiler, onlar da tesâdüf zâviyeye geldiler. Sâdece ev halkının girdiği bağçe kapısına gëldiler, içeri girip, onlar da semâ'a meğûl oldular. Şeyh'in bu durumdan haberi yoktu. Semâ' âdetince, hırkayı ilâhi söyleyene (kavvala) verdiler. Fakirler de o cemiyette kendi başbağlarını uygun olarak, başdan aşağı bağladılar ve bir yere topladılar. Semâ'dan çakınca, Hz. Şeyh için hırkaları bir yere topladılar. Fakirler de kendi başbağlarını bir mirzîye bağladılar ve kendi hallerini Hz. Şeyh'e arz etmek üzere hâdimlere verdiler ki Şeyh kabul ede. "Hz. Şeyh, bu gün fakirler ashâbına ve şehir halkına davet ve semâ' vermiştir. O sebebden gelmiş idik, hırkalar atılınca, biz de başbağlarımızı uygun olarak açtık ve semâ'ın sona erdiği bu saatde hırkalar ortaya geldi ve hırkaları hizmete gönderdik. Hz. Şeyh ne buyurursa hâkimdir, onun sözü gerçektir." Hâdim gelip, hırkaları getirip bunı manayı Hz. Şeyh'e söyleyince, Hz. Şeyh çok kızıp üzüldü ve ondan yüz çevirdi; "Eve gelmelerin niçin mücade etdiniz? Onlar kadınlardır, ne semâ' mahalline ve ne de zikir mahalline uygundur. Onların ibâdet ve taat yapmaları ve köselerinde oturmaları gerekir. Fakat gelinler, semâ' dinlerler ve raksederlerse, semâ'ın havasında başka bir maksûd doğar." Hâdim dedi ki; "Havan eli nerededir?" Hâdim; "Mutfakta." dedi. "Onu getir." dedi. Hâdim, havan elini getirdi; "Onların başbağlarını kendilerine ver." dedi. Her bir kadın, erkeklerin halkasına geldi ve korkusuzluk ve cür'et hâlinde idiler ve yüzlerini örtmeyip, nâ-mahrem erkeklerin sözünü işitirler. Onun cezâsı bu olsa gerek ki, kadınlar Mustafa (A.S.)'ın ve sahâbe (R.Anhum) kadınlarına uymaktar. Tâ ki, kendilerini ve diğerlerini fitneye atmasınlar.

ALMILİ UĞURCU HİKÂYE (1). Hz. Şeyh (R.A.), Kayseriyye'de olurdu. Adına Kâmil-i Tebrizî denilen bir şahıs var idi ve deli dolu birisiydi. Sultân Alâeddîn (Beyyazallâhu gurretehu) (2) ve bütün onu çok muhterem ve şerefli tutarlar ve itikâd ve irâdet gösterirlerdi. Kâmil-i Tebrizî, bâtin sâhibi olup büyük bir câzibe kuvvetine sâhib idi. Onun yalvarması ve sözü halkın makbûlü idi. Meselâ, eğer bir kimse bin dinar istese menetmez idi ve sadakatı tam (1) Farsça nüshanın 47. hikâyesi. (2) "Allâh alınının akla'nını artır-sın."

yapardı. Kâmil-i Tebrîzî, Hz. Şeyh'e; "Bizim için sakladığın o altından haber ver de çıkaralım harcayalım." dedi. Hz. Şeyh; "İstediğin şey olan altına sen sâhipsin." dedi. Bu manayı, bütün halk da söylediler ve öyle düşündüler. Hz. Şeyh; "İmdi sen câzibe kuvveti sahibi, bâtını bilen ve sırları tanıyorsun. Benim nerede ve ne kadar kaç altını muhâfaza etmekte olduğumu bildir. Senin bâtın kuvvetin bana malum oldu. Ancak, bu manayı herkes söylüyor sen de söylüyorsun." dedi.

Bu manayı Hz. Şeyh'den isitince ondan sonra, Hz. Şeyh'den; "Hüdâ-yı te'âlâ, yarattığı bütün esyâya kâdir midir?" diye sordu. "Evet." dedi. Kâmil-i Tebrîzî; "Hâdem ki kâdirdir, söyle de bu duvardan bir deve çıkarsın." dedi. Hz. Şeyh; "Kudret muhale ta'alluk etmez." buyurdu. Kâmil-i Tebrîzî dedi ki; "Hâdem muhale ta'alluk etmez, öyleyse kâdir değildir." Hz. Şeyh buyurdu; "Eğer irâdet olursa muktedir olam. Ammâ, râzılık yoktur, irâdet râzâsızlıktır." وَلَا يَرْهَقُ "عِبَادَةَ الْكَلْبِ" (1) İnsanlık mahallini ve bütün hayvanları açık emretmiştir. Hu'ayyen zaman geçinceye kadar erkek dişiye müdâhale etmez, bu mana mümkün değildir. Sâlih (A.S.)'in kayadan çıkan devesinin hikâyesi böyledir. O, Sâlih (A.S.)'in irâdeti değildi, sebebi Sâlih (A.S.)'in kavmini imtihan idi ve onun ortaya çıkması, çok halkı helâk etti ve isyân etdiler."

Hız. Şeyh bunu buyurunca, Kâmil gittiği her yerde halk ile sohbet iderdi ve Hz. Şeyh'i zemedir ve diyordu ki; "Şeyh Evhadeddîn "Hüdâ kâdir değildir" diyor." dedi. Onlar; "Nasıl?" dediler. Dedi ki; "Ben "Hüdâ'ya söyle de duvardan bir deve çıkarsın" dedim, "Yâhut, başka bir hayvan çıkarsın" dedim, O "Hüdâ kâdir değildir ki bunu yapabilsin" dedi. "Geldiler, "Kâmil, Hz. Şeyh hakkında kötölemeye bulunuyor." diye, Hz. Şeyh'e naklettiler. Bir müddet sonra, Hz. Şeyh'e geldi, koyunlar, mum ve bir çok ihtiyaçlar getirdi ve eldekini Hz. Şeyh'in önüne atdı ve yalvarıp-yakararak, özür diledi ki; "Bana ih-mâl, cafllet düştü ki, Hz. Şeyh'i kötiledim. Hz. Bârî te'âlâ'dan hitâp eristi ki, "Git ve Hz. Şeyh'den af dile ve Şeyh Evhadeddîn'in özrü-nü istê ve onun beyitlerinden hatırla." İmdi gerekir ki rubâ'iler-in bana hatırlatasın." Her gün gelirdi ve iki beyit ezberlerdi. Kısa müddetde; yüz rubâ'iyi ezberledi ve rubâ'ileri ezberlemeye devâm etti. Her nereye oturup kalktıysa bu manayı söylerdi ve Hz.

(1) "Bununla beraber O, kullarının küfrüne râzı olmaz" 39. Zümer, 7. Çantay, II/ 323.

Şeyh'in beyitlerini okurdu, ve Hz.Şeyh'den zikir telkinini kazanmayı istedi. Bundan sonra, Hz.Şeyh'e geldi, feryâd edip Şeyh'in her iki bazusunu dutardı ve yüksek sesle "Bilinsin." diye bağırırdı.

ALTMIS DÖRDÜNCÜ HİKÂYE (1). Hz.Şeyh (R.A.), semâ'da olurdu ve sevimli çocukların çoğu hazır idiler, zaman, mekân ve dostlar bulundu. O gece çok çok zevkler oldu, asker oldu ve bütün çocukları da asker yapıyorlardı. Bütün bunlar coşkunluk halindedir. Nâ-mahrem-lerden ve iddiacılardan bir cemâat var idi ki, ta'n etdiler, kötülük yapıp alay ettiler. Hz.Şeyh, zevkten iltifat görmedi ve hâlet esnâsında, acınıp çok ağladı, bütün semâ' ashâbı da ağlamada idiler, o cemâat ise gülmeye meşgul idiler. Hz.Şeyh, gitti ve mübârek sakalını mum ateşinin üstüne bıraktı ve ateş, sakalını arasında alev vurmasına rağmen, Şeyh'in sakalından tek bir kıl bile yanmadı ve Şeyh buyurdu ki; "Yüz budur, böylece sakala gülnek yaraşır.", ve bu rubâiyi buyurdu, Allâh en iyi bilendir.

Dânî (ki) bürehe ser berây-çi sodend - Ber mâtem ân est ki ber îşân handed (2). Bu manayı müşâhede etdiler, Şeyh'in ayağına kapanıp mürid oldular.

ALTMIS BEŞİNCİ HİKÂYE (3). Hz.Şeyh (R.A.), Bağdâd'da olurdu ve Emîre'l-Mü'minîn Halîfe (R.A.) ile Hemedân Emîri Mengli, Âzerbaycân Pâdişahı Gulâm Atabek Uzbek arasında düşmanlık ve muhâlefet var idi. Düşmanlığın sebebi ise dâima Bağdâd vilâyetini yağma ve çapul etmesi ve saldırıda bulunması idi ve o manadan vilâyet dâima rahatsız olurdu. Halîfe, onun şerrinin def'i hususunda görüş aldı ve Hz.Şeyh'i Tebrîz'e Atabek Uzbek'in huzuruna gönderdi, içinde sevgi ve sadâkatin belirtildiği bir mektup yazdı. Hemedân Emîri Mengli, her defa toplantı yapar ve hücum ederdi, yağma ve talan yapıp pek çok zarar verir idi. "Şâyet bizim sevgimizin aslı ve yapısı böyleyse, onun şerrini defedip ortadan kaldırır. Sevginin meyvası ortaya çıkarsa, vilâyet şâkir, râzı ve âsûde olur."

- Hz.Şeyh'i esbâb ve tertîb ile, gerekli vâsıtalar ve şeylerle, altmış-yetmiş kadar merkeb-bası ile ve birçok hizmetçiler ve ashâb ile gönderdiler. Yolda misâfirlik ve fakirlik üzere Tebrîz'e gitdiler. Doğruca, Atabek'in sarayının kapısına geldiler ve Atabek (1) Farsça nüshanın 49. hikâyesi. (2) "Çıplak baş için ne olduğunu bilirsin, mâtem kendisine güldükleri kimsenin üzerine olur." (3) Farsça nüshanın 50. hikâyesi.

bek'in huzuruna girmek için izin istediler. Atabek'in huzurunda; "Bir fakir gelmiştir ve huzura girmek için izin istemektedir, "İşim var." diyor" dediler. Atabek izin verince, Hz. Şeyh içeri girip selâm verdi ve "Elçi olarak geldim" dedi. "Neredensin?" diye sordular; "Emîre'l-Mü'minîn Halîfe Hazretleri tarafından." deyince hayret etdiler. Mektûbu cebinden çıkarıp, Atabek'e verdi. Atabek mektubu okuyunca, Hz. Şeyh'e izzet ve ikramda bulundular ve oturdular. O karşılıklı konuşmadan sonra, haberi de ulaştırdı ve buyurdu ki; "Her ne kadar Emîre'l-Mü'minîn Halîfe buyurmuş ve mektubda da yazmış ise de, ben Şeyh Evhadeddîn Kirmânî olarak derim ki, Mengli'ye yönelmek uygun değildir, onu çözetmek gerekir. Şimdi ise Evhadeddîn Kirmânî söylüyor." Hayret etdiler, saygı ve hürmeti yerine getirip, Hz. Şeyh'in cesâretini takdir etdiler. Bir iki günden sonra dargeri döndüler.

Haberciler cemâati ve Emîre'l-Mü'minîn'in hevâ-darları durumu Emîre'l-Mü'minîn'in huzuruna arz ettiler ki; "Şeyh Evhadeddîn vardı, mektubu ve haberi ulaştırdı ve konuşması esnâsında da "Mengli'ye yönelme ve Onu çözet" dedi" dediler. Emîre'l-Mü'minîn bu manayı işitince öyle öfkelenip kızdı ki anlatılması kâbil değildir. "Asla orada gerekmezdi ve eğer öyle olsaydı, ona lâayık mükâfatı vermek gerekirdi." Bundan çok etkilenip kızdı. Hz. Şeyh gelince, hiç kimse iltifat etmedi ve karşılamaya gitmedi. Hz. Şeyh gitti ve hân-gâha indi. Zamanın âdeti hilâfına taleb edilince, atlar ve katırlar getirdiler ve iki albayı gönderip Hz. Şeyh'i davet etti. Bütün as-hâb ve şehir halkı, Hz. Şeyh'in bu meselâsinden üzüntülü ve perîşan oldular ve dediler ki; "Hz. Şeyh'in yetinmesinden hilâfet elçiliğini istemek ve uygun olmayan buyrulma, başka bir yolla ona sunulmaz." Emîre'l-Mü'minîn, yorgunluk, kızgınlıkla iyice kızmaya niyyet etmişti. Hz. Şeyh; "Hatıranızı hoş tutunuz ve müteessir olmayıp bizzat in-fi'ale yol vermeyiniz." deyip, kalkıp harama gider. Emîre'l-Mü'minîn Hazretleri, öfkosinin şiddetinden haremde kendi makamında kalıp dayandı. Harem girince, Hz. Şeyh'i vezîrin huzuruna girdirdiler. Ancak, vezir de hiç iltifat etmedi. Hz. Şeyh selâm verdi. Vezîrlerin âdeti üzerine haremde sofasına, vezîrin sığacağı kadar küçük olan halıyı atdılar ve sofanın kalan kısmı başka birisi oturmasını diye halısız boş bırakıldı. Hz. Şeyh'e bir ridâ getirdiler ve oturdu.

Vezir, elçilik işini nasıl yaptığı hususunda sormaya başladı. Hz. Şeyh; "Mektubu ulaştırdım, haberi de şifâhî olarak ilettim. Ondan sonra dedim ki; "Her ne kadar Emîre'l-Mü'minin'in mektubu o cümleyle yerine getirilmişse de Mengli'yi kopardılar. Ammâ, Şeyh Evhadeddîn Kirmânî olarak ben, "Uygun değildir" derim, ona yönelmeye, onu ortadan kaldırmaya, öne almaktan gözetdiler ve gönlini almayı buyurdular." dedi. Vezir bu sözü işitince, bir hayli kızdı ve ondan incinip gücündü. Hz. Şeyh hiç bir şey söylemedi. Emîre'l-Mü'minin, bir kağıt yazdı ve vezire atdı. "Her halde, bu sözden maksat ve câyenin ne olduğunu ve elçilikte uygunsuzluk yaptın diye sormadın?" Hz. Şeyh'e "Bu uygunsuz elçilikten maksad ne idi?" dedi. Hz. Şeyh; "Bu suâl bekenilmmiştir onu anlatayım." dedi. "Emîre'l-Mü'minin, Mengli'yi tutmaları konusunda bir mektub yazdı ve haber yolladı. Benim müşâhedeme göre, onun tutulması, vilâyetin fesâdıdır ve çok bozukluk ortaya çıkarır." "Niçin" dedi. Hz. Şeyh; "Eğer Mengli'ye düşmanlık ve muhâlefet edilir ve Melike bir zahmet deşerse, onun iki katı Atabek'e düşmanlık yapılır. Her ne kadar Atabek açıktan muhabbet gösterirse de, içinde büyük bir düşmanlık vardır. Aynı seviyede olan kinselere, kaç kerre niyet ve tama' ile bu vilâyete göz koyduğunu ve onun varlığını ile âşikâr olduğu malum değildir." "Allâhu te'âlâ'nun kaza ve kaderinden sonra" harab olan bu vilâyet, onun emrine konulmuştur. Mengli, ortada büyük bir setdir. O ortadan kaldırıldığında zaman bu defa Atabek hasım olur ve vilâyete kâsd eder. Ammâ, Mengli'nin varlığını bu manayı ona mümkün kılmadı. Sizinle kurt sulh yapar, Mengli ortadan kaldırılınca siz ona muhâlefete güç yetiremezsiniz. Vilâyet, onun tarafına gider. Mengli hayatda olduğu müddetçe, Atabek onu defetme düşüncesinden vaz geçmeyecektir ki, Halifenin ülkesi kötü düşünceden tecrübe edilir. Ancak, Mengli ortadan kalkarsa, Atabek'in başka hasım ve düşmanı kalmaz. Bu defa, size taalluk eder. Onlara maslahat budur ki diğerleri ile meşgul olasınız, her ikisinin şerri ortadan kalkıncaya kadar." Kağıda yazdı ve vezire atdı ki; "Şeyh Evhadeddîn Kirmânî ne söyledi ise doğrudur, müzeldir ve şirindir."

Ondan sonra, Hz. Şeyh'i iknâm ve hürmetle hangâha götürdüler. Gece olunca, yeniden davet edip tedbir ve görüştü. Vezir bu meseleden öfkelenip kızdı ve "Doğrusu, Şeyh kibirlidir ve bu tedbir ve görüşte yanılmıştır. Onun hizmeti vezirlik işine kararlaştırılmamıştır." dedi. Kalede bir fırsat olup Şeyh'e zehir vermeye

kalkıştılar.Hz.Şeyh bu durumdan haberdâr oldu.

Günlenden bir gün Halîfe, Hz.Şeyh'i davet etdi ve dedi ki; "Bugün bizim için mezin doluşma günüdür."Şeyh buyurdu ki;"Uyuncudur."Sâhilin kenarına bir sandal cetindiler.Tek renk eîbise giyinmiş onbeş kişi gemide oturdular,halk hancisinin halife olduğunu bilemediler ve böylece gemiyi suya bıraktılar ve gemi harekete geçti.Bağdad'ın altında doluşarak,atların eğilenip hazırlanmış olduğu bağların kenarına varıncaya kadar gittiler.Atlara binip önceden kararlaştırılan yere çıktılar.Halîliler yavalmış,çeşit çeşit yemekler hazırlanmış,mutribler hazır,mâ lâ 'aynün raet ve lâ üzün semî'at velâ hatara 'alâ kalbi beserin (1) köleler ellerini bağlamışlar ve hizmete durmuşlardır.Maksad odur ki,o vakitte bir kavim yola binici olup yola koyulduklarında,yolda bir köprüye veya taşlık bir yere geldiklerinde veya bir armutluğa ulaştıklarında,hörtesin yaya olması ve sadece emniyet bakımından Halîfenin atlı olması gerektiği kâide olmuş idi.Tesâdüfer bir armutluğa ulaştılar,vezir ve bütün emirler yaya idiler,Şeyh dahi aşamı inmeye niyet etdi.Halîfe Şeyh'in inmemesi için yemin verdi ve Şeyh inmedi.Halîfe ve Şeyh atlı kalanların hepsi yaya idiler.

Şeyh o halde iken vezire buyurdu ki;"Ey fülân adam,makamlar iki şey için alınır.Biri,mevki için ve biri de mal için.Şimdi,Halîfenin hazînelerinin tamamı benim elimdedir ve ben buna ihtiyaç duymuyorum.Bundan daha büyük mertebe yoktur ki,siz hepiniz yayasınız ve Halîfe ile ben atlıyız.Alemde,Halîfe ile atlı olma mertebesini çamurda yürüme mertebesine deîişecek hiç bir ahmak yoktur.Emîre'l-Mü'minin,Peygamberin Halîfesidir ve ben Hüdânın halîfesiyim.Halîfenin vesirliğini Hüdâ'nın Halîfeliğinden üstün tutacak hiç bir akıl yoktur ki bu halde onun yaya gitmesi gerekir.Halîfe bunları işitince doğruladı.vezir,Şeyh'in eline ve ayağına kapandı ve içinden kötü düşünce çıktı gitti.

ALTINCI ALTINCI HİKÂYE (2).H.z.Şeyh (R.A.) Ahlât'ta olurdu. Mal sahibi,şehrin ileri gelenlerinden,sâdık müritlerden ve inananlardan biri var idi.Şehrin kapısında bir köy var idi.Orada,büyük bir bahçe,temiz ve çok güzel tâk ve revâk yapmıştı ve dâimâ Hz.

(1) "Gözlerin öğrenmediği,bulakların işitmediği,insanların kalbine onlardan bir tehlikenin olmadığı."(2)Farsça nüshanın 51.hikâyesi.

Şeyh'i oraya davet ve semâ'a götürdü ve devamlı o yerde olurdu. O yerde, Şeyh için sağlam bir zâviye yapmaya niyet eder ve her ne gerekirse oraya vakfederdi. Tesâdüfen bir gün Melik Esref o bahçeye gitti. Bağın son derece güzelliğinden dolayı orayı özel açki evi yapmak için göz koydu. Bir kaç geceden sonra, bir gece orada işret ve kötü şeylerle meşgul oldu. Bir fâhişeyi onun hizmetine getirdiler. Melik Esref, onunla hoş vakit geçirdi ve yemek esnâsında ona şöyle dedi; "Benden bir şey iste ki sana bağışlayayım". Fâhişe dedi ki; "Ahlât'ı bana bağışla." Melik; "Bağışladım". dedi. Kız; "Bu saat sarhoşluk hâlinde bağışladın, ammâ yarına güvenim yok" dedi. Melik Esref, kadını getirtti ve şer'î vesîkayı, âdil şahitler huzurunda ferman yazdı ve ona verdi. Sabah olunca, Melik adam gönderdi ki; "Ne diyorsun, kendi mülkünde bize ikâmet veriyormusun?". "Ben bir çadır kadınıyım o kadar ve senin mülkünden gidiyorum." dedi. Zâbıta memurları, kıza; "Behrin sorumluluğunu nasıl yerine getireceksin, dışarı çıkmak gerekir. Şimdi bu minvâl üzere başka bir şey istemek uygun olur ki şehri yeniden ona sat." dediler. Kız; Melik'in huzuruna gelip; "Behrin sorumluluğundan dolayı dışarı çıkmaya güç yetiremiyorum, mülkü satıyorum." dedi. Melik; "Bana sat." dedi. Bir cemâat aracı oldular ve elli bin adet gümüşe satdı ve vesîka ve fermanı yeniden aldılar ve elli bin adedi verdiler. Bu mana Hz. Şeyh'e malûm oldu, mektub yazdı ve Melik Esref'e gönderdi ve bu rubâ'iyi o arada derc edip Melik'e gönderdi.

"Ân sâh ki u mülk tevâned bahsîd - Cüz Esref deyn-i Melik ki dâned bahsîd. Şâhî ki be-sehv mî be-bahsîd şehri - Ez behr-i Hüdâ deyhî tevâned bahsîd." (1)

Derhâl, köyü Hz. Şeyh'e teslim etti ve o köyün yanında bulunan bir yeri de ona ilâve edip izâfe etti ve Hz. Şeyh'e bağışladı.

ALTMİŞ YEDİNCİ HİKÂYE (2). Hz. Şeyh (Rıdvânullâhi'aleyhi) Horasanda olurdu ve Şeyh Necmeddîn Kübrâ (Kaddesallâhu Sırruhu) ki ashâb-ı tabakâtdan ve Harizm'in ileri gelenlerinden olup Hârizmde olurdu. Onun şöret ve nâm ve nişânı Horasan'da çok büyük idi. Hz. Şeyh bu sebepten dolayı Onu bulmaya çalıştı ve kalabalık bir cemâ'at Hz. Şeyh'in hizmetinde oldular. Ashâba buyurdu ki; "Siz karar üzerinde olunuz, ben Şeyh Necmeddîn'i bulmaya Harizm'e gidiyorum." Yalnız başına kalktı ve Harizm yolunu tuttu. Harizm'e varınca, Şeyh Necmeddîn'in (1) o sâh ki, o mülkü bağışlayabiliyor, Esrefden başkası Melik'in borcunu bilir. Bir şah sarhoşluğunda bir şehri bağışladı, allâh rızası için bir köyü bağışlamayabilir." (2) Farsça nüshanın 52. hikâyesi.

hangâhını sordu ve hangâhın kapısına geldi ve izin istedi. İzin verilince, âdeti üzerine abdest tazeledi. Hz. Şeyh abdest tazeleyince hizmetçi seccâdeyi yere serer. Hz. Şeyh geldi ve iki rek'at namaz kıldı, selâm verdi ve oturdu. Şeyh Necmeddîn der ki; "Derviş, mazur gör ki bu vilâyette kıtlık ve pahalılık vardır ve dervişlerin vakti dar-
dır. Gece ve gündüz bir defa iftâr edilir ve çok günler oruçlu olurlar ve bu gecede tesâdüf oldu ki iftâr dahi yapmadılar."

Hz. Şeyh buyurdu; "Dervişlerin halleri daima bu tarz üzere olur, fark yoktur. Biz de uyarız, muvâfakat ederiz." Köşeden bir derviş;
" **الضِّيَؤُا إِذَا نَزَلَ نَزَلَ بِرِزْقِهِ** " (1) dedi. Hz. Şeyh buyurdu ki; "Bu indirmeden murad rûhânî rızıktır, cismânî değildir." Derviş; "Rûhânîden dervişler boş değildir, ammâ zaman mecbûriyettir, bir defa cismânîdir." dedi. Hz. Şeyh buyurdu ki; "Dervişlere bir hizmetçi var mıdır?" Dediler ki; "Evet vardır." Buyurdu; "Hangisidir?" Bir derviş geldi. Buyurdu; "Sepet var mıdır?" "Vardır" dediler. Buyurdu ki; "Sepeti al ve doğrudan Sultân Muhammed Harezmi'nin sarayına git. Seni menetmek isteyecekler. Sen durma ve de ki; "Benim Sultân Hazretleri ile önerli bir isim vardır, onu diyeceğim." Her kim gelinde; "Söyle, biz Sultân'a sunarız" derse, sen de ki; "Bana böyle demişlerdir ki, Sultândan başka kimseye söyleme den-
di" de. Gelmeni ve beş aded vermeyi isterler, sen kabul etme, bir koyun vermek isteyecekler, onu da kabul etme. Her ne getirirlerse kabul etme. Seni Sultân'ın huzuruna götürmek isteyecekler. Selâm ver ve de ki; "Hz. Şeyh'e bir misâfir gelmiştir. Selâm söyledi ve dedi ki; "Dervişlerin sepetini altınla doldur ve gönder!" Hâdim dedi ki; "Bu işi yapamam, beni nasıl bırakırlar ki Sultân'ın huzuruna gireyim." Şeyh buyurdu; "Sen gitmiyorsan, ben kendi mânevi gücümle seni oraya gönderirim."

Hz. Şeyh'in konuşmasından hayrete düştüler ve anlayamadılar, hissedemediler. Hizmetçi, sepeti aldı ve sarayın kapısına gitti ve bu hikâyeyi söyledi ki; "Benim Sultân ile bir meselem vardır." Dediler ki; "Git, mürâilik satma, sen neredesin, Sultâna söz söylemeye lâ-
yık olan nerede?" dedi ki; "Siz bilirsiniz ki benim Sultân'la mühim bir isim vardır. Eğer menederseniz ve yarın bir açıklık olursa, cevap sizin sorumluluğunuzda olur." Bu sözden hayrete düştüler. Dediler ki; "İmtihan cihetinden, dört-beş aded verelim." Getirdiler ve dört-beş

(1) "Misâfir indiği zaman rızık da onunla iner." Süyûtî, Câmi'u's-Sa-
âir, Mısır, 1373/1954, II/53.

verdiler, kabul etmedi ve dedi ki; "Benim sözüm vardır, dört-beş aded için gelmedim". Gitdiler ve bu manayı kadıya anlattılar. Dedi ki; "Dervişlere zarüretdir ve kıtlıktır." Bir koyun verdiler, koyunu da getirdiler kabul etmedi ve aynı sözü söyledi. Kadı durumu vezire arzetti, vezir Sultân'a arzetti. Buyurdu ki; "Elinde sepetle bir derviş geldi". Selâm verdi ve sepeti öne koyup dedi ki; "Şeyh'e bir misâfir gelmiştir. Size selâm gönderdi ve dedi ki; "Bu sepeti altınla doldursun ve dervişlere göndersin!"

Bu haberden Sultân düşünceye daldı ve "Acaba ne kimse ola ki bize böyle haber gönderdi?" veziri huzuruna çağırdı ve buyurdu ki; "Bu adam ne kimse ola ki böyle haber gönderdi?" Vezir akıllı ve dîrâyetli biri idi. Dedi ki; "Bu acaba bir sözden ibâret bir şeymidir, benim gönlüme büyük bir tesir bıraktı, Sultân Hazretleri nasıldır?" Sultân da dedi ki; "Benim de gönlüme bir şey takıldı". Vezir dedi ki; "Bu adam acaba gerçekten iyi bir adamdır veyâ velâyet sâhibi midir ve belki de zor bir divânedir. Eğer divâne olsaydı onun sözü müessir olmazdı ve sarhoş etmezdi. Herhalde çok büyük bir adamdır." Sultân dedi ki; "Ona nasıl cevâb vereyim?". Bir saman düşündü. Sultân buyurdu. Sultân'ın oğlu olan Melik Celâleddîn'i getirdiler. O gelince diğer bin dinar istediler. Getirdiler, çocuğu sepete koydular ve bin dinar altını da sepete koydular ve buyurdu ki; "Misâfire bizden selâm ulaştır ve de ki; "Dilediğin sepeti altınla doldurduk, şu bir gerçektir ki altın çok aziz ve muhteremdir. Şimdi benim meyvem altından daha azizdir. Çocuğum Melik Celâleddîn'i onun hizmetine gönderdin." Derviş sepeti aldı ve diğer bir hizmetçi ile de gönderdi ve sepetin üstüne bir mendil örttüler. Hizmetçi gelinceye kadar Hz. Şeyh cözetlemede olurdu. Sepeti Hz. Şeyh'e bıraktı. Hz. Şeyh; "Kaldır ve Hz. Şeyh Necmeddîn'e götür." dedi. Sepeti Hz. Şeyh Necmeddîn'e götürünce; "O dervişini huzuruna götürün." dedi. Henüz hissedip tanımadı. Hz. Şeyh hizmetçiye, Hz. Şeyh Necmeddîn'e bırakması için ısrâr etti. Onun hizmetine bırakılınca, el attı ve mendili aldı ve Melik Celâleddîn'i sepete koymus olduklarını gördü. Şeyh Necmeddîn; "O dervişin önüne götür ki O, çocukların dilini iyi bilir." dedi. Sepeti getirince, Hz. Şeyh baktı ve buyurdu ki; "Han Melik dervişlerin sepetinde çıkınca ve hizmete gelince, "Hakk te'âlâ'dan sana bir devlet yoldaş kaldık ve büyük bir pâdisahlığa namzed kaldık. Altı defa küffâr ile karşılaşacaksın ve onlar münhezim ve perişan olur ve

sen muzaffer ve yardım olunmuş olursun ve bir çok gazâlar sana müyesser olur ki hiç bir pâdişaha müyesser olmamış ola." Ve el attı Onu sepetten çıkardılar, baktı ki bir kese de o sepettedir, onu da dışarı çıkardılar ve Celâleddîn'i dizine oturttu ve pîra kesesini açtı ve Onun başına saçdı ve Rasûl (A.S.V.)'ün sünneti ki kokularını câiz buyurmuştur, Hz. Şeyh dâima bir anber koku saklı olurdu, bir kaç anber danesi çıkarıp Sultân'ın boynuna attı ve "Bu bir nişan olsun, bizim üstün sözümüz üzerine, ammâ ne yazık ki taze gençlik zamanının ilk günlerinde bir göz yarası (ağrısı) yoldadır ve ömrünün sonunda şehâdet mertebesine ulaşacaksın." buyurdu.

Bu kerâmetler, mucizeler ve gizliyi açığa çıkarma ve marifet nuru ortaya çıktı. Şeyh Necmeddîn, Hz. Şeyh'i tanımlıyordu. Bir zamandan sonra, Şeyh Necmeddîn (Kaddesallâhu Sırruhu) söylemeye başladı ve marifet yoluyla ismarladı ve "Dervişlerin dâima bir sır zamanı ve sır vakti, batın ve câzibe kuvveti olur ve Irâk'da bize bir dost vardır. Onun adı Şeyh Evhadeddîn'dir. Bu rubâ'î Ondandır, şahidlik ve takrir kuvveti ile beyân eyleyeyim" dedi.

"..... (1) ki netüvân dânist - Mî bâsed be-nâmûs ki netüvân dânist. Hâli şov ü ez ser tekellüf ber-hiz - Pây heme mî büs ki netüvân dânist." (2)

Hız. Şeyh bu rubâ'îyi işitince, gözlerinin yaşsı zâhir oldu. Şeyh Necmeddîn Ona baktı ve "Derviş, siz Şeyh Evhadeddîn'in mürîdimisiniz?" diye sordu. "Evet" dedi. Velâdeti hangi şehirdendir?" diye sordu. "Kirmân'dan" dedi. Bir nara vurdu ve kalktı hançâhın kapısından dışarıya gitti ve bu söz oldu ki, bilinmedi, bilinmedi, bilinmedi.

Şeyh Necmeddîn hissedip kalktı ve peşine gitti ve ashâbına; "Biliniz ki bu Hz. Şeyh Evhadeddîn'dir ve biz bilemedik" dedi. Peşinden ve izinden gittiler, bulamadılar.

Hâdinler Helki Celâleddîn'i Sultân Hâzretlerine götürünce; "Benim çocuğuma ne yaptılar?" diye sordu. Hizmetçi dedi ki; "O derviş sepetten çıkarıp dizine oturttu ve o dinarı, Onun başına saçdı ve çok vaadlerde bulundu. Anber kokulu kokuları boynundan çıkardı ve Helik'in boynuna atıp; "Bu bizim sözüme nişan olsun" dedi."

(1) Asıl nüshada da burası düşmüştür. (2) ".... ki bilinmeyebilir, nâmuşlu ol ki bilinmeyebilir. Baştan tekellüfî (gösteriş) kaldır, ayağı da öpesin ki bilinmeyebilir."

Sultân şaşırıldı, irâdet ve i'tikâdı zâhir oldu ve buyurdu ki; Onun hizmetine sitemeyi öne aldılar. Araştırmaya gönderdi, geldikleri zaman; "Sultân, hizmetine geliyor. O büyük nerededir?" diye sordular. Şeyh Necmeddîn; "O, Şeyh Evhadeddîn Kirmânî'dir, bize de malum değil. Ammâ, rubâ'î okudum, ona bir incelik hâsıl oldu, nâra attı ve kalktı ve şöyle dedi; "Bilinmedi, bilinmedi, bilinmedi." ve hangâhdan dışarı çıktı. Biz başkasını bilmiyoruz ve daha bu işin üzüntüsündeyiz" dedi.

Sultân Hazretlerine anlatılınca, O da üzüldü ve Hz. Şeyh yeniden dönmek istedi ve Horâsan'a ashabın peşine gitti ve durumu anlattı ki; "Şeyh Necmeddîn şu hâle düştü ve mürîdlerdendir." dedi.

ALTMIS SEKİZİNCİ HİKÂYE (1). Hz. Şeyh (R.A.) tekrar yolculuk sevdasına düştü ve bu seferde Hârdin Şehrine ulaştı. Ermenilerden bir cemâ'at, bir mevzi ve mezarı, kurbanlar keserek, mumlar götürüp, adaklarda bulunmak suretiyle ibâdet-gâh edindikleri o yere gittiler. Büyük bir toplanma yeri ve kalabalık oldu. Hz. Şeyh; "Şehrin halkına ne olmuştur da gelip siteme, huzursuzlukta ve harekettediler" diye sordu. Bu mânâyı söyledikleri zaman, ondan dolayı Şeyh'te büyük bir üzüntü meydana geldi. O yere gitmek için, kendisinden yokedemediği bir arzu meydana gelip, kalktı o yere gitti. Kalabalık ve hayli çok cemaat gördü ve böylece gezip doladı. Bir zamandan sonra kilisenin duvarına oturdu ve başını yakasının altına atıp murâkabeye daldı. Ünden sonra, başını kaldırıp bakınca, üç-dört kişiyi gördü ki oturmuşlar ve hiç bir harekette bulunmuyorlar ve ibâdet-gâha gelmiyorlar. Şeyh; "Belki de bunlar Müslümândırlar da kiliseye gelmeyin bu cemaata karışmıyorlar." diye düşündü. "Siz ne kavimsiniz?" diye sordu. "Ermeni" dediler. "Niçin bu kendi ibâdet-gâh ve kilisenize gidip ibâdet yapmıyorsunuz?" dedi. "Ey Şeyh, biz fakir halkız, bir şeye sâhip değiliz. Kendi putlarımıza, mum, kurban, buğru ve diğer şeyleri götürüp onlara ibâdet etmeye bir şeye sahip değiliz. Onlara sahip olmayınca da putların katına sitemeye utandık." dediler. Bu sözden, Hz. Şeyh'e bir coşkunluk ve neşe hâsıl oldu, bir hayli doladı, zevk ve haz aldı ki anlatılamaz. Dedi ki; "İhtiyaç sâhibi olmak ve fakirlik ne hoş bir şey ki, putperesti puta ibâdetden alıkoyuyor. Eğer, onların elinde bir parça tirid olsaydı, ibâdete meşgul olurlardı. Zira, fakir oldukları için puta tapmaktan kurtuldular." Allâh en iyi bilendir.

(1) Farsça nüshanın 59. hikâyesi.

ALTMIŞ DOKUZUNCU HİKÂYE (1). Hz.Şeyh (R.A.) Bağdâd'da oldu. Bir şahıs geldi ve "Kutbü'l-Aktâb'ı görmek istiyorum." dedi. Hz. Şeyh, "Guristan Mescidinde türbe tarafına git ve sabahleyin yalnızca sabahta, o mescidde hazır olur görürsün." dedi. Sabahleyin gitti ve mescidin yakınında bir şahıs görüp; "Gelen kutbü'l-Aktâb'ı gördün mü?" dedi. "Evet" dedi ve "Diğerinin önünden git" dedi. Mescide ulaştınca diğer bir şahsı gördü; "Kutbü'l-Aktâb'ın mescide geldiğini görmek için gir, tâki göresin." dedi. Mescidden çıkınca, duran o şahsın bir şahsı gördü. Onun ağızından nur fışkırtıyordu ve her nefes alışında görünüyordu. Böyle ki, bütün mescid o karanlıkta aydınlanıyordu ve baktım ki bütün mescid tamamen halk ile dolmuş. Ben bu heybetten bayılmışım, kendime geldiğim vakit mescidde kimseyi göremedim. Tekrar Hz.Şeyh'e geldim. Bakışını ona düşünce, Hz.Şeyh'in ayağına kapandı. Hz.Şeyh; "Sana ne oldu, kutbü'l-Aktâb'ı gördün mü?" dedi. "Ben bütün gün, kutbü'l-Aktâb ile berâbermişim de bilmemişim. O mescidde ben sizi gördüm." dedi.

"Ey bâ heme der hadîs ü gûş heme ger - vey bâ heme der huzûr ü cesm heme kör"(2)

Hız.Şeyh, bu manayı kimseye söylememesini tenbihledi ve "Eğer söylersen (açıklarsan) ondan sonrasını sen bilirsin." dedi.

YETMİŞİNCİ HİKÂYE (3). Hz.Şeyh.(R.A.) seferde olurdu. Hısrın şehrine ulaştı. "Şeyh Ali Harîrî buradadır." dediler. Tesâdüfen, Şeyh Ali Harîrî o gün hamamda oldu. Peştemal bağlamadan bulunuyordu ve ayrıca, 20-30 kadar çocuk da hamamda idiler ve onlar da peştemal bağlamamışlar idi. (4) Hz.Şeyh, hamamın kapısına geldi ve elbiselerini çıkarıp hamama girdi. Bir zamandan sonra, onun bakışı Hz.Şeyh'e düştü ve "Peştemal getirin!" dedi. Peştemal getirdiler, başladı ve Hz.Şeyh'e gitti, el öptü ve ziyâret edin, oturup konuştular. Gündüz de kâfûrî nuamlar yakılmış, hamamın tamamı buğularla tütsülenmiş ve o çocuklar da topluca oturmuşlardı. Bir zaman bir birlerine iyi bir şeyler anlattılar.

Ondan sonra Hz.Şeyh, hamamdan çıktı ve gitti. Şeyh Ali peştemalı tekrar attı ve oturdu. "Nasıl oldu da o dervişi görünce peştemal ile oturdun, başka zaman aslâ hiç bir mâhlûkattan ka-

(1) Farsça nüshanın 66. hikâyesi. (2) "Ey her sözde kulağı sağır, ve her huzurda gözü kör olan." (3) Farsça nüshanın 67. hikâyesi.

(4) Bu hikâyede bazı edebe muvâfık bölümler atlanmıştır.

çinmazdın?" diye sordular."O adamdan sakındım ve peştemal bağladım, daha âlemde ben O adamdan sakındım." dedi.Hz.Şeyh;"O, henüz kâmil değildir, setri avretilâzımların hepsinden daha ilerdedir. Bu dünyada olan her kimse onu dava edinir.Zeyd ve Amr'ın onun önünde müsâvî olmaları gerekir.Zîrâ,Hakk te'âlâ'nın,mâleklerin, insanların ve cinlerin önünde zâhir olur da setr etmez,neden beni görünce gizlenir.O halde ,henüz O,kâmil değildir." dedi.Allâh en iyi bilendir.

YETMİŞ BİRİNCİ HİKÂYE (1). Hz.Şeyh (R.A.),Kayseriyye'de olurdu.Göz hastalığı belirip,büyük bir dert oldu.ondan dolayı gözlerinde çok şişkinlik oldu ve göz yaşı akıyordu.Göz doktorları ve diğer doktorlar yakınlık gösterip,tedâvi etmeye ihtimam gösterdiler ve her gün devamlı birisi onun yanında olurdu ve olmaya ki her hangi bir şey yiye ve perhizi boza.Böylece iki ay geçti ve kavun mevsimi oldu.Hz.Şeyh,kavunu çok sevdi,ashâb ihtiyat edin kavunu hancâha getirmediler ki Şeyh onu yemeye.Bir gün,sabah namazı kılınmış ve Ohun huzurundan göz doktorları ve diğer tabibler gittiler. Kalktı ve Battal'ın yolunu tuttu.Geçtiği yolda bir mescid varıdı.Sabah namaza sebebiyle o mescide girdi ki namazı edâ ede.Kâmil Tebrîzî,pesinden gitti,Hz.Şeyh'in namaz kaldığını gördü,mescidin kapısını içerden saflamlastardı ve pazara gitti,12 harvar kadar kavun satın aldı ve getirdi.Mescidin kapısını açtı ve birer birer kapıdan döktü,öyle ki mescidin içi kavun ile dolu oldu.Hz.Şeyh buyurdu ki;"Bu nedir,nîçin zahmet çekersin?Bana göz derdi zahmet verir ve kavun yemiyorum."O,Tebrîz lehçesi ile söyledi ki Hz.Şeyh de Tebrîz lehçesi ile bir şey söyledi.Hz.Şeyh bıçak istedi ve kavunun ortasına oturup yemeye başladı ve o kadar yedi ki onun yediğini 10 kişi yiyemezdi.

Doktorlar geldiler ve"Hz.Şeyh nerededir?" diye sordular."Battal Mescidi'ne gitti." dediler.Aceleyle arkasından gittiler ki olmaya perhizi boza diye.Mescidin kapısına ulaştılar ve kalabalık bir cemaatin toplanmış olduğunu gördüler."Hz.Şeyh buradan geçtimi?" diye sordular."Bu mescidedir." dediler.Mescide girdiklerinde gördüler ki Şeyh kavun yemeye meşgul olmuştur ve o kadar yemiştir ki,onun yediğini on kişi yiyemez."Bu iş nasıl oldu?" diye feryâd ettiler.Hz.Şeyh;"Heşer benim kendi gözüne kast etmişler,(1)Farsça nüshanın 63. hikâyesi.

bu hastalığa kavundan daha zararlı hiç bir şey yoktur, diye. Onun kokusu göz ağrısının sebebi dir, onun yanında yenmesinden dolayı göz ilaç kabul eder. "Bu manayı öne sürdüler; "Yaptığın iyi değildir." dediler. Hz. Şeyh; "Yâni benim göz hastalığıma kavun zararlı mıdır?" dedi. "Hem de büyük (zarardır)" dediler. Hz. Şeyh; "Geliniz, hastalığın maddesini gözün çaresi yapayım." dedi. "Bu manayı anlayamadık." dediler. Şeyh; "Yani gözün derdinin sebebi bu kavundur. İmdi bize dert olan hastalığa ondan ilaç yapacağız." dedi. Ne kadar engellemek istedilense de kabul etmedi. Kavundan bir parça aldı ve her iki gözüne koydu ve bez ile sağlamca bağlayıp kalktı. Battal Mescidi'ne gözü bağı olarak gitti ve orada bir hayli ikâmet etti. Doktorlar ne kadar yalvarıp başıslanmalarını diledilense de, Şeyh kabul etmedi ve böylece gözü bağı oturdu. Ondan sonra su istedi ve gözünü açdı, abdest yenileyip namaz edâ etti ve oturdu. Baktılar ki, iki aydan beri hasta ve şiş olup göz yaş döken bu gözlerde asla hiç hastalık olmaması gibi bir hal aldı. Bu manadan hayrete düştüler.

YETMİŞ İKİNCİ HİKÂYE (1). Hz. Şeyh (R.A.) Bağdâd'da olurdu. Hz. Şeyh, en büyük hoca Şemseddîn Rîflîsî (Kaddesallâhu Sırruhu) daha bilüğüyette idi ve ona menzilet ve makâm erismemişti. Bir karışık renkli elbise yapmıştı, heves ile her ne tamam olursa, bir gün bir iş yaptı, bir çivi elbisesine düştü ve elbisenin bir boyunu kaldırmış oldu. Onun hizmeti mütereddit oldu ki elbisesi parçalanmıştı. Muvâfık ve mutabık değildi. Onun ryanına ulaşamadı. Hz. Şeyh'e sitemeyi istedi ve ashâbın âdeti o idi ki bir kimse Hz. Şeyh'den bir şey istediği zaman gelirdi ve suffa sahanının ortasında el bağlayıp dururdu. ve Hz. Şeyh dâimâ bir işle meşgul olurdu. Gelip el öptüm ve uzakta durdum. Şeyh'in bakışı bana düştü ve dudakla isâret buyurdu, yâni ne istiyorsun, bana vehim ve utanççalıkdan ter bastı. Buyurdu ki; "Daha öne gel". İleri geldim ve elbiseyi gösterdim ki; "Etilan işi yaptım, âniden üstüne düştüm ve bu boy yırtıldı, elbiseyi tamir etmem gerekir." dedim.

Hız. Şeyh'in bir küçük sandığı var idi ki elbiseleri ve parçaları orada idi ve muhâfaza ederdi. Ashâb için küçük sandığı istedi ve bir parçayı çıkarıp bana verdi. Bu gün Şeyh bana bir şey (1) Parsça nüshanın 69. hikâyesi.

verdi ve benimle konuştü diye şâd oldum. Bir köşeye tamir etmek üzere gittim, yamayı onun başına koyup dikmek istedim, uygun gelmedi ve münâsib olmadı, zira yama eğri idi ve elbisenin deliği de diğer bir tarafta idi. O kadar ki bu taraftan o tarafa, o taraftan bu tarafa koyayım dediysem de bu uygun gelmedi. Gideyim; "Uygun değildir." diye söyleyeyim diye dđsündüm belki uyucun bir yama verir diye, geldim yeniden el bağlayıp durdum. Bakti ve buyurdu ki; "Nedir?" Dedim ki; "O yama hic uygun ve mutâbik gelmedi, diğer bir deliğe diğer bir yama eğridir, o tamir edilemiyor." Buyurdu ki; "O başka bir hasır değildir, elbisedir git ve tamir et." Bu meseleden o kadar müteessir oldum ki anlatılamaz. "Keşke istemeseydim" dedim. Ve başka bir yerden temin ederdim. Şimdi ise bundan sonra çâre yoktur. Dışarı çıktım ve elbiseyi tamir ettim, öyle değildir denebilir. Söyleye bildi ki, halkın gözünde eğzükür oldu ve ben çok üzüldüm ve etkilendim. Heticce olarak, her kim beni görse o yamaya bakıyor zannederim. Hz. Şeyh, iki günden sonra buyurdu; "O şey ki, o yama seninle beraber oldu, on defa yalnız kalmadı." Ve öylece idi ki buyurdu; "Onun mübârek bakışına bu manada benim irşâdım olmadı ve bana vukuf olmadı, sonunda malûn oldu."

YEHİŞİ ÜÇÜNCÜ HİKÂYE (1). Hz. Şeyh (R.A.) Halatya'da olurdu.

Bütün ashâb ve müridlerden bir şahıs var idi ve adı Ahmed Tebrîzî idi ve bir hayli müddet, Şeyh'in hizmetinde olmuş ve halvetlerinde yakınlık göstermiş ve irşâd buyurmuş idi ve çok alış-veriş yapmış idi. Ammâ, bu konuda onda bir gelisme (rahatlık) olmadı. Şeytân onun dimağına bozukluk getirdi ve onun zan ve tasavvuru öylece idi ki. Onun makâm ve menzileti tamam olmuştur zannediyor ve ona layık olan, uymak isteyenler ona uysunlar ve kendilerine reis ve önder edinsinler. Devamlı ashâba; "Şeyh benim hakkımda bir şey diyor mu?" diye sorardı. "Hayır." dediler. Dedi ki; "Şaşılacak şeydir, zirâ Hz. Şeyh benim makâm ve menzilimi size anlatmıyor." Ve zaman zaman da Hz. Şeyh'e sorardı ki; "Kölenin halleri nasıldır?" Hz. Şeyh buyurdu; "Daha henüz talib ol, iyi olur, çalış taki bir makâma ulaşarsın." Böylece o sevdâ ve hayalleri onu rahatsız etti ve onun düşünce ve zannı öyle idi ki, onun işi tamam olmuştur ve Hz. Şeyh açıklamak istemiyor ve gizliyordu. Kıskandı, ashâba söyledi ki; "Yüzünüzü bana çeviriniz, bundan daha iyisi yoktur. Zira, fırsat kolluyorum ve Şeyh'i

(1) Farsça nüshanın 70. hikâyesi.

öldürceğim. Bundan sonra ben bizzat kesin biliyorum ki benden başkasına Şeyh'in makâmı lâıık görmek istemesi ve bu sevdâ hastalıktan dolayı zahmet vermez." Bir gün bir kasa mızrak yapıyordu ve daima kalede fırsat kolluyordu ve mızrağı berâber taşıyordu.

Hz.Şeyh'in âdeti, Cum'a günleri tenhâ bir mescide gitmek idi ve ashâba malum olunca peşinden giderlerdi. Bir Cum'a günü geldi, bağıların sokağında durdu ki Hz.Şeyh zâviyeden şehre gelirken tenhâ bir yere ulaşınca, bağıın sokağından sıçrayıp mızrağı Şeyh'i vurmak üzere çekti, Hz.Şeyh'e vurdu ve eli öylece havada hareketsiz kaldı. Feryâd edip Hz.Şeyh'in ayağına kapandı. Ashâb, Onun başına hittiler ve hâdiseyi müşâhede edip Onu öldürmek istediler. Hz.Şeyh inkâr vermedi ve muhâlefet buyurdu ve Onun başından kaldırdı. Ancak, O başını Şeyh'in ayağından kaldırmadı, ashâb geldi ve Onun başını kaldırdılar. Hz.Şeyh; "Utancından ve mahcûbiyetinden dolayı başını kaldırmaya gücü yetmiyor." dedi ve mübârek eliyle Onun başını kaldırdı ve buyurdu ki; "Allâh seni affetsin, bu ne hayâl ve sevdâdır? Her defasında sana söylemedimmi ki Şeytânî tasavvurları kendinden uzak et ve sana demedimmi ki kendi tabîatında şahıslanasın (gözükesin)" O, çok utandı ve pişmanlıktan konuşamadı. Hz.Şeyh'i vurmak istediği mızrağı elinden ata, bir hal ki bu manayı emrettiği halde, Onun eli sakinleştı ve mızrağı atdı. Buyurdu ki; "Abdest tazele." Ashâbdan her kime ki şeytânî sevdâ ve fâsid hayaller zâhir olursa, abdest tazelemesini buyurdu ve abdest tazeleyince bu dâiye (mesele) geçser oldu.

Undan sonra mescide gittiler. Hancâha geldikleri zaman buyurdu ki; "Ey dostlarım, size dâima bu manayı tasavvur ve tahayyül zahmet verir ki ben her kimseye söyleyeyim ki fülânın menzilet ve makâmı o yere ulaşmış ve tayin etmiş ve keyfiyete mensup olayım. İmdi, o makamın tayini Hakk te'âlâ'dan tayin edilmiş olması gerekir ki ben de tayin edeyim. Ammâ, kendinden effer bizzat kendinden râzı olurdun ki izinsiz ve Hakk te'âlâ'nın işâretini ben de sizi bir menzilete ulaştırmış olayım ve o sizde mevcut değildir. Effer râzı olursanız ben de her birini haksız yere kendi yerime tayin edeyim." Bütün ashâb, Şeyh'in ayağına kapandılar ve dediler ki; "Bizim böyle bir meselemiz yoktur, her kime olursa söylesin." Hz.Şeyh o adamı gözetti ve onu kabul etti ve tevbe edip hizmetçi oldu.

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ HİKÂYE (1). Hz.Şeyh (R.A.) Malatya'da idi ve Şeyh Sadreddîn (Kaddesallâhu Sırruhü) daha Hz.Şeyh'in hizmetindeydi. Bir gece Şeyh Zeyneddîn Sadak ve Şeyh İmâdeddîn (Kaddesallâhu Sırruhüm) sabahleyin hamama gitmeyi kararlaştırdılar ve Hz.Şeyh'e söylediler ki;"Vakitler azizdir, edebi terk etmeye ve Hz.Şeyh'i davet etmeye muktedir değiliz.Sabahleyin namazdan sonra, herbiri ayrı ayrı, zaviyeden çıktılar ve tayinedilmiş olan o hamama toplandılar. Hz.Şeyh daha halvet-hânede idi ve hamama hoş bir cemiyet kurdular. Meyve, et ve şarab tertib etmişler, oturdular ve şarkıcılar bir şey söylediler."Mesâdifen Hz.Şeyh hamama ihtiyâç duydu.Doğruca o hamama geldi ve hamama gelince, doğruca o halvette gördü ki, ashâb topluca oturmuşlar ve tertib vermişler.Şarkıcılar bir şey söylüyorlar ve onların cemiyeti hostur.Bir müddetden sonra Hz.Şeyh'i gördüler, utandılar ve hiç ösür dileyemediler.Hz.Şeyh onların utanmasını defedip, güzel şeyler tavsiye etti ve onları çözdü ve;"Siz rahat olun, cemiyet ve sofranızla meşgul olun" dedi ve tensil yoluyla bu hikâyeyi getirdi ki;"Bir kadın doğurdu ve çocuğun dadısı kadının gerisinde oturmuş ve çocuğu muhâfaza ediyordu.Cocuk doğunca, eline aldı ve döndürerek elini hareket ettirdi ve dedi ki;"Bu çocuk sûfî olacak." "Nasıl bildin." dediler;"Çok ağırdır." dedi.Şimdi ben dahi sûfiyem, size benim tarafımdan şüphe olmasın, ben çidiyorum.Siz toplanınız, size yemek hazırlayacağım.Siz geldiğinizde hazır olun." dedi.Veşşelâm.

YETMİŞ BEŞİNCİ HİKÂYE (2).Hz.Şeyh (R.A.), müritliğinin başlarında,Şeyh-i mu'azzam Bükneddîn Seccâsî(R.A.)'nin müridi ve hizmetçisi idi ve daha makâmı kemâle ulaşmamıştı.Şâyet, Hz.Şeyh Bükneddîn seyr ve hareketle bir yere dolaşmaya çıktığında, Hz.Şeyh'iniz ondan ayrılmıyordu.Üyük ve küçük, halktan bir cemaat geldiler ve Hz.Şeyh'e yaklaşın ziyâret ediyorlardı ve izzet-ikrâm sunuyorlardı ki;"Halkın gelmesinin anlamı nedir ve Şeyh'in hizmetine yakınlık yapıyor."Hz.Şeyh Evhadeddîn'e geldiler ve ziyâret edip el öptüler, izzet ikrâmında bulundular.Buyurdu ki;"Bizde cinsiyet ve münâsebet görmemiş olmaları sebebiyle, onda cinsiyet ve münâsebet devamlı olsaydı, karısı ve yakınlık çösterinlerdi."

YETMİŞ ALTINCI HİKÂYE (3).Hz.Şeyh (R.A.) Malatya'ya davet edildi ve semâ'a çağırıldılar.Şeyh kabul edip gidip varınca, tesâdüen ileri (1)Farsça nüshanın 71.hikâyesi. (2)Farsça nüshanın 72.hikâyesi. (3) Farsça nüshanın 73. hikâyesi.

gelenlerden ve umum halkdan bir cemâ'at ve karaktersiz insanlar çok oldular ve lüzumlu olmayan hareketler yaptılar.Hz.Şeyh te-reddüt etti ve bir topluluk kuramadı ve ondan neşe ve zevk al-madı.Dâvet sahibi gelir her an ve her nöbet öziir diler,yakın-lık gösterir Ki kendisinin mahcûbiyetinden dolayı,HZ.Şeyh'e bu gece bir istirahat olmadı.Halkın ileri gelenleri ve lüzumsuzla-rın çoğu geldiler ve gevezelik ve edebsizlik yaptılar.Hz.Şeyh buyurdu ki;"Sen müsterih ol ve toplu ol,eğer böylece gevezeliği terketmezlerse ve semâ' yapmazlarsa,gecenin sonu son olur."Allâh doğruyu en iyi bilendir ve dönülecek yer onadır.Başışlayıcıla-rın sultânı olan Allâh'ın yardımıyla,kitap tamam oldu.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- ACELÂNÎ, İsmail b.İ., Kesfü'l-Hafâ ve Müzîlî'l-İlbâs amma İştê-hara mine'l-Ehâdîsi ala Elsineti'n-Nâs. 2.bs.C:I-II. Deyrut, 1351.
- AHMED nasîf Efendi. nir'at-ı Kayseriyye (Kayseri Tarihi). Sad: Mehmet Palamutoğlu. Kayseri, 1987
- AHMED b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b.İ.b. Hanbel el-Bağdâdî. Müsnedü'l-İman Ahmed. İst. 1981. Çağrı Yayını. C:I-VI.
- AKSARAYLI Kerîmüddîn Mahmud. Selçukî Devletleri Tarihi (Müsâ-meretü'l-Ahbâr ve Müsâyeretü'l-Ahyâr). Çev:h. Huri Genç-osman. Ank. 1945.
- ALPTEKİN, Coşkun. "Selçuklular Döneminde Kayseri". I. Kayseri, Kül-tür ve Sanat Haftası Konferansları ve Tebliğleri. Kayseri, 1987. s.16-18.
- ATEL, Ahmet. İA. "Menâlab" Mad.C:VII. s. 701-702.
----- İstanbul Kütüphanelerindeki Farsça Nazım Eserler. C:I-II. İst. 1969
- BAĞDATLİ İsmail Paşa. Mediyetü'l-Ârifîn ve Lsmâü'l-Müellifîn Âşarü'l-Husanifîn. C:I-II. İst. 1955.
- BAYRAM, Nikaîl. Bâci, Şân-ı Rum (Anadolu Selçukluları Zamanında Genç Kızlar Teşkilatı). Konya, 1987.
----- "İslâm'da ve İslâm Dünyasında İttüvvet Hareketi". Keli-me Dergisi. 8:5. s. 40-47.
- BİHÂRÎ, Ebû Abdillâh İ. b. İsmail. el-Câmi'us-Sahîh. İst. 1961. C:I-VII. Çağrı Yayını.
- ÇAĞIRCIY, Neşet. Bir Türk Kurumu Olan Ahilik. Konya, 1981. 2. bas.
- ÇAMTAŞ, Hasan. Şur'ân-ı Makîn ve Reâl-ı Kerâm. C:I-III. İst. 1969.
- ÇAYIRDAĞ, Mehmet. "Kayseri'de Tekke ve Tarikatlar". Frezyes Der-gisi. Eylül 1987. 3:117. s. 6-10.
- ÇEBİN, Osman. Selçuklu Mescitleri ve Anadolu'da İslâmiyetin Yayılışı. İst. 1981.
- DARİMÎ, Ebû İ. Abdillâh b. Abdurrahman. Sünenü'd-Dârimî. İst. 1961 Çağrı Yayını.
- EL-Ş DÂVÜD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî. Süneni Ebî Dâvud. C:I-V. İst. 1911. Çağrı Yayını.
- ERDÜS, Kemal. "Seylikler Döneminde Kayseri". I. Kayseri Kültür ve

Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri.Kayseri 1987.
s.13-20.

GÖRE, Kemal."İnâ, ebullâh Efendi ve Kayseri Tarihi".Erciyes Der-
gisi.Aralık 1981.S:42. s.3-9.

----- "Kayseri'de Ahilik".Erciyes Dergisi.Haziran 1988.S:126.
s. 1-6.

----- "Tarih Boyunca Türklere Din Anlayışı".Erciyes Dergisi.
Temmuz 1982.S:59.s 3-11.

----- "Türkiye Tarihi İçinde Danişmendîler ve Anadolu'nun
Vatandaşlığı". Eraarbaşı Kelikgazi II.Kültür ve Sanat
Haftası Konuşmaları.Ank.1990. s.25

----- "Selçuklular Devrinde Kayseri'nin İki Musûsiyeti".Erci-
yes Dergisi.Kasım 1982. S:59. s.26.

----- "Türkler'de Devlet Anlayışı -Metc'den Atatürk'e-(H.Ü.
209-1972)".Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Der-
gisi.S:II. s.175-177.

----- "Türklerin İslâmiyete Girişlerini Kelaylaştıran Sebep-
ler".Erciyes Dergisi.Haziran 1985.S:90. s.35-37.

GÜRALPAY,H.Şemseddin."Selçuklular'ın Horasan'a İndikleri Zaman
İslâm Dünyasının Siyasal,Sosyal,Ekonomik ve Dini Durumu"
Bülleten,VII (25).1975.s 59-92.

HALİF ERİCİ (Eldem)."Süval-i İslâmiye Tarihi".İst.1375/1927.

----- Kayseri Şahî.İz:Kemal Gülc.Ank.1981.

HENDÎ, Burhânü'l-Fevrî Alâeddîn Ali b.el-Müştakî b.Şîcâeddîn.
Kenzü'l-'Umûl.C:I-XVI. Kayseri,1791/1971.

İBN ARABÎ,Kuhîddîn H.b.Ali Tûlî Es'âdî.Müşâhâthi Halkiyye.C:I-IV.
Hasır,1789.

İBN HÂCE,ESÂ A'zîllâh H.b.Fasîd b.Hâce el-Azvinî.Sünenü İbni
Hâce.İst.1981.C:I-II.Çağrı Yayını.

İBN MÂLİK b.Enes el-Hımyerî.el-Muvatta'.C:I-III.İst.1981.Çağrı
Yayını.

İNÂMETULLÂH Efendi.Kayseri Tarihi.İst.Süleymaniye Kütüphanesi
Lala İsmail/İsmail Hella ZÜLHÂ.Numara:774/7.v:239^a-240^a
veya,151-157.sayfalar.

KALBOĞLU,İbrahim.Eski Türk Dini.2.bas.Ank.1980.

----- İA."Kavurd"mad. C:VI.

----- İA."Selçuklular".İst.Ü:K

- KALESOĞLU, İbrahim. Selçuklu Tarihi. İst. 1972.
- Sultan Melikşah. İst. 1973.
- KATİP ÇELEBİ (İkinci Halife), Mustafa b. Abdullâh. Keşfü'z-Zünûn an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn. C: I-II. Ank. 1944.
- KAZVÎLÎ, Zekerîyyâ b. H. b. Mahmûd. Âsâru'l-Bilâd ve Ahbâru'l-'İbâd. Beyrut, 1369/1969.
- KİTAPCI, Zekerîya. "Malazgîr Heydan Muharebesinden Başkumandanlık Heydan Muharebesine (26 Ağustos 1071-26 Ağustos 1922)" Millî Kültür. Haziran 1939. S: 65. s 36-46.
- KOCATÜRK, Saadettin. "Hütüvvet ve Ahilik". Kırşehir ve Ahilik, Dayranı ve Semozyumu Tebliğleri, 13-15 Eylül 1935. İst. 1936. s 13-47.
- KONYALI, İbrahim Hakkı. Abideleri ve Kitapları ile Konya Tarihi. Konya, 1964.
- KÖPRÜLÜ, H. Fuad. "Anadolu Selçuklularının Yerli Kaynaklara, Evliyyâ Menkabeleri". Bulleten VII (27). 1945. s 379.
- Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu. 3. bas. Ank. 1933.
- Türk Edebiyatı Tarihi. İst. 1930.
- KÖYLÜK, Mehmet Altay. "Anadolu'nun Türk Turdu Olmasında Selçukluların Rolü". Millî Kültür. Haziran 1939. S: 65. s 28-35.
- "Anadolu'nun Tethi". DİBD. 1931. s 89-122.
- Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi I. Kuruluş Devri. Ank. 1933.
- Tuğrul Bey ve Zamanı. İst. 1976.
- LÂLİİ Çelebi, Şeyh Mahmud b. Osman b. Ali Hakkâş b. İlyâs. Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds, Tercüme ve Kerhi. İst. 1930. Ofset. Menâkıb-ı Evhadü'l-Dîn Hâmid b. Ebi'l-Fahr Kirmanî. Neşr: Bediuzzaman Fârûzanfer. Tahran, 1347/1969.
- MERCİL, Erdoğan. Fars Atabegleri ve Balgurlular. Ank. 1975
- Kirman Selçukluları. İst. 1933
- MÜALLİM Kaci (Ömer Hulusi). Esâmi. İst. 1308.
- MÜSLİM, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî. el-Câmi'u's-Sahîh. C: I-VI. İst. 1931. Çağrı Yayını.
- NESÂÎ, Ebû Abdi'r-Rahmân Ahmed b. Şu'ayb. Sünenü'n-Nesâî. C: I-VIII. İst. 1931. Çağrı Yayını.
- SARAY, İsmail. Türk-İran Münâsebetlerinde Millîğin Rolü. Ank. 1990.
- SEVİN, Ali. Anadolu'nun Tethi Selçuklular Dönemi (Başlangıçtan 1086'ya Kadar). Ank. 1933.

- SÜNER, Faruk. Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boyteşkilâtı-Destanları. 3. bas. İst. 1980.
- SÜYÜTÎ, Celâli'd-Dîn Abdü'r-Rahmân b. Ebî Bekr eş-Şâfiî. el-Câmiu's-Sağîr min Hadîsi'l-Besîri'n-Nozîr. Mısır, 1954. C: I-II.
- TEKER, Mehmet. Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması. Ank. 1985.
- EMİNEDDİN CÂMÎ. Kâmûsü'l-A'lâm. C: I-VI. İst. 1927.
- TABAĞOĞLU, Ahmet. "Sosyal ve İktisâdi Yönleriyle Ahilik". Türk Kültürü ve Ahilik, XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri 13-15 Eylül 1985. Kırşehir. İst. 1986. s 49-71.
- TEKİNDAŞ, H. C. Şehabeddin. "Son Osmanlı Karaman Münasabetleri Hakkında Araştırmalar". Tarih Dergisi 1963. XIII. s 45-76.
- TIRMİZÎ, Ebû İsâ H. b. İsâ b. Sevre. Sünenü't-Tirmizî. C: I-V. İst. 1981. Cağrı Yayını.
- TOGAN, A. Zeki Veliî. Unûmi Türk Tarihine Giriş I. İst. 1970.
----- Tarihte Usûl. İst. 1969. 2. bas.
- TURAN, Osman. Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti. Ank. 1965.
----- Türk Cihan Hâkimiyeti Hefkûresi Tarihi. C: I-II. İst. 1969.
----- Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar Metin, Tercüme ve Araştırmalar. 2. bas. Ank. 1988.
- UĞUR, Ahmet. İslâm Tarihi Ders Notları. Ank. 1985. (Basılmaması)
----- Türk Tarihi Ders Notları. Ank. 1985. (Basılmaması)
- UZUNCARÇILI, İsmail Hakkı. Osmanlı Tarihi. C: I-IV. 5. bas. Ank. 1988.
- ZEHRA Hanlâra "Kiya". Terheng-i Edebiyyât-ı İârisî-yi Derî. Tahran, 1343. ş.

LUGATÇE (S Ö Z L Ü K)

A

- Âferîde : Yaratık, mahlûk.
Âftâb : Güneş.
Âğaz : Başlama, başlangıç,
Âheste : Yavaş.
'Akab : Ceza, azab.
'Aktâb : Tabikat kurucuları, ulular, azizler.
'Alef : Ot, yulaf, hayvan yemi.
'Alettevâlî : Arka arkaya.
'Apak : Rakı, votka.
Ârâm : Dinlenme.
Âraste : Bezenmiş, süslenmiş.
'Arâz : İşâretler, alâmetler.
'Atâ : Bağışlama, bahşiş,
Avâze : Yüksek ses, şarkı.
Âyende : Gelen, gelici.
'Azîmet : Gitme, gidiş.
'Azze : Aziz olsun.

B

- Bâr : Tanrı, Hudâ.
Bârî : Yaratan, yaratıcı.
Bârî : Hiç olmazsa, hâsılı
Bast : Genişlik, yayma, açma.
Bâsed : Olur ola (olaki).
Battâl : İşe yaramaz, hantal.
Behre : Nasip, hisse.
Berbett : Lir, bir çeşit çalgı.
Berriye : Halk.
Berk : Şimşek.
Beşâset : Güler yüzlülük.
Beşâret : Müjde.
Bevvâb : Kapıcı.
Beyyaza : Ak olsun.
Bî-hod : Kendinden geçmiş olan,
çalgın, baygın.
Bû : Koku.
Bühtân : Yalan, iftirâ.
Bülûğıyyet : Erginlik hâli,
erginlik yaşı.
Bünyâd : Asıl, temel, bina, yapı.
Bürhne : Açık, çıplak, yalın
Bürhân : Delil, ispat, tanık.
Bürûdet : Soğukluk.

C

Cebelî : Dağlı,dağa ait.	Cevn:Esâ,cefâ,zulüm,siten.
Cehd : Çalışma,çabalama.	Cidâl:Savaş,hararetli konuşma.
Cereb :Nyuuz hastalığı,uyuzluk.	Cidd:Sir işi gerçekten çalışıp işleme,ciddilik.

C

Çak:Yarık,yırtık,yırtmaç. Çarh:Çark,folek,gök. Çendân:O kadar.

D

Dânişmend : Bilgin.	Dîdâr : Yüz,çehre.
Deriçe : Pencere,küçük kapı.	Dilfirîb : Gönül aldatan güzellik.
Dest-bûs : El öpme.	Dîrîb : Zîl,alınla,cazibeli.
Destûr : İsin,düstûr,ferman	Dîrîn : Eski,kadîn.
Der-yaft : Alın,teslim alma.	Diz-dâr : Kale muhafızı.
Deyr : Kilise,manastır,meyhane.	Düşnâm : Küfür,sövme.

E

Ebrâr : Hayır sahipleri,özü sözü doğru olanlar.	Emân : Eminlik,aman dileme, rica,şikâyet.
Edviçe : İlaçlar.	Epsan : Bileği taşı.
Eğerçi : Her ne kadar,olsa da, ise de.	Erba'în : Kırk,dervişlerin çile çıkarmak için hücreye kapandıkları kırk günlük müddet.
Eltâf : İyi muameleler,okşamalar, nezâketler.	Evtâd: Kozıklar,direkler.
Elf : Bin.	

F

Fakr u fâke : Zarûret içinde, yoksulluk.	Fernâş:Hizmetçi,Kabeyi süpüren.
Ferec :Darlıktan sonra gelen rahatlık.	Fevâhiş:Ahlaksız kadınlar.
	Fülürü:Venedik parası.
	Füzûl : Faziletliler, ilerigelenler

G

Genc,Gencîne: Hazine.	Giriftâr : Tutulmuş,tutgun,esir.
Gern : Sinek.	Gûş : Kulak.
Ger ni : Yoksa	

H

Hacîl : Utanmış,utancandan yüzü kızanmış. Halâl : Dostluk.

Halvet : Yalnız,tenha kalma,
tenhâya çekilme.

Hûn : Hor,hakîr,aşağı,bayağı.

Harbende:Eşek,katar bakıcısı,
saray katirelleri.

Hemin : Bu bile,tıpkı,bu,çok,
bunun aynısı,tıplısı

Hemîşe : Dâima,her vakit,devamlı.

Herçi kim: Her ne kim.

Hergiz :Aslâ,hiç bir vakit.

Hezâr :Bin,pek-çok.

Hıffet:Hafiflik.

Hirâman:Salınarak yürüme.

Hırka-pûş:Hırka giyen,derviş.
Fakir.

Hicab:Utanna,sıkılma,perde.

Hirfet: Sanat,meslek.

Hurrem:çen,sevinçli,gülleryüz-
lü,gönül açan,taze.

I

'Itâb :Azarlama,darılma. 'İttılâ':Öğrenme,tanıma,bilme,haberli
olma.

İ

İbrâm :Can sıkacak derecede ısrar
etme,üstüne düşme,zorlama.

İbtida:Başlama,başlangaç,ilkın,
enönce,başta.

İelâs:Oturma,oturtulma.

İhtilât:Karışma,katışma,karşılaşıp
görüşme.

İhtirâz:Sakinme,çekinme,korkma.

İkdâm:Gayret,ve sebatla çalışma,
devamlı çalışma.

İlhâh:Üzerine düşme,zorlama,ısrar
etme,direnme.

İns:İnsan.

İnsilâh:Deriden soyulma,sıy-
rılıp çıkma.

Tas:Ruhun bedenden ay-
rılması,sâlikin ruhu-
nun tenden soyulması.

İstid'a:Yalvararak isteme.

İstirşâd:Hakk yoluna girmek
isteme.

İstiyâk:çevklenme,özleme.

İttisâl:Ulaşma,yakınlık.

İzâr:Belden aşağıya mahsus
örtü,pestemal

İ'zâz:Aziz kılma,saygı göster-
me,ikran etme,ağırlama.

K

Kattâl:Çok katleden,çok öldürücü.

Kavval:Geveze,çok söyleyen.

Keydet:Bağlılık.

Kaziyye:İlesele,dava.

Kelâci:Kadeh

Kemin:Çok az,pek küçük,en küçük.

Kemter-kemîne: En küçük.

Kesb:Elde etmek,meslek,kazanç.

Kifâf:Yaşayacak kadar rızık.

Kinâyet:Maksadı,kapalı bir şe-
kilde ve dolayisiyle anla-
tan söz,üstü örtülü doku-
naklı söz.

Kirişme : Naz cilve. Küddûret: Bulanıklık, şaşma, tassa, kaygı.
Kuddûsî : Kuddûs-i İlâhî isminin tecellisine nazhar olmuş. Kûnh: Birşeyin aslı, hakikati,
Kût-vâl : Kale muhafızı, dizdar. temeli, kök, dip, esas, öz.
Küşâyîş: Açılma, açıklık, açılış.

L

Lâ-cerem : Şüphesiz, elbette. Leşker: Asker.
Lenger : Seniye yerinde mahlamak için Lot: Dayak, kötek, şiddet-
denize atılan zincir ve bu zin- lü çarpma.
cinin ucundaki çapa. Lût: Çıplak, tatlı yemekler.

M

Mağbûn : Şaşkın, şaşırmaş. Merdek: Merif, adam, adam-
cağık.
Mâ-hasal: Mâsıl olan, meydana gelen Merdûd: Heddolunmuş, kovul-
şey, notice. muş, döndürülmüş,
Mabûb: Sevilmiş, sevgili. geri çevrilmiş.
Mahzûl: Hor, hakîr, perişan, rüsvâ. Merkad: Mezar, kabir.
Makdem: Gelme, dönüp gelme. Merkûb: Binilmiş, bindiril-
miş.
Mûlâbüdd: Gerektiği olan şey. Mesâvî: Kötülükler.
Maraz: Hastalık. Mesmû': İşitilmiş, duyul-
muş, dinlenen, işi-
Ma'reke: Savaş meydanı. tilen.
Maslahat: İş, emir, husus, madde, keyfiyet; Meşveret: Danışma.
... ehemmiyetli iş; barış, dirlik düzenlik. Nevâcib: Haşşlar, aylık-
lar.
Masrû': Saralı, sarahastalığına tutulmuş. Mezellet: Alçaklık, iti-
barsızlık, horluk.
Ma'şûk: Sevilmiş, sevilmiş. Minnet: İyiliğe karşı
borçlu olma, teşekkürde bulunma, yapı-
lan iyiliği başa
Mazarrat: Zarar, ziyan, zarar verme, kakma.
dokunma.
Mebâdâ: Datan, olmaya ki. Miyâne: Orta, ara.
Mehâsin: Sakal. Mu'anaka: Bir birinin
boynuna sarılma, sar-
Mehâre: Yular. maşma, kucaklaşma.
Mekârim: İyi ahlâklar.
Melâlet: Üşenmiş, usanma, bıkmak, sıkılma, sıkıntı.
Melbûs: Giyilecek şey, elbise, esvâb.
Menâhi: Haram olmuş, yapılması şer'an menedilmiş şeyler.
Merbût: Bağlanmış, bağlı.

Mu'abbir: Rûya ta'bir eden
Mu'âşebe: Azarlama, çekişme.
Mu'abbar: İtîrlî, güzel kokulu.
Muhlas: Samimi, içten olan.
Mu'âd: Yardımcı.
Mukâbil: Karşı, karşılığında.
Muntazir: Gözleyen, bekliyen.
Murâtib: Koruyan, Allâh'a bağlanmış.
Murg: Kuş.
Musadlık: Tasdikeden.
Musûhib: Bir biriyle konuşan, arkadaş.
Mutarakîb: Gözetleyen, bekleyen.
Muterasad: Gözetleyen.
mut'âm'at: itâat etme, başeğme.
Mu'bekid: İnanan, dini bütün.
Mut'acal: Ulaşan, kavuşan, bitişen,
aralıksız.
Muvâhibet: Çok çok başışılama.
Muvasibet: Kollama, bakma, bekleme.
Mûbtelâ: Düşkün, tutkun.
Mûdâvenet: Devâmetmek, devamlılık.
Mûheyyâ: Hazır, hazırlanmış.
Mûhmel: İsmal edilmiş, bırakılmış,
boş.
Mûttaki: Saklanan, çekinen, Allâh'dan
'orkan.

N

Nû-gân: Ansızın, birdenbire.
Nâ-çâr: Çaresiz, ister istemez
savallı.
Nahîf: Zayıf.
Nahs: Uğursuzluk, uğursuz, bahasız.
Nakîr-i kitâir: İnceden inceye.

P

Pâkize: Temiz, lekesiz; bâlis, sâf.

Mûlâzim: Biryere veya kimseye
sarılıp ayrılmayan,
tutunup kalmış.
Mûlevves: Kirli, pis, intizan-
sız, karışık.
Mûmâreset: Bir şeyle meşgul
olma, egzersiz.
Mûnfail: Gücenen, gücemiş.
Mûnkâd: Boyun eğen.
Mûnazaa: Ağız kavgası, çekişme.
Mûntefi': Maydalanın.
Mûntegir: Dağınık, yayılmış,
duyulmuş.
Mûnzal: İnzal olunmuş, aşağı
indirilmiş, gökten
indirilmiş.
Mûsâadet: Yardım etme, yardım.
Mûstahsen: Beğenilmiş, güzel.
Mûstahfiz: Bekçi, koruyucu.
Muşt: Yumruk.
Mûteallik: Tealluk eden, il-
gili olan.
Mûtehayyir: Hayrette kalan,
şaşmış, şaşırılmış.
Mûteheyysiz: Seçilen, seçkin.
Mûzâyaka: Sakıntı, darlık, para-
sızlık, yoksulluk.

Nazîr: Benzer, eş.
Necis: Pis, murdar.
Nevâziş: Okşama, gönül alma.
Nisfü'l-Leyl: Gece yarısı.
Nivâht: Çalgı çalan.

Peleng: Panter.

Değh: Haber ve mektup getirip götürmek.
Fesih: ... kabul edme, edici, alan,
kabul edebilir.

Mûşe: Ben'at, neslet.
Piçvâ: Reis, başkan, önder.
Piyâde: Yaya.

R

Ravza: Bahçe, çölistan, çayırı
çimeni bol olan yer
Râyîha: Akta.
Refâhiyyet: Rahatlık, bolluk.
Reze: Ağrı, sırt; Zahmet, emiyet,
sakıntı.
Revâ: Yalnız, uygun, yerinde.
Revâne: Giden, yürüyen.
Revende: Siden, gidici, çok yürüyen.
Rak'â: Üzerine yama yapılan kâğıt, deri parçası, kışa mektup.

Rıfk: Yumuşaklık, yavaşlık, tat-
lılık.
Rihlet: Göç, göçme, ulaş.
Rikâat: Müstakimlik, hacelik; her-
hanet, acıma.
Riyâset: Kofsi kama, dünyaya lez-
zetlerinden ve rahatından
sakınma, perhizle kanatla
yaşama.
Rûk'at: Üzerine yama yapılan kâğıt, deri parçası, kışa mektup.

S

Sa'âdet : Mutluluk.
Sadr : Göğüs, baş, baştan...
Sahî: Katı, sert, çetin, pek,
kurvetli, güçlü, sağlam, güç, zor.
Salâ: Meydan okumak için yapılan
meydan okuma.
Salûs: Niç, âhar, iki, üç.
Sâl-herde: Çet yaşlı.
Sahîr: Büyücü.
Sahî: Köpek.
Savâ'uz: Yanıdan, baştan başa.

Sard: Boğuk.
Sergarîm: Baş dönme, serser, baştan; perişan.
Sergin: Akılcı, fışkı.
Serpâ-b'irrahne: Baş açık, yalın ayak.
Seyyend-nâm: Akın-nâm.
Suei: Arap.
Sûlûk: Bir yola girme, bir yol tutma; bir tasavvuta intisap etme.

Ş

Şek: Şüpheli, tereddüt.
Şem: Akılcı.
Şem-sâr: Şangaç.
Şûrîde: Açık, tutkun, kaçık, perişan.
Şürû': Başlama.

T

Tahannüslât: Dayanmalar.
Tahayyülât: Hayâle getirmeler, hayâle dalmalar.
Tahris: Hurslandırma, hurslandırılma.

Takarrub: Yaklaşma, yanaşma, vakti, yakın olma.
Tahaza: Alacaklının borçluyu sınıştırması.

Talibî: İhtisâcı vezin parçularına göre ayarlıp, analıklı olma.

Tama': Açgözlülük, doymazlık.

Tasavvurât: Tasavvurlar.

Târunûr: Karma karışık, dağınık, perişan.

Tazarru': Kendini alçaltarak yalvarma.

Tacûb: Açık açık söyleme.

Ta'jûn: Ayırma, belli etme.

Tecnis: Cinas yapma, iki nazımlı söz.

Te'ûb: E'tebledime, terbiyesini verme, haddini bildirme.

Tefâkür: İncelemeden inceye koşma.

Tefâkür: İki şey arasındaki fark; iki şeyin birbirinden farklı olması.

Tefâkür: Ayırılma, ayrılık, bozulma.

Tefvîz: Sipariş etme, asanılma.

Tecmîl: İyice, etrafından süzme.

Tekellûf: İsteyiş yapma.

Telattuf: İhtisâkâne muamelede bulunma.

Telâf: Tekerleme, özlülme, boyyere harcama.

Telifik: Birleştirme, toplayıp birada birleştirme.

Tafûlâyyet: Çocukluk, niçiklik. Tûnd: Sert, şiddetli, haşin.

U

'Ucb: Kendini beğenmişlik. 'Umnîn (ennaîn): İstiklak gücü olmayan.

V

Vâkı'a: Nüya, vuku bulmuş, olmuş bir iş. Velâyet: Emniyetlik, velîlik, dostluk.

Vâlih: Çayakalmış.

Vâsı': Koyan.

Vehm: Kuruntu, yersiz korku.

Vilâyet: Dostluk, muabbet.

Vesvâs: Vesvese kuruntu.

Y - Z

Yezdân: Allâh.

Zahm: Yara.

Zamîn: İyice, kalb, vicdan, gönülden gizli olan şer.

Zârî: Açlayıp, sızlama.

Zavrak: Sandal, kayak.

Zehre: Öd. safra; yiğitlik, cesâret.

Zerrâk: Çok, münâî, ikiyüzlü.

Ziyâde: Daha çok, artık.

Zevâl-pezîr: Sonu eren, geçici olan.

Zünnâr: Papazların bellerine

Zihî: Ne güzel, ne hoş, âferin, bravo.

bağladıkları uçları

Zinhân: Asla, olmaya, aman, sakın.

sarkık, ipten örme

kuşak.

No. 13284
 Konyo

نامور باسرا لى محمد عارف و پي پي لاسيل باه و پي پي وان مقديف
 اولاد ايجده معصومين و خلفا باكر اشد به هادين و مهندين ابي يوم الله
 و ستمو تسليم كنوا انما بلكل كراي طالبان واي ياران موافق و
 فكم الله كه جلدت و مقالاتك و كرامات و محاميد و مناقب حضرت
 جامع جوامع كمال جمعيت و ورثه مقام ختم علم و ولايت محمدية
 حاوي مراتب مناسبا محمدية پيشواي رباب تحقيق و مقتداي صحابه
 عظيم سلطان المومنين حجة اللوق علي الخلق لسان العقاب كاشف
 اسرار الذقاي و مشايخ و قته سيد مولانا مشايخ الكمال و ارباب مقام
 كماله و حلالق و ابلله و الدين شيخ ارجع الدين كراما في رحمة الله عليه
 رحمة واسعة حضرتك جملة خليفة لريدن بن كامل خليفة پي و ابي
 ابي شيخ سعد الدين و ابي كندونك باز پي حجتا بنده فيله يورونم
 حضرت شيفك مناقب بيقيا بند با ما بعني مناقبكم هر يركون طاعينش
 ابي جمع اديب كيتا با ايدم تاكم معتقدان و مريدان و مجربان استرشار
 نعت و فائده دين ساصل اولاد و پي بله لى كوه حضرت شيخ نقد و رخ و بلا
 چكيدون نام عزت كحضار شيفار كن و بر ضعيف خيف داي كات شي

Konyo İzzet Kayınopulu Müze Kütüphanesinde bulunuyor
 Alshaniy ilki 1507/251

سنگ حاکم ایلان

سنگ حاکم ایلان ناما اشرف شغل علم دود بوندن کینک
سنگ حاکم ایلان علم اوقیا مرطاب علم اولام دیوی طور و
کلادی برصد ره پیر واردی چو تکم مدرسی کوردی ایتدی
سنگ حاکم ایلان شیخ ایتدی طالب علم و مدینه دخی بغایت
صاحب نظر کشیدی هاساعت بر مجره و روق جمع
اسیابنی حافظ ایتدی و حضرت شیخ دخی بر قاج کون
دکلندی بزکون مدرسیک حضورت و اردی بفتح
آدلو کتابی بشلیدی کم ایام شافعی مذهبه دور ضی الله
هر کون ددین ایلدی شیله مستظهر اولب عظیم بزک
اولدی کم از زمانه مبالغه کتابلر اوقدی و ایام قریبه
شوک حقه ارشدیکم مدرسه سنگ معبد اولدی و جهت
دو بیایوز کور کوردی ملیس و کورب ایلدی بغداد
شهر زنده شوقلدر شهرت کسب ایلدی کم حکامیه مدرسه
مدرسی و فوات ایتدی مدرسه سنگ حضرت شیخ و برین
بوندن هر شیخ اولوقی تنقی اتمه بشلیدی و هر چه

Mashayekh Mashaikh Mashaikh

ولی بنگر عور هم اشهم سهد و اما قورقم اولدی کم بو
ظالمردنی سکانبز یانی ایشه دین ایلر اولسا ایچانم
اوغل سکا بو و لایندنی عزیمت ایلک اولک دوددی
و حضرت شیخ دخی اول وقت اون ایی باشنده پدی
فی الحال طوز و کلادی و ایله بسنوک ان او دیدی صوره

قی تبدیل ایلدی بی نادی و فی قافل چقدی کز ناندی
سفر ایلدی هر کز بیان یودعایشن ایدی منزل و هلال
دخی به نردی اول خوفله سس یا بدهن اچ و صوسون
هزار کز حمله نیله ایتدی کبریز قاج کونده بغداده کلادی
چونکم شهره کردی غریب یول تورنه بولا شمش و
مبارک ایقار بی طاشنه و قهقدن یا رها پاره اولمش و
بیودت و آشناسی یوق و بی مقام موضع دخی بهر کم
انده و ره بوخا لیلر بیس ده او تروق کند و یله قلم
ایتدی کم شمش کیم ایلله بهم دنیا جهتندن نسیم یوق
و برصعت دخی بهر کم ایلک سبیل کفا ققدری

سنگ